

**ANKARA'DA HALK
KÜTÜPHANESİ
HİZMETİ**

Tülin Sağlamlı

**Hacettepe Üniversitesi
Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi
Yönetmeliğinin
Kütüphanecilik Bilim Dalı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
olarak hazırlanmıştır.**

**Ankara
Haziran, 1980**

"MESEF Dekanlığına,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından, Kütüphanecilik Bilim Dalında
DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____

Öye : _____

Öye : _____

Öye : _____

Öye : _____

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu
onaylarım.

.../.../1980

Dekan

Prof. Dr. Dinçer Ölkü

"Babam Hayrettin Sağlamtu'a"

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	
İÇİNDEKİLER	
Tablolar Listesi	
I. BÖLÜM: GİRİŞ	
Tezin Amacı	: 1-3
Yöntem ve Kaynaklar	: 3-8
Düzen ve Konunun Sınırlandırılması	: 8-10
Terminoloji	: 10-11
I. Bölümün Dipnotları	: 11-14
II. BÖLÜM ANKARA KENTİ	
1. Genel Konum ve İklim Özellikleri	: 15
2. Tarihçe	: 15
3. İdari Bölünme	: 15-17
4. Nüfus Dağılımı, Yapısı, Özellikleri	: 17-18
5. Ekonomik Durum	: 18-21
6. Sosyo-Ekonomik durum ve Kültürel Yaşantı	: 21-24
7. Eğitim Durumu	: 24-26
8. Sağlık Hizmetleri	: 26-27
9. Ankara ve Gecekondular	: 27-31
10. Ankara'nın İmar Durumu	: 31-33
II. Bölümün Dipnotları	: 34-37
III. BÖLÜM HALK KÜTÜPHANELERİ	
1. Tanım	: 38-39
2. Amaç	: 39
3. Görevler	: 39-41
4. Halk Kütüphanesi Örgütü	: 41-42
4.1. Örgütü Oluşturan Birimlerin Tanıtımı	: 42
4.1.1. Merkez Kütüphane	: 42
4.1.2. Şube Kütüphaneleri	: 42
4.1.3. Çocuk Kütüphaneleri	: 43
4.1.4. Geçici Kitaplıklar	: 44
4.1.5. Gezici Kütüphane	: 44

5. Standartlar	: 46	
5.1. Okuyucu	: 46-50	
5.2. Derme	: 50-54	
5.3. Görevli.....	: 54-57	
5.4. Bütçe	: 57-58	
5.5. Yapı	: 58-66	
6. Metropolitan Alanlarda Halk Kütüphanesi Hizmeti ve Öncü Halk Kütüphanesi Projeleri	: 66-69	
III. Bölümün Dipnotları	: 70-76	
IV. BÖLÜM ANKARA'DA VERİLEN HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETİ		
A. Ankara İl Halk Kütüphanesi		
1. Tarihsel Gelişim	: 77-82	
2. Merkez Kütüphane	: 82-111	
3. Şube Kütüphaneleri	:111-125	
4. Çocuk Kütüphaneleri	:126-141	
5. Gezici Kütüphane	:141-161	
6. Bölge Cilt Atölyesi	:162	
7. Kitap İkmâl Deposu	:163-164	
8. Tanıtma Etkinlikleri	:164-165	
B. Cebeci Halk Kütüphanesi	:165-178	
IV. Bölümün Dipnotları	:179-199	
V. BÖLÜM SONUÇ		
A. Ankara Kentinde verilen halk kütüphanesi hizmetinin eleştirisi		:200-239
B. Ankara Kentinde verilmesi gerekli halk kütüphanesi hizmeti için bir örgütlenme önerisi		:239-266
KAYNAKÇA		:267-286
ÖZET		:287-288
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT).....		:289-290
Haritalar		:
1. Ankara kentinde verilen halk kütüphanesi hizmeti.		
2. Ankara kentinde halk kütüphanesi örgütü (öneri)		

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2-1. Ankara'da Kurulan Pazarların Semtleri ve Kuruldukları Günler.	: 21
3-1. Yöre Nüfusuna Göre Dermenin Sayısal Düzenlenişi	: 51
3-2. Danışma Yapıtları Dermesinin Tüm Dermeye ve Nüfusa Oranı	: 51
3-3. Yöre Nüfusuna Göre Ödünç Kitap Verme Dermesinin Oranı ve Bu Derme İçin Gerekli Yer.	: 59
3-4. Nüfusa Oranla Hizmet Biriminin Genişliği ve Şube Sayısı	: 62
3-5. Hizmet Biriminde Görevli Sayısına Oranla Gerekli Yer.	: 64
3-6. Gezici Kütüphane Tiplerinin Özellikleri.	: 65
4-1. Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Adları ve Kuruluş Yılları.	: 79
4-2. Ankara Kenti Dışında Bulunan İlçelerdeki Halk ve Çocuk Kütüphaneleri (1977).	: 80
4-3. Merkez Kütüphane Okuyucularının Gruplanışları (1972-1977)	: 83
4-4. Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Birimlerin Okuyucu Sayısı (1977).	: 86
4-5. Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Öye Sayısı (1977).	: 87
4-6. Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Dermesi (1977).	: 94
4-7. Ankara İl Halk Kütüphanesinin Yöneticileri	: 98
4-8. Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimleri Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri (1972-1977).	: 102
4-9. Merkez Kütüphane Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri (1972-1977).	: 103
4-10. Merkez Kütüphane Yapısının Salon, Depo ve Odalarının Genişlikleri	: 106
4-11. Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Yapılarının Özellikleri (1977)	: 107
4-12. Ankara İl Halk Kütüphanesinin Bütçesi (1972-1977)	: 108
4-13. Ankara İl Halk Kütüphanesi Kira ve Yayın Satın Alınan Ödenekleri (1972-1977).	: 109
4-14. Şube Kütüphanelerinde Yararlanılan Kitapların Sayısına Göre Okuyucuların Gruplanışları (1972-1977):	118

Tablo 4-15. Evlere Ödünç Alınan Kitapların Sayısı (1972-1977) :	119
4-16. Danışma Yapıtları ve Çocuk Kitapları (1977) :	120
4-17. Romanlar ve Roman-dışı Yapıtlar (1977) :	122
4-18. Kütüphanelerden Ödünç Alınan Kitapların Konuları (1972-1977). :	122
4-19. Çeşitli Konulara Okuyucunun Gösterdiği İlginin Değişimi (1972-1977) :	123
4-20. Çocuk Kütüphaneleri Okuyucularının Gruplanışları (1973-1977) :	132
4-21. Çocuk Kütüphanelerinin Öye Sayısı ve Ödünç Alınan Kitaplar (1977) :	133
4-22. Çocuk Kütüphanelerinin Dermelerinde Bulunan Danışma Yapıtları ve Resimli Çocuk Kitaplarının Sayısı (1977). :	135
4-23. Çocuk Kütüphanelerinin Dermelerine En Çok Sayıda Sağlanan Yapıtlar (1973-1977) :	136
4-24. Çocuk Kütüphanelerinden Ödünç Alınan Kitapların Konuları (1977) :	137
4-25. Çocuk Kütüphaneleri Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri (1973-1977) :	139
4-26. Ankara İİ Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphanesinin Hizmet İzlenesi (1977). :	146
4-27. Gezici Kütüphanenin Hizmet Verdiği Semtlerde Bulunan Okuyucu Sayısının Semt Nüfusuna Oranı (1977) :	147
4-28. Gezici Kütüphanenin Dermesi ve Öye Sayısı (1972-1977). :	158
4-29. Cebeci Halk Kütüphanesi Okuyucularının Gruplanışları (1974-1977). :	167
4-30. Cebeci Halk Kütüphanesi Evlere Ödünç Kitap Verme Servisinden Ödünç Alınan Kitapların ve Üyelerin Sayısı :	167
4-31. Cebeci Halk Kütüphanesinin Bütçesi (1972-1977) :	170
4-32. Cebeci Halk Kütüphanesi Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri (1973-1977). :	171
4-33. Cebeci Halk Kütüphanesinin Salon, Depo ve Odalarının Genişlikleri. :	174
4-34. Cebeci Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphanesinin Hizmet İzlenesi (1977) :	175a
4-35. Cebeci Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphanesinin Hizmet Verdiği Semtler ve Okuyucu Sayısı (1976-1977) :	176

Ö N S Ö Z

Halk kütüphaneleri, bilgi edinebilmek, kendilerini yetiştirmek ve boş zamanlarını en iyi bir biçimde değerlendirebilmek için halkın kitap ve benzeri materyalden kolaylıkla yararlanmalarını sağlayan kurumlardır.

Bir ulusun kültürel yaşantısında, özellikle yetişkinlerin eğitimi konusunda katkısı çok büyük olan bu kütüphane türü ve verdiği hizmet çeşitli nedenlerle Türkiye'de gereken önemi kazanamamıştır. Bundan ötürü vermekle yükümlü olduğu hizmet, gitmesi gereken toplum kesimlerine ulaşamamıştır. Halkımızın büyük bir kısmının okuma-yazma bilmemesi, gerçeye kalanların ise okur-yazar, fakat okuma alışkanlığı kazanamamış bir kitleyi oluşturması, halk kütüphanesinin önüne çıkan büyük engellerdendir. Başkent Ankara'da verilmeye çalışılan halk kütüphanesi hizmeti de Türkiye'nin öteki illerinden pek farklı değildir. Bu nedenle Başkent'in halk kütüphanesi hizmetini kimi sorunlarına çözüm getirebilmek ve Ankara örneğinde Türkiye gerçeğini yansıtabilmek amacıyla, doktora tezi konusu olarak aldık. Bir yandan bu konuda hiçbir monografinin hazırlanmamış olması, öbür yandan da bu kentin Türkiye'de ender görülen sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikler göstererek, Türk toplumunu oluşturan belirli nitelikleri bünyesinde toplamış olması, ayrıca kentin Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti olarak taşıdığı politik karakter, konunun önemini daha da arttırmaktadır.

Tez çalışmasının yönetiminde büyük ilgi ve yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Osman Ersoy'a, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Başkanı Doç. Dr. İlhan Kum ve Bölüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Konu ile ilgili bilgilerin toplanmasında yakın ilgi ve yardımlarını

gördüğümüz Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünden Doç. Dr. Özer Soysal'a ve tüm bölüm elemanlarına, çeşitli belgeleri incelememize olanak sağlayan Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne, Ankara 11 Halk Kütüphanesi ve Cebeci Halk Kütüphanesi yönetici ve görevlilerine, İmar ve İskân Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Başkan ve yardımcılara, Ankara Belediyesi Başkanlığına, haritaların hazırlanmasında yardımlarını gördüğüm Leman Eradam'a ve tüm arkadaşlarımla meslekdaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Tezimizin hazırlanmasında büyük yardımlarını gördüğüm Büro 80 elemanlarına teşekkür ederim.

I. BÖLÜM: GİRİŞ

1. Tezin Amacı

Halk kütüphanelerini "kadın-erkek, her yaşta her seviyede, ve her meslekten okuyucunun, çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak, bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlar"1/ olarak tanımlıyoruz. Bugün yurdumuzda 600 ün üstünde 2/ halk ve çocuk kütüphanesi vardır. Ancak, nitelik yönünden çoğunun yukarıdaki tanıma uyabilecek kurumlar olduğu söylenemez. Oysa, Koşay 1925 yılında yaptırdığı araştırma sonucu "64 il ve 395 ilçemizden 45 il merkezi ve 366 ilçemizde halk kütüphanesi bulunmadığını saptamıştı"3/. Buna göre nicelik olarak bugün büyük bir artış göze çarpıyorsa da bu kütüphanelerin çeşitli yönlerden Batı'da "halkın üniversitesi" diye tanımlanan kütüphane türünün niteliklerini taşıdıkları söylenemez. Halk kütüphanelerinin nasıl olmaları gerektiği konusu III. Bölümde incelendiği için burada ayrıntılara inmeyeceğiz.

1975 Genel Nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'de 6 yaştan yukarı yani ilkokul çağına gelmiş olan 33.672.000 kişiden okur-yazar olmayanların sayısı 12.831.000 dir. 78.000 kişinin de eğitim durumları saptanamamıştır 4/. O halde nüfusun %61.66 sı okur-yazar, % 38.33 ü ise okur-yazar değildir. Okur-yazar olanların ise 11.762.000 i yani toplam okur-yazar nüfusun % 51.89 u ilkokulu bitirmiştir. Ortaya çıkan gerçek ilkokulun dışında, çeşitli okulları bitirebilmiş olanların toplamının 3.253.000 i bulmasına karşılık hiç bir okulu bitirememiş olanların bu sayıyı aşması ve 5.712.000 kişiyi bulmasıdır.

Halk kütüphanelerinin örgün eğitimden sonra bireylerin kendi kendilerini yetiştirmekteki işlevi, ve özellikle örgün eğitim aşamasına girememiş kişilere çeşitli açılardan yardımcı olarak onları topluma

kazandırma amacı göz önüne alınırsa, Türkiye'de gerçek anlamda hizmet verebilecek halk kütüphanelerine ne denli büyük gereksinmemiz olduğu anlaşılır.

Nüfusu 1975 sayımına göre 2.585.293 olan Ankara ili için de durum, büyük bir değişiklik göstermemektedir. Başkent'te de yukarıda yaptığımız tanıma uygun nitelikte bir halk kütüphanesi örgütlenmesi olmadığı, dolayısıyla halk kütüphanesi hizmeti verilmediğini görüyoruz.

Türk kütüphaneciliğini inceleyen yayınlarda konuyla ilgili olarak geniş tarama yaptık. Bu incelememiz sonunda Ankara ilinde halk kütüphanesi sorununu konu alan hiçbir bilimsel araştırmanın yayınlanmadığını saptadık. Oysa 1961 Kütüphaneler Komitesi Raporunun "11 Halk Kütüphaneleri Teşkilatı" kısmında örnek bölge olarak "ilk önce Ankara bölgesinin ele alınması çok yerinde olacaktır" denilmekteydi. Türk halk kütüphaneleri konusunda yapılan bir bilimsel araştırmada da Ankara'nın ileriye yönelik olarak (1978-1982) yılları içinde öncelikle ele alınacak altı bölgenin içinde yer aldığını görüyoruz 5/.

Bugüne dek bu konuda yalnız bir makalenin yazıldığını 6/ ancak A.O.D.T.C.F. Kütüphanecilik Bölümünde yapılan kimi bitirme tezlerinin inceleme konusu olarak Ankara İl Halk Kütüphanesi ve buraya bağlı hizmet birimlerini aldığını görüyoruz. Gerek bu konuda, yukarıda değinildiği gibi, henüz hiç bir monografinin yayınlanmamış olması, gerekse Ankara için önerilecek bir halk kütüphanesi sisteminin (örgütünün) Türkiye'deki pek çok il halk kütüphanesi için de çeşitli yönlerden geçerli olabileceği kanısı bizi bu konuda bilimsel bir araştırmaya yöneltti.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan daha önce Ankara İl Halk Kütüphanesinin "Maarifin Umumi Kütüphanesi" olarak kuruluşu 7/ o devrin olağanüstü politik ve toplumsal koşullarına göre kültür hayatımızda ger

çekten kayda değer bir olgudur. Bu önemli olaya Türk kütüphanecilik araştırmalarında gerekli ilgi gösterilmemiştir. O halde, hem Cumhuriyet Devri Türk Kütüphaneciliği hem de Cumhuriyetimizin kültür tarihi yönünden çok önemli olan bu kütüphanenin kuruluşunu, gelişimini ve daha iyi örgütlenmesi için gerekli koşulları incelemek tezimizin amacı olacaktır. Çalışmaya başlamadan önce kurduğumuz hipotez: "Ankara kentinde yeterli bir halk kütüphanesi hizmeti verilememektedir biçiminde idi. Elde ettiğimiz çeşitli veriler, yaptığımız gözlemler ve araştırmalar sonucu bu hipotez kanıtlanmıştır.

2. Yöntem

Araştırmamızda, seçtiğimiz konuyu incelemeye en uygun bilimsel araştırma yöntemi olan, betimleme yöntemini uyguladık. Bu yöntemle yapılan araştırmalar "olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu" betimler. Böylece, bugünkü durumlar, koşullar ve özellikler olduğu gibi ortaya konmaya çalışılır. Ayrıca, bu tür araştırmalarda incelenecek kurumun ya da olayın daha önceki olaylar ve koşullarla olan ilişkileri de incelenerek bunların arasındaki etkileşim açıklanmaya çalışılır 8/. Bu bilimsel araştırma yöntemine uygun olarak da veri toplama teknikleri içinde en sağlam yol olarak kabul edilen görüşme yoluyla gerekli bilgilerin toplanmasına çalışılmıştır 9/.

Böylece, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü yetkilileri, Başkent'te halk kütüphanesi hizmeti veren Ankara İl Halk Kütüphanesi ve buna bağlı birimlerle, aynı hizmeti vermekle yükümlü olan Cebeci Halk Kütüphanesi yöneticileri, görevlileri ve okuyucularla görüşmeler yaptık. Bundan başka Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü yetkilileri ve çeşitli Yaygın Eğitim Merkezi başkanlarıyla doğrudan doğruya iletişim kurup bilgi aldık. Yöneltilen sorular ve bunlara eksiksiz olarak alınan yanıtlar

larla, anket tekniğinde olduğu gibi, soru kağıdının yanıtı bırakılması, soruların anlaşılabilmesi, ya da denek tarafından araştırmacıya gönderilmemesi gibi olumsuz sonuçlar araştırmayı etkilememiştir. Görüşme ve gözlemler okulların dinleniş sürelerinde de olanaklar elverdiğince sürdürüldü. 1976 yılı Ocak ayında başlanan ön çalışmalar 1978 yılının Mart ayında sonuçlandırılmıştır.

Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik koşulların kurumlara yansımaları ve bunun verilen hizmeti ne denli etkilediği, üzerinde durulması gereken en büyük sorunlardandır. Bu nedenle incelenebilecek en yakın süreç olan, içinde tümüyle Ankara'da yaşamış bulunduğumuz III. Beş yıllık Kalkınma Planı Dönemi süresi içinde yapılan çalışmaları araştırmamıza konu olarak aldık. Buna ek olarak da ilk kez 1972 yılında tanıştığımız Ankara İl Halk Kütüphanesinin bu yıldaki durumunu, içinde çalışarak çeşitli sorunlara tanık olmamız açısından araştırma sürecinin kapsamına aldık. Bu nedenle, araştırmamızı, 1972-1977 yılları arasında kısıtladık. Daha sonraki gelişmelere (1978-1980) V. Bölümde yeri geldikçe değindik.

1972 Mayıs-1973 Temmuz tarihleri arasında görevli olduğumuz Ankara İl Halk Kütüphanesinde ve Cebeci Halk Kütüphanesinde, kütüphaneci gözüyle gözlemler yapma olanağını bulmuştuk. O zaman, sorunların bilincinde olarak, ileride yapmayı tasarladığımız bu tür bir çalışmayı öngörüp, uyguladığımız "katılarak gözlem tekniğinde" 10/ vardığımız sonuçları, bu kez de tekniği bir araştırmacı olarak, "gözlemcinin katılımı" biçiminde uygulayarak, aynı sonuçlara varabilmek olanağını bulduk. Denekler, önceden grubun bir üyesi olarak kabul etmiş oldukları araştırmacıyı, amacını öğrendikten sonra da, pek çok gözlemde olduğu gibi, davranışlarıyla yanıltma yoluna gitmediler. Bu da araştırmanın yansızlığında çok önemli bir etken oldu. Ayrıca, çeşitli şubelerde ve gezici kütüphanede gözlem yaparken, belirli zamanlarda kütüphaneci arkadaşlara yardım

ve araştırmayı geliştirebilmek amacıyla, okuyuculara hizmet verdik. Bu arada okuyucunun bizi görevli olarak kabul etmesi sonucu, önemli bilgiler toplama olanağını bulduk. Ayrıca, görevden ayrıldığımız 1973 Temmuz ayından başlayarak araştırmaya başladığımız 1976 Ocak ayına kadar geçen üç yıla yakın sürede, kütüphane örgütünün değişik bireyleriyle sürekli olarak iletişimde bulunmamız, konuyla ilgimizin bu süre içinde de kesilmesini sağladı.

Görüşme tekniğinde araştırmacı ile denekler arasında iyi bir psikolojik etkileşimin sağlanması en önemli gelerdendir. Araştırmacı olarak bilgi toplarken büyük bir anlayışla ve hoş gryle karşılandığımızı belirtmek isteriz.

Gezici kütüphanelerde yaptığımız incelemeyi, soğuk hava donanımı ve gerçek anlamda bir ısıtma aracı bulunmayan söz konusu kütüphanelerin bu eksikliğinin görevliler ve okuyucu üzerindeki etkisini anlamak amacıyla, ısı farklarının yoğunlaştığı aylarda, özellikle kışın Kasım-Aralık-Ocak aylarında, belirli aralıklarla her durağı tanımamıza olanak verecek biçimde planlayıp yapmayı uygun bulduk. İklimin daha yumuşadığı aylarda, şubat dinlencesinden sonra ve yazın gezici kütüphane görevlisinin dinlencede bulunduğu aydan sonra da araştırmayı sürdürüp okuyucuların ilgisini izleyerek bu ögelerin etkisini saptamaya çalıştık.

Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden aldığımız eēitli konulardaki istatistiklerle, yapılan çeşitli gözlemler ve görüşmelerle durumu saptamaya çalıştık. Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde bir çok bilimsel araştırmanın sonucu olarak elde edilen verilere dayanılarak varılan standartları inceledik. Bu standartları elimizdeki verilerle karşılaştırma olanağını bulduk.

Tezimizin Ankara 11 Halk Kütüphanesinin tarihçesini konu alan bölümünde ise tarihsel yöntemi uyguladık. Cumhuriyet ncesi devri

ve Cumhuriyet dönemini kapsayan belgeler titizlikle incelendi. Kütüphanede kullanılan ve bundan önce yapılan iki bilimsel araştırmada adı geçen ilk demirbaş defterinin bulunmasına ve tarafımızdan incelenmesine olanak bulunamadı. Buna karşın Cebeci Halk Kütüphanesinin depolarında bulunan diğer kitap demirbaş ve evrak kayıt defterleri bize bilmediğimiz kimi gerçeklerin aydınlatılmasında yardımcı oldu. Ayrıca, o devri yaşamış ve o günlerde kütüphanede, ya da ilgili kuruluşlarda görev almış bulunan çeşitli kişilerle yapılan görüşmeler de yararlı oldu. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Arşiv Müdürlüğü ve Üzlük İşleri Genel Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı Kültür Müdürlüğü daha derin ve ayrıntılı araştırmalara girebilmemize olanak tanımadılar. Henüz gerçek anlamda bir arşivi bulunmayan Kültür Bakanlığının Kütüphaneler Genel Müdürlüğü ise bize tarihçe açısından yararlı olmadı.

Ancak, burada incelememize büyük bir hoşgörü ile olanak tanınan teftiş raporlarında kütüphanenin tarihçesine ilişkin bir kaç ayrıntıya rastlayabildik. Kendi tarihçesiyle ilgili pek çok belgeyi bünyesinde bulundurması gereken Ankara 11 Halk Kütüphanesinde ise elde ancak 1972 yılından sonraya ait evrak bulunduğu bize sorumlular tarafından bildirildi. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden de konuyla ilgili olarak yararlanamadık.

Böylece yaptığımız çalışma, Soysal'ın doçentlik tezinde 11/ verilen değerli bilgilerden sonra konuya tarihsel açıdan da yaklaşım sağlayan ilk geniş kapsamlı çalışma olma niteliğini taşıyacaktır.

Ankara kenti için 20 yıllık bir süreyi kapsayabilecek bir Halk Kütüphanesi Örgütlenmesinin önerilmesinde, özellikle İmar ve İskân Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan çalışmalarından, burada hazırlanan haritalardan ve Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünden alınan Ankara ile ilgili haritalardan yararlanılmıştır. Bugünkü durumun

saptandığı bir haritayla, ileride olması gereken durumun önerildiği bir harita hazırlanmıştır.

3. Kaynaklar

Araştırma konumuzla ilgili Türkçe yayınların saptanmasında geniş çapta bir yayın taraması yapılmıştır: Türkiye Bibliyografyası 12/, Türkiye Makaleler Bibliyografyası 13/, T.C. Devlet Yayınları Bibliyografyası 14/, Yeni Yayınlar 15/, Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası 16/, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (TKDB) 17/, Kütüphanecilik 18/, Kütüphaneciliğin Sesi 19/ ve Milli Kütüphane Haberleri 20/ gibi yayınlar taranmıştır.

Bunlardan başka, kütüphanenin kuruluşuna ait bazı bilgileri bulabilmek amacıyla, bu konuda evrak bulunmadığı için o günlerde hükümetin en önemli yayın organı olan Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 1921-1922 yıllarında çıkan nüshaları taranmıştır. Ayrıca, bu konuyla ilgili olarak Türkiye'de "Milli Eğitim" in tarihini konu alan yapıtlar 21/ incelenmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Eke 22/ nin makalesinden ve Ankara İl Halk Kütüphanesinin çıkarmış olduğu bir çocuk gazetesindeki 23/ tanıtımdan, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nin çeşitli sayılarında rastlanan "haberlerden" başka konuyla doğrudan ilgili yayınlara rastlanmamıştır.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünde ise konunun çeşitli tezlerde incelendiği görülmektedir:

Ankara İl Halk Kütüphanesini doğrudan doğruya konu alan tezlerin ilki olarak Sertoğlu'nun 24/ tezini görüyoruz. Bunu öteki tezler izlemiş ve bizi konuyla ilgili olarak aydınlatmışlardır 25/.

Ayrıca, Ankara ili ile ilgili olmamakla birlikte, bölge halk kütüphaneleri ve il halk kütüphaneleri örgütlenmesini inceleyen bir çalışma

da tezimize ışık tutmuştur 26/.

Ankara kentinin 1990 yılında ulaşacağı nüfus yoğunluğu, iş-gücü durumu 27/ ve buna ilişkin olarak kentsel servislerinin ve çevre standartlarının olası gelişimi 28/ Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 29/, Ankara 1990 haritası 30/ ve T.C. Ankara Belediyesinin Ankara Belediye ve mücavir saha haritasının 31/ yardımı ile incelenebilmiştir. Ankara Kentinin bugünkü yerleşme durumunu ise T.C. İmar ve İskân Bakanlığının Ankara 1970-Arazi Kullanış Haritası 32/ Ankara Belediyesi Hudut Kroki-si 33/, Ankara Haritası 34/ ve yol durumunu ise ötekilerle birlikte 1978 Türkiye Karayolları Atlası 35/ yansıtmaktadır.

Konuya, halk kütüphaneleri açısından ilişkin yabancı dillerdeki yayınların taranmasında Library Literature 36/ Library Science Abstracts 37/ ve bunun devamı olarak 1969 yılından bu yana yayınlanan Library and Information Science Abstracts 38/ ayrıca IFLA Journal 39/ Library Quarterly 40/, Library Trends 41/, Zeitschrift für Bibliotheks-wesen und Bibliographie 42/ ve Zentralblatt für Bibliothekswesen 43/ adlı yayınlardan yararlanılmıştır.

Tezimizin hazırlanmasında ve yöntemin saptanmasında Doç. Dr. Saim Kaptan'ın Bilimsel Araştırma Teknikleri 44/ adlı yapıtından yararlanılmıştır. Tezin düzeni, dipnotların verilisi ve kaynakçanın hazırlanmasında Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesinin hazırladığı Bilim Uzmanlığı ve Doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde göz önünde tutulacak standartlar (Esaslar) Yönergesi 45/ temel olarak alınmıştır. Bu yönergenin kapsamadığı durumlarda Turabian'ın yapıtından yararlanılmıştır 46/.

4. Düzen ve Konunun Sınırlandırılması

Amacı daha önce açıklanan çalışmamıza başlarken halk kütüphanesi kavra

hının bir tanımını yapıp, çalışma yöntemimizi ve kaynaklarımızı tanıttıktan sonra II. bölümde Ankara kentini sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan tanıtmaya çalıştık. Özellikle, nüfus dağılımı, şgücü, yerleşme alanları kentsel hizmet birimleri, yani kentte yaşayanların eğitim, sağlık, sosyal hizmetler eğlence gibi çeşitli gereksinmelerini karşılayan hizmetlerin tümü, gecekodu ve göç sorunu üzerinde durduk. Bu arada çevre standartlarının durumunu da gözden geçirdik 47/. İncelediğimiz alanı, Ankara kentinin Belediye sınırları içinde kalan Merkez ilçe, Yenimahalle, Altındağ ve Çankaya ilçe merkezleri olarak kısıtladık. Bu uygulamanın nedeni Ankara ili sınırları içinde kalan alanın halk kütüphanesi hizmeti açısından incelenmesinin, daha geniş kapsamlı bir çalışmaya konu olabileceği düşüncesiydi.

Ankara kentinde halk kütüphanesi hizmetinin özellikle incelenen devresini 1972-1977 yılları arası olarak sınırlandırdık. Kütüphanenin kuruluşundan bu yana geçen gelişimini ana hatlarıyla vermeye çalıştık.

Bu sürenin 1973-1977 III. Beş Yıllık Plânlı Kalkınma dönemini tümüyle kapsamaması, konuya Kalkınma Plânı açısından da yaklaşım sağlama olanağını vermiştir 48/.

Tezimizin III. Bölümünde ise halk kütüphaneciliği alanında ileri gitmiş ülkelerden örnekler alınarak ve uluslararası standartlar tanıtılarak metropoliten alanlarda verilen kütüphane hizmeti incelenmiştir. Çalışmamızın IV. bölümünde Ankara kentinde bugün verilen halk kütüphanesi hizmeti herhangi bir değerlendirme yapılmadan tanıtılmış ve bugünkü durumun çeşitli açılardan saptanmasına çalışılmıştır.

Sonuç ve önerileri kapsayan V. bölümde daha önce tanıtılan

Ankara İl Halk Kütüphanesi ve Cebeci Halk Kütüphanesi'nin bugün verdiği hizmet değerlendirilmiş ve olumlu bir değişmeye yönelik eleştiriler yapılmıştır. Başkent'in içinde bulunduğu koşulların gerçeklerine uygun ve yirmi yıl sonrasını kapsayabilecek nitelikte bir örgütlenmeyi içeren bir halk kütüphanesi sistemi önerilmiştir. Merkez Kütüphane ve buna bağlı olarak hizmet vererek yan örgütlerin yerleşim alanlarının saptanmasında Ankara Nâzım Plân Şeması Raporundan 1970-1990 (AİPŞR) 49/ geniş ölçüde yararlanılmıştır.

5. Terminoloji

Ülkemizde, kimi ülkelerde de olduğu gibi, dil sorununun tam anlamıyla çözümlenmemesi ve çeşitli bilim dallarıyla ilgili terminolojinin yakın zamana kadar yabancı dillerdeki karşılıklarıyla kullanılması sonucu, bunların Türkçeye aktarılmasında zorluklar görüldüğü bilinen bir gerçektir. Biz, tezimizde, sorunu kütüphanecilik alanında bu zorluğu yenmeyi amaç edinmiş olan değerli çalışmalardan yararlanarak çözümlenmeye çalıştık. Bu konuda, Doç. Dr. Berin U. Yurdadoğ tarafından hazırlanmış olan Kitaplık bilim Terimleri Sözlüğü 50/ ile Doç. Dr. Meral Alpay'ın Kütüphanecilik Terimleri 51/ adlı yapıtlarından yararlandık.

I. Bölümün Dipnotları

- 1/ Ersoy, Osman: Halk Kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma. Ankara 1966.s.1.
- 2/ T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgi.
- 3/ Koşay, Hamit Zübeyr: "Kütüphanelere dair" TKDB 9 (1960) Sa. 1-2. s.36.
- 4/ Çeşitli istatistiksel veriler için bkz. İstatistik Cep Yıllığı 1976. Bşbk. D.İ.E. ss. 22-23
- 5/ "Kütüphaneler Komitesi Raporu" VII. Milli Eğitim Şûrası Ankara 1961 s.28 M. Akbulut Planning for the development of public libraries in Turkey.Univ.of Pittsburgh. Doctoral thesis. 1975. ss, 117-118.
- 6/ Eke, Nurten: "Ankara İl Halk Kütüphanesi" Kütüphanecilik 1 (1973) Sa. 3. ss. 9-12
- 7/ Hakimiyet-i Milliye "Maarifin Umumî Kütüphanesi" 26 Temmuz 1922 Ayrıca bkz. Üzer Soysal Cumhuriyet öncesi dönem Türk Kütüphaneciliği. Sosyo-ekonomik yapı üzerine bir araştırma. Doçentlik tezi. A.O.D.T. C.F. Ankara 1973. s. 93
- 8/ Kaptan, Saim: Bilimsel Araştırma Teknikleri. (geliştirilmiş 2. bsm.) Ankara 1977.ss.129-132.
- 9/ Bkz. görüşme tekniği konusunda bilgi için Kaptan a.e. ss.181-192.
- 10/ a.e. ss.192-198 ve P. Golde "Women in the Field. Chicago 1970 ve M. Duverger. Metodoloji açısından sosyal bilimlere giriş. Çev. Onsal Oskay. Ankara 1973. s.291
- 11/ Soysal y.a.g.e.
- 12/ Türkiye Bibliyografyası Ankara 1928—
- 13/ Türkiye Makaleler bibliyografyası Ankara 1952 —
- 14/ T.C.Devlet Yayınları Bibliyografyası, Ankara 1971 —
- 15/ Yeni Yayınlar, Aylık Bibliyografya Dergisi. Ankara 1956 —
- 16/ Savaşçı, Abdullah —Nurten, Eke: Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası. Ankara 1976.

- 17/ Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara 1952—
- 18/ Kütüphanecilik. Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara Şubesi, 1972-1974
- 19/ Kütüphaneciliğin Sesi. Kütüphanecilik Enstitüsü Kulübü. Ankara 1962-1966.
- 20/ Milli Kütüphane Haberleri. Ankara 1957-1972
- 21/ Ergin, Osman: Türkiye Maarif Tarihi 5. cilt İstanbul, 1939-1943.
Nevzat Ayas. T.C. Milli Eğitimi. Kuruluşlar ve tarihçeleri. Ankara 1948, Faik Reşit Unat: Türkiye Eğitim Sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış. Ankara 1964.
- 22/ Eke, y.a.g.m.
- 23/ Ankara İl Halk Kütüphanesi. Çocuk Gazetesi 23 Nisan 1968. 1. yıl 1. sayı. yayınlayan: Ankara İl Halk Kütüphanesine Yardım Derneği.
- 24/ Sertoğlu, Danyal: Ankara Umumi Kütüphanesi. A.Ü.D.T.C.F. Kütüphanecilik Enstitüsü Mezuniyet Tezi. Ankara 1957-1958.
- 25/ Çalışmamızda yeri geldikçe basılmamış olan bu bitirme tezleri tanıtılacaktır.
- 26/ Sefercioğlu, Necmeddin: Bölge Kütüphaneleri ve Nevşehir vilayetindeki tatbikatı konusunda bir araştırma. A.Ü.D.T.C.F. Bitirme Tezi 1960.
- 27/ T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosu. Ankara kenti. Nüfus ve işgücü çalışması. Ankara 1976. (Yayın No.2).
- 28/ T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosu. Ankara kentsel servisler ve çevre standartları. Ankara 1973. (Yayın No. 3)
- 29/ T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosu. Ankara Nazım Plân Şeması Raporu. (1970-1990). Ankara 1977. (Yayın No. 5). (ANPŞR).
- 30/ a.e.s.90.

- 31/ T.C. Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü. Harita Şube Amirliği. Ankara Belediye ve mücavir sana haritası. Ölçek $\frac{1}{50.000}$ Ankara 1976.
- 32/ T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosu. Arazi kullanış haritası Ankara 1973.
- 33/ T.C. Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü. Harita Şube Amirliği. Ankara Belediyesi Hudut Krokisi. Ölçek 1/25.500 Ankara 1976.
- 34/ T.C. Millî Savunma Bakanlığı. Harita Genel Müdürlüğü. Ankara Haritası. Ölçek 1/19.500. Ankara 1976
- 35/ T.C. Bayındırlık Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü. 1978. Türkiye Karayolları Atlası.
- 36/ Library Literature: Newyork 1970-79.
- 37/ Library Science Abstracts London. Libray Association 1950-1968.
- 38/ Library and Information Science Abstracts. London Library Association 1969-1978.
- 39/ IFLA Journal. München Verlag Dokumentation. 1970-1977.
- 40/ Library Quarterly. 1970-1978.
- 41/ Library Trends. Illinois 1970-1978.
- 42/ Zeitschrift für Bibliothekswesen. Frankfurt/Main (1973-1978).
- 43/ Zentralblatt für Bibliothekswesen. Leipzig 1973-1978.
- 44/ Kaptan y.a.g.e.
- 45/ Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi. Bilim uzmanlığı ve doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde göz önünde tutulacak standartlar (esaslar) yönergesi (Fakülte Kurulunun 3.9.1975 tarih ve 17 sayılı kararıyle kabul edilmiştir.).
- 46/ Turabian, Kate: A manual for writers of term papers, theses, and dissertations. Chicago 1967.
- 47/ T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosu. Ankara kentsel, servisler ve çevre standartları. y.a.g.e.

- 48/ T.C. Bakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1973-1977). Ankara 1973. (Yayın No. 1272).
- 49/ ANPŞR. y.a.g.e.
- 50/ Yurdadoğ, Berin U: Kitaplık bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara 1974. (Türk Dil Kurumu yayınları: 394)
- 51/ Alpay, Meral: Kütüphanecilik Terimleri. İstanbul 1973.

II. BÖLÜM : ANKARA KENTİ

1. Genel Konum ve İklim Özellikleri :

Ankara, İç Anadolu'nun kuzey-batısında Sakarya Nehrinin kollarından Ankara Çayı'nın geçtiği Engürü Ovasının doğu kenarında kurulmuştur. Ova, kuzeyde Kayağdı dağları, güneyde Meşe ve Hacı dağları, güneydoğuda ise Elmadağ ile sınırlanmıştır 1/. Ankara ili 30.939 km² lik bir alana yayılmıştır. Ankara kara ikliminin etkisindedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve orta derecede yağışlı geçer.

2. Tarihçe :

Ankara kentinin kuruluşu ve "Ankara" sözcüğü pek çok bilimsel araştırmaya konu olmuştur. Biz konumuzun kısıtlı olması nedeniyle, bu konuyu burada incelemeyeceğiz. Bizim için bu çalışmada önemli olan tarih boyunca çeşitli uygarlıkların izini bıraktığı kentin bugün Türkiye'nin Başkenti olmasıdır: Ankara 13 Ekim 1923 de Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti olmuştur.

3. İdari Bölünme :

Araştırmamıza konu olarak aldığımız Ankara Kentini Ankara Belediyesi sınırları içinde kalan dört ilçe merkezi oluşturmaktadır. Bu nedenle Ankara'nın idari bölünmesinin incelenmesinde ağırlık noktasını bu dört ilçe merkezi oluşturacaktır.

Ankara ilinde Merkez ilçe ile birlikte toplam 21 ilçe, 27 bucak ve 1168 köy bulunmaktadır 2/.

Ankara'nın ilçeleri: Merkez, Altındağ, Çankaya, Yenimahalle, Ayaş, Balâ, Beypazarı, Çamlıdere, Çubuk, Delice, Elmadağ, Güdül, Haymana, Kalecik, Keskin, Kırıkkale, Kızılcahamam, Nallıhan, Polatlı, Sulakyurt, ve Şereflikoçhisar'dır.

Araştırmamıza konu olarak aldığımız Ankara kentinin belediye sınırları içinde kalan dört ilçesinin merkezlerinin de (Merkez, Çankaya, Altındağ ve Yenimahalle) merkez ilçenin dışında, kendilerine bağlı bucakları ve köyleri vardır.

Altındağ İlçe Merkezi, Ankara Belediyesi Şubesi:

Ankara Belediyesi sınırları içinde bulunan ilçe merkezinin yüzölçümü 369 km^2 dir. Nüfusu, kentte, yani "il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içinde kalan alan" da 512.392 dir. Toplam nüfus (280.895 erkek ve 231.497 kadın) bucak ve köylerinin nüfusu ile 526.072 ye ulaşır. Nüfus yoğunluğu Merkez ilçe ile birlikte alınmıştır: 1 km^2 ye 1683 kişi düşer. Altındağ, nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçe merkezimizdir.

Merkez İlçe :

(Ankara İl Merkezi, Başkent Belediyesi) Toplam nüfusu 94.964 olan Merkez ilçenin, yüzölçümü ve nüfus yoğunluğu yukarıda belirtildiği gibi Altındağ İlçe merkeziyle birlikte alınmıştır. Merkez ilçedeki 94.964 kişiden 55.616 sı erkek, 39.348 i kadındır.

Çankaya İlçe Merkezi, Ankara Belediyesi Şubesi :

Ankara Belediyesi sınırları içindedir. Yüzölçümü 1.672 km^2 dir. Nüfusu kentte 895.005 tir (457.405 erkek ve 427.600 kadın). Nüfus yoğunluğu 1 km^2 ye 555 kişidir.

Yenimahalle İlçe Merkezi Ankara Belediyesi Şubesi :

Ankara Belediyesi sınırları içindedir. Yüzölçümü 1354 km^2 dir. Nüfusu kentte 198.643 tür. (109.265 erkek ve 89.378 kadın). Nüfus yoğunluğu 1 km^2 ye 182 kişidir.

4. Nüfus Dağılımı :

Türkiye'de 26.10.1975 tarihinde yapılan en son genel nüfus sayımına göre, Ankara ilinin nüfusu merkez ve 20 ilçesiyle birlikte toplam 2.585.293 kişidir. Nüfus yoğunluğu ilde 84 kişidir. Toplam nüfusun 1.359.373 ü erkek ve 1.225.920 si kadındır. Ankara Belediyesi sınırları içinde kalan Merkez, Altındağ, Çankaya ve Yenimahalle ilçe merkezlerinde ise nüfus; 1.701.004 ü bulmaktadır. Bunun 913.181 i erkek; 787.823 ü kadındır 4/.

Ankara ili nüfusunun 1990 yılında en fazla 3.600.000, en az 2.800.000 e ulaşacağı sanılmaktadır 5/. Yapılan çeşitli araştırmalar Ankara'nın Türkiye'nin nüfusu en hızlı artan illerinden biri olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Ankara Başkentlik işlevlerini yüklendikten sonra hizmetler sektöründe yüksek oranda gelişme görülmüştür. Bütün bunlara bağlı olarak da kırsal kesimden Başkent'e, büyük oranda göç vardır.

Ankara İlinin Çeşitli Yıllardaki Genel Nüfus Sayımı Sonuçları :

1927: 74.533, 1940: 602.965, 1950: 819.693, 1960: 1.321.380, 1970: 2.041.658
1975: 2.585.293.

Her beş yıllık dönemde nüfus artışının % 70 - 75 ini göç edenlerin oluşturduğu saptanmıştır. Göçün artış hızında devamlı büyümeler olduğu görülmektedir 6/. Ankara'nın imar plânını 1932 yılında hazırlayan Prof. Herman Jansen'in 50 yıl sonra yani 1982 de ulaşacağını tahmin ettiği 250.000 - 300.000 nüfus, 1950 yılında göçler nedeniyle çoktan aşılmıştır.

Ankara'da 15-65 yaş grubuna giren çalışabilir nüfus oldukça yüksektir ve Türkiye ortalamasının üstündedir. Bunun nedeni, Ankara'ya göç edenlerin çoğunun bir işte çalışma amacıyla gelmesidir. 0-14 yaş grubundakilerin ise Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Ancak, bu oran yıllar geçtikçe yükselmektedir. Ayrıca, kırsal alanlardan gelenlerin çoğunun 20-24 yaş arasında bulunan erkekler olduğu saptanmıştır.

5. Ekonomik Durum :

Ankara'da tahıl tarımı ve hayvancılık yapılır. Meyvacılık, sebzeçilik, bağcılık ve şeker pancarı üretimi önemli iş kollarındandır 7/.

Ankara, Başkent olması nedeniyle çeşitli ulusal ve uluslararası işlevler yüklenmiştir. Bu özelliği dolayısıyla ülkenin kitleleşel iletişim ve ulaşım merkezi niteliğini korumuştur. Buna karşın, hiçbir gelişme devresinde ülkenin ekonomik merkezi olmamıştır. Yapılan çeşitli incelemeler, Ankara ilinde tüm ilçelerin toptan ticaretlerini ve hemen tüm ekonomik ilişkilerini İstanbul ile kurduklarını ortaya çıkarmıştır. 8/. Ankara'nın ekonomik yapısında ağırlık merkezini hizmetler sektörü oluşturmaktadır.

Ankara'da çeşitli işlerde çalışanların %79 unun hizmetler sektöründe ve iyi tanımlanmayan işlerde çalıştığı saptanmıştır. Bu oranın %30 u da kamu sektöründe görevlidir. Buna karşılık imalât sektöründe çalışanlar %13.52, ticaret sektöründe çalışanlar ise %8 oranındadır. Ayrıca inşaatta %7, ulaştırma, haberleşmede %7 ve tarım alanında %5 oranında Ankaralı'nın çalıştığı anlaşılmıştır 9/. Yukarıda verilen sayılardan da anlaşılacağı gibi imalât ve ticaret sektörünün oldukça zayıf kaldığı görülmektedir. Buna bağlı olarak Ankara'nın bölgesel ekonomik merkez niteliğini taşımadığı da açıkça görülmektedir. Ayrıca ileride deşinileceği gibi metropoliten merkez olma özelliklerini ekonomik açıdan henüz kazanamadığı da söylenebilir.

Ankara'da görülen sürekli nüfus artışının, kendisine uygun oranda bir ekonomik yapıyı bulamadığı görülmektedir. Çalışan nüfusun büyük kısmı üretici olmayan iş kollarında çalışmaktadır. Kentte bulunan iş olanakları oldukça sınırlıdır. Yapılan çeşitli araştırmalar Ankara'nın

Türkiye'de en yüksek oranda kentleşme niteliğini gösterdiğini buna karşılık sanayileşmede oldukça aşağı düzeyde kaldığını ortaya koymaktadır:

Kentleşme indeksi Türkiye ortalaması 11.0 olduğu zaman 9.0 olan Ankara'nın sanayileşme indeksi Türkiye ortalaması 204 e karşılık 100 de kalmaktadır 10/.

Ülke içinde Ankara sosyo-ekonomik gelişmişlik ortalamasında İstanbul'dan sonra ülke ikincisidir. Buna karşılık sanayileşmede 12. sıraya düşmektedir. Tarımda modernleşme açısından ise 11. sırayı aldığını görüyoruz 11/.

Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç, Ankara'nın Başkentlik özelliğine karşın, kimi çok önemli alanlarda oldukça geri kalmış olmasıdır. Sanayileşme ve tarımda önemli bir yer alamayan Başkent eğitim konusunda da kendisinden umulanı verememektedir.

Ankara Türkiye içinde eğitim birimleri ortalamasında 5. sıraya girebilmiştir. Aslında bir üniversite ve kültür kenti olarak tanınan Ankara'nın bu konuda en ön sıralarda olması beklenirdi.

"Metropol kent" ya da "metropolitan alan" için her ülkede geçerli sayılabilecek bir tanım verebilmenin güçlüğü ortadadır. Biz, burada bizim koşullarımıza uygun olarak Ankara Metropolitan Alan Nazım Plân Bürosunca yapılan tanıma vermekle yetineceğiz: "Nüfus büyüklüğü en az 250.000 olan, çalışan nüfusun en az %50 sinin endüstri sektöründe istihdam edildiği ve imalât sanayiinde yaratılan katma değer in ülke imalât sanayiindeki katma değere oranının en az %10-15 i bulunduğu kentlere Metropolitan kent denir" 12/.

Türkiye'de Ankara, İstanbul, İzmir, Adana gibi kentler metropolitan kent sayılmaktadır. Yukarıdaki tanıma uygunlukları incelendiği zaman ise nüfusun dışında diğer değerler açısından bu kentlerin metropolitan kent özelliği taşıyamayacakları ortaya çıkmaktadır.

Katma değer 13/ açısından incelendiklerinde ise bunların arasında Ankara'nın gene metropoliten kent özelliğini taşımadığı görülmektedir: Ankara: %4. Buna karşılık yalnız İstanbul ve İzmir'in bu açıdan metropoliten kent olma özelliğini korudukları anlaşılmaktadır: İstanbul; %35 ve İzmir %10.

Ekonomik yapıyla ilgili olarak Ankara'da işgücü yapısını inceleyerek, çalışan nüfusun toplam nüfusun %30-40 ını kapsadığını görürüz. alışan nüfusun çalışabilir nüfusa (15-65 yaş arası) oranının ise oldukça yüksek olduğu ve %50-60 a çıktığı saptanmıştır. Bunların ise % 79 unun hizmetler sektöründe çalıştığına değinilmifiti. Bu açıdan da Ankara'nın metropoliten kent özelliği taşımadığı görülür.

Kentteki işyerlerinin % 32 sinin Ulus'ta, %14 ünün ise Yenifehir'de bulunduğu yapılan incelemeler sonucu anlaşılmıştır. Ulus ve Yenifehir'de bulunan işyerlerinin %46 sında istihdamın %41 i bulunmaktadır. İstihdamın %21 i Ulus'ta, %20 ye yakını ise Yenifehir'de toplanmıştır 14/.

Ankara'nın ve Ankara'nın ekonomik yaşantısında önemli yer tutan pazarlar çeşitli semtlerde haftanın belirli günlerinde kurulmaktadır 15/.

Tablo 2-1: Ankara'da Kurulan Pazarların Semtleri ve Kuruldukları Günler:

Günler	Semtler
Pazartesi	Şehitlik, Maltepe, Karşıyaka, Etlik, Ufuktepe
Salı	Abidinpaşa, Atpazarı, Emek, Gazi Mahallesi, Esertepe
Çarşamba	Yenişehir, Dikmen, Yenimahalle, Şentepe
Perşembe	Cebeci, Gülveren, Aktepe, Ufuktepe
Cuma	Keçiören, Kalaba, Bahçelievler, Etimesgut, Site-Yıldız (Hasköy)
Cumartesi	Yenişehir, Aydınlık evler, Çankaya, Yıldıztepe, Güvenevleri, Balgat
Pazar	Yenimahalle, Dışkapı, Küçükesat, Mamak, Kayaş

Tablodan da izlenebileceği gibi kimi pazarlar haftada iki kez kurulmaktadır. Tüm pazarların içinde en büyükleri Atpazarında ve Cebecide kurulan pazarlardır.

6. Sosyo-ekonomik durum ve kültürel yaşantı :

Başkent Ankara'nın sosyal yapısı diğer kentlerimize oranla değişiklikler göstermektedir. Bunda Ankara'nın Başkent özelliğini taşımasının yanısıra yukarıda incelenen ekonomik yapısının getirdiği özellikler önemli rol oynamaktadır.

Başkent'te yapılan bilimsel araştırmalar sonucu değişik gelir gruplarının kentte kendilerine uygun yerleşme alanları seçtiği saptanmıştır 16/.

Ankara nüfusunun %52 sini düşük gelirli, %39 unu orta gelirli ve %9 unu da üst gelirli oluşturmaktadır. Değişik gelir gruplarının kentte seçtikleri yerleşme alanlarını inceleyelim :

Düşük Gelirli Gruplar :

Kuzey kesimde bu grubun %57 si ve güney kesimde bulunan gecekondu alanlarında (% 43 ü) yerleşmiştir. Bu gruplar kentsel konut alanının %60 ını kullanmaktadırlar.

Orta Gelirli Gruplar :

Kentin kuzey kesiminde orta gelirliilerin %83 ü yerleşmiştir: (Keçiören, Aydınlik, Etlik, Yenimahalle, Gazi Mahallesi, Cebeci, Ulubey, Aktepe). Güney kesimde ise orta gelirliilerin % 17 si yerleşmiştir. (Dikmen, Ayrancı, Bahçelievler, Seyranbağları). Bu gruplar kentsel konut alanının %30 unu kullanmaktadırlar.

Üst Gelirli Gruplar :

Güneyde Çankaya, Kavaklıdere, Küçükesat, Ayrancı, Yenışehir, Maltepe, Bahçelievler de bu grupların %73 ü yerleşmiş durumdadır. Kuzeyde, Aydınlik, Keçiören, Yenimahalle ve Varlık Mahallesiinde üst gelirli grupların % 17 sinin yerleşmiş olduğu saptanmıştır. Bu gruplar kentsel konut alanının %10 unu kullanmaktadırlar.

Değişik gelir gruplarının yerleşme alanlarının kent merkezine uzaklıkları da incelenmiştir. Kent merkezine en yakın oturanların (merkez 0-2 km ve merkeze 2-4 km) genellikle üst gelir grupları olduğu anlaşılmıştır. Bundan sonra merkeze yakınlık açısından ikinci sırada orta gelirli grupları ve üçüncü sırada düşük gelirli grupları görüyoruz.

Kente, özellikle ekonomik zorunluluklar nedeniyle kırsal alanlardan göçer gelmektedir, kentin kuzey ve güney kesimlerinde imar planı içinde bulunan konut alanları da bu nedenle gecekondularla dolmuş durumdadır. Gecekondu sorununa ilerde değinileceği için burada ayrıntılara inilmeyecektir.

Ankara'da çeşitli kentsel hizmet birimlerinin durumu, olması gerekenin oldukça altındadır: Bunların içinde sosyal ve kültürel hizmet birimleri Ankara için gerekli olanın ancak % 6 sı oranında bulunmaktadır. Eğitim hizmet birimlerinin ise yetersiz olduğu ve bir mislinin daha bulun-

ması gerektiği bildirilmektedir. Buna karşılık idari hizmet birimleri ile sağlık hizmet birimleri standartların üstüne çıkmıştır 17/.

Ankara'nın kültür ve sanat yaşantısı oldukça canlıdır. Ankara'da bulunan türlü kültür ve sanat kuruluşlarının yanında çeşitli kuruluşların da düzenledikleri bilimsel toplantılar, sergiler, yabancı kültür merkezlerinin etkinlikleri kentin kültürel yaşantısını canlandırmaktadır.

Ankara'da son derece değerli müzeler bulunmaktadır :

Etnoğrafya Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi müzeler uluslararası değerdedir. Bunlardan başka Atatürk Müzesi, Atatürk'ün Evi, TBMM Müzesi Cumhuriyetin kuruluş yıllarını canlandıran önemli müzelerdir. Devlet Demir Yolları Müzesi, Sağlık Müzesi, Hayvanat Müzesi, Tabiat Tarihi Müzesi de Ankara'da bulunmaktadır.

Pek çok uygarlığın yerleşim alanı olmuş olan Ankara'da, bunların kalıntılarına pek çok yerde rastlanabilmektedir. Eski Roma, Hitit, Bizans, Selçuklu, Osmanlı dönemlerine ait önemli yapıtların kalıntıları halen görülebilmektedir. Bunların arasında Roma Hamamı, Augustus Tapınağı, Julianus sütunu, Ankara Kalesi, Hacı Bayram Camii gibi tarihsel yerler turistlerin uğrak yerleri olmuştur.

Ankara Devlet Konservatuvarı ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Devlet Opera ve Balesi ile Devlet Tiyatroları ve özel tiyatrolar yolun büyük bir zamanında türlü sanat yapıtlarını halka tanıtırılar. Güzel sanatlarla ilgilenenler başta Devlet Güzel Sanatlar Galerisi ve başka sanat galerilerinden yararlanabilmektedirler. Çeşitli sergi salonlarında düzenli olarak sergiler açılmaktadır.

Ankara'da 60 ı kapalı ve 53 ü açık olmak üzere 113 sinema bulunmaktadır 18/.

Ankara'nın folklorü oldukça varsıldır 19/. Türlü zeybekler, oyunlar, türküler, ağıtlar, inançlar, gelenek ve görenekler çeşitli kuruluşlarca halka tanıtılmakta ve sevdirmektedir. Folklor konusunda geniş araştırmalar yapılmaktadır.

Ankara'ya ve Türkiye'ye kültürel açıdan büyük katkısı olan Türkiye-Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü de Ankara'dadır.

Ankara, kütüphane yönünden de varsıl bir kenttir. Üniversite ve Yüksek Okul kütüphaneleriyle Milli Kütüphane ve Ankara İl Halk Kütüphanesinin yanında özel sektöre ve kamu sektörüne ait kütüphaneler kentin kültürel yaşantısının bir parçasını oluşturmaktadır. Ayrıca Yaygın Eğitim Merkezlerinde ve Halkevi Genel Merkezinde halkı eğitici çalışmalar yapılmaktadır. Yabancı kültür merkezlerinin kütüphanelerinde yabancı dillerde önemli dermeler bulunmaktadır.

Ankara, İstanbul'dan sonra en canlı basın hayatı olan kentimizdir. Ankara'da toplam 160 gazete ve dergi basılmaktadır. Basımevlerinin sayısı 149 a ulaşmaktadır. Çok sayıda yayınevi çeşitli türde kitaplar yayınlamaktadır.

7. Eğitim Durumu :

Ankara'da nüfusun eğitim durumu incelendiğinde okuma yazma bilenlerin oranının oldukça yüksek olduğu görülür. Bu oran erkek nüfus için % 88 e, kadın nüfus için % 66 ya ulaşmaktadır. Bu sayılar Türkiye ortalamasının üstündedir: Erkek nüfus %70, kadın nüfus% 47. Türkiyede erkek nüfusun, meslek okullarını bitirenlerin dışında, her türlü eğitim düzeyinde kadın nüfusa oranla daha şanslı olduğu istatistiklerde görülmektedir. 20/.

Yapılan araştırmalar sonucu Ankara'da ilkokulu bitirenlerin yüzdesinin Türkiye Genel ve Türkiye kentsel ortalamalarının üstünde kaldığı görülmüştür. Aynı durum lise ve yüksek okulları bitirenler için de aynıdır 21/.

Eğitim hizmet birimlerinin de istenilen sayıya ulaşamadığı daha önce belirtilmişti. Bugün Ankara'da çeşitli düzeylerde kaç okul olduğunu ve öğrenci sayısını saptamaya çalıştık. M.E. Bakanlığının ilgili kuruluşları bize gereken yardımı yapmak istediler. Ne varki böyle bir araştırma için gerekli güvenilir verileri her düzeyde elde edemedik 22/.

Saptanılabilmesine göre Ankara'da toplam 244 ilkokul, 55 ortaokul, 42 lise bulunur. Ayrıca, mesleki ve teknik öğretim yapan okullar, Akademiler ve bunlara bağlı yüksek okullarla üç üniversite vardır.

Ankara'da tüm eğitim kurumlarında öğrenim gören 420.198 öğrenci vardır. Bunun 212.404 ü ise ilkokul öğrencisidir 23/.

Ankara kenti nüfusu 1.701.004 olduğuna göre bu nüfusun 1/4 ü öğrencidir.

Ankara'da örgün eğitim kurumlarından başka halka yaygın eğitim görme olanağını da veren kurumlar vardır. Yaygın eğitimin ve örgün eğitimin kapsadığı öğretim kurumlarını kısaca inceleyelim :

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Milli Eğitim sisteminin genel yapısı ve ilkeleri belirlenmiştir 24/. I. Bölüm Madde 18 de: "Türk Milli Eğitim Sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden kurulur" denmektedir. Örgün eğitimin kapsadığı öğretim kurumlarının ise okul öncesi eğitim, temel eğitim ilkokul ve ortaokul, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumları olduğu belirtilmiştir.

"Yaygın eğitim ise, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır." Yaygın eğitimin kapsam, amaç ve görevleri Madde 40-42 de belirlendiği için burada ayrıntılara girilmeyecektir.

Ankara'da yaygın eğitimin oldukça işlerlik kazandığını görüyoruz.: M.E.B. Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünden alınan bilgilere göre Ankara'da çeşitli yerlerde yaygın eğitim merkezleri vardır 25/.

1. Merkez İlçede 9. Akşam Sanat Okulu ve Ankara Yaygın Eğitim Merkezi (Atatürk Ortaokulu içinde)
2. Çankaya İlçe Merkezinde 7. Akşam Sanat Okulu (Maltepe) ve Yaygın Eğitim Merkezi.
3. Çankaya İlçe Merkezinde Dikmen Yaygın Eğitim Merkezi (Üveçler)
4. Altındağ İlçe Merkezinde Altındağ Yaygın Eğitim Merkezi.
5. Yenimahalle İlçe Merkezinde Yenimahalle Yaygın Eğitim Merkezi vardır.

Bunlardan başka Ankara'nın 15 ilçesinde de yaygın eğitim merkezleri kurulmuştur.

8. Ankara'da Sağlık Hizmetleri :

Ankara'ya kırsal alanlardan ve komşu kentlerden gösterilen ilgiğin bir nedeni de burada sağlık hizmetlerinin gelişmiş olduğu gerçeğidir. Hatta, kentsel sağlık hizmet birimleri açısından Ankara bugün standartların üstüne çıkmıştır 26/.

Türkiye'nin özellikle kırsal kesimlerinden bu hizmetlerden yararlanmak amacıyla Ankara'ya gelen çok olmaktadır. Bu durum ise verilen sağlık hizmetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ankara, bu kez ülke çapında bir hizmet verme durumuna girmekte ve bu konuda doğal olarak yetersiz kalmaktadır.

Ankara'da çeşitli özel klinik ve çok sayıda doktor muayenehanelerinin yanında Hacettepe Tıp Merkezi ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi hastaneleri gibi büyük ve modern hastahaneler vardır. Bundan başka kamu sektörüne ait çeşitli hastaneler, doğumevleri, ana-çocuk sağlık merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca Sosyal Sigortalar Kurumunun idari ve sağlık kuruluşlarının, Yenimahalle ve Etlik arasındaki 220 hektarlık bir alanda kurulması planlanmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kanseri Araştırma Merkezinin yeri ise Yenimahalle Karşıyaka'nın batısında Macun köyü civarındadır 27/. Sağlık hizmetlerinin gelişmiş olmasına karşın, sağlıkla

cok yakından ilgisi bulunan su, kanalizasyon gibi teknik alt yapı servisleri son derece yetersizdir 28/. Bu durum özellikle gecekondular mahallelerinde belirgin olup, yaz aylarında çeşitli bulaşıcı hastalıklara ve bebek ölümlerine neden olmaktadır.

Bundan başka, gene sağlık için çok önemli olan kentsel açık alan hizmet birimleri için ancak %14 oranında son derece az bir alan kullanılmaktadır. Giderek yoğunlaşan konut yapımı yüzünden kent içindeki yeşil alanlar gün geçtikçe azalmaktadır.

Ankara, ülkede en yüksek çocuk doğumu görülen kentlerimizden biridir. Buna karşın 50.000 kişiye ancak bir ana-çocuk sağlığı merkezi düştüğü saptanmıştır. Oysa en az 25.000 kişiye bir ana çocuk sağlığı merkezi düşmeliydi 29/.

9. Ankara ve Gecekondular

Ekonomik zorunluluklar sonucu kırsal alandan kentlere göçün doğurduğu gecekondular olgusu Ankara için büyük önem taşır.

775 Sayılı Gecekondular Yasa'sında, gecekondular kavramının bir tanımı yapılmıştır: "İmar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağlı kalınmaksızın kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde sahibinin rızası olmadan yapılan izinsiz yapılar" 30/.

1940 yıllarından başlayarak yıldan yıla artarak Ankara'ya gelen göçü konutsal açıdan kente kanalize etmek için hiç bir köklü önlem alınmamıştır. Basına yansıdığı ve bilindiği gibi gecekondular ya devlet gücüyle yıktırılmakta ya da çeşitli zorlamalar sonucu hükümetlerce varlıkları onaylanıp tapuları verilmektedir.

Son yıllarda yapımlarına hız verilen "Gecekondular Önleme Bölgeleri" soruna az da olsa gerçekçi bir yaklaşım sağlama yolundadır: Bu konuda Ankara Belediyesinin Batıkent (Akkondular)projesi basında geniş yer almıştır 31/.

Ayrıca, İmar ve İskân Bakanlığının 100.000 kişilik gecekondü önleme bölgesi Ankara-İstanbul Karayolunun kuzeyinde Macunköy civarında planlanmıştır. Bunlardan başka Sincan-Etimesgut, Karakusunlar, Tuzluca, Karapürçek Ulubeğ, Aktepe, Solfasol - Yıldıztepe - Güneşevler'de de bu tip bölgelerin yapımı planlanmış bulunmaktadır.

Ankara'daki yerleşme alanlarının dört kesimden oluştuğu söylenebilir :

1- Öst gelir düzeyindekilerin oturduğu düzenli yerleşme alanları,

2- Kenti çoğu yerde bir daire gibi çevirmiş olan, kimi yerlerde de en merkezi bölgelere kadar girmiş bulunan gecekondü toplulukları,

3- Yukarıda belirtilen iki karşıt kesimin arasında yerini alan orta gelir düzeyindekilerin düzenli yerleşme alanları,

4- Kentin asıl merkeziyken şimdi tarihsel değeri bulunan Ankara Kalesinin içi ile civarındaki mahalleleri kapsayan "Eski Ankara"32/.

En son 1970 yılında yapılan araştırmalara göre Ankara nüfusunun %43 ü düzenli yerleşme alanlarında yani İmar Planının uygun bulunduğu alanlarda yerleşmiştir.

Gecekondü adını verdiğimiz konut türünde ise Başkent halkının %51 i yerleşmiş durumdadır. Geriye kalan %6 oranındaki halk ise çok katlı kaçak apartmanlarda ve Jansen Planından önce yapılmış olan Eski Ankara kesimine dağılımı durumdadır.

Merkeze 6-11.5 km lik en dış kuşakta düşük gelirli grupların % 42.5 unun yerleştiği saptanmıştır. Buna karşılık merkeze en yakın 0-2 km lik kuşakta düşük gelirli grupların ancak %3 ünün yerleştiğini görüyoruz.

Türkiye'de gecekondularla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Özellikle Ankara gecekondularını konu alan incelemelerin 1957 den sonra başlayarak son yıllarda arttığı görülmektedir 33/. Bu konuda en önemli yapıtlardan biri Prof. Dr. İbrahim Yasa'nın Ankara'da Gecekonduların Aileleri 34/ adlı araştırmasıdır. Bundan önce ve sonra yapılmış kimi araştırmalar gecekonduları çeşitli özellikleri açısından incelemişlerdir. Konunun geniş kapsamı nedeniyle burada ayrıntılara girilemeyecektir. Ayrıca, özellikle Altındağ yöresini konu alan değerli araştırmalar yapılmıştır 35/. Gecekondularda yaşayan gençliğin sorunlarını inceleyen ve çözüm yolları arayan Gökçe'nin 36/ yapıtı bu konuda en geniş kapsamlı bir çalışmadır. Gökçe, konuya okuma, eğitim, kütüphane, boş zamanları değerlendirme açılarından yaklaşım sağlamaktadır. Bu araştırmada 1971 yılında Ankara gecekondularının %1 ini kapsayan bir örneklem alınmıştır.

Ankara'nın sosyal yapısını tanımak amacıyla Ankara Metropolitan Alan Nâzım Plân Bürosu, 1970-1971 yıllarında yapılan Sosyal Araştırma Konut Anketinin (SAKA) sonuçlarından yararlanmıştır.

Ankara'ya göç edip gecekondular topluluklarını oluşturanlar arasında yapılan araştırmalar kimi gerçeklere ışık tutmuştur 37/:

Gecekondular ailelerinin %90 ı çekirdeksel aile tipindedir. Gelenler arasında üniversite bitiren yoktur. Bunun karşılığında, okuma-yazma bilenler %75 oranındadır. Ankara gecekondularında oturanların %30 unun ilkokul, %12 sinin ise ortaokulu bitirdiği saptanmıştır. Bu verilere göre, Ankara gecekondularında eğitim durumu Türkiye ortalamasına çok yaklaşmış durumdadır. Bunun bir nedeni kırsal alanlardan kente yerleşme amacıyla gelenlerin, kentte iş bulma olasılığının okur-yazar olanlar için daha yüksek olduğunun bilincinde olmalarıdır. Ayrıca, kente yerleşen aileler çocuklarının eğitime olanaklar elverdiğince özen göstermektedirler.

Yapılan araştırmalar hane reislerinin 1/4 ünün okur-yazar olmadığını göstermiştir. Buna karşılık hane reislerinin 2/4 ünü ilkokulu bitirenlerin, geri kalan 1/4 ünün ise okuma-yazmayı örgün eğitim dışında öğrenmiş olanların oluşturduğu saptanmıştır. Bu durum da haliyle hane halkının eğitim durumunu etkilemektedir. Genel olarak, kentlilerin eğitim durumuna özenilmekte ve bu gecekondular için bir amaç niteliğini almaktadır.

Gecekondularda yaşayan halkın Ankara kentiyile bütünleşme çabasında olduğu yapılan kimi araştırmalar sonucu saptanabilmiştir 38/. Kentli ailelerin değer yargılarının pek çoğunun gecekondularda yaşayanlar tarafından da benimsendiği görülmektedir. Özellikle okuma ve çocukları okutma konusu büyük değer kazanmıştır. Ailelerin büyük çoğunluğunun okuyan en az bir çocuğu vardır. Bir konuta ortalama 6.4 kişi düşmektedir. Bir odaya düşen kişi sayısı ise 2.5 kişi olarak saptanmıştır.

Bu durumdan en çok yakınan ders çalışmak zorunluğunda olan okul çağındaki çocuklardır.

Yaş ortalaması kadınlarda 31.1 erkeklerde 44.7, aile yaş ortalaması ise 38.5 tur 39/. Görülüyor Ankara gecekondularında yaşayanların çoğu oldukça gençtir.

Ankara'daki bu genç sayılabilecek kitlenin iyi eğitilmesi sonucu kente çeşitli yararlar sağlanacağı açıktır.

Boş zamanlarını değerlendirecek kütüphane, sinema-tiyatro, çeşitli atölyeler, çeşitli sporlar, kişisel sorunlar için rehberlik hizmeti verebilecek üniteleri bulunan bir toplum merkezinin açılmasını gecekondular halkının çoğunluğu istemektedir. Bu arada bir kütüphanenin böyle bir merkezde bulunması en büyük dilektir: %48.3. Bunun arkasından sinema, tiyatro gibi kültürel etkinlikler gelmektedir: %41. Boş zamanları doldurmada

güçlük çekme nedenleri araştırıldığında çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır: Okunacak kitap bulunmadığı ve boş zamanı değerlendirecek yer yokluğu (örneğin kütüphane gibi) konusu vurgulanmıştır: %15.7, Boş zamanları değerlendirebilmek için deneklerin en çok istediği etkinliklerden birinin kütüphane hizmeti (%55.8) olduğu saptanmıştır 40/. Ayrıca istenen boş zaman etkinliklerinden kitap okuma %44.5 ile en önde gelmektedir.

Gecekondu halkının %42.1 i kamu sektöründe, %46.4 ü ticaret ve imalat işlerinde çalışır. Geri kalanlar çeşitli işlerde çalışırlar. Kadınların büyük çoğunluğu ev kadınıdır: %92.6. Çalışanlar ise genellikle temizlik işçisi olarak ev hizmetlerinde çalışırlar %7.4.

10. Ankara'nın İmar durumu:

Ankara'nın düzenli ve sağlıklı gelişmesini planlayabilmek amacıyla son yıllarda devletçe olumlu girişimlerde bulunulmuştur: İmar ve İskân Bakanlığı 1969 yılı başlarında Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosunu kurmuştur. Bu büronun kurulmasıyla da Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Projesi 20.7.1965 tarih ve 6/4970 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi gereğince başlatılmıştır 41/.

Ankara'nın imar tarihinin incelemesi yapılacak olursa, bu tür girişimlerin zaman zaman yapıldığı görülür :

1928 yılında 1351 sayılı yasa ile Ankara İmar Müdürlüğü kuruldu. Bu önemli adımdan sonra aynı yılda kentin imarı için sunulan çeşitli öneriler içinde Prof. Hermann Jansen'in planı beğenildi. Planın özelliği Ankara'yı diğer Anadolu kentlerine örnek bir kent yapmaktı. 1932 yılında plan uygulanmaya başlandı. Bir süre sonra ise çeşitli zorluklar ve kimi kişilerin çıkarlarını engellediği için plan gereğince uygulanamadı. 1939 yılında görevine son verilen Jansen vatanına döndü.

Kent kuzey-güney doğrultusunda (Ulus-Çankaya) gelişti. Ankara'nın sağlıklı biçimde gelişebilmesi için en uygun olan yol ise kentin Batı-Doğu doğrultusunda yayılmasıydı. Kuzey-Güney yönlerinde genişleme olanağı kısıtlı olan kent Batıya doğru rahatlıkla yayılabiliyordu. Kentin Kuzey-Güney doğrultusunda gelişmesinin sonucu olarak, önce Ulus'ta sonra Kızılay'da merkezler oluştuğunu görüyoruz. Bu da Ankara'nın önemli özelliklerinden biridir. Burada bunun nedenlerine konunun geniş kapsamlı olmasından ötürü inilmeyecektir. Kentin planlayıcıları Ulus-Kızılay'ı tek merkez olarak kabul etmek eğilimindedirler. Baha doğrusu kentin asıl merkezinin Ulus-Kızılay arasında bulunduğu varsayımından giderek, ileriye yönelik planlamalar yapmaktadırlar.

Bu konuda en son çalışma Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu'nun hazırladığı Ankara Nazım Plan Şeması Raporu'dur, Rapor, 1970-1990 yıllarında öngörülen planlamayı kapsamaktadır. Çeşitli bilimsel incelemelerin ürünü olarak değerli uzmanlarca hazırlanan planı burada ayrıntılarına girmeden özetleyelim:

Plan, metropolitan sınırı batıdan başlatarak saat yönünde aşağıdaki uç noktaları kapsayacak biçimde çizilmiştir:

Ayaş-Güdül-Bayındır II Baraj gölü-Çamlıdere-Kızılcakhamam-Özbekler köyü-Karagöl-Çubuk II Barajı-Çubuk-Kalecik-Kırıkkale ve yakın doğusu-Küre dağı Balâ-Haymana-Polatlı ve yakın batısı-Temelli. Plan, iki bölüme ayırmıştır:

- 1- Kent Bütünü : Belediye sınırları içinde kalan kısım
- 2- Gelişme Alanları : Kent bütünü sınırı ile planlama sınırı arasında

kalan alanlar.

Bizim araştırmamız belediye sınırları içinde kalan "Kent bütünü"nü konu almaktadır. Bu nedenle planın 36 bölgeciğe ayırdığı kent

bütününü incelemekte yarar vardır. Kent, gerekli analizlerin yapılması amacıyla, çeşitli noktalar gözönüne alınarak bölgeciklere ayrılmıştır. Her bölgecik kendi işinde sosyo-ekonomik benzerlikler gösterir. Bir bölgeciğin toplam nüfusu 30.000 - 50.000 arasındadır.

Bütün bunlardan başka kent içinde Ankara'nın kültür hayatı için çok önemli bir öneri vardır: Ulus-Kızılay arasında, yani kentin ileride merkezi halini alacak alan için bir Kültür Merkezi Projesi 42/ hazırlanmıştır. Gençlik Parkı güneyi, Atatürk Bulvarı-Demir yolu aksı arasında kalan 35 hektarlık bir alanda Ankara'nın Kültür Merkezi yer alacaktır.

Kültür Merkezinin yer almasının düşünüldüğü alanın kuzeyinde Talât Paşa Bulvarı, Ankara Radyoevi, Zübeyde Hanım Meslek Lisesi ve Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi bulunmaktadır. Alanın güneyinde demiryolu hattı, Yükseliş Koleji, Elektrik ve Havagazı İşletmesi vardır. Batıda ise istasyon ve istasyonla ilgili yapılar vardır.

Bugün buralarda kamu sektörü ve özel sektöre ait kuruluşlar vardır. Bunlar demiryolu hattı, Gümrük ve depo yapıları, Toptancı Hali, Konser Salonu, Selim Sırrı Tarcan Kapalı Salonu, Toprak Mahsulleri Ofisine ait silo ve ek yapı, Tekel Deposu ve özel sektöre ait bir un fabrikasıdır.

Projenin kapsamına Milli Kütüphane, 43/ Milli Müze, Adliye Sarayı, Çağdaş Sanatlar Müzesi, Kongre Sergi Sarayı, tiyatro, opera ve sinema, oteller, otoparklar ve park alanları girmektedir.

II. Bölümün Dipnotları

- 1/ Coğrafi bilgiler için bkz. Besim Dar kot. "Ankara" İslâm Ansiklopedisi I. Cilt İstanbul 1950 s. 437., Türk Ansiklopedisi III. Cilt, 42-55. Ankara 1973 İl Yıllığı. Ankara 1974. 25-40 ss. ve ANPŞR y.a.g.e. ss. 138, 299-300.
- 2/ Ankara ile ilgili istatistiksel veriler için bkz. Bşk. Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı 26.10.1975. İdari bölünüş. 06 Ankara. 1978., s. 3-20, T.C. İç-işleri Bk. İller İdaresi Genel Müdürlüğü. Türkiye Mülki İdare Bölümleri Belediyeler Köyler, 1 Ağustos 1977 Seri II. S. 5, s. 79 Ankara 1973 İl Yıllığı y.a.g.e.s. 55.
- 3/ Yüzölçümlerine göller dahil değildir.
- 4/ Bkz. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı 26.10.1975 y.a.g.e.ss. 3-5.
- 5/ Bkz. ANPŞR y.a.g.e.s. 70 (Yüksek ve düşük göç varsayımlarına göre saptanan sayılar).
- 6/ Ankara kenti nüfus ve iş gücü çalışması y.a.g.e.s. 13 Hazım Plan Bürosu tarafından uygulanan anket çalışmalarında göç konusu özellikle incelenmiştir.
- 7/ Akçura, Tuğrul. Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti hakkında monografik bir araştırma Ankara 1979. O.D.T.O. Mimarlık Fakültesi (Yayın no: 16) s. 13.
- 8/ ANPŞR y.a.g.e.s. 305.
- 9/ a.y. ve s. 306, Ayrıca Ankara kenti nüfus ve işgücü çalışması y.a.g.e.
- 10/ ANPŞR a.g.e.s. 291 Tablo 6.1.2.
- 11/ a.e.ss. 292-293.
- 12/ a.e.s. 295.
- 13/ a.e.ss. 292-293. Çalışan nüfus başına Katmadeger: imalat sanayiinde yaratılan katmadeger / Hizmetler sanayi Sektörü, çalışan nüfus.
- 14/ a.e.s. 322.

- 15/ Bilgiler Ankara Belediyesi Zabıta Müdürlüğünden alınmıştır.
- 16/ ANPŞR y.a.g.e.s. 302-304 Araştırma 1970-1971 yıllarında yapılmış olan Sosyal Araştırma Konut Anketidir (SAKA). Bunda 1970 Genel Nüfus sayımı esas alınmıştır.
- 17/ .a.e.s. 181. Tablo 4.5.
- 18/ Bkz. Ankara 1973 İl Yılılığı y.a.g.e. ss. 157-192. "Kültür Bölümü" Kültürel yaşantı ile ilgili bilgiler buradan alınmıştır.
- 19/ Koşay, Ankara Budun Bilgisi. Ankara 1935.
- 20/ ANPŞR y.a.g.e. s. 19 Tablo A.10 Eğitim durumu.
- 21/ a.y. ve Genel Nüfus Sayımı. y.a.g.e. ss. 102-103
- 22/ T.C.M.E.B. Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları. 1977-1978 (Etüd ve programlama dairesi yayınları No: 150) s. 2. Buradaki bilgiler tüm Ankara ili için verilmiştir. Kent içi ile ilgili kaynak hazırlanmamış olduğundan burada dört ilçe merkezindeki durumu ve öğrenci sayılarını inceleme olanağından yoksun kaldık.
- 23/ T.C.M.E.B. ilgili Genel Müdürlüklerden ve Devlet İstatistik Enstitüsü görevlilerinden alınan bilgiler.
- 24/ T.C.M.E.B. Milli Eğitim Temel Kanunu Kanun no: 1739
Kabul tarihi: 14.6.1973 Ankara 1975. Madde 18.
- 25/ Bilgiler M.E.B. Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünden alınmıştır.
- 26/ Bkz. ANPŞR y.a.g.e.s. 181. Tablo 4.5.
- 27/ a.e.s. 414.
- 28/ Bkz. Ankara Kentsel servisler ve çevre standartları y.a.g.e. s. 15.
- 29/ a.e.s. 31.
- 30/ Bkz. Tekeli, İlhan - Yiğit Gülöksüz - Tarık Okyay. Gecekondulu, dolmuşlu, işportalı şehir. İstanbul 1975. Gecekondulu Kanunu kanun no: 775 kabul tarihi 30 Temmuz 1966. Gecekondulu kanununda bazı değişiklikler yapılması hakkında kanun. Kanun no: 1990 kabul tarihi 6 Mayıs 1976.

- 31/ Batıkent, Örgütlenme ve Uygulama temel ilkeleri. Ankara Belediyesi Başkanlık uzmanları Mart 1977. Hürriyet 30.4.1978, 4.5.1978, 3.6.1978. Batıkent (Akkondu Projesi) doğuda Karşıyaka - Macunköy, batıda Mesa Batı Sitesi alanları arasındadır. Güney'de Etimesğut ve Sincanköy yerleşme alanlarıyla sınırlanır. İstanbul yolu üzerinde Macun Vadisi ile Beypazarı Kavşağı arasında uzanan toplam 1100 hektarlık alanda yer alacaktır. 3 tip sosyal konutu içermektedir. Bu alanda 300.000 kişinin 80.000 konutta yaşaması öngörülmüştür.
- 32/ Keleş, Ruşen. Eski Ankara'da bir Şehir Tipolojisi. Ankara 1971. (A.O. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no: 314).
- 33/ Öğretmen, İbrahim. Ankara'da 158 gecekodu. 1957. (Ankara gecekodularını ilk inceleyen yapıttır). Bundan başka Erkan Şen: "Ankara şehri mesken alanlarının gelişimi. Gecekodu sorunu açısından." Türk Coğrafya Dergisi 22(1974). Sa. 26. ss. 73-86. İmar İskân Bakanlığı Sosyal Araştırma Dairesinin çeşitli gecekodu mahallelerinde yaptırdığı çalışmalar vardır: Turhan Yörükan: Gecekondular ve gecekodu bölgelerinin sosyo-kültürel özellikleri. Ankara 1968 (İmar-İskân Bakanlığı Sosyal Araştırma Dairesi: 1) Ayrıca bundan önce yapılan başka bir inceleme vardır. Ayda Yörükan: Ankara Gecekoduları. Ankara 1966.
- 34/ Yasa, İbrahim. Ankara'da Gecekodu aileleri. Ankara 1966 (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları Sayı: 46) Yasa bu konuyu daha sonra yazdığı çeşitli makalelerde de incelemiştir.
- 35/ Kongar, Emre. "Altındağ gecekodu bölgesi". Anne İdaresi Dergisi. 6(1973) Sa. 3. ss. 109-138 ve "Altındağ'da kentle bütünleşme." Anne İdaresi Dergisi 6(1973) Sa. 4. ss. 59-84.
- 36/ Gökçe, Birsen: Gecekodu Gençliği. Ankara 1971. Ankara 1976. (Hacettepe Üniversitesi Yayınları c-15)
- 37/ Kıray, Müheccel. "Gecekodu. Az gelişmiş ülkelerde hızla topraktan kopma ve kentle bütünleşememe". A.O. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 27(1972) Sa. 3. ss. 561-573.

- 38/ Bkz. Kongar. "Altındağ gecekondu bölgesi" y.a.g.m.s. 138.
- 39/ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Gökçe y.a.g.e.s. 65.
- 40/ Bu bilgilerin saptandığı çeşitli tablolar için bkz. Gökçe a.e.s. 86.
Tablo 23.s.148.s.150, Tablo. 85, s. 153, Tablo 88.
- 41/ Bkz. ANPŞR y.a.g.e.s. 1.
- 42/ a.e. ss. 378, 406, 413 ve T.C. İmar ve İskân Bakanlığı Ankara
Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Kültür Merkezi Projesi. Ankara 1971.
- 43/ Ancak, artık Milli Kütüphane yapısının Bahçelievler son duraktaki
arsasında gerçekleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bu nedenle Milli
Kütüphane bu projenin kapsamı dışına çıkartılmış bulunmaktadır.

III. BÖLÜM : HALK KÜTÜPHANELERİ

1. Tanım

Halk kütüphanelerinin tanımı 1972 yılında yeniden düzenlenen UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirisinde eğitim, kültür ve bilgi alış-verişine hizmet eden demokratik kuruluşlar olarak yapılmıştır 1/. Önemli olan halka hiç bir ayırım gözetilmeden ve para alınmadan hizmet verilmesidir. Halk kütüphanesi, halkın, pekçok bakımdan yararlanması amacıyla oluşturulmuş çok yönlü bir kuruluştur. Boş zamanları en iyi biçimde değerlendirme, eğlence, araştırma, bireyler arasında kültürel bağların kurulması, çocuk ve gençlere hizmet v.b. gibi pekçok işlev, görev alanı kapsamına girer 2/.

Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda da halk kütüphanesinin tanımının gerçek anlamda yapılabilmesi amacıyla çalışmalar yapılmıştır 3/. Ancak, en geniş kapsamlı tanımı Ersoy'da buluyoruz. "Halk Kütüphanesi her yaşta, her aşamada ve her meslekten okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak, bölgesinin kültürel, sosyal, ekonomik ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumdur" 4/. Bu kütüphaneler "en etkili kitle iletişim aracı olmaları" nedeniyle "sağlıklı kamuoyu oluşturmaya" yardımcı olarak "halkın bilincinin mayalandığı yer"lerdir 5/.

Bilindiği gibi halk kütüphanesi, "genellikle eğitimin, özellikle yaygın eğitimin en güçlü dayanağı"dır 6/. Bu nedenle de halk kütüphanelerinin en kısa ve öz tanımını "halkın üniversitesi" olarak yapabiliriz 7/. Ancak unutulmaması gereken nokta, halk kütüphanesinin bir yetişkinler eğitim merkezi değil, yetişkinle kitabı, okumayı birleştiren kuruluş olduğudur 8/.

2. Amaç

Unesco Halk Kütüphaneleri Bildirisi'nde halk kütüphanelerinin amacının "eğitim, kültür ve bilgi alış-verişi için canlı bir güç olması, insanlar ve uluslararası barış ve karşılıklı anlaşmayı sağlaması" olduğu vurgulanmıştır 9/. Bu amaç 12-17.3.1962 de Ankara'da toplanan Ankara CENTO Kütüphaneciliği Geliştirme Semineri'nde daha geniş kapsamlı olarak belirlenmiştir 10/. Özetleyecek olursak, halk kütüphanesinin amacının tüm vatandaşlara eşit koşullarla yaşamları boyunca hiç bir kısıntıya uğratılmaksızın kendilerini her açıdan yetiştirmelerine en büyük destek olmak, olduğunu söyleyebiliriz. Bu amaca ulaşmak için de bu kütüphaneler kendi türlerinin gerektirdiği amaktan saptırılmamalı ve öteki kütüphanelerle gereksiz hizmet yarışlarına girmemelidirler 11/.

Bilinçli olarak kendilerini yetiştiren, sağduyu sahibi bireylerin yetişmesindeki rolüyle, sağlıklı toplumların oluşması, kanımızca halk kütüphanelerinin gerçek amacı olmalıdır.

3. Görevler

Halk kütüphanesinin tanımı ve amacından halka karşı görevlerinin neler olabileceği de ana hatlarıyla belirlenebilmektedir 12/.

1. Halkın kendini yetiştirebilmesi için gerekli her türlü materyali (kitap ve kitap dışı) toplamak ve hizmete sunmak.
2. Çeşitli düzeylerde eğitim görenlerin ilgi alanlarıyla ilgili materyali zenginleştirmek
3. Halkın bilgi gereksinmesini karşılayabilecek danışma hizmeti vermek.
4. Çeşitli grupların ve kuruluşların eğitimle ilgili ve kültürel çalışmalarını desteklemek.

5. Boş zamanın en iyi biçimde değerlendirilmesini sağlamak.

6. Hizmetin, halkın her kesimine ulaşabilmesi için özel hizmetler vermek (Körlere, tutuklulara, hastalara vb.)

7. Gereksinme olduğu zaman çeşitli semtlerde şube kütüphaneleri açmak, kırsal alanlarda ya da kütüphaneye ulaşmaları güç olan yerlerde oturanlara gezici kütüphaneyi göndermek.

8. Kendi bünyesinde yetişkinlere, çocuklara ait materyalle görsel-işitsel araç ve gereçlere yer vermek.

Özet olarak M.Dewey'nin Halk kütüphanesi hizmeti ilkesinin tüm görevleri kapsadığı söylenebilir: "En çok sayıda okuyucuya, en ekonomik koşullarla en iyi hizmeti verebilmek" 13/. Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde halk kütüphanelerinin, tanım, amaç ve görevleri kanunlarla belirlenmiştir.

Halk kütüphaneleri görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmek için tüm kütüphanelerin uymak zorunda oldukları 5 temel ilkeyi uygulamak zorundadırlar:

"1. Kitaplar hizmet vermek içindir.

2. Her okuyucuya göre bir kitap vardır.

3. Her kitabın bir okuyucusu vardır.

4. Kütüphane sürekli gelişen bir kurumdur.

5. Okuyucunun zamanını en iyi biçimde değerlendirmek gerekir" 14/.

Genel olarak halk kütüphaneleri'nin görevlerinin neler olduğunun incelenmesinden sonra ülkemizi ve tezimizin konusunu yakından ilgilendiren "İl Halk Kütüphaneleri'nin görevleri üzerinde durulmuş. Bu görevler Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda saptanmıştır:

"ilin kültürel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına göre Türkçe ve yabancı dillerdeki kitap ve kütüphane materyalini sağlamak, ilinde basılan lüzumlu eserlerle periyodikleri ve ili hakkından yayımlanan kitaplarla yazı ve makaleleri toplamak ve böylelikle koleksiyonlarını geliştirmek, göze, kulağa hitabeden çeşitli eğitici ve öğretici araç ve gereçlerle halka faydalı olmak, ilinde bulunan üniversite, okul ve diğer kurumlar kütüphaneleri ve Halk Eğitim Merkezleri ile işbirliğini sağlamak, ilinin kitap, periyodik, mikrofilm, fotokopi ve benzeri materyallerle ilgili okuyucu isteklerini ve idare taleplerini Bölge kütüphanesine duyurmak ve aracılık etmek" 15/. Ayrıca, Bölge Halk Kütüphanesi'nin tanımı ve görevleri de belirlenmiştir: "Bölge Halk Kütüphanesi, coğrafi bakımdan ve çeşitli yönlerden bir bütün teşkil eden iller grubunun Halk Kütüphanesi hizmetini sağlayan yaygın bir eğitim kurumudur". Bu kütüphane "kurulduğu ilin İl Halk Kütüphanesi hizmetini de görür" 16/ Ankara'da bir "Bölge Halk Kütüphanesi" kurulmasının düşünüldüğüne daha önce de değinilmişti. Bu durumda Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin hem bölge halk kütüphanesi hem de il halk kütüphanesi olarak ne gibi görevleri yüklenmesinin düşünüldüğü böylelikle saptanmıştır.

4. Halk Kütüphanesi Örgütü :

Geniş bir alanda ve çok sayıda okuyucuya hizmet vermesi istenen halk kütüphaneleri merkezleri tek başlarına bu görevi yerine getiremezler. Bu amaçla çeşitli hizmet birimlerinin birlikte çalışmalarıyla oluşabilecek bir örgütlenmeye gitmek zorundadırlar. IFLA'nın halk kütüphaneleri bölümünce hazırlanmış olan tanıma göre bir halk kütüphanesi örgütü "bağımsız bir yönetim birimi oluşturan halk kütüphaneleri ve hizmet birimleri grubudur" 17/. "Bağımsız yönetim birimi"nin özel bir bütçesi vardır. Burada çalışacak olan görevliler yalnız bu birimin yöneticileri tarafından seçilirler. Birim kendisinin yönetir.

4.1. Örgütü oluşturan birimlerin tanıtımı :

Bir halk kütüphanesi örgütünü merkez kütüphane, şube kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri, geçici kitaplıklar ile gezici kütüphaneler oluşturur. Bir halk kütüphanesi örgütünün oluşturulması için en az 150.000 nüfusu bulunan bir yerde hizmet vermek gerekir. Merkez kütüphaneye tam anlamıyla işlerlik kazandırılmadıkça buna bağlı birimlerin açılmaması gerekir.

4.1.1. Merkez Kütüphane

Merkez Kütüphane 18/ halk kütüphanesinin tanımına uygun, amacına yönelik hizmet veren ve görevlerini yerine getiren en büyük hizmet birimi olarak tanımlanabilir. Bu kütüphanede yetişkinler, çocuk ve görsel-ışitsel araçlar bölümleri bulunur. Danışma bölümünün eksiksiz hizmet verebilecek nitelikte olması gerekir. Merkez kütüphanenin hem kendi gereksinmelerine hem de gezici kütüphane, çocuk kütüphanesi ve diğer birimlerin her türlü gereksinmelerine yeterli olacak bir dermesi bulunmalıdır. Kendine bağlı ayrı bir yerde büyük bir kitap deposu bulunabilir. Görevlilerin büyük kısmının meslek eğitimi görmüş olması gereklidir. Okuyucularına ödünç kitap verir. Dermenin en büyük kısmı açık raf usulüne göre hizmete sunulur.

Hizmet verdiği çevreye yönelik araştırmalar yapar. Örgütü tanııtıcı etkinlikler yapar. Tüm örgütle ilgili teknik hizmetlerin sorumluluğunu taşır ve örgütün verdiği okuyucu hizmetini sürekli olarak denetler. Halk kütüphanesi örgütünün beynini oluşturur. Kentin merkezinde bulunur.

4.1.2. Şube Kütüphaneleri

Merkez kütüphanenin denetiminde olan ve Merkezden hizmet açısından her türlü desteği gören hizmet birimleridir. Şube kütüphanesinin, içinde yerleştiği bir yapısı, görevlileri, dermesi vardır. Okuyucuya hizmet

vereceği saatler belirlenmiştir. Merkez kütüphane gibi yetişkinler, çocuklar ve görsel-işitsel araçlar bölümü vardır. Daha önce çevre araştırması yapılarak bulunduğu yere yerleştirilmesi uygun görülmüştür. Yöresi için halk kütüphanesi gereklerini yerine getirmekle görevlendirilmiştir. Büyüklüğü hizmet verdiği yöreye göre değişebilir. Okuyucuların yararlanabileceği yeterli bir danışma dermesi ve yeterli büyüklükte bir okuyucu salonu vardır. Yöre halkını kütüphaneye çekebilecek türlü etkinlikler düzenler.

Çoğu kez gezici kütüphanenin sürekli ilgi gördüğü, okuyucu sayısı kabarık, kalabalık semtlerin merkezi yerlerinde açılır 19/. Okuyuculara evlere götürebilmeleri için ödünç kitap verilir. Standartlara göre yılda 75.000 kez ödünç kitap verilen bir yere şube kütüphanesi açılabilir. Kitaplar açık raf yöntemine göre yerleştirilmiştir. Şube kütüphaneleri kalabalık semtlerin en merkezi yerlerine kurulur.

4.1.3. Çocuk kütüphaneleri

Okul öncesi çağda bulunan çocuklardan başlayarak 14 yaşına kadar olan çocukları da kapsamına alarak hizmet veren çocuk kütüphaneleri, genellikle Merkez ya da Şube kütüphanesinin içinde ayrı bir bölüm olarak kurulur. Bunun dışında hizmet birimlerine ulaşımın çocuklar için güç olduğu kimi semtlerde ayrıca çocuk kütüphanelerinin kurulduğu da görülmektedir.

Bu birimlerde hizmete sunulacak derme bu konuda uzmanlaşmış kütüphaneciler tarafından özenle seçilir. Görevlilerin kütüphanecilik eğitimi yanında çocuk psikolojisi bilmeleri, çocukları sevmeleri ve çocuk kütüphaneciliği dalında yetiştirilmiş olmaları gerekir. Çocuk kütüphanesinde çocuklara çok çekici gelecek ve onların kullanımına uygun biçimde mobilyalar bulundurulur. Kütüphanenin iç dekorasyonunda çocukların sevdiği renkler kullanılır. Kütüphanenin dış görünüşünün de çekici ve sevimli olmasına özen gösterilir.

4.1.4. Geçici kitaplıklar

Bu birimler Merkez kütüphane ya da Şube kütüphanelerinden biriyle sürekli iletişim içindedirler. Sorumlu idari birim bunların dermelerinin düzenli aralıklarla değiştirilmesini, yenilenmesini sağlar. Bu hizmet birimleri genellikle kentin değişik semtlerinde, okuyucuların herhangi bir kütüphaneye ulaşmaları olanaksız olan yerlerde kurulur. Ya kendilerine ait küçük bir yapıda, ya da başka bir kuruluşun (okul, huzurevi, hastane tukuevi vb.) içinde yerlerini alırlar. Gerek görüldükçe hizmet sunacakları yerler değiştirilebilir.

Halk kütüphanesi örgütü içinde yerini alan yerleşik birimlerin yerlerinin saptanmasında temel ilke, okuyucunun bir birime ulaşmak için ortalama 15-20 dakikadan fazla zaman yitirmemesidir. Bu da genellikle 1-1,5 km.lik bir uzaklık demektir. Ayrıca birimlerin semtlerin en merkezi yerlerine kurulmasına özen gösterilir.

4.1.5. Gezici Kütüphane :

Gezici kütüphane, Merkez Kütüphaneye ait başka bir hizmet biriminin bulunmadığı, insanların kitaplara ulaşma olanağının son derece kısıtlı olduğu kimi kırsal bölgelere hizmet verir. Bu hizmet birimi küçük bir şube kütüphanesinin-otobüs, otomobil, trâmıvay, gemi ya da tren vagonuna yerleştirilmiş biçimdir 20/

Gezici kütüphaneler "halk kütüphanelerinin halka uzanan en etkin aracı"dır 21/. Böylelikle halk kütüphanesini de halka en iyi biçimde tanıtırılar. Yalnız, okulların bitişiğinde değil, çevrelerinde durmalarının daha doğru olduğu saptanmıştır 22/. Gezici kütüphaneler kırsal alanlarda olduğu gibi gerektiğinde kentte de hizmet verirler.

Kentte, gezici kütüphane duraklarının kent içinde işlek yerlerde, alış-veriş merkezlerinin yanında, okulların yakın çevresinde olmasına özen gösterilir. Durak yerlerinin saptanması için çevre araştırması yapılır. Gerektiğinde duraklar değiştirilebilir. Duraklar seçilirken çapı 1-1,5 km.lik bir alanda yaşayanlara hizmet verileceği düşünülür 23/.

Kentte, ya kenar semtlerde , ya da yeni bir hizmet birimi buralarda kuruluncaya kadar yeni yapılmış yerleşme merkezlerinde hizmet verilir.

Durakların seçiminde aynı gün içinde yakın olan duraklara hizmet verilmesinin daha ekonomik olacağı düşünülmüştür. Her durakta en az 30 dakika durulur.

"2500 kitap taşıyan bir gezici kütüphanede, 1 saat içinde ortalama 100 kitap verilmelidir. Görevli sayısı da bu durumda 2 den az olamaz" 24/.

Hizmet verilen saatler okuyucuların yararlanabileceği saatler olmalıdır. Hafta tatillerinde çok sayıda okuyucunun kütüphaneden yararlandığı saptanmıştır.

Dermenin sürekli olarak ayıklanması ve yenilenmesi gerekmektedir. "Bir gezici kütüphane için gerekli tüm derme en az 10.000-15.000 cilt olmalı, bunun 3000'i gezici kütüphanede bulunmalıdır"25/.

Duraklarda gezici kütüphanenin geleceği saatlere ve günlere kesinlikle uyulur. Dermede az sayıda süreli yayın da bulundurulmalıdır. Okuyucuların yalnız bu dermeden değil tüm örgütün dermesinden de yararlanabilecekleri bildirilmelidir. Örgütün görsel-işitsel dermesinin listeleri de okuyuculara tanıtılmalıdır.

Gezici kütüphanede çalışacak görevlinin tüm örgütü en iyi biçimde tanıttacak nitelikte olmasına özen gösterilir. En az bir görevlinin meslek eğitimi görmüş bir kütüphaneci olması gereklidir.

Aracın iç ve dış görünüşünün düzenli ve çekici olması gerekir. Unutulmamalıdır ki örgütün öteki birimlerini tanımayanlar gezici kütüphaneyi görerek kütüphane konusunda bilgi edinecektir. Araç için Merkez Kütüphanede kapalı bir garaj bulunur. Görevlilerin çalışacağı yer de ötekilerden ayrılmıştır. Kışın sıcak, yazın soğuk hava donanımı vardır. Ayrıca artık büyük araçlara bir tuvalet hatta mutfak konmaktadır. Duraklarda hizmet saatlerini ve günlerini belirten levhalar bulunur.

5. Standartlar :

En iyi hizmetin ne biçimde verileceğini saptamaya yarayan ve yol gösterici nitelikte olan kütüphanecilikle ilgili pek çok standart, çeşitli kuruluşlarca hazırlanmıştır. Bugün hızla değişen koşullar nedeniyle yıllar önce konulan kimi standartlar gelişmiş ülkelerde geçersiz sayılmaktadır. Toplumların birbirinden çok farklı olan yapısı, her toplumdaki kütüphane hizmetinin değişik standartlara uyularak yapılacağını göstermektedir. Ancak her yerde kesinlikle uyulması gereken standartlar da vardır.

Biz burada IFLA ve A.L.A. tarafından halk kütüphaneleri için hazırlanmış kimi standartları tanıttığımız 26/. Bunları da kütüphaneyi oluşturan 5 temel öge açısından inceleyeceğiz.

5.1. Okuyucu 27/:

Daha önce de değinildiği gibi bir halk kütüphanesi örgütünün kurulması için en az 150.000 nüfusu olan bir yöre gereklidir. Bu kadar nüfusun bulunmadığı fakat hizmet vermek için gerekli büyükçe birimlerin kurulacağı yerler de en az 50.000 nüfuslu olmalıdır.

Kurulacak en küçük hizmet birimi için en az 3000-5000 kişinin bulunduğu bir yerleşme alanı seçilmelidir.

Okuyucular, yetişkinler, gençler ve çocuklardır. Ayrıca evinden çıkamayan çok yaşlı insanlar, hastalar ve sakatlar, körler, hastahanelerdeki hastalar, huzurevleri, tutukevleri, işlâhevlerinde 28/ bulunanlarla yabancı ülkelerden gelenler ve o ülkede azınlık olarak bulunanlar da hizmet verilecek okuyucu grubunun kapsamına girerler. Kütüphaneye ait herhangi bir birimin bulunmadığı uzak yerlere gezici kütüphane ile hizmet verilir. Hizmet verilen okuyucuların türlü niteliklerini saptamak amacıyla en az her 10 yılda bir çevre araştırması yapılır.

Fransa'da her 5.000 kişi için bir kütüphane açılması uygun görülmüştür. Yalnız 20.000 kişinin bulunduğu yörelerde başka yayılma etkinliğine gerek yoktur. 20.000 in üzerinde nüfusu olan yöreler için merkezi bir kütüphane ve 8000-18000 arasındaki nüfus için de birer şube kütüphanesi açılır 29/.

Çok az sayıda insanın yerleşmiş bulunduğu alanlara ve kimi evlere hizmet verilmesi için, ya gezici kütüphane yollanır, ya da kitap sandıkları verilir. Kimi kez de posta yoluyla bu okuyucular kütüphaneden kitap alırlar ve geri gönderirler. Eğer gezici kütüphane ile hizmet veriliyorsa, bu hizmet biriminin her durağa düzenli olarak 15 günde bir gelmesi sağlanmalıdır.

Çocuklara halk kütüphanesi birimi içinde hizmet verilmesine özen gösterilir. Özellikle, okul kütüphanelerinin bulunmadığı, ya da yeterli derecede güçlü olmadığı yörelerde çocuklara verilen hizmetin bu eksikleri kapatmasına çalışılır. Normal çocukların olduğu kadar, iyi gelişmemiş çocukların da çocuk okuyucu grubu içinde bulunabileceği unutulmamalıdır. 14 yaşından yukarıdaki gençler de, ayrı özellikler gösteren bir okuyucu grubunu oluşturur.

Genellikle tüm gruplar için özel bir derme ve bu konuda yetiştirilmiş bir kütüphaneci bulunur.

Rahatsızlıkları, yaşlılıkları nedeniyle evlerinden çıkamayanlara şube veya gezici kütüphaneler aracılığıyla hizmet verilir, ya da bu hizmet merkezden yönetilir. Bu okuyuculara en az 3 haftada 1 kez hizmet verilmelidir. Bir görevli bir günde 20-25 kişinin evine giderek hizmet verebilir. Bu gruba verilecek kitapların sayısında kısıntı yapılmaz. "Hasta kişi de halk kütüphaneleriyle aynı kalite ve aynı standartta bir kütüphane hizmeti görme hakkına sahiptir." 30/

Bu hizmet, hastanelerde hastalara, ya hastane içinde halk kütüphanesince kurulmuş bir bölümden verilir, ya da gezici kütüphane hizmeti hastaneye götürür 31/. Ayrıca, hastane görevlileri de bu hizmetten yararlanırlar. 500 yataklı ve görevli sayısı 1000 e ulaşan bir hastaneye 4000 - 5000 cilt kitap gereklidir.

Bunların düzenli aralıklarla değiştirilmeleri, süreli yayınların ve gör-ışit araç ve gereçlerinin de bulunması gerekir. Bu sayıda okuyucu grubu için meslek eğitimi görmüş bir kütüphaneci gereklidir.

Huzurevlerine kişi başına 2-6 kitap olmak üzere en az 200 ciltlik dermeler geçici olarak verilir. Bunlar, yılda en az 4 kez değiştirilir. Meslek eğitimi görmüş bir kütüphaneci bu birimlere yılda 4 kez gelerek istekleri inceler. Kimi kez buralarda yaşayanlara bir şube kütüphanesi aracılığı ile ya da gezici kütüphane ile hizmet verilir.

Tutukevlerinde bulunanlar için de kişi başına 5-10 kitap hesap edilerek buraya ya belirli sayıda derme bırakılır, ya da bir birim kurulur. Meslek eğitimi görmüş bir kütüphanecinin yılda en az 4 kez bu hizmet birimlerini incelemesi gereklidir.

Yabancı azınlıklar da halk kütüphanesince verilen hizmetin kapsamına giren okuyucu gruplarıdır. Bunlara kendi dillerinde, ya da ülkenin dilindeki materyalle hizmet verilir. Herhangi bir yörede 500 ya da fazla sayıda yerleşmiş bulunan azınlıklara kendi dillerinde kitaplar ve süreli yayınları kapsayan derme sunulmalıdır. 2000 kişiye kadar her 5 kişiye 1 kitap ödünç verileceği hesaplanır. En az 100 kitaplık bir dermenin bu amaçla bulundurulması gerekir.

Kütüphaneler okuyucularına haftanın 6 gününde hizmet vermelidirler. Pazar günleri de gerektiğinde hizmet verilebilmelidir. Pazar günleri de gerektiğinde hizmet verilebilmelidir. Merkez kütüphane haftada en az 60-66 saat açık bulundurulmalıdır. Ayrıca örgüte bağlı birimlerin açık bulunduğu saatlerde de Merkez açık olmalı ve öteki birimlerle iletişimi sağlamalıdır. 10.000-25.000 okuyucuya hizmet veren şube kütüphaneleri, haftada 45-66 saat açık bulundurulmalıdır. 25.000 kişiden fazlasına hizmet veren birimler ise haftada 66-72 saat açık bulunmalıdır. Küçük birimler haftada en az 18-60 saat okuyucuların gereksinmesine uyularak açılmalıdır. Önemli olan okuyucuların yararlanabilecekleri saatlerde hizmet birimlerinin açık bulundurulmasıdır. Özellikle, iş saatlerinin dışında, akşamları ve hafta sonu tatillerinde hizmetin verilmesine özen gösterilmelidir.

Halk kütüphanesi, okuyucularına grup çalışmaları ve türlü kültürel etkinlikler için olanak sağlar.

Okuyucuların örgütü en iyi biçimde tanınması için halkla ilişkiler izlencesi düzenler.

Çeşitli konferanslar, kitap tanıtma konuşmaları, radyo, televizyonda kütüphaneyi tanıtıcı konuşmalar, gazete ve dergilerde aynı amaçla yazılar yayınlanır. Kütüphaneyi tanıtıcı broşürler hazırlanarak hem

kütüphaneye gelen okuyuculara verilir, hem de yöre halkının evlerine, iş yerlerine gönderilebilir. Merkezi yerlere kütüphanenin yerini belirleyici ilanlar levhalar asılır.

5.2. Derme 32/.

En küçük hizmet birimlerinde bir kişiye 3 kitap düşmelidir. Ancak, nüfus arttıkça kitap sayısı da azalır. Genellikle 1 kişi için 2 kitap bulunması uygun görülmüştür. Tüm dermenin 1/3 ünün çocuk kitaplarından oluşması istenir 33/. Bu sonuca da 14 yaşına kadar olan çocukların yöre nüfusunun % 25- % 30 unu oluşturduğu düşüncesinden varılmıştır. Eğer, bu oran daha fazla ise doğal olarak çocuk kitapları dermesi de bununla orantılı olarak artacaktır. Yetişkinler için merkez kütüphanede en az 100.000 roman dışı kitap bulunmalıdır.

En küçük hizmet biriminin 3000 kişilik bir nüfusun yerleşme alanı için kurulduğu düşünülürse dermenin de en az 9000 ciltlik kitaptan oluşması gerekir. Geçici olarak, özel hizmet için çeşitli yerlere bırakılan kitap sandıkları da en az 200 cilt kitabı kapsamalıdır. Danışma yapıtları ve bir katalog en küçük birimde bile bulunmalıdır.

Danışma yapıtları kesinlikle ödünç verilmez, 3000 kişinin kullanması için kurulan en küçük hizmet biriminde bile en az 100 danışma yapıtı bulunmalıdır. Daha büyük yerleşme alanlarında ise tüm dermenin % 10 unu oluşturmalıdırlar. Hizmet verilecek kişilerin sayısı arttıkça bu yapıtların da sayısı arttırılmalıdır. Çocuk kitapları bölümlerinde çocukların gereksinmelerini karşılayacak danışma yapıtlarına yer verilmelidir.

Wheeler'e 34/ göre kişi başına düşen kitap sayısı, 1 yılda 1 okuyucunun ortalama alacağı kitap sayısı olarak aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3-1: Yöre nüfusuna göre dermenin sayısal düzenlenişi

Yöre nüfusu	1 kişiye düşen kitap sayısı	1 kişinin yılda ödünç alması gereken kitap sayısı
20.000	2.7 Cilt	9.5 Cilt
50.000	2 "	8.5 "
100.000	1.5 "	7 "
500.000	1.2 "	6 "

Tablo 3-2: Danışma Yapıtları Dermesinin Tüm Dermeye ve Nüfusa Oranı

Hizmet verilen yörenin nüfusu	Gerekli danışma yapıtlarının sayısı	Tüm derme	Danışma yapıtlarının tüm dermeye oranı
3.000	100	9.000	% 1
20.000	3.000	60.000	% 5
60.000	12.000	120.000	% 10
100.000	20.000	200.000	% 10

Dermenin düzenli aralıklarla ayıklanarak, yıpranmış ve güncelliğini yitirmiş kitapların dermeden çıkartılması gerekir. Cildi eskimis kitaplar da eğer gerekliyse yeniden ciltletilir. Okuyucuların belirli bir süreden sonra dermede bulunan kitapların pek çoğunu tanıdıkları ve yeni yapıtları okumak isteyeceklerini unutmamak gerekir. Bir roman 3-4 yıl, bir çocuk kitabı 2,5-3 yıl ve roman dışı yapıtlar da 7-8 yıl sonra genellikle güncelliklerini yitirirler 35/.

Ayıklanan kitapların yerine her hizmet biriminde 1000 kişiye yılda 250 cilt kitap olmak üzere yıllık kitap artışının düzenlenmesi gereklidir. En küçük hizmet birimlerinde ise yılda 300 cilt kitabın sağlanması uygun görülmüştür. 250-300 kitabın 1/3'ü yeni çocuk kitapları olmalıdır. Danışma yapıtları dermesine her yıl eklenecek yeni yapıtların, büyük hizmet birimlerinde (50.000'in üstünde nüfus) yıllık kitap artışının % 10'unu oluşturması gereklidir.

Sürelî yayınlar dermesinin en az 50 sürelî yayından oluşması beklenir. Büyük hizmet birimlerinde 1000 kişiye 10 sürelî yayın hesaplanarak derme oluşturulur. Bunun kapsamına yabancı dildeki sürelî yayınlarla çocuk dergileri de girer. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde yeni okuma-yazma öğrenenlerin okumaya olan ilgilerinin canlı tutulabilmesi için günlük gazete ve dergilerin önemi büyüktür. Her hizmet biriminde her 250 kişi için en az bir sürelî yayının bulunması gerekir.

Gör-işit materyalinin günümüz halk kütüphanelerindeki yeri son derece önemlidir. Bunları görmek ya da dinlemek için özel araçlara gereksinme vardır. Plaklar, teyp kasetleri, dialar, filmler, ve video kayıtları, mikroformlar bu tür materyalin dermesini oluşturur. Tüm halk kütüphanelerinde hem yetişkinler hem de çocukların bölümünde kullanım için pikap, teyp, film makinası, sinema perdesi, radyo ve televizyon bulunmalıdır.

Her 20.000 kişi için en az 2000 plak ya da teyp kasetinin gerekli olduğu hesap edilmelidir. Yılda bunlara 300 adet yeni plak eklenir. Plakların yetişkinler ve çocuklar için yalnız müzik değil, konuşma, öykü, yabancı dil dersleri plakları da olmasına özen gösterilmelidir.

Çocuklar ve gençlerin ilgi duyacakları müzik türünü içeren plak ya da kasetler de alınmalıdır. 150.000 nüfuslu bir yörede en az 300 adet 16 mm.lik film bulundurulur. Bunlara yılda 30 adet yeni 16 mm.lik film eklenir. 2.000.000 nüfusa hizmet veren büyük birimde 2000 adet 16 mm lik film bulunmalıdır. Yılda buna 150 adet yeni film eklenir. Bu materyali okuyucuya sunabilecek görevlilerin konuda uzmanlaşmış olmaları gerekir. 150.000 nüfuslu yörelerde 1 kütüphaneci, 2.000.000 nüfuslu yerlerde 3 kütüphaneci hizmet vermelidir. Dermede en az 50 set dia bulunmalıdır.

Çok büyük halk kütüphanelerinde değerli tabloların kopyaları hatta orjinalleri bile bulunabilir. Bunlar için herhangi bir standart önerilemez.

Gör-işit materyalinin halk kütüphanelerinde kullanımı üzerine henüz sonuçlandırılmamış çalışmalar yapılmakta ve yeni standartlar incelenmektedir 36/.

Çocuk kitaplarının yalnız öğrenmeye değil yaratıcı güçleri canlandırmaya yarayacak nitelikte olanlarına yer verilmelidir. Hem yetişkinler hem de çocuk ve gençler için uzmanlar tarafından hazırlanmış standart listelerden dermeye kitaplar sağlanabilir. Okul öncesi çağda bulunan çocuklar için sağlanacak resimli kitapların niteliklerinin üstün olmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca çeşitli oyuncaklar sağlanabilir.

Özel gruplara hizmet için sağlanacak materyalin seçimi uzmanlık isteyen bir iştir. Bu iş için ayrı bir bölüm oluşturulur.

Öteki kütüphanelerle işbirliğine gidilerek en iyi hizmetin verilmesine çalışılmalıdır.

Örgütün herhangi bir biriminden alınan kitaplar aynı örgüte bağlı başka bir birime okuyucu tarafından istendiğinde verilebilmelidir. Bir birimde ödünç verilen kitapların % 55'i roman dışı yapıt olmalıdır. % 45'i roman-öykü türü olabilir 37/. Örgütün birimleri arasında sağlanan materyalin niteliği ve niceliği konusunda sürekli iletişim sağlanmalıdır.

Derme oluşturulurken okuyucunun isteklerinin ön plana alınması gerekir. Çevre araştırması ve okuyucu araştırması sonuçlarına göre kitap seçimi yapılmalıdır. Dermede bulunan kitaplar belirli konulardaki karşıt görüşleri de dile getirebilmelidirler. Temel ilke yansız bir materyal seçimi uygulanmasıdır. Teknik hizmetlerde merkezileşmeye gidilmelidir. Kitapların büyük kısmı açık raf yöntemine göre yerleştirilmelidir.

Öteki kütüphanelerden de işbirliği yoluyla ödünç kitap getirilebilir. Ancak bir birimde özellikle kitap dışı materyalin yeterli olması gerekir. 20.000 nüfusa hizmet veren bir birimde istenen roman dışı materyalin % 65- % 80'i kütüphanenin kendi dermesinde bulunmalıdır. 50.000 nüfus ve daha yukarısına hizmet veren bir birimde ise bu oran % 80 - % 95'i bulmalıdır.

Aynı şekilde ödünç alınmak istenen 14 yaşından yukarı gençleri ilgilendiren kitaplarında % 80'i birimin kendi dermesinde bulundurulmalıdır.

Bir şube kütüphanesi her yıl yayınlanan, yetişkinleri ilgilendiren roman-dışı kitaplardan belirli oranda sağlamalıdır: Bu oran 20.000 nüfusa hizmet veren bir birim için yılda % 15, 50.000 nüfusa hizmet veren bir birim için ise % 25 - % 30'u bulmalıdır.

20.000 - 50.000 nüfusa hizmet veren bir birimde gençleri ilgilendiren kitapların en az 2500 - 3000 adet olması gerekir. Her yıl bu dermeye 250 yeni kitap sağlanmalıdır. Dahabüyük birimler yılda 500 kadar yeni kitap sağlayabilirler. En küçük hizmet biriminde bile en az 100-200 adet gençleri ilgilendiren kitap bulundurulmalıdır. Özellikle bu dermenin düzenli olarak ayıklanmasına ve güncelleştirilmesine özen gösterilmelidir. Gençlerin, yetişkinlerin kitaplarına da yavaş yavaş ilgi duymaları çeşitli etkinliklerle sağlanmalıdır.

5.3. Görevli 38/:

Kütüphanede hizmet eden görevlilerin kapsamına önce meslek eğitimi görmüş kütüphaneciler girer. Bundan başka kütüphanenin günlük işlerini yürüten, ama meslek eğitimi görerek uzmanlaşmamış olan görevliler de (kütüphane memuru) bu gruba girer. Halk kütüphanelerine görevli seçilirken hizmet verilecek yörenin nüfusu, dermenin kapsamı ve verilen hizmetin niteliği gözönüne alınır.

Görevlilerin görev alanları kesinlikle belirlenmelidir: Kütüphaneciler yönetim ve denetim işlerinin yanında kitap seçimi, katalog-sınıflama ve okuyucuya danışma hizmeti vermek gibi işleri yürütürler.

Kütüphane memurları ise uzmanlık bilgisini gerektirmeyen günlük işleri görürler.

En küçük hizmet birimi olarak kabul edilen 3000 nüfuslu bir yörede, yetişkinler ve çocuklara 9000 cilt kitap ve süreli yayınla hizmet veren küçük bir kütüphaneye bir kütüphaneci gereklidir. Bir kütüphane memuru da bu görevliye yardımcı olur.

Daha büyük hizmet birimlerinde ise her 2000 kişi için 1 kütüphaneci bulundurulmalıdır. 150.000 kişilik nüfusu barındıran yörelerde bile her 2500 kişi için 1 kütüphaneci olmalıdır. Ayrıca uzmanlık isteyen hizmetlerde, örneğin: gör-ışit bölümü, çocuk kitapları bölümü, gençler bölümü, hasta-sakat ve öteki özel gruplar için, bu konularda yetiştirilmiş kişiler gereklidir.

Gör-ışit bölümlerinde bu konuda uzman görevlilerin bulunması gerektiğine daha önce değinilmişti. Buna ek olarak araçların her türlü bakım ve onarımlarını yapabilecek teknisyenlere de bu bölümlerde gereksinme vardır.

Herhangi bir hizmet birimi halk kütüphanesinin vermesi gerekli tüm hizmetleri veriyorsa, o zaman en az bir uzman kütüphaneci burada bulunmalıdır. En küçük hizmet birimlerine bile düzenli aralıklarla uzman bir kütüphanecinin gitmesi ve denetlemesi gereklidir. Küçük hizmet birimlerinde de kütüphane hizmetinin temel ilkelerinin kavramış kişiler çalışmalıdır. Bunlar, burada hizmet verebilecek nitelikte kütüphanecilik bilgisi olan kütüphane memurları olmalıdır.

Büyük sayılabilecek (50.000 nüfusa hizmet veren) hizmet birimlerinde çalışan tüm görevlilerin % 33'ü meslek eğitimi görmüş kütüphaneciler olmalıdır. Elbette bu oranlar koşullara göre değişebilir. Bir halk kütüphanesi örgütünün görevlilerinin en az % 40'ı meslek eğitimi görmüş kütüphaneci olmalıdır. 10.000 kişiye hizmet veren bir yöredeki hizmet biriminin görevlilerinin bir tanesi çocuklara verilen kütüphane hizmetinde uzman olmalıdır 39/. Bir çocuk kütüphanecisinin kütüphanecilik bilgisinin yanında özel olarak bu konuda eğitilmiş olması istenir. Çocuklarla anlaşabilecek nitelikleri olması önkoşuldur. Bu görevlinin çocuklara kitapları ve kütüphaneyi sevdirecek etkinlikler yapması görevidir. Örneğin, öykü-masal anlatma saatleri, çeşitli oyunlar, piyes hazırlanması gibi. Özellikle okul-öncesi çağıdaki çocuklara büyük anlayış göstermesi gerekir. Bunun yanında 14 yaşından yukarı gençlere hizmet verecek kütüphanecinin de bu konuda özel eğitim görmüş olması gerekir. Ayrıca, bu gruba en iyi biçimde hizmet verebilecek kişilik özellikleri olması da beklenir 40/.

Bu kişiler okul- kütüphanesi - halk kütüphanesi işbirliği konusunda da en iyi biçimde hizmet verebilmelidirler. Çocuk kütüphanecilerinin ve gençler bölümünün kütüphanecilerinin en önemli görevlerinden birisi de bu okuyucu grubuna bir kütüphanenin nasıl kullanılacağını öğretmektir. Bu okuyucuların, yarının yetişkinler bölümü kitaplarından da yararlanacak okuyucular olduğunun, bilincinde olarak hizmet verilir. Kütüphane örgütünde bulunan kütüphanecilerin en az 1/3'ünün bu konuya özel ilgi duyması beklenir.

Kütüphane bütçesi giderlerinin büyük kısmını görevlilere ödenen aylıklar oluşturur. Bu nedenle, en iyi niteliklere sahip olan kütüphanecilerin bir kütüphane örgütünde görevlendirilmesi gerekir. Kütüphanecilerin değerli zamanlarını uzmanlık istemeyen işlerde yitirmelerini kütüphane yöne-

timi engellemelidir. Kütüphanecilerin ve öteki görevlilerin aylıklarının birbirlerine oranları belirlenmiştir 41/. Aylıkların görevlilere çekici gelecek branda olmaları gerekir. Gezici kütüphane görevlisi özellikle uzmanlaşmış bir kütüphaneci olmalıdır 42/.

A.L.A. nin önerdiği standartlara göre görevlilerin haftada 35-40 saat hizmet vermeleri gereklidir. Her hafta 2 gece, her ay 2 cumartesi günü nöbet tutulur. Bu saatler için ayrıca ücret ödenir. Her başarılı geçen 5 yıllık hizmetten sonra 3 ay ücretli izin verilmesi uygun görülmüştür. Kütüphanecilerin yıllık izinleri en az 20 işgünü, kütüphane memurlarının ise 10 iş günüdür. Hizmette gösterilen başarı, izin süresini artıracak bir etmendir.

5.4. Bütçe 43/:

Bir halk kütüphanesi örgütünün bütçesinin ne kadar olabileceği konusunda uluslararası standartlar verebilmek olanaksızdır. Her ülkenin koşulları birbirinden çok ayrıdır. Bütçenin hazırlanması için hizmet verilecek yörenin, okuyucu grubunun, nüfus özelliklerinin dermenin incelenmesi gerekir. Ayrıca, yakın çevrede gerektiği zaman işbirliğine gidilecek bir kütüphanenin bulunup bulunmaması da önemlidir. Kütüphanenin türlü özellikleri de bu konuda büyük rol oynar. Elbetteki en önemli öge bütçede gelirlerin nelerden oluşacağını saptanmasıdır 44/.

Çocuk ve gençlere sağlanacak materyal için bütçede özel bir fasılın ayrılması istenmiştir 45/. Gezici kütüphane için ise özel bir fasıl ayrılması istendiği gibi, genel bütçeden de aylık, yakıt, araç bakım-onarım, materyal vb. karşılanabileceği belirtilmektedir. Gezici kütüphane bütçesinin % 66-67'sinin aylıklara, %20'sinin materyale ve % 12-14'ünün de öteki giderlere ayrılması önerilmiştir 46/. Wheeler'e göre ise

bütçenin % 15-18'i kitap ve kitap dışı materyale ayrılmalıdır. Yayın satının alımı için ayrılan paranın % 25'i gençlerin ve çocukların kitaplarına; % 25'i yetişkinlerin romanlarına, % 50'si ise yetişkinlerin romandışı kitaplarıyla, danışma yapıtlarına ve süreli yayınlara ayrılmalıdır. 47/.

Gör-ışit bölümünün tüm gereksinimleri için bütçenin % 20'sinin ayrılması önerilmektedir. Bu bölümde hizmet verebilmek için gerekli araç ve gereçlerin bakım-onarımı veya yerlerine yenilerinin alınabilmeleri için de bütçenin ayrıca % 10-15 kadarının ayrılması gerekmektedir 48/.

5.5. Yapı 49/ :

Halk kütüphaneleri yapılarının planlarının en az yirmi yıl sonrası düşünülerek yapılması gereklidir. Önemli olan yapının arsasının ileride ek yapıların yapımına olanak verecek genişlikte olabilmesidir. Plan yapılırken çeşitli alanların ileride değişik amaçla kullanılabileceği düşünülerek planda esnekliğe özen gösterilmelidir.

Halk kütüphaneleri yapıları hizmet verecekleri yörelerin, semtlerin en merkezi yerlerinde kurulmalıdır. Buraların yürünerek rahatlıkla ulaşılabilecek yerler olmaları gerekir. Otobüslerin, dolmuşların v.b. halk taşıtlarının duraklarına yakın olmalıdırlar. Bundan başka önlerinde bir de otopark bulunmalıdır.

Genellikle, alışveriş merkezlerinin yakınına yapılan kütüphanelere ilgi daha çok olmaktadır.

Büyük kentlerde kurulacak büyük bir kütüphanenin yeri, kentin en yoğun yerleşme alanına en fazla 3-4 km uzaklıkta olmalıdır. Şube kütüphanelerinin işlek yerlere uzaklığı 1-1,5 km. yi geçmemelidir. Burlara ulaşım için 15-20 dakika yeterli olmalıdır.

Eğer tüm bu koşullar yerine getirilebilecek olursa, buna ek olarak kütüphanenin öteki kültür ve eğitim kuruluşlarına da yakın olması istenir.

Yapının bir halk kütüphanesi olduğunun ilk anda göze çarpacak biçimde ortaya çıkması gereklidir. Tanıtıcı levhalar asılmalıdır. Kütüphanenin içinin dışarıdan görülebilmesine özen gösterilmelidir. Ayrıca, kitap tanıtma camekânları hazırlanmalıdır. Kütüphanenin girişi hem okuyucuları hem de yoldan geçenleri olumlu yönde etkileyebilmelidir. IFLA yetişkinlere okuyucu hizmetinin en iyi biçimde verilebilmesi için kimi standartlar önermektedir 50/.

Tablo 3-3: Yöre Nüfusuna Göre Ödünç Kitap Verme Dermesinin Oranı ve Gerekli Yer.

Hizmet verilen yörenin nüfusu	Ödünç kitap verme dermesi	Her 1000 kişi için gerekli kitap sayısı	Ödünç verilecek kitaplar için ayrılan yer
3.000	4.000	1.333	100 m ²
20.000	12.000	600	180 m ²
60.000	36.000	600	540 m ²
100.000	50.000	500	750 m ²

Ödünç verilmek üzere ayrılan dermenin yaklaşık olarak 1/3 ünün okuyucuda olduğu da hesaba katılmıştır.

Kitap dolaplarının 5 raflı olmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Gör-ışit bölümündeki çeşitli araç ve gereçler oldukça fazla yer kaplayabilir. Ayrıca, bunların buldukları yerin belirli bir ısıda olması ve olanaklar elverdiğince toz giremeyecek özel odalara yerleştirilmeleri gerekir.

En az 20.000 nüfusa hizmet veren bir kütüphanede ayrı bir gör-ışit bölümü bulundurulmalıdır. İdeal olan, bu araç ve gereçlerin kütüphanenin herhangi bir yerinde kullanılabilmeleridir. Bunun için okuyucu masalarına prizler takılabilir. Ancak, bu her zaman olmayabilir. O zaman gör-ışit bölümünün okuyucunun gereksinmelerini karşılayabilecek

nitelikte olması gereklidir. Plak ve teypleri dinlemek için özel kulaklıklar varsa da gene bunlar için ayrı bir oda bulundurulabilir. Film izlemek için de özel odalar gerekebilir. Eğer pikaplar ve mikroformları okumak için gerekli araçlar sürekli kullanıma hazır tutulacaksa o zaman bunlar için fazladan yere gereksinme olacak demektir. Yaklaşık olarak her araç için $2,5 \text{ m}^2$ eklenerek, yerin ne büyüklükte olabileceği hesaplanabilir.

Her halk kütüphanesinde sergilerin açılması için yer gereklidir. Bu sergi alanının ayrı bir salonda değil okuyucuların her zaman buldukları bir yerde olması daha uygun görülmektedir. Bu nedenle, plan yapılırken okuyucuların sürekli bulunacakları alanların bir kaç tanesinin genişliğine % 10 kadar bir eklemeye bulunmalıdır.

Her 1000 kişilik nüfus için de 1,5 kişilik çalışma yere hesap edilir. Her çalışma yeri için $2,5 \text{ m}^2$ lik bir alanın gerekli olduğu saptanmıştır.

Danışma yapıtları okuyucuların hiçbir engelle uğramadan ulaşabilecekleri yerlere açık raf yöntemiyle yerleştirilirler. Süreli yayınları izlemek için gelen okuyucular için de kimi standartlar düşünülmüştür: 20.000 nüfuslu bir çevreye hizmet eden hizmet birimlerinde her 2.000 kişi için 1 oturma yerinin yeterli olduğu düşünülmektedir. Ancak daha kalabalık çevrelerde bu oran her 3000 kişi için 1 oturma yerine düşünülebilir. Her oturma yeri için de 3 m^2 yeterlidir. Süreli yayınları izleyenler için okuyucuların çalışma yerlerinden daha rahat yerler, örneğin koltuklar, alçak masalar düşünülebilir.

Bir halk kütüphanesinde çocuklara verilecek hizmet için, yetişkinlere verilen hizmet gibi çeşitli standartlar gereklidir 51/.

Çocuk okuyucular için de ayrı ödünç kitap verme bölümleri, kitap ve kitap dışı materyalden oluşan kütüphane materyali gereklidir. Çocukların yararlanabileceği danışma yapıtları dermesi ve ödevlerini yapabilecekleri çalışma yerlerinin önemi büyüktür.

Ayrıca, çocuklar için özel olarak öykü-masal anlatma saatleri, film gösterileri çeşitli ilginç konuşmalar ve grup çalışmaları için olanak hazırlanır.

Tiyatro çalışmaları ve film gösterileri için özel odalar gereklidir. Kimi kez öykü-masal anlatma saatlerinin de başka bir salonda düzenlenmesi gerekir. Böyle durumlarda her çocuk için 1.5 m² lik bir yer hesabıyla bir oda ayrılabilir. Çocukların çeşitli etkinlikleri için bir çocuk klübü gibi kullanılabilecek bir salon yapılmak istenirse o zaman her çocuk için 3 m² lik yere gereksinme olduğu hesap edilir. Burası son derece rahat ve çocukların sevebileceği bir düzende olmalıdır. Böyle bir klüp odasına 30-100 çocuğun gelebileceği düşünülerek oda geniş tutulmalıdır.

Çocuk kitapları bölümünün yapısı planlanırken buraya okullardan sınıfların gelerek kütüphaneyi gezebilecekleri de hesaplanmalıdır. Bu etkinliklerin çocuk bölümünün günlük işleyişini bozmayacak biçimde düzenlenmesine çalışılmalıdır. Bunun için ayrı bir yer düzenlenmelidir. Küçük çocuklar kütüphaneye büyükleriyle gelebilirler. Ancak bu nokta göz önüne alınarak yetişkinler ve çocukların ayrı kapılardan kütüphaneye girmelerini istememek gerekir. Ayrıca, yetişkinlerin ve çocukların bölümleri arasındaki geçişlerde geçilmesi olanaksız engel bulunmamalıdır. Koşullar çok zorlamadıkça hiç bir zaman çocuklara ve yetişkinlere ayrı ayrı yapılarda hizmet verilmemelidir. Çocukların ödünç kitap

Alabilmeleri için düzenlenen kısımdaki raflarda her 1000 kitap için 15 m²'nin gerekli olduğu düşünülmelidir. Çocukların kitap raflarının yüksekliği boylarına göre olmalıdır. Bu kısımda okuyucular, kataloglar, görevliler için ne kadar yere gereksinme olduğu standartlarla saptanmıştır :

Tablo 3-4 : Nüfusa oranla hizmet biriminin genişliği ve şube sayısı

Hizmet verilen yörenin nüfusu	Birimin genişliği (m ²)	Gerekli Şube sayısı	Şubenin genişliği (m ²)
20.000	150	-	-
40.000	1 725	1 - 2	1000
60.000	1 985	3	1900
100.000	2 515	6 - 7	3800

Yetişkinlerin danışma dermesinden yararlanmak isteyen çocuklar engellenmemelidir. Ondört yaşına kadar olan çocukların yararlanabilecekleri danışma yapıtları için çocuk bölümünde özel bir derme hazırlanabilir. Çocuk kitapları bölümünde çocuk süreli yayınları için yer ayrılmalıdır.

Çocuk bölümünden kolaylıkla ulaşılabilecek bir yerde çocukların kullanabileceği tuvaletler bulunmalıdır.

Ondört yaşından yukarı gençler için de ayrıca yer gerekebilir 52/. Ancak, bu her birimde olası değildir. Gençlerin gruplar halinde oturmaları, birbirleriyle görüşmeleri ve gör-ışit materyalinden yararlanmaları için hazırlanacak özel bir oda onları kütüphaneye çeken önemli bir öge olabilir. Kitap tanıtıcı konuşmalar da kütüphaneci tarafından burada yapılabilir. Bu okuyucu grubu için ayrılacak yer kütüphanenin büyüklüğüne, bu grubu oluşturan okuyucuların sayısına ve görevli sayısına göre değişebilir. Dikkat edilecek nokta, bu grup için ayrılan

yerin yetişkinlerin bölümünün yakınında olmasıdır. Buna karşın çocuk bölümüyle ilişkisi olmamalıdır. Genç okuyucuya yetişkinlere daha yakın olduğu duyurulmalıdır. Çok küçük hizmet birimlerinde ve gezici kütüphanede bile gençler için ayrıca kitap bulundurulabilir. Daha büyük birimlerde, yetişkinlerin bölümünde, roman dışı kitaplarla romanlar arasına gençlerin dermesi yerleştirilebilir 53/. Türlü büyüklükte birimler için standartlar önerilmiştir 54/.

Kütüphanede kapalı raf yöntemiyle yerleştirilmiş kitaplar için de depo genişlikleri standartlarla saptanmıştır: Her 1000 kitap için 5.5 m^2 hesap edilir. Her m^2 ye 182 kitabın sığacağı düşünülmüştür.

Kitaplar kompakt raflara yerleştirilebilirse o zaman 5.5 m^2 ye 2000 kitabın yerleştirilebilme olasılığı vardır.

Görevlilerin çalışma yerlerinin kimileri okuyuculara ayrılan yerlerin yakınında kimi ise uzağındadır. Genellikle, çalışma odalarında her görevli için $10-12 \text{ m}^2$ lik bir yer bulunması istenir.

Büyük hizmet birimlerinde (merkez kütüphane ya da büyük şube kütüphanesi) görevli odalarının daha geniş olması gerekebilir. Bu nedenle her 10.000 kişi için yukarıda verilen sayılara 20 m^2 daha eklenir.

Görevlilerin dinlenmeleri içinde özel yerler gereklidir. Mutfak, tuvalet, askılıklar yapılırken bunların yeterli büyüklükte olmalarına özen gösterilmelidir.

Bunun için her görevliye $2-4 \text{ m}^2$ lik yerin yeterli olacağı düşünülerek ve görevlilerin sayısının artacağı hesaba katılarak standartlar hazırlanmıştır 55/.

Tablo 3-5 : Hizmet biriminde görevli sayısına oranla gerekli yer

Görevli sayısı	Her görevli için gerekli yer (m ²)	Toplam (m ²)
2	4	8
20	3	60
50	2.4	120
100	2.2	220

Kütüphanelerin başka amaçlar için yere gereksinimleri olabilir: Örneğin, okuyucuların çay, kahve içebilecekleri yerlere, özel hizmet dermelerinin yerleştirileceği yerler, görevlilerin dinlenme yerleri gibi.

Bunlar için standartlar önerilemez. Her kütüphanenin gereksinmesi değişiktir.

Gezici kütüphaneler bir taşıt aracı içinde hizmet verdikleri için öteki hizmet birimlerine oranla, yapı açısından başka özellikler gösterirler.

Gezici kütüphaneler, kırsal alanlara olduğu gibi kentte de okullara, tutukevlerine, hastanelere, huzurevlerine, gençlerin kaldığı yurtlara, çeşitli fabrikalara ve kuruluşlara hizmet götürebilmek için de kullanılabilirler 56/. 5000 nüfusu aşmayan yerlere gezici kütüphane ile hizmet götürülür. Tüm bu nedenlerle, hizmete göre, belirli tipte, büyüklükte gezici kütüphaneler kullanılmalıdır. Dar sokakları bulunan bir semte hizmet verecek gezici kütüphane otobüsünün de genişliği koşullara göre saptanmalıdır.

Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde özel sektörün bu konuya da el attığı görülmektedir. Çeşitli amaçlarla kullanılacak pek çok tipte gezici kütüphaneler yapılmaktadır 57/. Kütüphaneciler tarafından

hangi amaçla ne büyüklükte gezici kütüphanelerin istendiği saptanmıştır 58/.

Table 3-6 : Gezici kütüphane tiplerinin özellikleri

Aracın uzunluğu (m)	Kitap kapasitesi (cilt)	Tip özelliği
4,5	1.000	Küçük otobüs
5,5-6	1.500	Küçük otobüs
7,5	2.000	Otobüs
9,5	3.000	Otobüs
11-12	4.000	Otobüs
13-14	4.000	Römörklü kamyon
16-18	6.000-7.000	Römörklü kamyon (TIR)

Bu arada uzak yörelere hizmet veren ve durakta iki yanından genişleme olanağı bulunan (2.40 m-4.50 m.) araçlar da vardır 59/. Bu araçların her tipinin iç ve dış aksamı için standartlar saptanmıştır. Teknik ayrıntılara girmeden tüm tiplerde gerekli olan kimi özellikleri inceleyelim: Dış görünüş çekici olmalıdır. Aracın dışında kitapların sergileneceği kapalı cemekânlar bulunur. Aracın gelişi hoparlör, teyp gibi âletlerle duyurulabilir. Yaşlı, çocuk ve kadın okuyucuların araca rahatlıkla girmelerini sağlayacak otomatik basamaklar giriş ve çıkışta bulundurulur. Kışın aracın ısıtılması için normal donanımdan başka ek donanım da bu iş için bulundurulur.

Aydınlatma akşam saatlerinde gereklidir. Bunun için gerekli donanım bulunur.

Rafların yüksekliği 2.20 cm., geçmez. Kitapların düşmemesi için raflar 5° lik eğimde yapılırlar.

Gezici kütüphanede dergilerin bulunması pek çok okuyucu için ilginçtir. En az 15-20 dergi için özel raflar aracın içinde bulunur.

Görevliler için gerekli çalışma masası ve sandalyelerden başka çeşitli amaçlarla kullanılabilen bir dolap da gereklidir.

Görevlilerin çeşitli gereksinmelerini karşılayabilmek için modern gezici kütüphanelerde su deposu ve lāvabo bulunur. Bugün bu araçlara tuvalet yapmak da artık zor bir iş olmaktan çıkmıştır. Sistem olarak uçaklarda kullanılan ve özel kimyevi maddelerin tuvaletin içine atılarak, içerdekilerin tümüyle yok edilmesiyle soruna çözüm getiren yöntemler uygulanmaktadır.

İç görünüşün de çekici olması için kullanılan renklerin birbirine uymasına özen gösterilir.

Büyük kentler için 4000 cilt kitabı taşıyabilen ve 11-12 m. uzunluğunda olan araçlar önerilmektedir. Küçük kentler ya da dar sokaklı semtler için 1500 cilt kitap taşıyabilen 4.5 m uzunluğunda araçların uygun olduğu vurgulanmaktadır 60/.

Bir gezici kütüphane aracının hizmet süresi en fazla 10-15 yılı kapsar. Araçların seçiminde ve bakımında bu noktayı da unutmamak gerekir.

6. Metropolen alanlarda halk kütüphanesi hizmeti ve öncü halk kütüphanesi projeleri

Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkeler, kentlerin giderek büyümesi ve kent dışı alanlarla ekonomik-sosyal açılardan birleşerek büyümeleri ve metropol alanlar oluşturmaları sonucu kütüphane sistemlerine de yenilikler getirme yoluna gitmişlerdir. Bu amaçla çeşitli araştırmalar yapılmış ve soruna çözüm yolu aranmıştır 61/. Ayrıca, bu konuda uluslar-

arası bir işbirliğine de gidilmek istenmiştir. Bu amaçla INTAMEL (Uluslararası Metropoliten Alan Kütüphaneleri Derneği) kimi standartlar önermiştir 62/.

"Ülkelerin başkentleri, ülkelerin yönetim merkezleri olduğu için burada verilen halk kütüphanesi hizmetinin niteliği de ulusu etkilemektedir" 63/. INTAMEL bu nedenle metropoliten alan kütüphaneleri için önerdiği standartların metropoliten alan niteliğini kazanmış başkentlerde uygulanabileceği gerçeği üzerinde durmuştur. INTAMEL'in amacı 400.000 ve daha fazla kişilik nüfusu olan kentlerde uluslararası işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla çalışmalar yapmaktır. Dünyadaki metropoliten alanlar arasında Türkiye'de İstanbul ve Ankara sayılmıştır 64/. Üzet olarak Merkez Kütüphane ve buna bağlı hizmet birimlerini içeren bir örgütlenme önerilmiştir. Danışma hizmeti veren kütüphaneler, özel dermeler, yöresel tarihle ilgili dermeler ve belirli konularda uzmanlaşmış kütüphanelerle çocuklara ve yetişkinlere merkezi ödünç kitap verme kütüphaneleri önerilmiştir.

Bu arada özel gruplara verilecek özel hizmetler (hastanelere, tutukevleri) de hizmetin kapsamına alınmıştır. Teknik hizmetlerin ve yönetimin merkezileştirilmesi önerilmiştir. Şube kütüphanelerinin öteki hizmet birimlerinden sürekli olarak desteklenmeleri istenmektedir. Büyük Şube kütüphanelerinin 100.000 - 200.000 kişinin türlü isteklerini karşılamak durumunda kalabilecekleri üzerinde durulmuştur. Tüm örgütte çalıştırılacak görevlilerden yönetici olacakların meslek eğitimlerinin en yüksek derecede olması istenmiştir. Bunların TV da ve üniversitelerde çalışan uzmanların ayarında olmaları gerekli görülmüştür. Tüm örgütün yöneticisinin ise bir üniversitenin rektörüyle kıyaslanabilecek niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Yalnız ilerlemiş ülkelerde değil gelişmekte olan ülkelerde de bu konuda neler yapılabileceğinin araştırılması için INTAMEL 1972 de Mısır, İran, Ghana için araştırma projeleri hazırlamıştır.

Kanada'da Toronto'da metropoliten alanda halk kütüphaneciliği alanında çalışmalar yapılmıştır. Büyük şube kütüphanelerinin 100.000 kişiye hizmet vermesi düşünülmüştür. Böyle bir kütüphanenin tüm hizmetleri verebilecek biçimde planlanması önerilmiştir. En az 100.000 cilt kitap bulundurulmalıdır. Bu derme 4000-5000 danışma yapıtını ve 200 süreli yayını içermelidir. Yörede yaşayan yabancılar için onların dilinde yazılmış yapıtlar bulundurulur. Her yıl % 15 oranında kitap artışı sağlanmalıdır. Ayıklanan kitapların oranı ise yılda % 5-8 olmalıdır. Şube kütüphanesi haftada 66 saat açık bulundurulmalıdır. Bu durumda her hizmet birimi için 3 kütüphaneci (her biri 22 saat) görevlendirilir. Danışma hizmeti ve yetişkinler, gençler ve çocuklara verilen hizmetler verilen hizmetlerin başlıcalarıdır. Yılda 120.000 kitap ödünç verilen birimlerde 3 kütüphane memuru günlük işlerle ilgilenmelidir.

Şimdiyedek ileri gitmiş ülkelerdeki halk kütüphanesi hizmetlerine ilişkin çalışmalar tanıtılmaya çalışıldı. Oysa, gelişmekte olan ülkelerdeki durum daha önce UNESCO'nun da gözünden kaçmamıştır. UNESCO çeşitli ülkelerdeki halk kütüphanelerini geliştirmek amacıyla kimi öncü projeler uygulamak yoluna gitmiştir.

UNESCO ve Hindistan hükümetinin işbirliği ile 1951 yılında Delhi Halk Kütüphanesi açılmıştır 65/.

Gelişmekte olan ülkelerde halk kütüphanelerinin de geliştirilebilmesi için UNESCO konferansları toplanmaya başladı. Buralarda çeşitli projeler önerildi, hazırlıklar yapıldı. Bunlar özellikle Latin

Amerika, Asya ve Afrika'daki halk kütüphanelerini konu alıyordu. 1951'de São Paulo (Brezilya, Latin Amerika), 1953 de Ibadan (Nijerya), 1955 ve 1960 da Yeni Delhi (Hindistan), 1962 de Enugu (Nijerya), Kampala (Uganda), Beyrut (Lübnan), 1959 de Quito (Ekvator), Kahire (Mısır), Karakas ve Quirama (Kolombiya) da konferanslar toplandı 66/.

Delhi'de kurulan halk kütüphanesiyle Güney Asya ülkeleri için bir öncü halk kütüphanesi projesi gerçekleştirilmiş oldu. 1954 yılında aynı düşünceyle Kolombiya'da Medellin'de öncü halk kütüphanesi Latin Amerika için kuruldu. 1959 da Enugu (Nijerya) da Afrika için öncü bir bölgesel merkezi kütüphane kuruldu.

Türkiye'de de UNESCO'nun yardımıyla öncü halk kütüphaneleri kurulması düşüncesi bir çok kez dile getirilmişse de bu güne dek hiçbir olumlu sonuç alınamamıştır. UNESCO'ya konuyla ilgili olarak başvurulmuş ve işbirliği olanakları üzerine bilgi istenmiştir 67/.

1962-1963 yıllarından başlayarak örnek bir halk kütüphanesi kurulması için girişimlerde bulunulmuştur. Bu konuyla ilgili olarak "Osman Ersoy, Üzer Soysal, Abdülkadir Salgır, Nail Bayraktar, Meral Alpay, Jale Baysal ve Nilüfer Turcer'den" oluşacak bir alt komite kurulması üzerinde durulmuştur 68/.

Çeşitli görüşmelerden sonra bu konuda yol gösterebilecek "yabancı uzmanın Türkiye'ye davet edilmesi ve bir-iki Türk kütüphanecinin bilgi edinebilmesi için yurt dışına gönderilmesi konusu"nun incelenmesine karar verilmiştir. Daha sonra ise alt komiteye verilen "Halk kütüphaneleri geliştirme projesi" üzerindeki hazırlıkların tamamlanmadığını öğreniyoruz 69/.

III. Bölümün Dip Notları

- 1/ Bkz. IFLA, Standards for Public Libraries München 1973. s. 13
Halk Kütüphanelerinin tanımı pek çok kaynakta verilmiştir. Biz ko-
numuzun kısıtlı olması nedeniyle burada bu tanımların bizce çok
önemli olanlarını aldık. Ayrıca, halk kütüphanelerinin tarihçesine
de aynı nedenle girmedik. Kanımızca bu geniş konu başka bir bilim-
sel araştırmanın kapsamına girer. Tarihçe ile ilgili olarak bkz.
Hawthorne Daniel. Public Libraries for everyone. New York 1961.
C.B. Joeckel. The government of the American Public Library
2nd. ed. Chicago 1939. İlhan Kum. "Amerikan Halk Kütüphaneleri".
Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri. Haz. C.M.White. Ankara 1961
ss. 62-63. Jesse H. Shera. Foundations of the Public Library. 2nd
print. Chicago 1974.
İlk kez 1731 de Benjamin Franklin tarafından "halk için kütüphane
kurma" fikri ortaya atılmıştır. Fikir, çeşitli evrelerden geçerek
halktan alınan vergilerle halka en iyi biçimde hizmet verme anla-
yışına dönüştü. 1852 yıllarında bu anlayışla kurulmuş olan Boston
Halk Kütüphanesinden sonra çeşitli eyaletlerde ve diğer ülkelerde
de halka hizmet vermeyi ve halkın eğitimine yardımcı olmayı amaç-
layan halk kütüphaneleri benimsendi.
- 2/ Leif Thorsen. Public libraries in Denmark. Copenhagen 1972. ss. 12-13.
Bkz. Shera, a.e.s. 156. Daniel, a.g.e. s. 78.
- 3/ Kütüphaneler Komitesi Raporu . y.a.g.e. s. 19.
- 4/ Ersoy, "Halk Kütüphaneleri I". Yeni Yayınlar 23 (1978) Sa. 5. s. 65.
Ayrıca bkz. Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma, y.a.g.e. s.1.
- 5/ Bkz. Soysal, "Halk Korkusu mu?" Yeni Yayınlar 22 (1977) sa. 3.
ss. 33. ve 47.
- 6/ Ersoy y.a.g.m. s. 65.
- 7/ a.y., Sinclair, Dorothy. Administration of the small public library.
Chicago 1965 ss. 2-9. Shera, y.a.g.e. s. 247., Soysal, "Kütüphanesiz
bir Kültür Merkezi" Ulus 16.12.1969. Ersoy, y.a.g.m.
- 8/ Bkz. Wheeler J.L. - H. Goldhor. Practical administration of public
libraries. New York 1962. s.303.

- 9/ Bkz. Standards for Public Libraries y.a.g.e. s. 13.
- 10/ Bkz. Central Treaty Organization. "Seminar on Library Development". Ankara March 12-17. 1962 (Documents) Ankara 1962. (Metin teksirdir). "Ankara CENTO Kütüphaneciliği Geliştirme Semineri Raporu (Çev.) Sefercioğlu TKDB XI (1962) Sa. 3/4. ss. 105. Ayrıca bkz. Ersoy, "Cento kütüphanecilik seminerinde halk kütüphaneleri" Kütüphaneciliğin Sesi 1(1962) Sa. 2/3 ss. 2-4.
- 11/ CENTO Semineri, a.g.m. ss. 105-106, Kum, y.a.g.m. ss. 62-63. Lucille Morsch. "Amerika'da Halk Kütüphaneleri" Modern Kütüphaneciliğin Esasları Haz. C. White. Ankara 1961. s. 21. Sosyal, "Kütüphanesiz Bir Kültür Merkezi", y.a.g.m. 32, E. Rose The Public Library in American Life New York 1951, s. 3. J.L. Wheeler and H. Goldhor. y.a.g.e. Çapar Bengü, Milli Kalkınma açısından Kütüphane Hizmet ve Planlaması. A.O.D.T.C.F. Doktora Tezi 1979 ss. 23-24. Standards for Public Libraries, y.a.g.e. s. 13. A.L.A. Minimum Standards for Public Library Systems, 1966. Chicago 1967, s. 8.
- 12/ Wheeler-Goldhor. y.a.g.e. s. 8. Sinclair y.a.g.e. ss. 2-3.
- 13/ Bkz. Rose, y.a.g.e. s. 49: "The best reading for the greatest number at the least cost".
- 14/ Shiyali Ramanrita Ranganathan. Library Manual 2nd. ed. Bombay, Asia Publ. House. 1965. s. 108.
- 15/ Kütüphaneler Komitesi Raporu y.a.g.e. s. 31.
- 16/ a.e.s.30.
- 17/ IFLA Standards for public Libraries y.a.g.e. s. 21. ya da bunlar karşılıklı anlaşma ile hizmet veren birimlerdir.
- 18/ Konumuzun kısıtlı olması nedeniyle örgütü oluşturan hizmet birimlerinin ayrıntılarına inilerek burada incelenmesi olanaksızdır. Bunların genel tanımları yapılacaktır.
- 19/ Brown, E.F.. Modern branch libraries and libraries in systems. Metuchen 1970 ss. 39-55 R.E. Coughlin, F. Taieb, B.H. Stevens. Urban analysis for branch library system planning. Connecticut 1972.

- H. Jolliffe. Public Library extension activities. 2nd ed. London 1968. L. Mc Colvin. Halk Kütüphaneleri yayma faaliyeti çev. Berin U. Yurdadoğ. Ankara 1962. s. 40 Wheeler-Goldhor. y.a.g.e. ss. 411-429.
- 20/ Brown, Bookmobiles and bookmobile service. New Jersey 1967, s. 13, Brown, Modern branch libraries and libraries in systems, s. 44., Horst Buschendorf Fahrbüchereien. Berlin 1967. s. 5.
- 21/ Ersoy, "Halk Kütüphanelerimiz" y.a.g.m. s. 66.
- 22/ Brown, Bookmobiles and bookmobile service y.a.g.e. s. 54.
- 23/ Buschendorf y.a.g.e. s. 5.
- 24/ Bkz. A.L.A. Standards of quality for bookmobile service. Chicago. 1963. s. 8.
- 25/ a.e. s. 15.
- 26/ Halk kütüphanesi örgütünü oluşturan hizmet birimleri için IFLA ve A.L.A tarafından standartlar hazırlanmıştır. Son yıllarda A.L.A., standartları güncelleştirmek amacıyla halk kütüphaneleri için yeni standartlar hazırlamaktadır. Ancak bunlar henüz tamamlanıp elimize geçmediği için daha çok IFLA'nın hazırladığı en yeni standartlara dayanacağız. "Guidelines for Public Library Service" IFLA Journal 3 (1978) Sa. 1. s. 68. Her öge için gerekli olan standartların noları o öge ile ilgili ilk dipnotunda toplu olarak verilecektir. Standartlar aynen aktarılmıştır.
- 27/ Bkz. IFLA, y.a.g.e. s. 14-16, Standards 15, 17-21, 49-65 A.L.A. y.a.g.e. Principles 1,2,3,10,17 i, 19i Principles 15,17,19,25-28, s. 27_28.
- 28/ Pool-Jane "Public Library services to correctional facilities" Library Trends 26(1977-1978). Sa. 1 ss. 139-153.
- 29/ "Bibliothèques municipales. Construction, equipment" Bulletin des Bibliothèques de France 20(1975) Sa. 3. ss. 77.
- 30/ Köksal, Nazlı, Hacettepe Üniversitesi hastanelerinde hastalara kütüphane hizmetinin verilmesi. Hacettepe Üniversitesi, MESEF Kütüphanecilik Bilim Dalı, (Basılmamış) Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara 1978. ss. 25-26.

- 31/ a.e. s. 26.
- 32/ IFLA y.a.g.e. s. 14, standards. 22-48, 50-51, 54, A.L.A. y.a.g.e., 18,20-26, s. 36, Principles 31-48, 37i, 39i, A.L.A. Guidelines for audio-visual materials and services for public libraries. Chicago 1970. s. 14-18 A.L.A. Standards for children's services in public libraries. Chicago 1969. s. 21-22 A.L.A. Young adult services in the public library Chicago 1969. ss. 21-27 A.L.A. Standards of quality for bookmobile service. y.a.g.e. ss. 9-10. Brown, y.a.g.e. ss. 80-102.
- 33/ Tüm derme "özel okuyucu grupları" için hazır bulundurulmuş materyalin dışındaki kütüphane materyalinden oluşur. Bkz. IFLA y.a.g.e. s. 24.
- 34/ Wheeler-Goldhor, y.a.g.e. s. 35. Tablo 8.3.
- 35/ Bkz. Mc. Colvin. Halk Kütüphaneleri yayma faaliyeti y.a.g.e. s. 53.
- 36/ Kylberg, Anne-Marie. "An audiovisual working group. A necessity for IFLA." IFLA Journal 4(1978) Sa. 3 ss. 233-239.
- 37/ Wheeler-Goldhor y.a.g.e. ss. 296-309.
- 38/ Bkz. IFLA, Standards, y.a.g.e. Standards 66-76., ALA. Minimum Standards, y.a.g.e. Principles 49.49, 52i, 52ii, 56i, 57.
- 39/ Ayrıca bkz. A.L.A. Standards for Children's Services in Public Libraries y.a.g.e. 19-20.
- 40/ A.L.A. Young adult services in the public library y.a.g.e. ss. 11-13.
- 41/ A.L.A. Minimum Standards y.a.g.e. s. 67-68 (52i)
- 42/ A.L.A. Standards of quality for bookmobile service. y.a.g.e. ss. 11-12, Brown, Bookmobiles, y.a.g.e. ss. 133-161. Bu görevlinin tüm görev tanımları burada verilmiştir.
- 43/ Bkz. IFLA Standards y.a.g.e. 118, 119. A.L.A. Minimum Standards s. 65. 13i.
- 44/ Gregory R.W. - L.L. Stoffel. Public Libraries in cooperative systems A.L.A. Chicago 1971 ss. 57-58.

- 45/ A.L.A. Standards for children's services in public libraries y.a.g.e. s. 21, A.L.A. Young adult services in the public library y.a.g.e. s.27.
- 46/ Brown. Bookmobiles y.a.g.e. ss. 293-321, 303.
- 47/ Wheeler-Goldhor. y.a.g.e. s.464.
- 48/ Bkz. A.L.A. Guidelines for audiovisual materials and services for public libraries. y.a.g.e. s.9.
- 49/ Yapı konusundaki standartların da güncelleştirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bunlar henüz sonuçlandırılmamıştır. "IFLA Seminar. 12-16 September 1977. Bremen. Public Library Buildings". IFLA Journal 3 (1978) Sa.1., s.59. IFLA. Standards, y.a.g.e., Standards, 77-117. A.L.A. Minimum Standards. Principles 60-66, 2.ii
- 50/ IFLA. Standards ya.a.g.e. Standards 86-92. Burada çeşitli nüfusta yöreler için standartlar verilmektedir. Biz bunların içinden çalışmamızla ilgili olarak 20.000, 60.000, 100.000 ve daha fazla nüfus için hazırlananları buraya aktardık. Ayrıca bkz. H.R. Galvin- M. Van Buren. Halk Kütüphaneleri binaları çev. Behire Balkan. Ankara 1963. ss. 39-48. A. Mc Anally. "Kütüphane mimarisinde modern eğilimler" TKDB 18 (1969) Sa. 3. ss. 151-163. R. Myller. The design of the small public library. New York 1966.
- 51/ Bkz. IFLA Standards y.a.g.e. Standards 101-108. A.L.A. Minimum Standards. 65. iv. A.L.A. Standards for Children's services in public libraries y.a.g.e. Standards 19-21.
- 52/ A.L.A. Minimum Standards y.a.g.e. standards. 65. V. ve A.L.A., Young adult services in the public library ss. 14-18
- 53/ A.L.A. Young adult services y.a.g.e. s.15.
- 54/ "Bibliothèques municipales. Construction, équipement" y.a.g.m. ss75-177.
- 55/ Bkz. IFLA Standards y.a.g.e. Standard 114. m. ss.51-52.
- 56/ Buschendorf Typisierung von Fahrbibliotheken Berlin Deutscher Bücherei verband 1972. s.3.
- 57/ a.e. ss.10-81., Brown, Bookmobiles, y.a.g.e. ss.162-207.

- 58/ Buschendorf a.g.e. s.7. Brown a.e. s.162.
- 59/ Bkz. Brown a.e. s.179 (Expanding booktrailer).
- 60/ a.e. s.7. Bu konuda da IFLA tarafından yeni çalışmalar yapılmaktadır. Buschendorf, "Working group on bookmobiles" IFLA Journal 4(1978) Sa. 3. s240-241
- 61/ Joeckel, C.B. L. Carnovsky A. metropolitan library in action. Chicago 1940. s.17 Metropolitik alanların nüfus yoğunluğunun km²'ye en az 150 kişi olması gerektiği vurgulanmıştır. H.C. Campbell Metropolitan public library planning throughout the world 1968 s.5 ve Public Libraries in the urban metropolitan setting. London 1973. The metropolitan library. ed. by R.W. Conant and Kathleen Molz Cambridge, Mass. 1972. Carnovsky ed, "Library Networks. Promises and performance" Library Quarterly 39 (1969) s.1-110. The Public Library and the City. Ed. R. Conant. Cambridge 1965. L.A. Martin. Library response to urban change, Chicago 1969.
- 62/ Bu çalışmada bu konuda yapılan çeşitli uluslararası araştırmaları incelemek konumuzun kapsamını aşar. Bu nedenle burada temel noktalar ele alınacaktır. Bkz. Campbell Public Libraries in the urban metropolitan setting y.a.g.e. s. 15. INTAMEL 1968 de kuruldu. Bugün 31 ülkeden 120 kütüphane üyesidir. IFLA'nın Halk Kütüphaneleri Bölümü ile yakın ilişki içinde çalışır. Nüfusu 400.000'i aşan kentlerdeki kütüphaneler üye olabilirler. En son olarak Batı Afrika'da (Lagos-Accra) öncü projesi hazırlanmıştır. Jürgen Eyssen: "Intamel" IFLA Journal 4(1978) Sa.3 ss. 231-232
- 63/ Campbell, a.g.e. s.29
- 64/ a.e. s.21. Ayrıca bkz ss. 33,35, 270-276.
- 65/ Gardner, F. The Delhi Public Library. Paris 1957. L.E. Asheim. Librarianship in the developing countries. Urbana 1966.
- 66/ Development of public libraries in Latin America. The Sao Paulo Conference Paris 1952. Mualla Yaman (Çev.) "Medellin'de açılan yeni halk kütüphanesi" TKDB 6(1957) Sa. 3. ss.86-92 E.J.A. Evans. "Meeting of experts on national planning of library services in Asia"

Unesco bulletin for libraries 23 (1963) ss. 114-118 F. Gardner "Regional seminar on the development of public libraries in Africa. Enugy" Unesco bulletin for libraries 17(1963) Sa.6. ss. 106-122. Development of public libraries in Africa, The/badan seminar. Paris 1954. "Meeting of experts on the national planning of library services in Latin America" Unesco Bulletin for libraries. 20(1966) ss. 278-286 U. Albertus. "The role of libraries.innfuactional literary programme in library services for new literates" Unesco bulletin for libraries 24(1970) ss.201-204. Max Broome "The organization and planning of library development in Africa" Unesco bulletin for libraries 25(1971) ss.246-251. "Model children's library in Kampala, Uganda" Unesco bulletin for libraries 31(1977) Sa. 3. s.169., D.J. Foskett "Libraries and educational planning. Some reflections on Unesco Seminar" Unesco bulletin for libraries 25(1971) ss. 67-72. G.Chandler Libraries in the east. 1971. Konunun genişliği nedeniyle burada uygulanan ya da uygulanmakta olan öncü halk kütüphanelerinin ayrıntılarına girilmez. Biz burada Unesco' tarafından yapılan etkinliği tanıtarak Türkiye'de de bu konuda yapılan kimi girişimlere değineceğiz. Ayrıca bkz. The planning of library and doumentation services Ed. by C.V. Pienna. 2nd. ed. Paris 1970. Encyclopaedia of librarianship Ed. by Thomas Landau 3rd ed. London 1968.

- 67/ "Örnek Halk Kütüphanesi Öncü Projesi" TKDB 10(1961) Sa.1/2 s.75. Unesco Türkiye Milli Komisyonu 8. dönem genel kurulu 1. toplantısına sunulan yönetim kurulu raporu. İstanbul 28-30 Haziran 1963.
- 68/ Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Raporları 13. dönem 1. toplantı s. 145. s.238: Merkezden yardım istenmesi ve işbirliği sağlanması konusunda kültür komitesi ayrıca rapor vermiştir. 11. 10. 1974,2. toplantıda Nilüfer Tuncer ve Jale Baysal'ın da alt komiteye katılmaları istendi.
- 69/ Unesco Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Raporları 14. dönem 1. toplantı 18-20 Ağustos 1975. İstanbul.

IV. BÖLÜM: ANKARA'DA VERİLEN HALK KÜTÜPHANESİ HİZMETİ

A. ANKARA İL HALK KÜTÜPHANESİ

1. Tarihsel Gelişim:

Ankara İl Halk Kütüphanesi, ilk kez 25 Temmuz (1338) 1922 tarihinde "Maarif Vekâletinin alt katındaki odalarda açılmıştır". 26 Temmuz 1922 tarihli Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde "Maarif'in Umumi Kütüphanesi" başlığı altında kütüphanenin açılışı halka bildirilmiştir; "Maarif Vekâleti bize, evvelki gün memleketin en büyük ihtiyacının tatminine doğru bir adım atılmış olduğunu haber verdi. Maarif Vekâleti dünden itibaren umumi bir kütüphane açmış bulunuyor. Bu kütüphane evvelâ Vekâletin elinde mevcut kitaplardan, sonra her taraftan vuku bulacak te-berrular ile zenginleşecektir" 1/. denmektedir.

Kütüphane ilk kuruluş yıllarından bu yana "Maarifin Umumi Kütüphanesi", "Ankara Kütüphane-i Umumisi" Ankara Umumi Kütüphanesi, "Ankara Genel Kitaplık", "Ankara Genel Kütüphanesi" gibi adlar taşımıştır. 1961 yılında hazırlanan Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda alınan kararlarda "Ankara İl Halk Kütüphanesi" adını almıştır. Daha sonra 1977 yılında Kültür Bakanlığınca alınan bir karar sonucu kütüphanenin adı "Ankara İl Kütüphanesi" olmuştur 2/. Bu konuda en son değişiklik ise 1978 yılında yapılmıştır. Kültür Bakanlığı'nın yeni bir genelgesiyle kütüphane yeniden "Ankara İl Halk Kütüphanesi" adını almıştır" 3/. Biz yıllarca "halk kütüphanesi" diye anılan kütüphaneyi 1977 yılından önceki uygulamaya göre anacağız.

Kütüphanenin tarihçesinin yazılması sırasında kuruluş tarihinin saptanmasında güçlüklerle karşılaştık. Cebeci Halk Kütüphanesinde yaptığımız araştırmada ise kütüphanede bulunabilen en eski

mühürlü kayıt defterinin üzerinde "Maarif Vekâleti Umumi Kütüphanesi, Ankara "damgasını bulduk. Bu damganın altında 340-338 tarihleri vardı. 4/. Kütüphanenin kuruluş tarihini 1922 yılı olarak belirten başka kaynaklar da vardır 5/. Kanımızca, "Maarif Vekâleti" nin Hâkimiyet-i Milliye'de yayınlanan bildirisi ve bulunan kayıt defterlerindeki tarih konuya kesinlik kazandırmıştır.

Kütüphanenin kuruluş tarihinin kimi kaynaklarda değişik tarihlere bağlandığını görüyoruz: Örneğin, Ankara İlk Halk Kütüphanesi görevlilerince hazırlanan yazılarda ve diğer yapıtlarda bu tarih 1921 olarak verilmiştir 6/.

Gerçek olan şudur ki 1921 lerden başlayarak Ankara'da bir "Umumi Kütüphane" ye gereksinme duyulmuştur: 30 Haziran 1921 tarihli Hakimiyet-i Milliye de bu istek şöyle dile getirilmiştir: "Okur-yazar, ilme teşne gençleri, tettebbu çağında bulunanları çoğalan, bu şehre (Ankara) umumi kütüphane elzemdir" 7/.

Kütüphane'nin kuruluş tarihini 1923 olarak alan kaynaklar da vardır 8/. Türkiye Kütüphaneleri Rehberi"nde ise bu tarih 1928 olarak verilmiştir 9/.

Kütüphanenin tarihçesinde gelişmesiyle ilgili olabilecek kimi girişimlerin arasında Koşay'ın ilginç önerisine değinmeden geçemeyeceğiz.

Koşay Ankara'da bulunan "Maarif Kütüphanesi"nin geliserek bir "Devlet Kütüphanesi", olması tezini savunmaktadır 10/. Ancak bu öneri gerçekleşmemiştir.

Kütüphane, 1939 yılında Ulus'ta Konfor Palas'ın bodrum ve giriş katlarına, 1971 de ise Yenimahalle'deki geçici yapısına taşınmıştır.

Milli Kütüphane daha önce açmış bulunduğu şube kütüphanelerini ve çocuk kütüphanelerini 1965 yılında Ankara İl Halk Kütüphanesine bırakmıştır 11/.

Milli Kütüphane'nin açmış bulunduğu hizmet birimleri aşağıda gösterilmiştir.

1) Namık Kemal Çocuk Kütüphanesi (Bugün Seyranbağları Çocuk Kütüphanesi)

2) Namık Kemal evlere ödünç kitap verme servisi

3) Yenidoğan evlere ödünç kitap verme servisi.

4) Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi

5) Ankara Çocuk Kütüphanesi 12/

6) Demirlibahçe Çocuk Kütüphanesi.

Daha önce kapanmış bulunan "Namık Kemal evlere ödünç kitap verme servisi" ve "Ankara Çocuk kütüphanesi"nin dışındaki birimler bugün halen Ankara İlk Halk Kütüphanesine bağlı olarak hizmet vermektedirler.

İleride ayrıntılarıyla inceleyeceğimiz Ankara İl Halk Kütüphanesi ve buna bağlı tüm hizmet birimlerinin adları ve kuruluş yılları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.13/. Birimler 1972-1977 yılları arasında değişik adlarla (halk iare)servisi, ödünç kitap verme servisi, halk kütüphanesi, çocuk kütüphanesi, çocuk kitapları bölümü, anılmışlardır. Biz burada, kullanılan en son adları vereceğiz:

Tablo: 4-1 Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Adları ve Kuruluş Yılları:

Birimlerin Adı	Kuruluş Yılı
Ankara İl Halk Kütüphanesi (Merkez)	1922
Merkez Evlere Ödünç Kitap Verme Servisi	1957 14/
Yenidoğan Kütüphanesi	1953 15/
Gülveren "	1961 16/
Keçiören "	1964 17/
Varlık "	1968 18/
Kocatepe "	1970 19/
Merkez Çocuk Bölümü	1973 20/
Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi	1955 21/
Seyranbağları Çocuk Kütüphanesi	1951 22/
Demirlibahçe Çocuk Kütüphanesi	1960 23/
Kurtuluş Çocuk Kütüphanesi	1960 24/
Gezici Kütüphane	1969 25/
Kitap İkmal Deposu	1956 26/
Bölge Cilt Atölyesi	1962 27/

Bunlardan baska Ankara kenti içinde Ankara İl Halk Kütüphanesinden bağımsız olarak hizmet veren Cebeci Halk Kütüphanesi Müdürlüğü vardır.

Ankara İl Halk Kütüphanesine taşınır taşınmaz mal ve para bağışını sağlamak, kendi deliri ile kütüphaneye yardımda bulunmak amacıyla 18 Mart 1966 günü Ankara İl Halk Kütüphanesine Yardım Derneği kurulmuştur. Bu dernek, Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Gazetesini çıkararak, Çocuk Balosu düzenleyerek ve bağış toplayarak kütüphaneye katkıda bulunmuştur 28/. Daha sonraki yıllarda kurulan Ankara İl Halk Kütüphanesini Geliştirme Derneği'nin tüzüünde kütüphanenin hemen her bakımdan geliştirilmesini amaçlayan maddeler yer almıştır 29/.

Ankara kentinde örgütlendirilmeye çalışılmış halk kütüphanesi hizmeti yanında, ile bağlı ilçelerde ve köylerde yer alan halk ve çocuk kütüphaneleri vardır. Bunlar yönetsel açıdan Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlıdırlar. Teknik ve okuyucu hizmetleri açısından da Ankara İl Halk Kütüphanesi ile aralarında bugün herhangi bir bağlantı yoktur. Yalnız kitapların büyük kısmı Merkez Kütüphaneye bağlı Bölge Cilt Atölyesinde ciltlettirilmektedir. Her hangi bir gezici kütüphane hizmeti yoktur.

Tablo: 4-2 Ankara Kenti Dışında Bulunan İlçelerdeki Halk ve Çocuk Kütüphaneleri

İlçe Kütüphanenin adı						
Ayaş Gökler Köyü Halk Kütüphanesi						
Beypazarı	İlçe Halk Kütüphanesi ve Çocuk Bölümü					
"	Karasar "	"	"	-		
"	Uruş "	"	"	-		
Çubuk	Akyurt "	"	"	-		
Elmadağ	Yenişeyh "	"	"	ve Çocuk Bölümü		
Haymana	İlçe "	"	"	"	"	"
Keskin	"	"	"	"	"	"

Kırıkkale İlçe Halk Kütüphanesi ve Çocuk Bölümü						
Kızılcahamam	"	"	"	"	"	"
Polatlı	"	"	"	"	"	"
Şerefli Koçhisar	"	"	"	"	"	"

Ankara İl Halk Kütüphanesi Türkiye'deki öteki halk kütüphaneleri gibi Kültür Bakanlığının Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlıdır. Daha önceleri Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan Genel Müdürlüğün tarihçesi 4 Mayıs 1920 gününde etkinliğe başlayan "Maarif Vekâleti" ile başlar. Bu "Vekâletin içinde kurulan müdürlüklerden birisi de sonradan "Hars Dairesi" adını alan "Türk Asar-ı Atıkası Müdürlüğü"dür 30/.

Hars Dairesi'nin görevi "Milli hars üzerinde gerekli ilmi incelemeleri yapmak, müze ve kütüphane gibi halk kültürüyle ilgili umumi müesseseleri kurmak ve idare etmektir" 31/. 1921 yılında "Kütüphaneler Müfettişliği" kuruldu. 1.3.1926 gününde ise Hars dairesi kadrosuna üç şube müdürlüğü verildi. Bunlardan birisi de Kütüphaneler Şube Müdürlüğü idi. Bu şube müdürlüğü bugünkü Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün başlangıcı olmuştur. 1.6.1926 da kütüphane müfettişlikleri kaldırıldı ve 18.5.1929 gününde de Kütüphaneler Şube Müdürlüğü bir müdürlük oldu 32/. 1 Mart 1960 gününde ise Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Müdürlüğü "Kütüphaneler Genel Müdürlüğü" olmuştur. İlk Genel Müdür, Aziz Berker'dir. 33/. Daha sonra 1965 yılında aynı Bakanlığa bağlı Kültür Müsteşarlığı kuruldu 34/. İlk Kültür Müsteşarı Adnan Ötügen'dir. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı ve Kültür Bakanlığı

bünyesinde kaldıktan sonra en son olarak Kültür Bakanlığı yönetimine geçmiştir 35/.

2. Merkez Kütüphane

2.1. Okuyucu

Merkez kütüphane'nin okuyucularının kuramsal olarak tüm Ankara'lılar olması gerekirdi. Ancak buraya genellikle Yehimahalle ve çevresinde oturanların geldiği saptanmıştır. Bunların da büyük çoğunluğunu öğrenciler oluşturmaktadır.

Dermesi devlet nüshalarından oluşur ve bunlar okuyuculara evlerinde okuyabilmeleri için ödünç verilemez. Bu nedenle kütüphanenin içinde yer alan Merkez Ödünç Kitap Verme Servisi ve Çocuk Bölümü okuyucularıyla, kütüphanelerin okuyucu salonundan yararlanan okuyucular değişiklik gösterir. Biz bu nedenle bu bölümde Merkez Kütüphanenin okuyucu salonundan yararlanan okuyucuları inceleyeceğiz. Yeri geldikçe de kütüphanenin öteki birimlerindeki okuyucuların durumuna da değineceğiz 36 /.

Okuyucular bu salondan iki amaçla yararlanabilir:

1) Kütüphanenin dermesinden yararlanarak (A grubu))

(Bu gruptaki okuyucuların yararlanabilecekleri yapıtların kansamına danışma dermesi de girer.)

2) Kendi kitaplarını okuyacakları bir yer olarak yararlananlar (B grubu).

Tablo: 4-3 Merkez Kütüphane Okuyucularının Gruplanması.

YIL	A Grubu			B Grubu	Genel Toplam
	Öğrenci	Yetişkin	Toplam		
1972	12154	1980	14134	6773	20907
1973	9593	424	10017	21319	31336
1974	21929	533	22462	21680	44232
1975	16560	848	17408	27086	44494
1976	17828	443	18271	24588	42859
1977	31006	5712	36718	34511	71229
TOPLAM	109070	9940	119010	135957	255057
Yıllık Ortalama	18178	1657	19835	22660	42509

Tablo 4-3 den de izlenebileceği gibi A grubu okuyucular 1972, 1974 ve 1977 yıllarında, B grubu okuyuculardan sayıca daha çokturlar. Ancak altı yıl içinde istatistiklerde düzenli bir artış yerine tutarsız iniş ve çıkışlar görülmektedir. Ayrıca A grubu okuyucuların büyük çoğunluğunu öğrenciler oluşturmaktadır. Yetişkinlerin sayısı altı yılın toplamı alındığında bu grubun ancak $\frac{1}{10}$ i kadardır.

B grubu okuyucuların sayısı ise (1976 yılının dışında) yıllar geçtikçe düzenli biçimde artmış ve altı yılın toplamı alındığı zaman A grubunu geride bıraktığı saptanmıştır. B grubu okuyucuların öğrenci ya da yetişkin olarak gruplanmaları yapılmamaktadır. Ancak, kendi gözlemlerimize ve yaptığımız görüşmelere dayanarak bunların da çoğunluğunun ders çalışan orta öğretim öğrencilerinden oluştuğunu söyleyebiliriz. Kendileriyle bu konuda görüşme yaptığımız öğrenciler, okul kütüphanesinin açık olduğu saatlerin ve dermesinin kısıtlı olması nedeniyle ödevlerini burada yaptıklarını ve ders çalıştıklarını belirttiler.

İstatistiklerin incelenmesi sonucu her iki grupta da erkek okuyucuların daha fazla sayıda olduğu görülmüştür. Yetişkinlerin grubunda da durum aynıdır.

Kütüphanenin okuyucuya hizmet verdiği saatler de okuyucu grubunun nitelikleri üzerinde etkin olmaktadır. Çalışma günlerinde ve Cumartesi günleri 8.30-17.30 arası hizmet veren kütüphane Pazar günleri kapalıdır. Resmi dairelerde çalışanların bu durumda ancak Cumartesi günleri kütüphaneden yararlanabilecekleri açıktır. Halbuki, Cumartesi günleri görevli sayısının azlığı nedeniyle okuyucuya dermeden yararlanma olanağı verilmemektedir.

1976 yılında kütüphanenin açık bulunduğu saatlerin uzatılması yoluna gidildi. Kütüphanenin açık bulunduğu süre 19.30 a kadar uzatıldı. Fakat depo yukarıda anlatıldığı gibi görevli sayısının yetersiz olması nedeniyle 17.30 da kapatılıyordu. Sürenin uzatılmasına gerekçe olarak da "okulların sömestr tatillerinin yaklaşması dolayısıyla araştırma yapan öğrencilerin sayılarındaki artışın gözönüne alındığı" bildirilmiştir 37/. Buradan da anlaşılmaktadır ki kütüphane birinci planda öğrencilere hizmet vermeyi amaçlamaktadır.

Devlet nüshası alan kütüphaneden yararlanma süresinin nedenli kısıtlı olduğu açıktır. Bu durum daha önceki yıllarda da okuyucuların yakınma konusu olmuştur 38/. Kütüphanenin kuruluş yıllarındaki uygulamaya göre erkek okuyucular kadın okuyuculardan daha çok kütüphaneden yararlanabiliyorlardı." 2. Kütüphane Pazartesi ve Çarşamba günlerinden maada hergün saat 10.00-12.00 ye ve 2.00-6.00 ya kadar erkekler için açıktır. 3) Çarşamba günleri hanımlara mahsustur" 39/.

Ankara 11 Halk Kütüphanesi kuruluşundan bu yana okuyucusuna sürekli hizmet verememiştir. 1943 yılında teknik hizmetlerin tamamlanması

amacıyla halka kapatılmıştır. Beş yıl sonra 1948 de sınıflama işlemlerinin sona erdirilmesinden sonra kütüphanenin yeniden açıldığını görüyoruz 40/. Yakacak sıkıntısı nedeniyle kütüphanenin kimi yıllarda kış aylarında kapalı tutulduğu, anılan evrak defterinin incelenmesi sonucu saptanmıştır:

"3.7.1934: Soba, mangal yakılmamak ve sigara içilmemek şartıyla kütüphanenin halka açılması...", "6.12.1934: Geçen yıl olduğu gibi bu kış da ısıtma ihtiyacı kalkıncaya kadar kütüphanenin kapalı tutulacağı" hakkında "Maarif Vekaleti Kütüphaneler Müdürlüğü"den gelen resmi yazılar evrak defterine işlenmiştir 41/.

Merkez kütüphane ve buraya bağlı birimlerin okuyucu sayısının saptanmasında, V. Bölümde eleştirisi yapılacak olan, okuyucu istatistiklerini tutma yöntemine koşut olarak, üçlüklerle karşılaşılmıştır.

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin okuyucu salonundan yararlanacaklar için kimlikleri karşılığında kütüphanenin girişinde günlük giriş kartı verilmektedir. Giriş kartı alan okuyucunun kütüphaneden ne biçimde yararlandığını saptamak ise çok zordur. Bize verilen resmi kayıtlarda 1972-1977 yıllarında okuyucu salonunda kütüphane dermesinden yararlanan toplam okuyucu sayısı ile kendi kitanlarıyla gelerek okuyucu salonundan yararlananların ayrı gruplar olarak gösterilmesi nedeniyle, kütüphane genel okuyucu sayısını bu iki grubun toplamı olarak aldık. Aynı yapı içinde bulunan evlere ödünç kitap verme servisinin üyelerinin okuyucu salonundan yararlanmadıkları bize ilgililerce bildirildi.

Salt evlere ödünç kitap verme servisi niteliğini taşıyan bu birimin üye sayısını zorunlu olarak okuyucu sayısı olarak aldık: Hangi üyelerin birimin "gerçek" okuyucuları olduğunu saptamak amacıyla görevlilerle işbirliğine gitmek istedik. Ancak, bu teknik güçlükler

nedeniyle gerçekleşmedi. Bu nedenle istatistiklerde vekilen bilgilere uymak zorunda kaldık.

Gezici kütüphane görevlisiyle yapılan işbirliği sonucu 1977 yılında bu birimden yararlananların gerçek sayısını saptayabildik. Daha önceki yılların istatistik çizelgelerinde "toplam üye sayısı" okuyucu sayısı olarak verildiği için 1972-1976 yıllarında zorunlu olarak bu sayıları aldık.

Tablo 4-4: Ankara İl Halk Kütüphanesi ve Bağlı Birimlerin Okuyucu Sayısı (1972-1977)

Kütüphanenin adı	1972	1973	1974	1975	1976	1977	Toplam
Merkez Kütüphane (Okuyucu salonu)	20.907	31.336	44.232	44.494	42.910	71.229	255.108
Merkez evlere ödünç kitap verme servisi	4.687	5.335	5.582	5.783	4.808	4.941	31.136
Gezici Kütüphane	7.629	8.730	9.883	10.516	11.201	3.095	51.054
Keciören Kütüphanesi	12.530	10.812	16.179	16.513	16.365	85.029	157.428
Kocatepe Kütüphanesi	3.841	3.398	2.086	3.574	1.373	1.128	15.400
Yenidoğan Kütüphanesi	16.500	19.890	17.757	6.790	20.135	15.464	96.536
Varlık Kütüphanesi	1.671	3.114	2.306	1.585	2.841	3.955	15.472
Gülveren Kütüphanesi	6.545	6.982	12.209	28.573	28.752	14.873	97.934
Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi	22.272	18.215	18.900	18.485	6.053	7.408	91.333
Seyranbağları " Kütüphanesi	?☆	6.176	2.935	10.341	2.355	7.274	29.081
Kurtuluş Çocuk Kütüphanesi	13.905	12.384	12.675	13.167	9.476	8.495	70.102
Demirlibahçe Çocuk Kütüphanesi	?☆	5.653	7.541	10.590	6.637	4.330	34.851
Merkez Çocuk Bölümü	☆☆	10.517	9.539	27.337	21.754	22.981	92.128
TOPLAM	110.487	142.542	161.924	197.748	174.660	252.202	1.037.563

☆ 1972 yılında bu kütüphanelerin resmî istatistikleri Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne verilmemiştir.

☆☆ 1972 yılında bu kütüphane henüz hizmet vermeye başlamamıştır.

Bu tabloya göre Ankara kenti nüfusunun ancak %14.8 i 1977 yılında Merkez kütüphane ve buna bağlı birimlere ilgi göstermiştir. Yerleşik birimlerin üye sayısı resmî istatistiklerde verilen okuyucu sayısının çok altındadır:

Tablo 4-5: Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Üye Sayısı (1977)

Hizmet Biriminin Adı	Üye Sayısı	Hizmet biriminin Adı	Üye sayısı
Merkez e.ö.k v.s	4.941	Merkez Çocuk Kitapları Bölümü	436
Kocatepe kütüphanesi	584	Bahçelievler Çocuk Küt.	50
Yenidoğan "	1.457	Seyranbağları " "	51
Gülveren "	1.395	Kurtuluş " "	47
Varlık "	412	Demirlibahçe " "	305
Keçiören "	1.007	Toplam	889
Gezici Kütüphane	12.119		
Toplam	21.915		

Üye sayısının genel toplamı (22.804), tüm okuyucu sayısının %9'u kadardır.

2.2. Derme

"Maarif Vekâletinin, kütüphane kurulurken Veled Çelebi (İzbudak) Yunus Nadi ve Ziya Gökalp'in kitaplarını almasıyla Ankara İl Halk Kütüphanesinin bugünkü dermesinin de temeli atılmış oldu 42/.

Dermenin zenginleştirilebilmesi için ilk önemli aşama, medreseleri kaldıran ve tüm eğitim kuruluşlarını Milli Eğitim Bakanlığı'nun emrine veren 430 nolu Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 43/ 3 Mart 1340 (1924)

Ancak Kütüphaneler Komitesi Raporunun son bölümünde yer alan "Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu Tasarısı"nda 49/ sayısı arttırılan devlet nüshalarından Ankara İl Halk Kütüphanesine verilmemesi uygun görülmüştür. Bu tasarının kanunlaşması henüz gerçekleşmemiştir.

En son olarak hazırlanan Düşün ve Sanat Ürünlerini Derleme Yasası Taslağı'nda da Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne devlet nüshası verilmemektedir. Ancak, eğer yapıtın üretildiği İl Ankara ise_ yerel derlemenin oluşturulması için bir nüsha Ankara İl Halk kütüphanesi'ne gönderilecektir 50/.

Bugün halen Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu yürürlükte olduğuna göre Ankara İl Halk kütüphanesi yasal hakkı olan devlet nüshalarını almaktadır.

Kütüphanenin kurulduğu ilk yıllarda kazanılan çok önemli bir derme de Sillogos dermesidir 51/. İstanbul'da Rumların 1861 yılında kurdukları "Elinikos Filolopikos Sillogos" (Rum Edebiyat Derneği)ne ait 50.000 cilt dermesi olan görkemli kütüphane 1923 yılında devlet yetkililerince kapatılmıştı. Rumlar, dermeyi Yunanistan'a götürmek istemişlerse de buna devlet yetkilileri tarafından izin verilmemiştir. Atatürk'ün emri üzerine Ankara'ya getirilen derme, Koşay'dan öğrendiğimize göre, yeni açılmış bulunan "Maarif Kütüphanesi"ne yerleştirilmişti 52/. 1932 yılına dek dermenin yeri hakkında resmi bir açıklama yapılmadı. Yunan hükümeti dermeyi geriye istediye de Sillogos Dermesinin Ankara'da kalması zamanın yetkililerince daha uygun görüldü. 1932 yılında Atatürk'ün isteği üzerine kurulan Türk Tarih Kurumu'na Sillogos dermesinin en önemli kısmı verilmiştir. Bundan başka daha sonra Türk Dil Kurumu'na, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Seminerine, Ankara Halkevi Kütüphanesine aynı dermenin çeşitli bölümleri

dağıtılmıştır. Bu arada "Ankara Genel Kitaplığı"nda da koleksiyonun kimi bölümleri kalmıştır. Cebeci Halk Kütüphanesi'nde yaptığımız araştırma sonucu bulunan kütüphanenin eski evrak defterinde, bu konuyu aydınlığa çıkartabilecek kayıtlar vardır. 53/. 26.1.1933 gününde "Maarif Vekâletinden Kütüphaneye gönderilen resmi yazıda "Kütüphanede bulunan Sillogos dolaplarının Türk Dili Tetkiki Cemiyeti'ne verilmesi" istenmiştir. Ayrıca, gene 18.8.1933 gününde "Kütüphane'den Ankara Halk evine verilen Sillogos kütüphanesi muhteviyatı" hakkındaki resmi kayıt evrak defterine işlenmiştir. Bu da Koşay'ın bize verdiği bilgileri geniş ölçüde doğrulamaktadır.

Sillogos dermesi başlıca iki bölümden oluşuyordu:

- a) Fransızca, Almanga ve İngilizce yapıtlar. Özellikle Fransız Klasikleri önemli yer tutuyordu. Ayrıca, Anadolu araştırmaları hakkında 10.000 cilt kadar çeşitli yapıtlar.
- b) Rumca yapıtlar: Ortodoks mezhebini ve genel olarak hristiyanlığı konu alan yapıtlar.

1956 yılında ise Ankara Genel Kitaplığında bulunan Sillogos Dermesi bölümleri Milli Kütüphaneye devredilmiştir 54).

Görüldüğü gibi izleyebildiğimiz en önemli dermeler olan Hacı Bektaş ve Sillogos Dermesi kütüphanenin dermesinden sonradan çıkartılmıştır.

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'nun uygulanması sonucu Türkiye'nin her yerinden gelen süreli yayınların sayısı gün geçtikçe artıyordu. Bu derme, yeni yapıya geçilince yer darlığı nedeniyle kütüphanenin ilk kurulduğu yer olan "Maarif Vekâleti"nin alt katındaki odalarda bırakılmıştı. 1947 yılında çıkan Maarif Vekâleti yangını sırasında bu değerli derme de tümüyle yandı 55/. Bundan sonraki yıllarda gelen süreli yayınlar Kitap İkmal Deposuna yerleştirilmiştir. Sonra

bir kısmı yer darlığı nedeniyle Konya İl Halk Kütüphanesinde saklanmıştır. 1965 yılından 1971 yılına kadar gelen süreli yayınlar ise Kitap İkmal Deposunda durmaktadır. 1971 yılından başlayarak gelen süreli yayınlar Merkez Kütüphanede depolanmaya başlandı 56/. Merkez Kütüphanede 1971 yılından geriye gidilerek süreli yayınların düzenlenmesine ve ciltletilmesine başlandı. Konya'da bulunan derme yer darlığı nedeniyle Ankara'ya getirilemedi.

Yeni kütüphane binasında süreli yayınların tümünün depolanmasına çalışılmıştır. Ancak, bunun olanaksız olduğu anlaşılmıştır. Bugün, soruna başka çözüm yolları aranmaktadır.

Dermeyi Sağlama Yolları:

1. Derleme Yoluyla Sağlama

Ankara İl Halk Kütüphanesinin devlet nüshaları alan bir kütüphane olduğuna ve ne gibi haklardan yararlandığına daha önce değinilmişti. Bu nedenle dermenin en önemli kısmının sağlanmasında en etkili yol olan derleme yolu ile sağlamayı ön planda incelemeyi yeğledik.

Bilindiği gibi 2527 no'lu Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'na göre Basma yazı ve Resimleri Derleme Müdürlüğünden devlet nüshası alan kütüphanelere gönderilen yayınlar evlere ödünç verilmemektedir. Ancak, çok az sayıda yapıt, resmi yazıyla kurumlar ya da araştırmacılar tarafından incelenmek üzere istenirse, kısa bir süre için çok seyrek olarak verilebilmektedir. Bunun dışında okuyucular, bu yayınlardan ancak kütüphanenin okuyucu salonunun açık bulunduğu saatler içinde yararlanabilirler.

2. Satın alma yolu ile sağlama:

Kütüphaneye bağlı tüm servisler için satın alınacak kitapların sağlanmasında izlenen kanun yoluna geçmeden önce bu kitapların seçiminde tutulan yolu inceleyelim: Satın alınacak tüm kitapların seçimini, kütüphane müdürü, müdür yardımcısı ve seçilen görevliler Kültür Bakanlığı Kitap ve Süreli Yayınları Seçme Kurulu Yönetmeliği 57/ ilkelerine göre gerçekleştirmeye çalışırlar. Müdür, Müdür yardımcısı, katalog-sınıflama bölümünden görevliler ve kimi evlere ödünç kitap verme servislerinde çalışan görevlilerden oluşan bu komisyon, kitapların seçimini kitabevinde bulunan kitaplara yerinde bakarak yapmaya çalışırlar. Sağlama Bölümü olmadığı için kütüphanenin bir sipariş kataloğu da bulunmamaktadır. Seçilen kitapları içeren kitap listeleri Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne gönderilir ve onaylandıktan sonra dermeye, seçilen kitaplar katılır. Kitaplar satın alınırken bütçenin kitap satın alımı faslında gösterilen miktar aşılamaz. Genellikle tüm servisler için aynı kitaptan birer adet alma prensibi geçerli olduğu için birimlerin dermeleri birbirlerinden büyük bir ayrıcalık göstermez.

Bakanlar Kurulu kararınca yurda sokulması yasaklanan yayınlar M.E.B.Tebliğler Dergisi'nde yayınlanır. Bunlar tüzel ve özel kişilerden kütüphaneye satın alınamaz. Bundan başka savcılık kanalıyla toplatılan kimi yayınlar da kütüphanelere alınmaz.

Satın alma yoluyla kitap sağlamada devletin satın alma yöntemlerine uyulur. Satın almalar 2490 sayılı Arttırma Eksiltme ve İhale Kanunu hükümleri gereğince uygulanır 58/.

3. Bağış Yoluyla Kitap Sağlama:

Özel kişiler tarafından kütüphaneye yapılamak istenen kitap bağışlarının bir listesi kütüphanede hazırlanır. Valilik ve Kültür Müdürlüğü kanalıyla

Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne gönderilir. Burada satın alınması istenen kitapların listeleri bunları inceleyen ve denetleyen Kitap ve Süreli Yayınları Seçme Kurulu'nun onaylamasına sunulur. Bu kurulun onaylamadığı kitap listeleri kütüphane dermesine katılamaz ve bağışlayana geri verilir.

Resmi kurumlardan kütüphaneye çok sayıda yayın gönderilmekte ancak bunlara kütüphane yetkilileri tarafından herhangi bir seçim uygulanamamaktadır. Resmi kurumlar içinde en çok Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığından yayın gelir. Çeşitli süreli yayınlara Kültür Bakanlığı abone olur. Öteki kütüphanelerden devredilen kitaplar da dermeye katılmaktadır.

4. Değişim yoluyla dermeye kitap sağlanmamaktadır.

Çeşitli yollarla dermeye kazandırılan kitaplar Kataloqlama ve Sınıflama Bölümünde bugün tüm Türkiye Halk Kütüphanelerinde uygulanmakta olan Kitap Kataloqlama Kuralları temel alınarak kataloglanmaktadır 59/. Kitapların sınıflandırılması ise gene bugün tüm Türkiye Halk Kütüphanelerinde uygulanmakta olan Dewey Onlu Sınıflandırma Sisteminin dilimize 1962 yılında çevrilmiş bulunan 15. basımına göre yapılmaktadır 60/. Merkez kütüphane ve tüm hizmet birimlerinde kitap demirbaş defteri tutulur. Bilindiği gibi Türkiye'de devlet sektörüne bağlı dairelerle, döner sermaye ile yönetilen kurumların uygulamak zorunda oldukları 1050 nolu ve 1927 tarihli Muhasebe-i Umumiye Kanunu ve Ayniyat Talimatnamesi 61/ vardır. Buna göre "kütüphaneci ayniyat muhasibi ve muhasip mutemedi, kütüphane ambar, kitap da bir demirbaş eşya gibi" işlem görmektedir. Bu kanun ve talimatnameye göre kütüphaneye giren tüm kitaplar v.b. için bir demirbaş defteri tutmak zorunluğu vardır 62/.

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nde bağış ve satın alma yoluyla sağlanan kitaplar için bir demirbaş defteri tutulur. Derleme olara-gelen yayınların demirbaş defteri ayrıdır.

1971 yılında Kütüphane Yenimahalle'deki yapıya geçici olarak taşındıktan sonra merkez dermesinden derleme dışı gelmiş kitaplar çıkartılmıştır. 1972 yılında bu kitapların Cebeci "Semt" Kütüphanesine gönderilmesine karar verilmiştir ve bu karar uygulanmıştır 63/. Böylece, Ankara İl Halk Kütüphanesinde artık eski harfli Türkçe, Arapça ve Farsça yazma ve basma kitap kalmamıştır.

1977 yılında Merkez Kütüphane deposunda 162.441 cilt kitabın bulunduğunu biliyoruz. İlk kez 1977 istatistiklerinde süreli yayınlar da ele alınmıştır. 1025 dergi ve 711 gazetenin derleme yoluyla geldiği saptanmıştır. Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin Merkez deposunda ve kütüphaneye bağlı öteki birimlerinde bulunan dermenin toplamı 215.403 cilttir. Her serviste ne kadar kitap bulunduğu ve bunların ne kadarının ödünç verildiği v.b. gibi bilgiler aşağıda Tablo 4-6 da gösterilmiştir:

Tablo 4-6 Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Birimlerin Dermesi (1977)

Kütüphane	Derme	Ödünç verilmek üzere ayrılan derme	Ödünç verilen kitapların top.	Ödünç verilen kitapların dermeye oranı %
Ankara İl Halk Kütüphanesi Merkez Deposu	162.441	-	-	
Merkez e.ö.k.v.s.	6.815	Tümü (Danışma yapıtları ve süreli yayınlar dışında)	4.108	%60
Gezici Kütüphane	6.424	" "	36.174	%563
Keçiören Kütüphanesi	6.156	" "	31.351	%509
Kocatepe "	2.512	" "	1.047	%42
Yenidoğan "	4.639	" "	5.486	%118
Varlık "	2.996	" "	1.504	%50
Gülveren "	4.203	" "	6.240	%148
Bahçelievler Çocuk Küt.	3.281	1200	336	%28
Seyranbağları " "	4.284	3725	346	%9
Kurtuluş " "	4.218	Tümü	149	%4
Demirlibağçe " "	3.480	" "	346	%10
Merkez Çocuk. Böl. "	3.954	" "	5.881	%148
TOPLAM	215.403	☆	92.968	%190

☆ (Danışma yapıtları ve süreli yayınlar dışında yaklaşık 48-49.000 kitap)

Eğer Ankara kenti nüfusunu kütüphanenin tüm dermesine oranlarsak, $1.701.004 \div 215.403$ o zaman kent nüfusunun ancak %13'ünün dermeden yararlanabileceğini görürüz. Daha başka bir anlatımla kişi başına 0.13 kitap yani bir kitap bile düşmemektedir. 1977 de Kütüphanenin tüm dermesini kütüphane genel okuyucu sayısına oranlarsak $215.403 \div 252.202 : 0.85$ o zaman da gene bir okuyucuya bir kitabın bile düşmediğini görürüz.

1977 yılında Merkez Kütüphaneye bağlı hizmet birimlerinden Tablo 4-6 da da görülebileceği gibi 92.963 kitap ödünç verilmiştir. Ödünç verilmek üzere ayrılan derme yaklaşık 49.000 kitap olduğuna göre birimlerin tüm dermelerinin ancak %23'ü ödünç vermeye ayrılmıştır. Bir yılda ise bir kitap iki kez ödünç verilmiştir. Yalnız kütüphaneye üye olanlara ödünç kitap verilir. Toplam sayıları 22.804 olan üyeler (Tablo 4-5) 1 yılda (1977) 92.968 kitap ödünç aldıklarına göre "bir üye bir yılda 4 kitap ödünç almıştır" diyebilirdik Ancak, üyelerin hepsinin kütüphaneden ödünç kitap almadıkları da bilinmektedir. Bu nedenle bu sayılar kuramsal niteliktedir.

Çocuk kütüphanelerinin tüm derme sayısı 19217 cilttir. Bunun 16.577 cildi evlere ödünç vermeye ayrılmıştır. Yani tüm dermenin %86'sı ödünç verilebilir. Eğer 16.577 cildin 889 üye tarafından sürekli olarak evlere ödünç alınabileceğini düşünecek olursak, bunun üye başına yaklaşık 19 cilt olduğunu görürüz. Zaten gözlemler ve görüşmeler sonucu öteki hizmet birimlerinde de en çok çocukların ve gençlerin ödünç kitap aldıklarını öğrendik. Çocuk kütüphanelerinin dışındaki hizmet birimlerinde de çocuk kitapları bulunmaktadır. Ancak, bunlar sayıca yeterli değildir. Bu nedenle çocuklar kimi kez yaş düzeylerinin üstünde olan kitapları da ödünç almaktadır. Her ne kadar görevlilerin çocuklara yetişkinleri ilgilendiren kitapları vermemeleri isteniyorsa da buna her zaman olanak bulunamamaktadır.

Çocuk kütüphanelerinde 1977 yılında evlere ödünç verilen kitap sayısı 7053 cilttir. Üye sayısı ise Tablo 4-5 de görüldüğü gibi 889 dur. Buna göre 1 yılda 1 üye 8 kitap ödünç almıştır. Ödünç verilen dermenin ise 1 yılda ancak %42,5'u, yani yarısı bile kullanılmamıştır.

İstatistiklerin incelenmesi sonucu 1972-1977 yılları arasında Merkez Kütüphane'ye sağlanan kitapların (41.610) %92 sinin resmi kurumlardan gönderildiği saptanmıştır. Bunun da en büyük kısmı doğal olarak derleme yoluyla gelmiştir. Sağlanan kitapların ancak %7 si satın alma yoluyla kütüphaneye kazandırılmıştır. Bağış yoluyla gelen kitaplar dermenin yalnız %1 ini oluşturmuştur.

1972-1977 yılları arasında kütüphaneye en çok sosyal bilimlerle ilgili konularda (%36) kitap girmiştir. Bunu edebiyatla ilgili kitaplar (%20) la uygulamalı bilimler (%17) ve tarihsel yapıtlarla biyografyalar (%7) izlemiştir. En az oranda ise dinsel yapıtlar gelmiştir (%2). Öteki konuların oranları da oldukça azdır.

Kütüphaneye gerek derleme yoluyla gerekse bağış yoluyla yabancı dilde kitap gelmektedir. 1972-1977 yılları arasında bunların toplam sayısı 1259 u bulmuştur. Yabancı dildeki kitapların %39 u İngilizce, %27 si öteki batı dillerinde, %17 si Almanca ve %11 i ise Fransızcadır. Arapça ve Farsça kitaplar ise ancak % 6 oranındadır.

Ankara İl Halk Kütüphanesi ve buna bağlı tüm hizmet birimlerine resmi istatistiklere göre 1972-1977 yılları arasında sağlanan kitapların toplam sayısı 57.907 dir. Bu sayının 41.510 u Merkez Kütüphaneye sağlanmıştır. Bu durumda bunun dışındaki birimlere 16.297 kitap sağlanmıştır. Hizmet birimlerinin sayısı 12 dir. Buna göre altı yıl içinde her birime ortalama 1358 kitap sağlandığı söylenebilir. O halde

her birime yılda ortalama 226 kitap sağlandığı anlaşılmaktadır.

Gezici kütüphane dermesinin konulara göre artış oranının istatistikleri tutulmamıştır. Bu nedenle biz, birimlerin dermelerinin konulara göre artışını incelerken, zorunlu olarak, gezici kütüphaneye altı yıl içinde sağlanan 2256 kitabın dışında kalan toplam artışı (14.041) konulara göre inceleyebileceğiz. Merkez Kütüphane ve buna bağlı birimlere altı yıl içinde sağlanan kitapların %35 i sosyal bilimlerle ilgili konulardır. Bunu edebiyatla (%24) ve uygulamalı bilimlerle ilgili kitanlar (%14) izlemektedir. Tarihsel yapıtlar ve biyografyaların artış oranı ise %7 olarak bulunmuştur. Bu durumda, bu dermenin %24 ü roman-öykü türü kitaplardan, %76 sı ise roman-dışı kitaplardan oluşur. Merkez kütüphane deposuna gelen ve çoğunluğu devlet nüshaları olan bu kitapların dışında kalan hizmet birimlerinin dermelerinin konularına göre artışları incelendiği zaman ise değişiklikler görülür.

1972-1977 yılları arasında Merkez evlere ödünç kitap verme servisinin istatistikleri yalnız 1972,1973 ve 1977 yılları arasında tutulmuştur. Bu nedenle bunun dışında kalan yıllarda bu birime de hangi konularda kitap sağlandığı izlenememistir. Bu birimin ve gezici kütüphaneye dermesinin dışında kalan birimlerin dermeleri incelendiği zaman bunların %39 unun edebiyatla ilgili kitaplardan oluştuğu görülür. Sosyal bilimlerle ilgili kitaplar ise dermelerin %32.3 üdür. Bunlardan sonra ise en çok tarihsel yapıtlarla biyografiler sağlanmıştır (%6.3). Güzel sanatlar ve eğlence ile ilgili kitaplar yalnız %2, oranında sağlanmıştır. Başkabir anlatımla birimlerin dermeleriniyaklaşık %61 i roman dışı yapıtlardan oluşmuştur. Ancak, gezici kütüphane dermesinin büyük çoğunluğunun roman-öykü türü kitaplardan oluştuğunu da göz önüne alırsak tüm dermedeki bu tür kitapların oranının daha çok artacağı doğaldır.

2.3. Görevliler

Bilindiği gibi Cumhuriyet dönemi kütüphaneciliğimizde kütüphanede çalışacak görevlilerin niteliklerinin ne denli önemli olduğu Nars Müdürü Koşay tarafından belirtilmiştir 64/. Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi ve bu eğitimi almış görevlilerin nerelerde çalıştıkları değerli araştırmalara konu olmuştur 65/. Ankara İl Halk Kütüphanesi'nde üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görmüş ilk yönetici 1965 yılında görev ve başlayan Abdullah Savaşçı olmuştur 66/.

1933-1939 yıllarında Kütüphanede görev alanlardan kimilerinin adlarını Cebeci Kütüphanesi'nde elimize geçen eski evrak defterinden saptayabildik. Daha önce hizmet vermiş olanların adlarını da çeşitli kişilerle yaptığımız görüşmeler sonucu öğrenebildik.

Tablo 4-7 Ankara İl Halk Kütüphanesinin Yöneticileri

Görev Süresi	Görevlinin Adı-Soyadı	Eğitim düzeyi
Kuruluş yılları	Remzi Akyürek	?
? -- 1933	Ali Şevki Bey	?
1933-1934	Sivaslı Hüseyin Semsettin	?
1934-1936	Kasım Zeki Bey	?
1936-1939	Necmettin Esener	?
30.6.1939-1950	Hamdi Aktutay	? <u>67/</u>
1950-1963	Dr. Selahattin Cetintürk	Lisans ve doktora (Tarih). Ayrıca kütüphanecilik kursları <u>68/</u>
1955-1957	İsmet Parmaksızoğlu	Üniversite
20.11.1963-26.11.1964	(vekâlet) Erdogan Örkün	? <u>69/</u>
27.11.1964-3.8.1965	Muhiddin Gavsî Sina	Üniversite
4.8.1965-20.9.1965	Mehmet Ali Gülcan	?
29.10.1965-1973	Abdullah Savaşçı	A.O. D.T.C.F. Kütüphanecilik Bölümü.

Savaşçıdan sonra A. Köylü en uzun süreyle (1975-1978) yöneticilik görevinde bulunmuştur 70/. Köylü öğretmen okulunu bitirmiştir. Meslek kursları görmüştür.

Kütüphane yöneticilerinin hangi yıllarda görev aldıklarını ve hizmet sürelerini olanaklar elverdiğince izlemeye çalıştık. Bundan amaç, bu kütüphanenin yöneticilerinin görev sürelerinin bir-iki kişi dışında ne denli kısa olduğunu gözler önüne sermektir.

Kütüphane görevlilerinden meslek eğitimi görmüş olanlar (kütüphaneciler) Savaşçı'nın yöneticiliğinden başlayarak genellikle katalog-sınıflama bölümünü oluşturmuşlardır.

Bundan başka okuyucu Hizmetleri ve teknik hizmetler şefliği, başuzmanlık, müdür yardımcılığı gibi görevleri de aldıkları görülmektedir. Yılın belirli zamanlarında kütüphane müdürünün başkanlığında Ankara'da (anlaşma sonucu indirimli satış yapan) yayın evlerinden kitap satın alabilme amacıyla bir komisyon oluşturmuşlardır. Merkez Kütüphane, Merkez evlere ödünç kitap verme servisi ve Merkez Çocuk Bölümüyle gezici kütüphanenin dermelerinin kataloglanması ve sınıflandırılmasından 1975 yılına kadar yalnız kütüphaneciler sorumlu tutulmuşlardır.

Öteki şube ve çocuk kütüphanelerinin ve 1972 den önce Cebeci evlere ödünç kitap verme servisinin dermesinin kataloglanması ve sınıflandırılması, önce mesleki eğitim görmüş olan bu görevliler tarafından yapılmıştır. 1975 yılında ise başka bir uygulamaya gidilmiştir: Adı geçen kütüphanelerde görevli bulunan kütüphane memurlarının bu teknik hizmetleri de yürütmesi istenmiştir. Tablo 4-8 den de izlenebileceği gibi, bu kütüphane memurlarından ancak çok azı bir meslek kursu görmüşlerdir. Bu nedenle, böyle ağır bir sorumluluğun altında kalmalarının zor, hatta olanaksız olduğunu bize bildirmişlerdir.

Görüldüğü gibi kütüphanecilerden şube, çocuk kütüphanelerinde ve her düzeyde halkla ilişkilerin çok yoğun olduğu gezici

kütüphane hizmetinde yararlanmaya gidilmemiştir. Gezici kütüphanede bu yol kısa bir süre izlenmeye çalışılmışsa da, sonradan çeşitli nedenlerle bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

Bölgelerde çeşitli eğitim düzeylerindeki görevliler çalışır. Üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi yapmış olanların sayısı çok azdır. Çocuk kütüphanelerine ise son yıllarda yapılan bir uygulamayla Kız Meslek Liselerinin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümünü bitirenlerden devlete karşı "mecburi hizmet" ile yükümlü olanlardan bir kısmı atanmaktadır. Bu görevliler kütüphanecilikle ilgili bir meslek eğitiminden yoksundurlar. Kısa süreli hizmet içi eğitimi kurslarıyla bu eksiklik kapatılmaya çalışılmaktadır 71/.

Sayıları oldukça fazla olan bu kişilerin kütüphanenin süreli yayınlar, katalog-sınıflama, evlere ödünç kitap verme servislerinde de görevlendirildiklerine tanık olduk.

1961 yılından beri hizmet içi ve hizmet öncesi eğitim kursları açılmıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın kimi maddeleri de bu konuyu içermektedir 72/.

Bakanlar Kurulu'nun 4 Mart 1976 gün ve 71/11494 sayılı kararıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulan Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu'nun (Yay. Kur) Meslek Yüksek Okullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerinden ileride görevli olarak yararlanılabilmesi amacıyla ilgili Bakanlıkların Milli Eğitim Bakanlığıyla işbirliği yapmaları istenmiştir 73/. 6 Haziran 1977 de Yay-Kur Kütüphanecilik Sınıfı Ankara'da eğitime başlamıştır. Bu eğitim biriminin uygulamalarına 1978 yılı ortalarında alınan bir kararla son verilmiştir 74/. Bu kişilerden de kütüphanelerde "yardımcı hizmetlerde" yararlanılması amaçlanmıştır.

Bilindiği gibi kütüphaneciler ve kütüphane memurları 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre 75/ "Genel İdare Hizmetleri" sınıfındadırlar".

Kültür Bakanlığı Kültür Müdürlükleri Yönetmeliği" 76/ "Madde 2. ile " her il içindeki Kültür Bakanlığına bağlı bütün kuruluşlarla, bunların her türlü faaliyetlerinin yönetim ve denetimleri" bu arada kütüphaneler de Kültür Müdürlüklerine bağlanmıştır. İl İdaresi Kanunu 77/ gereğince Bakanlıklar ve bağlı kuruluşlar arasındaki resmi yazışmalar valilik kanalından geçerdi, Şimdi Ankara İl Halk Kütüphanesi ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü arasındaki yazışmaların izleneceği zincire böylelikle bir de Kültür Müdürlüğü halkası eklenmiştir.

Devlete ait malların korunması, bilindiği gibi Muhasebe-i Umumiye Kanunu ve onun 99. maddesine dayanılarak hazırlanan Ayniyat Talimatnamesi gereklerine göre yapılmaktadır. Kütüphanelerde Ayniyat Talimatnamesi'nin nasıl uygulanmasının gerektiği bir genelgeyle bildirilmiştir 78/: Kitabı alelâde bir eşya ve kütüphaneciliği de bir ambar memuru niteliğinde gören bu Talimatname pek çok yönüyle eleştirilmiştir. Kütüphanecilikle ilgili yayınlar tarandığında bu konunun oldukça önemli bir yer kapsadığı görülür 79/: Ayniyat Talimatnamesi'nin 2. maddesine göre başka bir yerde görevlendirilen kütüphane müdürünün yeni gelen müdüre ya da vekâlet görevinin yükümlülüğü altına giren görevliye üzerinde bulunan kütüphanenin tüm demirbaş eşya ve kitaplarını "usulüne uygun olarak devir ve teslim etmesi" gerekmektedir.

Aynı Talimatnameye göre "Kütüphane memurlaşı görevi, kefalet tabi vazifelerden bulunduğundan bu görevde, gerek doğrudan doğruya kütüphaneci kadrosuyla maaşla, veya 2919 sayılı kanuna göre maaş karşılığı ücretle, gerek 5439 sayılı kanuna göre selâhiyetle çalışanların aylıklarından kefalet aidatı kesilmesi gerektir denmektedir 80/.

Diğer maddelerle de kütüphanede çalışan memurların kitapla ilgili olanlarının tümü bu genelgenin kapsamına alınmak istenmektedir.

Görevlilerin görev yapma süreleri genelgelerle düzenlenmiştir 81/. Görevlilerin hafta tatilleri konusu kütüphanelerin sürekli olarak açık bulundurulmasına olanak verecek biçimde düzenlenmiştir: "Memur, öğrenci ve hersınıf halkın genel kütüphanelerden yararlanabilmesi için Cumartesi-Pazar'a mukabil haftanın diğer birbuçuk gününde hafta tatili yapması uygun görülmüştür" 82/. Daha sonra bu uygulamada değişiklik yapılmış ve kütüphaneler pazar günü halka hizmet vermemişlerdir.

Tablo 4-8: Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Birimlerde Çalışanların Sayıları ve Eğitim Düzeyleri (1972-1977).

YIL	Üniversite düzeyinde kütüp.eğt.	Üniversite nin başka bölümleri	Lise veya dengi okul	Orta veya dengi ok.	İlkokul okur-	Meslek kursu gören	Toplam
1972	6	-	7	6	19	2	40
1973	4	1	13	2	36	3	59
1974	4	1	11	2	23	1	42
1975	4	-	14	3	21	1	43
1976	4	1	19	5	21	2	52
1977	2	2	28	3	19	2	56

Üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görenler yalnız Merkez kütüphane içinde ve en çok teknik hizmetler ve yönetimle ilgili konularda hizmet vermişlerdir. Okuyucu hizmetlerinde ise daha çok liseyi bitirenler görevlendirilmişlerdir. Gezici kütüphanede, yıllardan beri ilkokulu bitirmiş bir görevli çalışmaktadır. Merkez Kütüphane'de çalışan görevlilerin sayısı giderek arttırılmıştır.

Tablo 4-9: Merkez Kütüphane Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri 1972-1977.

YIL	Univ.dü- zeyinde Küt.eğ.	Univ.başka bölümleri	Lise veya denği okul	Orta veya denği okul	İlkokul	okur- yazar	Meslek kursu gören	Toplam
1972	6	-	4	4	14	1	-	29
1973	4	1	8	2	30	1	-	46
1974	4	1	6	1	19	-	-	31
1975	4	-	8	3	18	-	2	33
1976	4	1	14	4	17	-	2	40
1977	2	2	21	2	15	-	2	42

Yukarıdaki sayılar gezici kütüphane görevlisi ve şoförü ile aynı yapı içinde bulunan Çocuk Bölümü ve Evlere ödünç kitap verme servisinde çalışan görevlilerin sayısını da kapsar. Meslek kursu gören görevlilerin kimileri, gezici kütüphanenin dışında, bu bölümlerde çalışmışlardır.

Tablodan da görülebileceği gibi ilkokulu bitirmiş görevlilerin sayısı en yüksektir. Bunları lise veya denği okulları bitirmiş olanlar izlemektedir. 1977 yılında kütüphanede çalışan görevlilerin yalnız %5 i üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi almıştır. Oysa 1972 yılında bu oran %21 dir.

2.4. Yapı:

Kütüphanenin kurulmasından önce bu kuruluşun kendisine özgül bir yapısının olması için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur:

8 Temmuz 1921 günlü Hâkimiyet-i Milliye de "Umumi Kütüphane" başlığı altında kısa bir yazı yayınlanmıştır. Bu yazıda "Kızılbey Camii'nin onarılarak Ankara kenti için bir "Umumi kütüphane" yapılmasının yetkililerce düşünüldüğü bildirilmiştir 83/. Kızılbey camii

Ulus'ta, bugün Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'nün bulunduğu yerdedi. Daha sonra ise bu girişimden vazgeçilmiş ve 1927-1928 yıllarında halen "Roma Hamamı" diye anılan tarihi yere kütüphanenin yaptırılması düşünülmüştür 84/. Ancak, bu alanın tarihsel değeri nedeniyle bu yerden de yazgeçilmiştir.

1922 yılında açılışı yapılan ve ilk kez "Maarif Vekâleti"nde kurulan kütüphaneye ayrı bir yapı kazandırılmadı 85/. Bu nedenle kütüphane, kuruluşundan 1939 yılına dek burada kaldı. Bu tarihte yer darlığı nedeniyle ilk yapısında barınamaz duruma gelen kütüphane, ikinci yapısına taşındı ve 1971 yılına dek uzun yıllar burada kaldı. Yeni taşınılan yer Ulus'ta Prof. Yusuf Akçura (eski adıyla Kediseven Sokak no: 8) sokağında bulunan bir otelin giriş ve bodrum katlarıydı. Adı Konfor Palas olan bu yapı aslında kütüphane olarak kullanıma uygun değildi. Kaloriferli olması ve merkezi sayılabilecek bir yerde bulunmasına karşın yapı olarak birçok sakıncaları vardı. Görevlilerin çalıştığı bodrum katı oldukça karanlıktı, iyi havalandırılmıyordu, tuvaleti yalnız bir taneydi. Hepsinden önemlisi devletnüşası alan bir kütüphanenin tüm dermesini barındırması olanaksızdı. Ayrıca kirası da yüksekti. Bütün bunlara bir çözüm bulabilmek ve Ankaralı'lara gerekli hizmeti verebilmek amacıyla 1967 yılında Cebeci Semtinde, Ankara İl Halk Kütüphanesi asıl yapısına geçinceye dek, bu kütüphanenin merkezi olarak da hizmet etmek üzere yapılmasına karar verilen Cebeci Semt Kütüphanesi'nin temeli atıldı 86/. Bu kütüphanenin açılması ise 1972 yılında gerçekleştirilebilmiştir. Ancak 1972 yılında artık Cebeci'deki yapının işlevi de günün koşullarına kosut olarak değişmiş bulunuyordu. Oysa temeli 1967 de atılan bu yapıda Merkez kütüphane'ye bağlı "Eski Eserler Bölümü" Cilt Atölyesi, Cebeci Halk İare Servisi ve Demirli-bahçe Çocuk Kütüphanesi'nin de hizmet vermesi planlanmıştı 87/.

Hatta, başlangıçta bu yapının Ankara 11 Halk Kütüphanesinin asıl yapısı olması bile düşünülmüştü. Sonra bu yapının da yetersiz olacağı anlaşılmıştır.

Merkez kütüphane'nin asıl yerleşeceği yapı olarak Milli Kütüphane'nin bugün içinde bulunduğu yapı düşünülmektedir. Bu düşünce pek çok yerde dile getirilmiştir 88/.

Ankara 11 Halk Kütüphanesi için geçici bir çözüm yolu bulmak amacıyla Merkez Kütüphane yapısı için Yenimahalle 1. durakta 4110 m² lik bir arsa sağlanmış 89/ ve yapı tamamladıktan sonra 1971 yılında da buraya da "geçici olarak" 90/ taşınmıştır.

Bugün Merkez kütüphane, Yenimahalle 1. durakta İvedik Caddesine dik inen bir sokaktadır. (Gülderen Sokak, No 5) İşlek bir yerde bulunduğu söylenemez. Merkez Kütüphanenin konumu tüm Ankara Kenti düşünülecek olursa merkezi değildir. Yenimahalle semti için bile merkezi bir yerde değildir. Bilindiği gibi, Yenimahalle'nin en merkezi yeri 5. durak ve çevresidir. Yenimahalle nazarı ile kütüphane arasında 3 durak vardır. Kütüphanenin yakın çevresinde (karşısında) Kız Meslek Lisesi ve Çocuk Yuvası vardır. Gazi Osman Paşa İlkokulunu kütüphaneden yalnız, bir duvar ve merdiven ayırmaktadır. Mustafa Kemal Lisesi ve Erkek Sanat Okulu gibi okullara yakındır. Kütüphanenin yerini belirleyecek olan tabelâ küçüktür ve dikkati çekecek bir yere asılmamıştır. İvedik Caddesi köşesindeki Gazi Osman Paşa İlkokulunun duvarına, yükseğe asılmış bulunan tabelâ ilkbaharda ve yazın ağaç dallarının yaprakları nedeniyle tümüyle görünmez olmaktadır.

Kütüphane, Yenimahalle 5. durak çevresinde bulunan Yenimahalle Halkevi ve Yaygın Eğitim Merkezine de uzaktır ve aralarında hiçbir iletişim yoktur. Kütüphanenin ancak tam karşısında bulunan Kız Meslek Lisesi ile zaman zaman iletişime girdiği saptanmıştır.

Kütüphane yapılarının önemi Kütüphaneler Komitesi Raporun- da dile getirilmiştir. Bölge ve İl Halk kütüphanelerinin yapılarının bir an önce yapılması istenmiştir 91/.

1969 yılına dek uygulanamamakta olan standart kütüphane yapılarının (A ve B tipi yapılar) yapımından 1969 yılında vazgeçilmiştir 92/. Ankara İl Halk Kütüphanesinin projesi Bayındırlık Bakanlığınca hazırlanmıştır. (9855 no'lu tip proje) 93/.

Kütüphane yapısı geniş bir bahçenin ortasında yapılmış giriş katıyla birlikte 3 katlı sarı renkte bir yapıdır. Yüksekliği zeminden çatıya, yaklaşık olarak 11 m dir. Yapının oturduğu alan $468m^2$ dir. Yapının planı kuzey-doğu doğrultusunda yapılmıştır. Yapının önünde otopark vardır. Gezici kütüphane için kapalı bir garaj yoktur.

Tablo: 4-10 Merkez Kütüphane Yapısının Salon, Depo ve Odalarının Ölçüleri

Ana kitap deposu	: 221.16	m^2
Bölge cilt Atölyesi	: 68.40	m^2
Yemek salonu	: 47.00	m^2
Merkez Çocuk Bölümü	: 142.08	m^2
Merkez evlere ödünç kitap verme servisi	: 37.05	m^2
Konferans salonu	: 121.36	m^2
Okuyucu Salonu	: 142.08	m^2
Müdür Odası	: 23.52	m^2
Sicil Odası	: 11.27	m^2
Muhasebe Odası	: 12.25	m^2
Müdür yardımcılarının odası	: 24.50	m^2
Kat Deposu	: 91.01	m^2
Ayniyat Odası	: 11.28	m^2
Katalog Sınıflandırma ve Aksesyon Bölümü	: 142.08	m^2
Sürelî yayınlar salonu	: 142.08	m^2
Başuzman odası	: 8.2	m^2
Eski evrak odası	: 7.03	m^2
Katalog fişlerinin yazıldığı oda	: 7.6	m^2

Sürelî yayınların yerleştirilebileceği yerlerin hepsi bugün dolmuştur. Bu nedenle 1975 yılından bu yana konferans salonuna raflar konmuş ve burası sürelî yayınlar deposuna dönüştürülmüştür. Bu nedenle burada hiçbir etkinlik yapılamamaktadır.

TABLO: 4-11

Ankara İl Halk Kütüphanesine Bağlı Hizmet Birimlerinin Yapılarının Özellikleri (1977)

Kütüphanenin Adı	Yeri	Tipi	Aydınlanması	Yer Döşemesi	Isıtması	Kirası (aylık)	Yıllık	W.C. Durumu
Merkez Küt.	Yenimahalle 1. durak İvedik Cad.Tel: 155264	Kütüphane	Floresans	Mozaik Marley	Kalorifer	-	-	6 adet
Çocuk Bölümü	" " " "	"	"	Marley	"	-	-	2
E.Ö.K.V. Serv.	" " " "	"	"	Mozaik	"	-	-	"
Gezici Kütüp.	" " " "	Otobüs	(akü)	Muşamba	Gaz Sobası	-	-	Yok
Varlık Kütüp.	Varlık Mah. Göçmenlere Yardım Derneği Üstü	Tiyatro Dügün Sal.	Floresans	Beton	Kömür Sobası	250.-	3.000	1 var(kötü)
Yenidoğan "	Yenidoğan.Altındağ C.No:212 Sinanpaşa.Mh.	Kahvehane	Floresans	Beton	Kömür Sobası	1000	12.000	kullanılmıyor (1)
Keçiören "	Keçiören Bolayır Sk. No:1 Gazino Duracı.	2 içice Dükkan	Floresans	"	Kalorifer	1400	16.000	1
Kocatepe	Kocatepe Bankacı Sk. No:9/A Küçükesat.	Dükkan	"	"	"	500	6.000	Var. Kullanılmaması olanaksız bodrumda Var 1
Gülveren "	Gülveren Maske yolu üstü No:751/A	"	Ampül	"	Kömür Sobası	750	9.000	Var
Seyranbağları Ç.k	Seyranbağları Seyranbağları ilk. İçi	Müsamere S.	Ampül	"	Kömür Sobası ve Kalorifer	-	-	Var
Kurtuluş Ç.K.	Kurtuluş.Kurtuluş ilkokulu içi	2 sınıf birleştirilmiş	Floresans	"	Kömür Sobası	-	-	Var
Demirlibahçe Ç.K.	Demirlibahçe Doğanbahçe Sok.No:26	Dükkan	"	"	Kalorifer	1000	12.000	Yok
Bahçelievler Ç.K.	Emek Mah.8.Cad.75s. No:29/A Tel. var	Dükkan	"	"	"	1500	18.600	Var kullanılmaması güç bodrumda
					Toplam:	6400	76.800	

Daha önce gezici kütüphane arabasına kitapların rahatça yerleştirilmesi ve başka kütüphanelere gönderilen çeşitli malzemenin yüklenebilmesi için kullanılan bahçeye açılan kapı ve burada teknik işlemlerin yapıldığı bölüm iptal edilmiştir. Burada bugün çay ocağı ve yemekhane bulunmaktadır.

2.5. Bütçe

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin bütçesi de diğer halk ve çocuk kütüphanelerinin bütçesi gibi Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne sağlanır. Bütçe ve Planlama Şubesince bu konuyla ilgili işlemler yapılmaktadır.

Ankara İl Halk Kütüphanesinin 1972-1977 yılları arasındaki bütçesini ve bunun Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bütçesine olan oranını inceleyelim 94/.

Tablo 4-12: Ankara İl Halk Kütüphanesinin Bütçesi

YIL	A.İ.H.K. bütçesi	Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bütçesi	A.İ.H.K. bütçesinin Küt. GnI.Md. bütçesine oranı
1972	1.548.800.90 TL.	☆ ?	-
1973	1.796.516.38 TL	☆ ?	-
1974	2.380.040.- TL	☆ ?	-
1975	1.754.639.- TL	81.520.625	% 2
1976	3.338.498.- TL	125.919.900	% 2
1977	4.401.886.- TL	171.862.000	% 2

1972-1974 yılları için gerekli olan bilgiler verilmemiştir.

Görüldüğü gibi kütüphanenin bütçesinde her yıl belirli bir oranda artış görülürken de 1975 yılında hem 1974 hem de 1973 yılına oranla düşüş görülmektedir. Bunun nedeni ilgililerce açıklanamamıştır. Bundan sonra ise bütçede büyük artış görülmektedir. Ancak kütüphanenin

Genel Müdürlük bütçesine olan oranı değişmemiştir. Kütüphaneye yayın satın alımı için oldukça az ödenek verilmektedir. Kütüphanenin başka giderleri de bu durumu etkileyen öğelerdendir. Örneğin, kütüphanenin hizmet birimlerinden 7 sine kira ödenmektedir. Ayrıca, Bölge Cilt Atölyesinin gereksinmelerini de içeren giderler için yayın satın alımı, kırtasiye ve ciltleme için verilen ödeneklerden yayın satın alımı için çok az bir kısım ayrılmaktadır: 1975 yılında bu amaçla gönderilen 39.000 TL. nin ancak 12.000 TL. si, 1976 da 161.000 TL. dan 27.119 TL. sı ve 1977 yılında 197.000 TL. dan yalnız 50.000 TL. sı yayın satın alımı için kullanılmıştır. 1972-1974 yıllarında yayın satın alımı ve kırtasiye, ciltleme giderleri için ayrı ayrı ödenek gönderilmiştir. Daha sonraki yıllarda ise bu iki ödeneğin birleştirildiği görülmektedir.

Altı yıl içinde gönderilen ödenekle satın alınan yayınların sayısı da, ödeneğin ve 1975 yılından sonra bu amaçla ayrılan paranın azlığına koşut olarak oldukça sınırlıdır. 1972-1977 yılları arasında 1973 yılında ve 1976 yılında ödenekte artış görülmüştür. 1977 yılında ise ödenek tutarı 6 yıllık sürenin içindeki en yüksek toplama ulaşmıştır. Kira için ödenen ödeneklerin toplamı ise her zaman yayın satın alımı için ayrılan ödeneklerin toplamından fazla olmuştur 95/.

Tablo 4-13: Ankara İl Halk Kütüphanesi Kira ve Yayın Satın Alımı Ödenekleri:

YIL	Kiraların Toplamı	Yayın satın alımı için ödenek TL	Satın alınan yayınların toplamı	Yayın alımı ödeneğinin bütçeye oranı %	Kira ödeneğinin bütçeye oranı %
1972	39.180.00	16.800	200	1	2,5
1973	35.580.00	25.949.42	1240	1.4	2
1974	43.430.00	15.150.48	2161	0.6	1.8
1975	52.620.00	12.000.00	754	0.7	3
1976	64.920.00	27.119.00	401	0.8	2
1977	76.800.00	50.000.00	812	1.1	1.7
Top	312.800.00	147.018.90	5578	0.96	2

Tablodan da izlenebileceği gibi altı yıl içinde yayın satın alımı için ödenen miktarın toplamı kirâların toplamının ancak %47 sini oluşturmuştur. Bununla da altı yıl içinde 12 hizmet birimine ancak 5578 kitap alınmıştır. Bu durumda her hizmet birimine altı yılda ortalama 465 kitap satın alındığı saptanmıştır. Buna göre de yılda her birime ortalama 77 kitap satın alınabilmektedir.

Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı hizmet birimlerinin kendileri için ayrılmış özel bütçeleri yoktur. Her türlü gereksinimleri merkezden karşılanmaktadır. Kütüphanenin devlet bütçesinden ödenen ödeneklerin dışında Ankara İl Halk Kütüphanesini Geliştirme Derneği yararına üyelere toplanan para bağışlarından başka hiçbir geliri yoktur.

Devlet Planlama Teşkilatının hazırlamış bulunduğu Kalkınma Planlarında kütüphanecilik konusuna çok az değinilmiştir. İncelememizin büyük kısmını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında da, durumda büyük bir değişiklik olmamıştır. Kültür bölümünde kütüphanelere yer verilmişse de özellikle Milli Kütüphane sorunu üzerinde durulmuştur. "İlkeler ve tedbirler" kısmında gene Milli Kütüphane konusu ele alınmıştır. Ankara İl Halk Kütüphanesine değinilmemiştir 96/. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının 1977 yılı programı yatırım projeleri arasında ise Ankara İl Halk Kütüphanesi ile ilgili bir yatırım projesi görülmektedir 97/. Eğitim sektörünün 1977 yılı yatırım projelerinde Kültür Bakanlığına 180.000.000 TL ayrılmıştır. 77 H 000049 nolu proje Ankara'da 325.000 TL. değerinde prefabrik bir çocuk kütüphanesinin kurulması için hazırlanmıştır 98/. Ancak bu projenin çeşitli nedenlerle gerçekleştirilemediğini Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden öğrendik.

Konumuz kapsamına zaman açısından girmeyen Dördüncü Beş Yıllık Planda ise Kültür Bakanlığı projelerine daha fazla yer verilmesinden duyduğumuz kıvancı burada belirtmek isteriz 99/. Bilindiği gibi Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında 100/ kütüphaneler eğitimle ilgili bir konu olarak alınmıştır. Daha sonra İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında konunun kültürle olan ilgisi üzerinde durulmuşsa da etkin olabilecek önlemler alınmamıştır 101/.

3. Şube Kütüphaneleri

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin bir evlere ödünç kitap verme servisi beş çocuk kütüphanesi ve 5 Şube kütüphanesi vardır. Aslında şube kütüphanelerinin hiç birisi gerçek bir şube kütüphanesinin niteliklerini taşımaz. Bunlar daha çok birer evlere ödünç kitap verme servisi niteliğindedirler. Ayrıca Merkez kütüphanede bulunanın dışında hepsinin adları "Kütüphane"dir (1977). Ancak bunları "Kütüphane" olarak ele almak olanaksızdır. Bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu koşulları gözönüne alarak "evlere ödünç kitap verme servisi" olarak, yalnız bu hizmeti veren birimi ele aldık. "Şube Kütüphanesi" kavramını ise, okuyucularına hem eve götürmek için ödünç kitap veren, hem de en az 10-15 okuyucunun yararlanabileceği bir okuyucu salonu bulunan gerçek amacı yetişkinlere hizmet vermek olan yerleşik birimler için kullandık.

Bilindiği gibi Ankara kentinde ilk evlere ödünç kitap verme servisleri ve çocuk kütüphaneleri Milli Kütüphane tarafından açılmıştır. Thompson'un bildirdiğine göre ilk evlere ödünç kitap verme servisinin Milli Kütüphane'de açılması düşünülmüştü: "Adnan Bey, Milli Kütüphane içinde küçük bir iare kütüphanesi kurmayı tasarlamıştı". Bu kütüphane "ileride tam manasıyla Anglo-Amerikan stilinde halk kütüphanelerine yol açabilir" nitelikleri taşıyacaktı 102/.

Ankara'da ilk evlere ödünç kitap verme servisi Namık Kemal (Saracoğlu) Mahallesi'nde 19.5.1952 gününde Milli Kütüphane tarafından halkın hizmetine açılmıştır 103/. Milli kütüphane 22 Ocak 1953 gününde Ankara'nın en eski gecekonduyerleşme alanı olan Altındağ ilçe merkezinin Yenidoğan-Altındağ semtinde ikinci evlere ödünç kitap verme servisini açtı 104/.

Daha sonra Merkez Kütüphane ilk kez kendisi bir evlere ödünç kitap verme servisi açtı. Yenimahalle halkına hizmet vermesi amaçlanarak kurulan bu birim "Yenimahalle Halk İare Servisi" adıyla 1957 yılında açıldı 105/.

Kütüphane 1972 yılına dek Yenimahalle'de kira ile tutulan bir yerde hizmet vermekteydi.

1972 yılında bu hizmet birimi, Merkez Kütüphane'nin Yenimahalle'deki yeni yapısına taşınmasından sonra, aynı yapının giriş katına yerleştirilmiştir. Yer darlığı nedeniyle okuyucuların yararlanabileceği masa ve sandalyeler buraya konamamıştır. Kütüphane, okuyucularına yalnız ödünç kitap verme yoluyla hizmet edebilen bir birim niteliğine bürünmüştür.

Kocatepe kütüphanesi Ankara İl Halk Kütüphanesi tarafından 5 Haziran 1970 Cuma günü hizmete açılmıştır. Ankara'nın kirası yüksek olan semtlerinden Kocatepe'de bu hizmet biriminin açılması yapı sahibinin büyük bir özveri örneği göstermesi sonucu gerçekleşebilmiştir 106/.

Bu arada Ankara'lıların da konuyla ilgilikimi girişimlerde buldukları görülür. Bahçelievler halkı 1959 yılında kendi semtlerine bir halk kütüphanesi kazandırmak için çaba harcamıştır 107/.

Ancak bu girişim olumsuz sonuçlanmıştır.

Kimi derneklerin de kendi yörelerinde kütüphane açılması için çaba harcadıkları saptanmıştır:

Gülveren kütüphanesi olarak çalışan hizmet birimi Mamak Cami Yapıtırma Derneği Kültür kolu'nun girişimisonucu kurulmuştur 108/.

Varlık mahallesinde bulunan Türkiye Göçmenlere Yardım Derneği sonunda buraya 30 Kasım 1968 günü bir kütüphane kazandırabilmiştir 109/.

"Genel Kütüphaneler"den halka 1953 yılından başlayarak ödünç kitap vermeye başlanabildi 110/. Bu tarihten önce evlere ödünç kitap verme bölümü açan Milli Kütüphane, Halk iare servisi yönetmeliği'nin kapsamı dışında bırakılmıştı. İncelememizin kapsamına giren 1972-1977 yılları arasında 1965 te yayımlanan Kütüphanelerden Halka Ödünç Kitap Verme Servisi Yönetmeliği yürürlükteydi 111/.

Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı birimlerin tümünü burada incelememiz, konunun genişliği nedeniyle olanaksızdır. Biz bu nedenle çeşitli noktalardan ilginç olanları incelemeyi veç tuttuk. Bu seçimde etken olan nedenler aşağıda belirtilmiştir.

1- Merkez Evlere Ödünç Kitap Verme Servisi

Ankara İl Halk kütüphanesinin açmış olduğu ilk hizmet birimi olması.

- Orta düzey gelirli grupunu kapsayan yerleşme alanlarından birisinde açılmış olması.
- Araştırmanın yapıldığı sırada Merkez Kütüphane yapısı içinde bulunan, bu nedenle kira ödenmeyen tek ödünç kitap verme birimi olması.

2- Yenidoğan Kütüphanesi

- Milli Kütüphane tarafından kurulmuş olan ve bugün de halen aynı yörede hizmet veren Ankara'nın en eski ödünç kitap verme servisi olması 112/.

- Dar ve düşük gelirli gruplarının yerleşme alanlarından birinde bulunması
- Altındağ ilçesi halkına hizmet veren iki şube kütüphanesinden biri ve en eskisi olması

3. Kocatepe Kütüphanesi

- Kurulan en yeni birim olması
- Ankara'da orta ve yüksek gelirli gruplarının yerleşme alanlarından birisinde olması.
- Öteki birimlerin bulunduğu yerlere oranla okur-yazar düzeyinin en yüksek olduğu bir yerleşim alanında bulunması.

1. Okuyucu

Merkez kütüphane'ye bağlı birimlerin okuyucularının incelenmesine ilk olarak Merkez evlere ödünç kitap verme servisinin okuyucularını ele alarak başlayalım:

Bilindiği gibi Yenimahalle ilçe merkezi orta gelirli grupların yerleşme alanıdır 113/.

Yenimahalle ilçe merkezinin "çekirdek bölgesi" olarak ANŞR tarafından belirlenen ve Merkez Kütüphane'nin bulunduğu kısmı da içeren 10 nolu bölgeciği inceleyelim: Bu bölgeciğin nüfusu 43.951 kişidir. Konut alanı ise brüt 288.79 hektarı kapsamaktadır. "Yenimahalle'de nüfus yoğunluğu oldukça yüksektir. Bir hektarlık yere 253 kişi yerleşmiş durumdadır". Tüm bölgeciğin nüfusunun ancak %11 i 1977 yılında kütüphaneye üye olmuştur: 4587 114/.

Yenimahalle bölgeciğine yakın sayılabilecek Varlık Mahallesi de Merkeze bağlı bir şube kütüphanesi vardır. Ancak buranın okuyucuları genellikle Varlık Mahallesi'nde yaşayanlardır.

Yenimahalle bölgeciği yerine Yenimahalle ilçe merkezinin 1975 genel nüfus sayımı sonucu saptanan nüfusunu (198643), birimin 1975 yılı üye sayısına (5783) oranlarsak, nüfusun ancak %3 ünün kütüphaneden yararlanmayı dilemiş olduğunu görürüz. Bilindiği gibi üyelerin hepsi kütüphaneyi kullanmamaktadır. Burada da yılda genellikle 200-250 kişinin düzenli olarak kitap aldığı söylenmiştir.

Semtte memurlar, küçük esnaf ve işçiler oturmaktadır. Kütüphanenin yakın çevresinde işçi ve memurlara ait toplu konutlar bulunmaktadır. Ancak, öteki birimler gibi burada da kütüphanenin hizmet verdiği saatler çalışma saatlerini aşmadığı için, çalışanlar hafta içinde kütüphaneden yararlanamazlar. Burada iki görevli çalıştığı için Pazartesi günü de hizmet verilebilmektedir.

Kocatepe kütüphanesinden başka, bugün Çankaya ilçe merkezinin yüksek gelirli grubuna hizmet veren Merkez kütüphane'ye bağlı Şub e kütüphanesi yoktur. (Gülveren Kütüphanesi bu ilçe merkezinin düşük gelirli halkına hizmet vermektedir.) Çankaya İlçe Merkezinin nüfusu (895:005); Kocatepe Kütüphanesinin hizmet alanı kapsamında kalan Küçükesat-Kavaklıdere bölgeciği nüfusunun (44265 kişi) doğal olarak çok üstündedir 115/. Ancak, kütüphaneye kendisine en yakın olan bu bölgeciğin bile ancak %1.3 ü üyedir (584 üye).

İncelediğimiz üç bölge içinde en büyük oranda okur-yazarın bulunduğu ve yüksek eğitim görmüş kişilerin yerleştiği bu bölgedir. Burada daha çok üst düzeyde kamu görevlileri ve serbest meslek sahipleri yerleşmiştir. Yabancı dil bilenler, öteki iki bölgeciğe (Yenimahalle ve Altındağ) oranla en yüksek sayıya ulaşmıştır.

Bölgede oturanların çoğu yakında bulunan yabancı kültür merkezlerinin kütüphanelerini kullanabilme olanağına sahiptirler.

Üçüncü inceleme alanı olarak seçtiğimiz Yenidoğan semti Ankara'nın en eski gecekondü yerleşme bölgelerinden olan Altındağ ilçe merkezindedir.

Altındağ halkının sosyo-ekonomik özelliklerini yansıttak değerli çalışmalar yapılmıştır 116/.

Tüm çalışmaların ışığı altında bu yerde oturanların büyük çoğunluğunun köyden değil, iç Anadolunun çeşitli il ve ilçelerinden geldikleri saptanmıştır. Nüfusunun çoğunluğunu türlü işyerlerinde çalışan işçiler oluşturur. Aileler gecekondü bölgelerinde yerleşmiş olanların özelliklerini tasırlar.

Ankara halkının %30'u Altındağ ilçe merkezinde oturmaktadır. Altındağ halkının eğitime büyük değer verdiği saptanmıştır. Aileler özellikle erkekçocuklarının yüksek eğitim görmesini istemektedirler.

Altındağ ilçe merkezi oldukça geniş bir alanı kapsamına almaktadır. Bunun yerine Yenidoğan Kütüphanesinin bulunduğu semti ve çevresini kapsamına alan 12 no.lu bölgeciği (Altındağ Bölgesiği) inceleyerek kütüphanenin hizmet verdiği yakın çevrenin özelliklerini örelim 117/.

Bölgecikte 1 hektarlık yere 404 kişi düsmektedir. (nüfusu 44.953 kişidir) . Bölgecikte yerleşmeye uygun boş alan kalmamıştır. Bölgeye götürülmesi gerekli türlü alt yapı, kültür, eğitim, sağlık hizmetlerinin ancak %0.8 i buraya götürülmüştür.

Altındağ Bölgeciğinde çok sayıda ilkokul vardır. Ayrıca ortaokul ve liseler de bulunmaktadır. Bunun dışında bir tiyatro (Altındağ Tiyatrosu) bir sağlık ocağı, Verem Dispanseri, çocuk hastanesi, doğumevi, sinemalar, meslek liseleri vardır.örnek Mahallesinde Altındağ Yaygın Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Merkezin öğrenci sayısı yüksektir. Bunun da çoğunluğunu Altındağ'da yaşayan hanımlar oluşturmaktadır.

Merkezde, güncel danışma yapıtlarıyla birlikte sayısı 2500'e varan bir de kitaplık vardır. Kursiyerlere buradan ödünç kitap verilmektedir. Görüşme yaptığımız Yaygın Eğitim Merkezinin Müdürü, Yenidoğan Kütüphanesiyle aralarında hiçbir işbirliği bulunmadığı yolunda bilgi verdi 118/. Ayrıca bölgeciğin kapsamına giren alanda Körler ve Sakat Çocuklar Okulu ile Eksüzler ve Yetimler Yurdu vardır. Kızılay'ın Aşevi de yakın sayılabilecek bir yerde, Doğanşehir Mahallesiinde bulunmaktadır. Bu bölgeciğe hizmet veren tek yerleşik hizmet birimi Yenidoğan Kütüphanesidir. Görevliler yakın çevrede bulunan hiçbir eğitim ve kültür kuruluşuyla işbirliğine girmemişlerdir.

Yapılan araştırmalar Altındağ'da oturanların ne tür kitaplar okuyan bir okuyucu grubu olduğunu belirlemiştir. "Ailelerin %36 ya yakın kısmı kitap okuduklarını belirtmişlerdir." Okumayı yeğledikleri kitaplar "Kuran'ı Kerim hariç din kitapları ve romanlar" dır 119/. Dini kitapları isteyenler %42.9, romanları isteyenler %30.9 ve roman dışı kitapları okumak isteyenler %13.3 tür.

Özellikle gençlerin okuma alışkanlıklarını konu alan başka bir incelemede ise gençlerin en çok roman türü kitapları (%72.6) okudukları saptanmıştır. Bunlardan sonra %45.5 oranında resimli dergiler ve %12.1 oranında ise dini kitaplar gelmektedir. Gençler cinsel bilgilerle ilgili kitapları az okuduklarını (%2.5) söylemişlerdir 120/. Boş zamanları en iyi biçimde değerlendirebilmek için kurulacak bir toplum merkezinde büyük çoğunluk kütüphanenin bulunmasını istemişlerdir: %48.3 121/.

Bütün bunlara göre denebilir ki Yenidoğan Kütüphanesinin hizmet alanı kapsamına giren bölgelerde oturanlar okumaya ve kitaba büyük ilgi duyan bir okuyucu grubunu oluşturmaktadır.

Gençler boş zamanlarını en iyi biçimde değerlendirmek istemektedirler. Bu konuda karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisinin "okuyacak kitap bulamamaları" olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın kitap okumak (bulabildikleri oranda) en önemli boş zaman etkinliğidir. Okuma alışkanlığını geliştirenler %86.6'yı bulmaktadır 122/.

İncelenen üç birimde yalnız Merkez evlere ödünç kitap verme servisinin okuyucu (üye) sayısında düşüş görülmez. Ancak, kaydı silinen üyelerin toplam üye sayısından çıkartılmadığını da burada belirtmekte yarar vardır. Yenidoğan ve Kocatepe Kütüphanelerinde ise okuyucu sayısında 1972 ve 1977 yılları karşılaştırıldığında düşüş görülür.

Tablo 4-14: Şube Kütüphanelerinde Yararlanılan Kitapların Sayısına Göre Okuyucuların Gruplanışları (1972-1977)

Kütüphane	Öğrenci	Yetişkin	Genel Toplam
Kocatepe K.	10 445	48 54	15 310
Yenidoğan K.	59 231	83 56	69 297
Toplam	70 377	13 230	83 607

Görüldüğü gibi her iki kütüphanede de öğrenci okuyucular çoğunluktadır. Merkez evlere ödünç kitap verme servisinin istatistikleri bizi aydınlayabilecek biçimde yalnız 3 yıl (1972-1973, 1977) tutulmuştur. Bu nedenle altı yıllık istatistikleri ayrıntılı olarak tutulmuş olan öteki iki hizmet birimini inceledik.) Hizmet birimlerinden 1972-1977 yıllarında okuyucuların yararlanma amaçlarının değişik olduğunu saptadık:

Merkez evlere ödünç kitap verme servisinde okuyucuların oturabilecekleri yer olmadığı için, zorunlu olarak yalnız birimin dermesinden yararlanılmıştır. Kocatepe Kütüphanesinde ise yalnız iki masa ve 10 sandalye vardır. Yerin dar olmasına karşın burada ödev

yapan, ders çalışan az sayıda öğrenciler bulunmaktadır. Yenidoğan Kütüphanesinde ise sosyo-ekonomik koşulların zorlaması ve kütüphanenin biraz daha geniş olması nedeniyle kütüphaneden bu amaçla yararlanan öğrencilerin sayısı doğal olarak daha fazladır. (1972-1977 yıllarında 28.239 okuyucu). Bu kütüphanede dermeden yararlananların sayısı ise 1972 yılında 11.000 okuyucu iken 1975 yılında 1545 e düşmüştür. Daha sonra bu okuyucuların sayısı 1977 yılında 5527 ye çıkmıştır. Kocatepe Kütüphanesinde ise 1972-1973 yıllarında, okuyucu salonunda dermeden hiçbir okuyucu yararlanmamıştır. 1974 yılında bu sayı 294 e çıkmışsa da 1977 yılında dermeden yararlananlar ancak 81 kişi olmuştur.

Her üç birime de 1972-1977 yılları arasında üye olanların sayısını incelersek bunların da yıllar geçtikçe azaldığını, ya da ancak çok az bir oranda arttığını görürüz. Okuyucular önceleri daha çok sayıda kitap ödünç alırken bunların da sayısının giderek düştüğü görülmüştür. Dermenin danışman yapıtları ve süreli yayınları dışında tümü ödünç verildiği halde okuyucular bundan çok az yararlanmaya başlamıştır.

Tablo 4-15: Evlere Ödünç Alınan Kitapların Sayısı (1972-1977)

Kütüphanenin Adı	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Merkez e.ö.k. v.s.	17.875	13.836	5.308	6.459	5.518	4.108
Kocatepe K.	3.841	3.308	1.800	2.884	1.282	1.047
Yenidoğan K.	11.000	12.360	7.059	4.046	8.881	5.486

Okuyucuların azınlığını oluşturan yetişkinler grubunun daha çok öğretmenler, ev hanımları ve emeklilerden oluştuğu görevliler tarafından söylenmiştir. Her iki grupta da (öğrenci_ yetişkin) erkek okuyucular çoğunluktadır.

Derme :

Evlere ödünç kitap verme servisinde ve şube kütüphanelerinde kitaplar açık raf yöntemiyle yerleştirilmişlerdir. Kitaplar Dewey Onlu Sınıflandırma Sistemi kuralları uyarınca sınıflandırılmış ve raflara konularına göre dizilmişlerdir. Kitapların tümü kitap kataloglama kuralları uyarınca kataloglanmışlardır.

Birimlerin tümünün ayrı bir kitap demirbaş defteri vardır. Süreli yayınlar izlenmez.

Hizmet birimlerinin dermelerine en çok satın alma ve resmi kurumlardan gelen bağış yoluyla materyal sağlanabilmektedir. İncelenen her üç birimin ikisine (Merkez, Kocatepe) 1972-1977 yılları arasında en çok satın alma yoluyla kitap sağlanmıştır. Yenidoğan Kütüphanesine ise daha çok resmi kurumlardan gelen bağış yoluyla kitap sağlandığı belirlenmiştir. Özel bağışlarının sayısı çok azdır.

Birimlere resmi kurumlar tarafından süreli yayınlar gönderilmektedir. Bunun dışında Kültür Bakanlığının abone olduğu kimi süreli yayınlar da birimlere gönderilir. Günlük gazete alınmaz.

İncelenen birimlerde özellikle danışma yanıtlarının pek çoğunun kullanılamıyacak kadar eski bilgileri içerdikleri ve sayılarının da çok az olduğu görülmüştür. Çocuk kitapları da hem sayıca az hem de nitelik açısından yetersizdirler.

Tablo 4-15: Danışma Yapıtları ve Çocuk Kitapları (1977)

Kütüphanenin Adı	Derme	Danışma Yapıtları	Danışma yanıtlarının derme-ye oranı (%)	çocuk kitapları	çocuk kitaplarının demeye oranı (%)
Merkez e.ö.k.v.s.	6815	40	0.58	400	5.87
Kocatepe Küt.	2512	50	2.	300	12
Yenidoğan Küt.	4639	100	2.15	300	5.46

Demirbaş defterlerine çoğu kez kitapların ne basım tarihleri, ne de kütüphaneye geldikleri tarih işlenmemiştir. Bu nedenle dermenin güncelliğini saptama konusunda güçlüklerle karşılaştık. Ayniyat makbuzlarında genellikle tontan kesildiği için belirli bir kitabın hangi hizmet birimine ne zaman alındığının kesin olarak belirlenebilmesi çoğu kez olanaksızdır. Ayrıca, bir kitabın (genellikle romanların) yeni basımlarının sürekli olarak sağlandığı da görülmüştür. Bu nedenle artık güncel sayılamıyacak bir romanın yeni basımı alındığında bu kitap kimi kez demirbaş defterinde güncel bir yapıt görünümündedir. Ayrıca, kitapların konu no.ları da çoğu kez işlenmemiştir.

Birimlerde görsel-ışitsel araç ve gereçler bulunmamaktadır.

Dermelerde az sayıda yabancı dilde kitaplar da bulunmaktadır:

Merkez e.ö.k.v.s: 252, Kocatepe.K.-, Yenidoğan: 41 Bunların tümü bağış yoluyla sağlanmıştır. Merkez evlere ödünç kitap verme servisinde ve Kocatepe Kütüphanesinde kitapların yazar adı, kitap adı ve konu no.larına göre katalog fişleri hazırlanmıştır. Yenidoğan kütüphanesinde ise fişler yalnız yazar adına göre çıkartılmıştır. Katalog fişlerinin yazılmasında ve dizilmesinde düzensizlikler olduğu saptanmıştır. Kocatepe de bulunan katalog, çekmecelerin yetersizliği ve düzensizlik nedeniyle kullanılamayacak durumdadır.

Dermeler genellikle güncelliğini yitirmiş kitaplardan oluşmuştur. Ayrıca, kitapların çoğunun çiltleri eskimiş, sırtlarındaki yazılar silinmiştir. Okuyucuların ilgisini çekmedikleri istatistiklerden de belirlenebilmektedir. Meslek bilgisi sınırlı görevlilerin kataloglayıp sınıflandıramadıkları kitaplar birimlerin köşelerinde yığınlar oluşturmaktadır.

Dikkati çeken çok önemli bir nokta, dermelerde belirli konulardaki kitaplara, öteki konulara oranla dengesiz bir sağlama

sonucu, ağırlık verilmiş olmasıdır. İncelememiz sonucunda dermelerin çoğunun hemen hemen roman-öykülerden oluştuğunu saptadık.

Bunları sosyal bilimlerle ilgili kitaplar, tarihsel yapıtlarla biyografyalar izlemektedir.

Tablo 4-17: Romanlar ve Roman Dışı Yapıtlar (1977)

Kütüphanenin Adı	Derme	Roman- lar ve öyküler	Sosyal bilim lerle ilgili kitaplar	Tarihsel yapıtlar biyografyalar	öteki konular	Tüm roman yapıtlar
Merkez e.ö.k.v.s	6815	% 83	% 1	% 5	% 10	% 17
Kocatepe Küt.	2512	% 53	% 20	% 9	% 18	% 47
Yenidoğan Küt.	4639	% 42	% 27	% 9	% 22	% 58

İncelenen üç kütüphaneden yalnız Yenidoğan Kütüphanesinde roman-dışı yapıtların tüm dermenin %58 ini oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4-18 Kütüphanelerden Ödünç Alınan Kitapların Konuları (1972-1977).

Kütüphanenin Adı											Toplam	Roman Dışı	Roman
	0	100	200	300	400	500	600	700	800	900			
Merkez 1972 1973 e.ö.k. 1977 v.s.	387	101	212	1413	268	157	184	332	31763	1012	35829	%11	%89
Kocatepe Kütüphanesi	200	257	274	2557	197	705	441	450	7420	1442	14252	%46	%54
Yenidoğan Kütüphanesi	2823	445	1525	7792	797	630	552	878	25781	7608	48832	%47	%53

Tablodan da izlenebileceği gibi en çok roman öykü türü kitaplarla, sosyal bilimlerle ilgili kitaplar ve tarihsel kitaplarla biyografyalar ödünç alınmıştır. İncelemede dikkati çeken başka bir nokta ise Merkez evlere ödünç kitap verme servisinde yalnız üç yıl içinde (1972,1973,1977) ödünç alınan kitapların toplamının oldukça yüksek olduğudur. Öteki birimlere oranla Yenidoğan Kütüphanesinde ilginç olan,

genel konulu ve dinsel kitaplara ilginin oldukça fazla olmasıdır. Oysa, bu kütüphaneye altı yıl içinde bu konularda son derece az kitap sağlanmıştır: 0: 99 kitap, 200: 86 kitap.

Eğer en çok ödünç alınan roman-öykü türü yapıtların altı yıl içinde ödünç alınma sayılarını incelersek bunlarda da azalma olduğunu görürüz. Yenidoğan Kütüphanesinin dışında sosyal bilimlere ilginin öteki birimlerde giderek arttığı anlaşılmaktadır. Tarih ve biyografya dalında da ilginin her üç kütüphanede azaldığı belirlenebilmektedir:

Tablo 4-19: Çeşitli Konulara Okuyucuların Gösterdiği İlginin Değişimi (1972-1977).

Merkez konular	1972	1973	1974	1975	1976	1977	Toplam	
e.ö.k.v s.	800	16231	12705	?	8	?	2767	31763
	300	110	261	?	?	?	1042	1413
	900	475	378	?	?	?	159	1012
Kocatepe	800	2399	1934	978	1745	57	616	7729
Kütüpha- nesi	300	125	140	496	904	523	369	2557
	900	250	258	86	114	698	36	1442
Yenido- ğan	800	5998	5885	5391	2041	3550	2916	25781
Kütüp- hanesi	300	1828	2125	250	1824	1558	127	7792
	900	1979	2258	508	136	1796	931	7608

3. Görevliler

Her üç kütüphanede de 1972-1977 yılları arasında çalışanların hiçbirisi üniversite düzeyinde Kütüphanecilik Bölümünü bitirmemiştir.

Yenidoğan Kütüphanesi'nin ilk kuruluş yıllarında burada hizmet veren görevliler ise Kütüphanecilik Bölümünü bitirmişlerdi 123/.

1972-1977 yıllarında her üç birimde de belirli aralıklarla ilk okul, orta okul, lise ve lise dengi okulları bitiren görevliler çalışmışlardır. Başlangıçta her birimde Genel İdare Hizmetlerinden bir görevli ile yardımcı hizmetlerden bir hizmetli çalıştırılmıştır. 1975 yılından sonra bir hizmetlinin belirli günlerde değişik semtlerdeki birimlerde hizmet vermesi öngörülmüştür.

Görevlilerin çok az bir kısmı meslek kursu görmüştür. Altı yıl içinde her üç kütüphanenin görevlileri de sürekli olarak değişmiştir. Görevlilerin, kütüphanelerin çevreye tanıtılmasında, genellikle bir katkıda buldukları söylenemez. Merkez Kütüphane ile aralarında (Merkez evleri ödünç kitap verme servisinin dışında) aylık alma, izin veya hasta kâğıdı istemenin dışında çok az iletişimleri olmuştur. Ayrıca, çevrelerindeki eğitim ve kültür kurumları ile de herhangi bir ilişkiye girdikleri görülmemiştir.

4. Yapı:

Her üç birimin içinde yalnız Merkez evlere ödünç kitap verme servisi, kütüphane olarak yapılan bir yapının içinde kurulmuştur. Ancak burası yalnız 37 m² genişliğinde oldukça küçük bir yerdir. Merkez kütüphane'nin giriş kapısının yanındadır. Aynı yapıda bulunması nedeniyle Merkez Kütüphanenin konumu hakkında söylenenler burası için de geçerlidir.

Bu bölümün kaloriferle ısıtılması ve Merkez Kütüphane'nin öteki olanaklarından yararlanabilmesi olumlu sayılabilecek noktardandır. (W.C., kitapların sergilendiği camekân, telefon, odacılar v.b.) içeride okuyucular için masa ve sandalye yoktur. Kapının dışında Merkez kütüphanenin otoparkı vardır.

Kocatepe Kütüphanesi Kocatepe, Bankacı Sokakta bir apartmanın alt katındaki bir dükkân kiralananak içine yerleştirilmiştir. Birimin yakın çevresinde Kocatepe Camii ve Diyanet İşleri Başkanlığı ile bir öğrenci yurdu bulunmaktadır. Ayrıca çevrede çeşitli okullar vardır.

Kütüphane evlerin arasına sıkışmış küçük bir dükkân olduğu ve burayı tanıtıcı etkinlikler yapılmadığı için dikkati çekmez. Hatta çoğu kimsenin burayı kitap satan bir dükkân sanarak kitap satın almak için içeri girdikleri görevli tarafından sövlenmiştir. Dükkân oldukça küçüktür. Büyüklüğü ancak 40 m² dir. Tek olan tuvalete dükkânın tabanındaki çok ağır bir demir kapak açılarak ve merdivenle inilerek ulaşılabilmektedir. Bu nedenle burası ne görevli ne de okuyucular tarafından kullanılabilir. İçeriye okuyucuların yararlanabilmeleri için ancak 2 masa ve sandalyeler sıkıştırılabilmektedir. Kütüphane kaloriferle ısıtılır. Kütüphanenin önünde okuyucuların yararlanabileceği bir oto park yoktur. Kütüphanenin ne içi ne de dış görünüşü çekiçi değildir.

Yenidoğan Kütüphanesi semtin en işlek caddesi üzerinde, aslında kahvehane olarak yapılan bir yapı kira ile tutularak yerleştirilmiştir. Kütüphane 1. kattadır, altında çeşitli dükkânlar vardır. Birimin büyüklüğü 80 m² dir. Rafların arkası yakacak deposu olarak kullanılır. Mobilyaların tümü çok eski ve kullanıssızdır. Kütüphane soba ile ısıtılmaktadır.

Her üç birimin de buldukları yeri belirleyebilecek levhâlar çevreye asılmamıştır. Yenidoğan kütüphanesi'nin dışında hiçbirinin konumları merkezi değildir. Hiçbirisinin ne iç, ne de dış görünüşü bakımlı ve çekiçi değildir.

4. Çocuk Kütüphaneleri

Bugün Ankara'da Merkez kütüphaneye bağlı beş Çocuk Kütüphanesi vardır. Bunlardan Merkez Çocuk Bölümü Merkez Kütüphane ile aynı çatı altında çalışmaktadır. Diğer çocuk kütüphanelerinden ikisi ilkokullara ait yapılar içinde hizmet vermektedirler. Geriye kalan iki çocuk kütüphanesi kirayla tutulmuş iki dükkana yerleştirilmiştir.

Merkez Kütüphane'ye bağlı çocuk kütüphaneleri:

1. Merkez Çocuk Bölümü
2. Ankara 11 Halk Kütüphanesi Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi
3. Ankara 11 Halk Kütüphanesi Demirlibahçe Çocuk kütüphanesi
4. Ankara 11 Halk Kütüphanesi Kurtuluş Çocuk Kütüphanesi (Kurtuluş ilkokulu).
5. Ankara 11 Halk kütüphanesi Seyranbağları Çocuk Kütüphanesi. (Seyranbağları ilkokulu)

Bilindiği gibi Ankara 11 Merkezinde ilk çocuk kütüphanesini açma girişimi Milli Kütüphane'nin çabaları sonucu gerçekleştirilebilmiştir. İlk ödünç kitap verme bölümü gibi bir hizmet birimi de gene Milli Kütüphanenin yakın çevresinde Namık Kemal Mahallesiindeki Namık Kemal Orta Okulunda 2 Nisan 1951 günü açılmıştır 124/. Namık Kemal Çocuk Kütüphanesi Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de kurulan ilk çocuk kütüphanemizdir 125/. Aynı zamanda Milli Kütüphane'nin açtığı ilk çocuk kütüphanesidir. Daha sonraki yıllarda okul yönetimi yabancı dil, din bilgisi dersleri için dersliklere gereksinme duyulduğu gerekçesiyle kütüphanenin okuldan alınması için T.C. Milli Eğitim Bakanlığına başvurmuştur 126/. Sonunda Namık Kemal Çocuk Kütüphanesi kuruldu

yerdan zorla çıkartılmış ve 1.6.1973 gününde Seyranbağları İlkokulu-
nın konferans salonuna taşınmıştır 127/.

Burdan sonra Milli Kütüphane tarafından 23 Nisan 1955
gününde Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi açılmıştır 128/. Hizmet verilen
ilk yapılar, içinde pek çok etkinliklerin yapılmasına olanak verebile-
cek nitelikteydi.

Bahçelievler Çocuk kütüphanesinin de yönetimi Milli Kütüp-
hane tarafından açılan diğer kütüphaneler gibi 1955 yılında Ankara İl
Halk Kütüphanesine bırakıldı. Son olarak (1976) da kütüphane Emek Maha-
lesi 8. Cadde 75.Sokak No 129/A da bulunan bir küçük dükkâna taşınmış-
tır. Halen burada hizmet vermeye çalışmaktadır.

1957 yılında ise Milli Kütüphane ve Çocuk Haklarını Müdâfaa
Cemiyeti Başkanlığının işbirliği ile bu "Cemiyetin" Bayındır sokakta bu-
tunan yapısında "Ankara Çocuk Kütüphanesi" kuruldu 129/. Bu kütüphane
daha sonra 1962 yılında kapatılarak dermesi Demirlibahçe çocuk Kütüp-
hanesine devredildi.

1960 yılında Merkez Kütüphane tarafından Kurtuluş İlkoku-
lunda bir çocuk kütüphanesi açıldı. Milli Kütüphane ile Demirlibahçe
İlkokulu okul-aile birliğinin işbirliği sonucu Demirlibahçe'de 1960 yı-
lında bir çocuk kütüphanesi kuruldu 130/. Bu kütüphane Milli Kütüp-
hanenin kurduğu son çocuk kütüphanesi oldu. Son olarak da Merkez Kü-
tüphane'nin Yenimahalle'de bulunan yenyapısına taşınmasından sonra 1972
yılı Ekim ayında çocuk kütüphanesinin kuruluş hazırlıklarına başlandı
131/. Kütüphane ilk kez 1973 yılı başlarında hizmet vermeye başlamıştır.

Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı tüm çocuk kütüphaneler-
inin burada incelenmesi konunun genişliği nedeniyle olanaksızdır. Biz
de bu nedenle çeşitli noktalardan araştırmamıza ışık tutabilecek nitelik-
te olan üç çocuk kütüphanesini incelemeyi yeğledik. Bu seçimde etken olan
nedenler aşağıda belirtilmiştir.

1. Merkez Çocuk Bölümü:

- Ankara İl Halk kütüphanesi yapısı içinde bulunması ve bu nedenle diğer kütüphanelere oranla daha fazla olanaklara sahip olması.
- Yenimahalle ilçe merkezinde kurulan ilk ve tek çocuk kütüphanesi olması.
- Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ile gelen çocuk kitaplarının son yıllarda (1976-1980) okuyucu hizmetine kısıtlanmadan sokulduğu ilk ve tek çocuk kütüphanesi olması.
- İçinde bulunduğu yer çocuk kütüphanesi olarak yapılmış olan tek çocuk kütüphanesi olması.

2. Seyranbağları Çocuk Kütüphanesi

- Ankara'da Milli Kütüphane tarafından kurulmuş olan ve bugün de halen varlığını koruyan ilk çocuk kütüphanesi olması. Bu nedenle Türk Kütüphaneciliğinde önemli bir tarihsel değeri olması.
- Çankaya ilçe merkezinde kurulan çocuk kütüphanelerinin ilki olması.
- İlk kez bir okulun içinde fakat okul yönetiminden bağımsız olarak kurulan çocuk kütüphanesi olması.
- Bulduğu okuldan çıkartılması gereken ilk çocuk kütüphanesi olması ve gene başka bir ilkokul içine yerleştirilen ilk çocuk kütüphanesi olması.

3. Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi

- Milli kütüphane tarafından kurulan, çocuk kütüphanesi olması
- İlk kez kira ile tutulan bağımsız bir yapıda hizmet vermeye başlayan çocuk kütüphanesi olması.
- Çocuk kütüphanesinin kurulmasından sonra ilk kez bir de yetişkinler için halk kütüphanesi açılması dileğinde bulunan, okumaya ilgi duyan anne babaların yaşadığı bir semtte açılan çocuk kütüphanesi olması.

- Bugün kira ile tutulan dükkan tipi yapılarda hizmet veren 2 çocuk kütüphanesi için bir örnek olması.

1. Okuyucu

Türkiye'deki tüm çocuk kütüphaneleri 1953 yılında yürürlüğe giren "Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği" 132/ ne uygun olarak yönetilirler. Buna göre 16 yaşına kadar olan çocuklara 133/ hizmet verebilmek amacıyla çocuk kütüphaneleri açılmıştır. Bu kütüphanelerden "her iki bin talebe için" bir tane "açılmasına çalışılması yapılacak kültür hizmetlerinin başında gelmektedir" 134/ denmişse de bu gerçekleştirilememiştir.

Ayrıca, okul öncesi çağıdaki çocukların da masal saatinden ve resimli çocuk kitaplarından yararlanmalarına sağlanarak hizmet verilmesi öngörülmüştür. Bu yönetmelikte kitapların evlere ödünç verileceği de belirtilmiştir 135/. Buna karşın Merkez Kütüphane'ye bağlı çocuk kütüphanelerinin yalnız bir tanesinde ilk kez 1975 yılında böyle bir uygulamaya gidildiği görülmüştür. Daha sonraki yıllarda öteki kütüphanelerde ödünç kitap vermeye başlamışlardır.

Okuyucu hizmetleri ve teknik hizmetlerle ilgili geniş ayrıntılı bilgiler yönetmelikte verilmiştir. Çocuk üyelerden depozito alınmaz.

Okulların içinde bulunan çocuk kütüphanelerinin açık bulundurulacakları saatler okulun açık bulunduğu saatlere göre düzenlenmektedir. Örneğin, Cumartesi-Pazar günleri kütüphane de okul gibi kapalıdır. Buna karşılık Merkez, Bahçelievler ve Demirlibağçe Çocuk kütüphaneleri Cumartesi günleri de açık tutulmaktadır. Bu nedenle Pazartesi günü kütüphaneler kapalıdır, görevli hafta tatilini yapar. Yalnız Merkez Çocuk Bölümü hem Cumartesi hem de Pazartesi günü görevlilerin nöbetleşe çalışabilmesi sonucu açık bulundurulabilmektedir. Çocuk kütüphaneleri

de öteki birimler gibi çalışma saatleri içinde hizmet verirler.

Her beş kütüphane de genellikle orta gelirli grupların yerleştikleri alanlarda kurulmuştur. Bunlardan Kurtuluş, Demirlibahçe ve Seyranbağları Çocuk Kütüphaneleri orta gelirli grupların alt bölümünün daha yoğun olduğu okuyucu grubunun çocuklarına hizmet vermektedirler. Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi bu grubun üst bölümüne girenlerin çocuklarına ve Merkez Çocuk Bölümü ise orta gelirli grupların alt ve üst bölümlerinin arasında kalanların çocuklarına hizmet götürmektedirler.

Daha çok yetişkinlere hizmet vermekle yükümlü olan birimlerde olduğu gibi Merkez Kütüphane'nin Çocuk Kütüphanelerinde de okuyuculara herhangi bir özel hizmet verilmemektedir. Okuyucuların çoğunluğu ilkokul öğrencisidir.

Merkez Kütüphaneye bağlı çocuk kütüphanelerinin okuyucularının incelenmesine, ilk olarak, en yeni çocuk kütüphanesi olan Merkez Çocuk Bölümünün okuyucularını ele alarak başlayalım:

Merkez Çocuk Bölümünün okuyucusunun büyük çoğunluğu Yenimahalle halkının ilkokul öğrencisi olan çocuklarından oluşur.

Kütüphanenin yakın çevresinde bulunan Gazi Osman Paşa ilkokulu'nun öğrencileri kütüphaneden yararlananların başında gelir. Bundan başka diğer ilkokullardan da gelen pek çok öğrenci vardır. Günde 100-150 kadar öğrenci gelmektedir. Okuyucular birçok okulların açık bulunduğu aylarda gelirler. Okul öncesi çağıdaki çocukların çok seyrek olarak ağabey ya da ablalarıyla birlikte geldikleri görülür. Ancak onları gerçekten oyalayabilecek türlü etkinlikler kuramsal olarak varsa da (yönetmelikte) çoğu kez uygulama olanağı bulunamamaktadır. Ayrıca, yapılması yönetmelikte öngörülen pek çok etkinlik araç-gereç yokluğundan, görevlilerin az sayıda bulunmasından ve gerekli mesleki eğitimi almamış olmaları nedeniyle yapılamamaktadır. Zaten genel olarak kütüphanelerin

yerleştirilmiş bulunduğu yerler de yer açısından bu tür etkinlikler için son derece yetersizdir.

Namık Kemâl çocuk kütüphanesinin 1/6/1973 gününde Seyranbağları ilkokuluna taşınması üzerine artık Kızılay semtinde bulunan çocuklara hizmet kesilmiştir. Seyranbağları semti orta gelirli grupların yerleşme alanlarındandır. Semtin kütüphanenin bulunduğu kısmının İncesu'ya yakın olan bölgesinde gecekondu vardır. O halde kütüphanenin hizmet verdiği çocuklar daha çok düşük ve orta gelirli ailelerin çocuklarıdır. Seyranbağlarının Küçükcesat'a yakın olan bölgesinde orta gelirli grupların düzeyinin yüksek gelirli gruplara yaklaştığı görülür.

Bir ilkokulüne yerleştirilmiş bulunan bu kütüphanenin okuyucu açısından ve etkinlikler yönünden öteki çocuk kütüphanelerine oranla kimi özellikleri vardır. Seyranbağları ilkokulu'nun öğrencilerinden başka çok az sayıda çocuk kütüphaneden yararlanmaktadır. Semt çocukları buraya gelmekten çekinmektedirler.

Görevli her gün iki saat okuma saati yapıldığını anlatmıştır. Bu da öğretmenlerin seçtikleri kitapların her gün iki saat süresince zorunlu olarak öğrenciler tarafından okunması biçiminde gerçekleşmektedir.

Kütüphane açık bulunduğu saatleri okula göre düzenlemek zorunda bırakılmıştır. Buna göre Cumartesi-Pazar günleri hizmet verilmez. Çocuklar ders aralarında kütüphaneye alınmazlar. Okul bahçesinin yanında bir çocuk bahçesi vardır. Ancak, buraya gelen çocuklar iki bahçeyi ayıran dikenli tellerden geçip kütüphaneye girmeyi denememektedirler. Zaten kütüphaneyi yalnız bu okulun öğrencilerinin kullanabileceği kanısındadırlar.

Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi'nin hizmet verdiği Bahçelievler-Emek bölgeciğinin nüfusu 55.160 kişidir. Burada genellikle orta ve

yüksek gelirli gruplar yaşamaktadır 136/. Bölgede okur-yazar olmayan yok gibidir. Çeşitli öğretim düzeylerindeki okullar çevrede yer alır. Bu kütüphanenin okuyucuları da daha çok ilkokul öğrencileridir. Az sayıda orta okul öğrencisi de gelmektedir. Günde ortalama 75-100 kadar öğrencinin geldiği görevli tarafından söylenmiştir.

Daha önceki yıllarda çevredeki çocuklara en iyi biçimde hizmet vermeye çalışan kütüphanenin çok sayıda okuyucusu, yeni taşınılan küçük dükkânda çok güçlük çekmekte, kimi kez çocukların ikişer ikişer sandalyelere oturtuldukları görülmektedir. Okuyucular daha çok kütüphanenin dermesinden yararlanmak için gelirler. Bu semtte yaşayan çocukların ders çalışmak ve ödev yapmak için kendi evlerinde olanakları vardır. Okul öncesi çağıdaki çocukların sayısı en son yıllarda yok denecek kadar azalmıştır. 1972-1977 yılları arasında bu kütüphanede okuyucu sayısında büyük bir düşüş görülmektedir. (22.272-7408) Merkez çocuk Bölümünde ise okuyucu sayısı ötekilere oranla çok artmıştır. Seyranbağları çocuk kütüphanesinde büyük bir değişiklik olmamıştır.

Her üç birimde yapılan incelemeler okuyucuların daha çok kütüphanelerin dermelerinden yararlandıkları gerçeğini ortaya koymuştur 137/.

Tablo 4-20: Çocuk Kütüphaneleri Okuyucularının Gruplanışları

Kütüphane	1973		1974		1975		1976		1977	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Merkez Ç.B10109	408	5715	3824	20149	7188	16599	5155	18504	4477	
Bahçeliev-ler Ç.K.	14458	3757	18900	-	13780	4705	4772	1281	5923	1485
Seyranbağları Ç.	5646	530	1604	1331	9138	1203	1385	469	6466	808
Toplam	30213	4695	26219	155	43067	13096	23257	6905	30893	6770

(A. Dermeden yararlananlar B. kendi kitaplarından yararlananlar.)

Görüldüğü gibi beş yıl içinde yararlanılan kitapların sayısındaki en büyük düşüş Bahçelievler Çocuk Kütüphanesinde olmuştur. En önce Seyranbağları Çocuk Kütüphanesinde (1975), Sonra Merkez Çocuk Bölümünde (1975) ve en son olarak da Bahçelievler Çocuk kütüphanesinde (1977) okuyuculara ödünç kitap vermeye başlanmıştır. Ancak bu hizmetten yararlanabilmek için okuyucuların kütüphaneye üye olmaları gerekmektedir. Yönetmeliğe göre çocuk kütüphanesi üyelerinden depozito alınmaz. Oyeler eğer isterlerse üye kaydı yapılırken Ankara İl Halk Kütüphanesini Geliştirme Derneği'ne en az 10.- TL. bağışta bulunabilirler. Toplanan paralarla kütüphaneci kütüphanenin türlü gereksinmelerini karşılayabilmektedir.

Tablo 4-21: Çocuk Kütüphanelerinin Üye Sayısı ve Ödünç Alınan Kitaplar (1977)

Kütüphanenin Adı	Üye sayısı	Ödünç verilen kitap sayısı	Ödünç verilmek üzere ayrılan derme	Kütüphanenin dermesi	1 üyenin ödünç aldığı kitap sayısı
Merkez Çocuk Böl.	436	5821	Tümü	3954	13,4
Seyranbağları Ç.K.	51	346	3725	4284	6,8
Bahçelievler Ç.K.	50	336	1200	3281	6,7

Tablodan da izlenebileceği gibi dermenin tümünün ödünç veremediği Merkez Çocuk Bölümünün hem üye sayısı hem de buradan ödünç alınan kitapların sayısı öteki birimlere oranla daha fazladır. Ayrıca, burada artık Basma yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ile Merkez kütüphane'ye gelen çocuk kitaplarından da yararlanılabilmektedir. Burada dermenin tümünden fazla ödünç kitap verildiği görülmektedir. Oysa okuyucular 1977 yılında Seyranbağları Çocuk Kütüphanesinin ödünç verilmek üzere ayrılan dermesinin yalnız %9.2 sinden yararlanmışlardır. Bu oran

Bahçelievler Çocuk kütüphanesinde ise %28 dir. Ancak burada zaten dermenin %36.5 i ödünç verilmek üzere ayrılmıştır. Sevransbağları çocuk kütüphanesinde 1975 yılında dermenin %42 si ödünç alınmıştı 138/. Bu durumda okuyucuların ilgisinin azaldığı görülmektedir. 1976 da ödünç kitap vermeye başlayan Merkez Çocuk Bölümünde 1976 yılında dermenin %24.6 sı ödünç alınmıştı. 1977 yılında ise bu oran %148 e çıkmıştı.

2. Derme

Çocuk kütüphanelerinin dermelerine en çok resmi kurumlardan gelen bağışlarla materyal sağlanmaktadır. İstatistiklere göre 1973-1977 yılları arasında hiç bir özel bağış yapılmadığı görülmektedir. Ancak, biz incelememizi yaparken az da olsa okuyucuların kitap bağışında bulduklarına tanık olduk. Görevlilerin teknik işlemlerin uygulanmasından kaçışı nedeniyle bunların kütüphanelerin (Merkez Çocuk Bölümü'nün dışında) bir köşesinde bekletildiğini de gördük.

Çocuk kütüphanelerine de resmi kurumların bağış olarak gönderdikleri süreli yayınların dışında dergi v.b. alınmamaktadır. Bunların eksik sayıları çoktur. Hemen hiç biri ciltlenebilecek durumda değildir. Çok eski dergilerin ciltletilmiş olduğu görülmüştür. Danışma yapıtlarına ilgi son derece fazla olmaktadır. Hiç olmazsa bunların güncel ve sayıca da yeterli olmaları gerekirdi. Oysa bu yapıtların hem nitel hem de nicel açıdan son derece yetersiz oldukları saptanmıştır. Bunlardan başka bir çocuk kütüphanesinde önemli bir yer tutması gereken resimli kitapların da çok az olduğu görülmüştür. Ayrıca, dermede bulunan resimli kitapların nitelikleri daha önce bu konuda hazırlanmış yapıtlarda tanıtılanlarda karşılaştırılmış ve yetersiz oldukları saptanmıştır 139/.

Tablo 4-22: Çocuk Kütüphanelerinin Dermelerinde Bulunan Danışma Yapıtları ve Resimli Kitaplar Sayısı (1977)

Kütüphanenin Adı	Derme	Danışma yapıtları	Danışma yapıtlarının dermeye oranı	Resimli kitaplar	Resimli kitapların dermeye oranı
Merkez Çocuk bölümü	3954	35-40	%1	500	%12.6
Seyranbağları Ç.Kütüph.	4284	75-100	%2.33	100-150	%3.5
Bahçelievler Ç.Kütüph.	3281	50	%1.52	300	%9

Çocuk kitapları da sağlanırken "her kütüphaneye bir kitap" prensibinden gidildiği için dermeler arasında büyük bir fark yoktur. Bu nedenle bunların da arada sırada değiştirilmeleri okuyuculara yarar sağlayamaz. Zaten bu tür bir uygulamaya da gidilmemiştir.

Dermelerin incelenmesi sırasında ilgi çeken bir nokta bu kütüphanelerde türleriyle ilgili olmayan pek çok kitabın bulunduğu saptanması olmuştur. Örneğin Firdevsi'nin Divanı, Kâtip Çelebi'nin Keşf-üz-zünun'u gibi yapıtlara ve türlü aşk-macera romanlarına da rastlanmıştır. Kitapların kimileri yabancı dildedir. Bunlar arasında en çok İngilizce kitap bulunmaktadır.

Bu kütüphanelerde de demirbaş defterleri düzenli tutulmamıştır. Kitapların konu no.ları basım tarihleri, hangi yolla geldikleri çoğu kez kaydedilmemiştir. Çocuk kütüphanelerinde görsel-işitsel araç ve gereçler bulunmaz. Yalnız Merkez Çocuk Bölümünde bir televizyon alıcısı varsa da yayın saatleri kütüphanenin hizmet verdiği saatlere uymadığı için okuyucular yararlanamaz.

Kütüphanelerin dermelerinde öteki hizmet birimlerinde olduğu gibi kimi konulara ağırlık verilmiştir. Ençok roman-öykü türü kitaplarla, sosyal bilimlerle ilgili kitaplar ve tarihsel yapıtlarla

biyografyalar sağlanmıştır. Eğlenceli ve oyun öğreten kitaplar çok az sağlanmıştır. Oyuncak yoktur.

Tablo 4-23: Çocuk Kütüphaneleri Dermelerine Sağlanan Yapıtlar (1972-1977)

Kütüphanenin Adı	Derme	Roman ve öyküler	Sosyal bilimlerle ilgili kitapl.	tarihsel yapıtlar ve biyografyalar	eğlence oyun
Merkez Çocuk Bölümü	3954	% 50	% 23	% 5	% 1.23
Seyranbağları Çocuk Küt.	4284	% 39.26	% 30.92	% 10.06	% 1.12
Bahçelievler Çocuk Kütüp.	3281	% 81.46	% 3.29	% 2.16	% 1.64

Öğretmen kütüphanecilerin kitap seçiminde etkinlikleri olmaz. Kitaplar Merkez Kütüphane kanalıyla seçilir ve bu kütüphanelere gönderilir.

Bilindiği gibi bugün Türkiye'de çocuklar ve gençler için yazılmış yapıtlar hem sayıca yetersizdir hem de bunların içinde gerçekten yararlı olabilecek kitapların sayısı çok azdır.

Bu konuda son yıllarda yapılmış değerli araştırmalar gerçekleri yansıtmaktadır: İyi bir çocuk kitabının en önemli niteliği "çocuğun ilgi ve gereksinmelerini karşılayan ve en önemlisi" çocuğun zevkle okuduğu bir yapıt olmasıdır" 140/

Bizde ise çocuk kitapları konusuna son yıllara değin gerçekçi bir gözle bakılmamıştır. Tuncer'in belirttiği gibi "çocuk kitapları bizde ya bir ticaret malı yada resmi eğitim veya ahlak kurallarının öğretim aracı olarak görülmektedir." 141/. 1974 yılında Almanya'da çalışan işçilerimizin çocukları için Uluslararası Gençlik Kütüphanesi tarafından bir katalog hazırlayabilmek amacıyla bir inceleme yapılmıştır 142/.

İncelenen iyi sayılabilecek 76 çocuk kitabından ancak 31 kitabın başarılı olduğu belirtilmiştir. Bibliyografyada 1953-1974 yılları arasında Türkiye'de ve Almanya'da yayınlanmış bulunan kitapların bir kısmının seçildiği ve incelendiği anlaşılmaktadır.

Oysa 1923-1973 yılları arasındaki Türk çocuk kitaplarının sayısını saptamak amacıyla hazırlanan bir bibliyografya bu yıllar arasında basılan çocuk kitaplarının sayısının 5000'e ulaştığını göstermektedir 143/. Türkiye'de 1960-1972 yılları arasında yayınlanmış resimli

kitaplarının niteliklerini inceleyen Tuncer'in araştırmasına göre bu süre içinde yayınlanmış bulunan 622 kitabın ancak 92 tanesi başarılıdır 144/. Bu araştırma ve öteki araştırmalarda olumlu bulunan çocuk kitaplarının incelenen çocuk kütüphanelerinde son derece az bir oranda bulundurulduklarını saptadık. Merkez Çocuk Bölümünde de olanakların çok olmasına karşın, kitapların niteliği bilinmediği için raflarda az sayıda "iyi" çocuk kitabı vardır. Çocuk kütüphanelerinde son yıllarda ödünç kitap verildiğine daha önce değinilmişti.

Ödünç alınan kitapların genellikle roman dışı kitaplar olduğu saptanmıştır.

Tablo 4-24: Çocuk Kütüphanelerinden Ödünç Alınan Kitapların Konuları (1977)

Kütüphanenin Adı	0	100	200	300	400	500	600	700	800	900	Toplam	Roman dışı	Roman
Merkez Çocuk Böl.	1368	10	117	1396	-	151	157	271	1317	594	5881	% 69	% 31
Seyranbağları Çocuk küt.	-	-	-	235	-	-	-	-	111	-	346	% 68	% 32
Bahçelievler Çocuk küt.	145	-	-	-	-	-	-	60	131	-	336	% 61	% 39

Bilindiği gibi çocuk kütüphanelerinin dermelerinin Merkez Çocuk Bölümünün dışında tümü ödünç verilmemiştir. Ayrıca, bu amaçla ayrılan kitaplar çoğunlukla yitirilselerde dermede bir boşluk oluşturamayacak

nitelikte eski ve yıpranmış kitaplardır. İstatistiklerde de izleneceği gibi her konudan (2 kütüphane) kitap ödünç alınmamasının nedenlerinden birisi de ancak belirli konulardaki kitapların ödünç verilmek üzere ayrılmış olmasındandır. Görüldüğü gibi roman-dışı yapıtlar ötekiler yeğ tutulmuşlar, okuyucunun ilgisini daha çok çekmişlerdir. Oysa okuyucuların romanlara daha çok ilgi gösterecekleri sanılmıştı.

Seyranbağları ilkokulunun her sınıfının ayrı bir kitaplığı vardır. Bunların dermesi hakkında çocuk kütüphanesi görevlisinin bir bilgisi yoktur. Bu kitapların kütüphaneye verilmesi önerilmişse de bu gerçekleşmemiştir.

3. Görevliler

Merkez Çocuk Bölümünde önceleri çok kısa bir süre Kütüphanecilik Bölümünü bitirenler çalışmıştır. Daha sonra burada da öteki çocuk kütüphanelerinde olduğu gibi öğretmen kütüphaneciler hizmet vermiştir. En son uygulamalara göre ise çocuk kütüphanelerine Kız Meslek Liselerinin Çocuk gelişimi ve Eğitimi Bölümlerini bitirenler atanmaktadır 145/. Yalnız Merkez Çocuk Bölümünde ve Kurtuluş Çocuk Kütüphanesinde öğretmen kütüphaneciler bulunmaktadır. Görevlilerin çoğu kısa süreli (21 gün) bir hizmet içi eğitim kursu görmüşlerdir.

Öğretmen kütüphanecilerin pek çoğu Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokul öğretmenlerine verilen "eğitim tazminatı ödeneğinden" 146/ yoksun bırakıldıkları için görevlerinden ayrılmışlardır. Kız Meslek liselerini bitirip de çocuk kütüphanelerine mecburi hizmet nedeniyle atanarlara da artık "öğretmen kütüphaneci" ünvanı verilmektedir 147/.

Tablo 4-25: İncelenen Çocuk Kütüphaneleri Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri (1973-1977)

YIL	Univ.düzeyinde Kütüphane eğ.	Univ.başka bölümleri	lise veya dengi okul	orta veya dengi okul	ilko- okul	okur- yazar	Meslek kursu gören	Toplam
1973	-	-	3	-	-	-	2	3
1974	-	-	3	-	-	-	-	3
1975	-	-	3	-	-	-	-	3
1976	-	-	3	-	-	-	3	3
1977	-	-	4	-	-	-	3	4

Bu tabloda hizmetli sayısı verilmemiştir. Bunlar her kütüphanede bir ilkokulu bitiren olarak 1975 yılına kadar gruplanmışlardır. Daha sonra birhizmetli belirli günlerde çeşitli birimlerde belirli saatler içinde çalıştırılmıştır.

4. Yapı:

Ankara il merkezinde bulunan Merkez'e bağlı çocuk kütüphanelerinin Merkez Çocuk Bölümü dışında hepsi Çankaya ilçe merkezinin çeşitli semtlerinde kurulmuşlardır. Yalnız Altındağ İlçe Merkezinde bulunan Keçiören Kütüphanesi içinde buraya bağlı küçük bir çocuk bölümü oluşturulması yoluna gidildiğini görmekteyiz. Bunun dışında ne Altındağ İlçe Merkezinde ne de Merkez İlçe'de hiç bir çocuk kütüphanesi kurulmamıştır.

Daha önce Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği uyarınca türlü etkinliklerin yapılabileceği, kirayla tutulmuş olan geniş apartman dairelerinde hizmet veren Bahçelievler ve Demirlibahçe çocuk kütüphaneleri bugün küçük dükkânlara sıkıştırılmış durumdadır.

Son yıllarda Merkez Kütüphane yönetimiyle Ankara Belediye Başkanlığı arasında kente çok sayıda çocuk kütüphanesi kazandırabilmek amacıyla yazışmalar olmuştur. Belediye'ye ait çocuk bahçelerinden

250 m² lik bir yerin ayrılarak buralarda prefabrik çocuk kütüphanelerinin açılmasına yardım edilmesi istenmiştir 148/. Ancak bu girişim olumlu yönde sonuçlandırılmamıştır.

Kütüphanelerde bulunan masa ve sandalyeler çocuklara uygun seçilmemiştir. Kimi raflar erişemeyecekleri kadar yüksektir. Bahçelievler Çocuk Kütüphanesinin dışında mobilyaların renkleri çocukların sevebileceği renklerden seçilmemiştir.

Yalnız Merkez Çocuk Bölümü kütüphane olarak yapılan bir yapıda yerini almıştır. Bölümün bulunduğu salon 142.08 m² büyüklüğündedir. Kütüphanenin içi aydınlıktır.

Bilindiği gibi Namık Kemal Çocuk Kütüphanesi Seyranbağları Çocuk Kütüphanesi adını almıştır. İlkokulun (mısamere) konferans salonuna taşınan kütüphanenin "uzun yıllar ihtiyaca cevap verecek durumda olduğu" ilgilerce bildirilmiştir 149/. Salon 97.50 m² büyüklüğündedir.

Kütüphanenin konumu okula göre merkezi ise de, semte göre merkezi değildir. Kütüphanenin bulunduğu Seyranbağları ilkokulunun yanında bir lise ve çocuk bahçesi vardır. Okulun bulunduğu yöre, semtin orta ve düşük gelirli halkının yerleştiği bir yerdir. Çevredeki tek ilkokul bu okuldur. Kütüphane okulun giriş katındadır. Pencerelemi okulun bahçesine bakmaktadır.

İlk yıllarda birkaç odalı yapılarda hizmet vererek türlü etkinlikleri sürdürme olanağını bulan Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi en son olarak bir dükkana yerleştirilmiştir. Dükkan kütüphane için son derece elverişsizdir: genişliği 7x6= 42 m² dir. Hemen hiçbir etkinlik yer darlığı nedeniyle yapılamamaktadır.

Kütüphane ilk kez Milli kütüphane tarafından kurulurken "çocukların zevkini oksayacak güzel tablolarla süslenmiş, yuvarlak masa

ve küçük renkli iskemlelerle döşenmiştir 150/. Bu mobilyaların çoğu oldukça eskimiş olmalarına karşın bugün de kullanılmaktadır.

5. Gezici Kütüphane:

Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı Gezici Kütüphane, Merkez Kütüphane-ye bağlı bir evlere ödünç kitap verme servisi görevini kentin çeşitli semtlerinde yerine getirmektedir. Gezici kütüphane kent dışına çıkmaz. Gezici kütüphane hizmetinin tarihsel gelişimini incelemekte kanımızca yarar vardır.

5.1. Tarihsel Gelişim:

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında eğitimimizle ilgili sorunları incelemek ve önerilerde bulunmak amacıyla Türkiye'ye gelen Amerikalı eğitimci John Dewey ilk kez bu konuyla ilgilenmiştir 151/. Dewey eğitimle ilgili sorunların çözümlenmesi ile ilgili olarak bütçeye kimi ödeneklerin konulmasını önermiştir. Bu arada 5. maddede "A) Seyyar kütüphaneler tesisi, b) Bu kütüphaneler için malûmatı meslekiyeti haiz kütüphane memurları yetiştirilmesi" için de gerekli ödeneklerin bütçeye konulmasını istemiştir 152/. Ayrıca "İttidaf Rapor"da Milli Eğitim Bakanlığının "Telif ve Tercüme Dairesi"nin "çocukların evlerinde kendi kendine okuyabilecekleri iyi kitapları" çocuklara ulaştırabilmeleri için bu birime bağlı bir "Seyyar Kütüphaneler" şubesi tekliflerini önermiştir 153/. "İçinde 25-50 çekici çocuk kitabı bulundurulacak kütüphane sandıkları okuldan okula doluşturılacaktı" 154/. Dewey'nin Raporunda bir yıl sonra Hars Dairesi Müdürü Hamit Zühre Koşay'ın konuyla yakından ilgilendiği görülür 155/.

Gerçekten de "Seyyar Kütüphaneler" ile ilgili "talimatname" ve "nizamname" 1926 yılında yayımlanmıştır 156/.

Bu yönetmelik ve tüzükle "seyyar kitap serilerinin" hazırlanıp, "kitap dolaplarıyla" birlikte bir yıl süre ile belirli kütüphanelerde bırakılacağı ve her serinin 30 cilt kitaptan oluştuğu belirlenmiştir. Kitaplar 5 seri olacağına göre 150 kitap bir yıl süreyle yararlanmaya sunulabilecekti 157/.

Dewey'nin önermiş olduğu gezici kütüphane hizmeti tasarısı 1341 (1925) yılında Ankara'da toplanan "Muallimler Kongresi"nde" onaylanan "İrşad" programının "kütüphaneler" kısmında ele alınmıştır 158/. Zaman zaman öğretmenler arasında bu tür etkinliklerin yapılmak istendiği görülmüşse de bunlar uzun ömürlü olamamıştır 159/.

Halkevlerinin de bu konuda etkinlikleri olmuştur. İzmir Halkevi 1935 yılında 500-600 cilt kitabı sıra ile köylere gönderip okuma odalarında köylülerin yararına sunmuştu 160/. (Bu hizmet İzmir'de başka kurumlar tarafından da sürdürüldü 161/.)

Bu arada Ankara Halkevinin ve başka halkevlerinin de halka kitap götürerek hizmet vermeye çalıştıkları görülür 162/. Bundan başka 1944-1946 yıllarında Köy Enstitülerinin de bu tür etkinlikleri olmuştur 163/.

1952 yılında Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı 164/ adı altında bir rapor hazırlayan Thomson'da, Türkiye'de düzenli bir "seyyar kütüphaneler" örgütünün kurulmasının ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır. Her biri 1500-2000 kitap alabilen gezici kütüphanelerin bir hafta içinde 30-40 semtte merkezi yerlerde halka hizmet vermelerini önermiştir. Örgütün, karayollarının gelişmesine koşul olarak geliştirilmesinin çok yerinde olacağını belirtmiştir 165/.

Bundan önce ve sonraki yıllarda yaklaşık 1965 yılına kadar türlü gazetelerde ve dergilerde konunun ele alındığı görülür. Bu yazılarda

dış ülkelerdeki bu tür etkinliklerden büyük bir coşkuyla söz edilmiştir 156/. Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitim Merkezleri de gezici kütüphaneler konusu ile yakından ilgilenmeye başlamışlardır 167/ 1957 yılında İzmir Amerikan Kız Koleji'nin 1959-1960 yıllarında da Tarsus Amerikan Koleji ve Kayseri Talas Amerikan Koleji'nin çevrelerindeki köylere kitap gönderdikleri ve bunları belirli bir süreden sonra köylerin arasında değiştirdikleri görülür 168/.

İstanbul'da 1964 yılında kapalı çarşı esnafı için bir "seyyar kitaplık" kurulması yoluna gidilmiştir 169/.

1952 yılında Başkent'te hizmet verilmesi açısından konunun üzerinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın önemle durduğu bilinmektedir. Hatta gezici kütüphanenin yönetimini Milli Kütüphanenin üzerine alması da söz konusu olmuştur 170/.

1957-1958 yıllarında Orta Anadolu'da Niğde-Nevşehir-Örgüp yörelerinde önce merkep ve atla bir tür gezici kütüphane hizmeti başlatılmıştır. 1963 yılında Örgüp Tahsin Ağa Kütüphanesi, Amerikan yardımından yararlanarak bir cip alabilmiş ve hizmetlerini at ve merkebin yanında bu araçla da sürdürmüştür 171/. Ancak bu girişim gerçek hizmet niteliğini taşımaz.

1961 yılında Kütüphaneler Komitesi Raporunda gezici kütüphane hizmetinin il halk ve ilçe halk kütüphaneleri tarafından örgütlenmesi ve işlerlik kazandırılması konusu ele alınmıştır 172/. Bu yıllarda uzun ömürlü olmayan çeşitli girişimlerin yapıldığı görülür 173/.

1959-1970 yıllarında ise artık Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün planlı bir biçimde konuyla ilgilendiği görülmektedir 174/. Ankara, İzmir, Konya, Ordu ve Kayseri'de motorlu araçlarla hizmetin başladığı bildirilmektedir 175/. İstanbul'da Gezici Kütüphane'nin hizmet verme

hazırlıkları içinde olması da gene bu devreye rastlamaktadır 176/. Özel olarak Bakanlık tarafından yaptırılan bu kütüphanelere 3000 cilt kitap yerleşebilecektir. Çevrelerinde büyük ilgi kazandıkları anlaşılan bu gezici kütüphanelerin en önemli özellikleri, Bakanlık tarafından buldukları ilin İl Halk Kütüphaneleri'nin emrine verilerek halka hizmet vermeleri ve araçların bir karoseri atölyesinde değiştirilerek özel olarak kütüphane biçimine dönüştürülmesidir 177/. Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne bağlı gezici kütüphane 22 Nisan 1969 günü hizmete girmiştir 178/. Son yıllarda kütüphanenin çevre köylere gezici kütüphane ile hizmet götürme işlemi Kültürve Milli Eğitim Bakanlıkları tarafından "programın yüklü olması" gerekçesiyle geri çevrilmiştir 179/.

5.2. Okuyucu

Bu kısımda önce gezici kütüphanenin genel okuyucu durumunu istatistiksel verilerle değerlendirmeye çalışacağız. Ancak gezici kütüphane Ankara İl Merkezinden 23 durakta hizmet verdiği için bu duraklarda hizmet verilen okuyucu gruplarının tümünü ayrıntılı biçimde incelemek araştırmamızın kapsamına giremez. Ankara'da hizmet veren gezici kütüphaneyi türlü yönleriyle incelemiş olan araştırmalar bugüne değin yapılmıştır 180/. Biz hizmet verilen duraklardan kimilerini buldukları semtin halkının sosyo-ekonomik özelliklerini gözönüne alarak ve dört ilçe merkezinde verilen hizmeti kapsamı koşuluyla seçerek inceledik. Ayrıca, seçilen durak yerlerinin tüm sayılanların dışında konum açısından (ilkokul yanı, pazar çevresi, tarihsel yer vb.) değişik olmasına olanaklar elverdiğince özen gösterdik.

Bundan başka seçilen durak yerleriyle, daha önce incelenmiş olan seçilen şube kütüphanelerinin ya da çocuk kütüphanelerinin buldukları semtlerle bağlantı kurmaya çalıştık. Merkez Kütüphaneye

bağlı hiçbir hizmet birimi bulunmayan ve değişik gelirli grupların yerleşme alanlarındaki okuyucuların kütüphaneye gösterdikleri değişik ilgiyi okuyucu sayısını ve ödünç alınan kitapların sayısını karşılaştırarak saptamaya çalıştık.

Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne bağlı gezici kütüphane, "Merkez ve Şube kütüphanelerinin hizmet sahalarının dışında, tercihan, okuma ve kitap satın alma imkânlarından mahrum olan vatandaşların oturdukları semtlerde halka evde okumak için ödünç olarak kitap vermek suretiyle hizmet eder" 181/.

Gezici kütüphane Pazartesi-Cuma günleri resmi çalışma saatleri içinde hizmet verir. Ancak Cuma günü öğlene kadar çalışır ve arabanın bakımı, okuyuculara uyarı mektuplarının vazırlması gibi nedenlerle saat 12.00 de duraktan ayrılır Merkez Kütüphane'ye 12.30 da varır. Gezici kütüphane 15 günde bir aynı gün ve aynı saatte izlencede saptanan yerde bulunur. Resmî tatillerde ve tek olan hizmetlinin yıllık izni süresince hizmet verilmez. 1973 yılında da Kasım ayında Cumhuriyetin 50. yıl sergisi nedeniyle hizmeti verilmemiştir. Bunun yerine bir yurt içi gezici sergisi düzenlenmiştir. Okuyucu 1 kitap 15 gün süre ile ödünç verilir. Ödünç kitap alabilmek için okuyucunun üye olması gereklidir. Bunda da halk kütüphanelerinde uygulanan yönetmelik kurallarına uyulur. Çocuklar, ancak ilkokulun 2. sınıfında kütüphaneye üye olabilirler. İlkolul öğrencisi olan okuyuulardan depozito alınmaz. Öteki okuyuculardan alınır.

Kütüphane genellikle her durakta yarım gün, ya da 2 saat kalmaktadır. Kimi duraklarda daha az, ya da daha uzun süre kaldığı da olmaktadır. Hizmet verilen duraklardan Kavaklıdere semtindeki durakta çok az okuyucu gelmiştir. ilgililerden öğrendiğimize göre bu nedenle bu durak kaldırılmış bunun yerine Namık Kemal Mahallesi'nde hizmet

TABLO: 4-27 Gezici Kütüphanenin Hizmet Verdigi Semtlerde Bulunan Okuyucu Sayısının Semt Nüfusuna Oranı (1977)

Semt Adı	Okuyucu Sayısı	Semt Nüfusu	Okuyucu sayısının Semt halkına oranı
Gazi Mahallesi	75	15.578	% 0.48
Karşıyaka	149	54.078	% 0.27
Samanpazarı (Eski Ankara)	100	37.307	% 0.26
Çiğcin bağları	331	44.953	% 0.73
İncesu (I II)	255	41.732	% 0.61
Toplum Polisi (Akköprü)	204	25.920	% 0.78
İsmet Paşa Mahallesi (Ulus)	144	36.429	% 0.39
Akdere Abidinpaşa	387	71.017	% 0.54
Kalaba-İncirli-Karagâh Mah. (Keçiören)	345	42.284	% 0.81
Aydınlıkevler	300	43.957	% 0.68
Bahçelievler-Emek	140	55.160	% 0.25
Dikmen	168	41.266	% 0.40
Etlik (I II)	107	35.195	% 0.30
Demirlibahçe	69	55.049	% 0.12
Küçükesat-Gazi Osman Paşa	159	44.265	% 0.35
Balgat	162	20.221	% 0.80
TOPLAM	3.095	664.411	% 0.46

verilmek istenmiştir. Ancak, burada da okuyucunun gösterdiği ilginin azlığı üzerine başka semtlerde uygun durak yerleri aranmıştır. Dikmen ve Akderesemtlerinin amaca uygun olduğu düşüncesi üzerine, Namık Kemal Mahallesi'nde verilen hizmet kaldırılmış ve bu iki semt izlenceye alınmıştır. Bu değişikliklerin dışında, 1969-1977 yılları arasında hep aynı duraklarda hizmet verilmiştir.

Uygulanan yöntem, gidilen duraklarda okuyucu ilgisinin az olmasının nedenlerine inmek yerine, durak değiştirmek olmuştur.

Tablo 4-27 de de görüldüğü gibi gezici kütüphanenin hizmet götürdüğü semtlerin nüfusu yaklaşık olarak toplam 664.411. dir. Bu da Ankara kenti nüfusu olan 1.701.004 ün % 39 udur. Kütüphaneyi gerçekten kullanan üyelerin toplamı ise 3095 kişidir. Bu sayı gezici kütüphanenin hizmet verdiği semtlerin toplam nüfusunun % 0.46 sıdır. Tüm Ankara kenti nüfusunun ise %0,18 idir. Üye kayıt defterindeki üye sayısı bize 1977 yılı için 12.119 kişi göstermektedir. Ancak bunlardan yalnız 3095 i kütüphaneden düzenli olarak yararlanmaktadır 183/. Bu da tüm üye sayısı olarak gösterilen sayının %25.53 üdür.

Kimi duraklarda görevliler öğle yemeği için ara verememekte, okuyuculara hizmet vermektedirler. Örneğin, Aydınlıkevler, Çiçin Bağları, Toplum Polisi Merkezi gibi. Bunları da bir hafta boyunca verilen hizmet saatlerine katalım. Cuma günleri öğleden sonra gezici kütüphane Merkez Kütüphanededir. Görevliler hizmet verdikleri günlerde öğle yemeği için ara verdikleri zaman (1 saat) 9.15 - 12.30 - 13.30-17.00 halk 7 saate yakın bir süreyle kütüphaneden yararlanabilmektedir.

I. Hafta "Toplum Polisi Merkezinde ve Aydınlıkevler'de öğle yemeği için ara verilmemektedir. O halde I. hafta okuyuculara haftada 33 saat hizmet verilir. II. Hafta ise Çiçin Bağları durağında öğle yemeği için ara

Durakların konularının değişik olması nedeniyle okuyucuların da değişik eğitim ve kültür yapılarına sahip olacakları ve değişik eğitim ve kültür yapılarına sahip olacakları ve değişik meslek gruplarını temsil edecekleri düşünülebilir. Ancak daha önce yapılan araştırmalarla bizim yaptığımız görüşme ve gözlemler ilginç gerçekleri ortaya koymuştur. Okuyucuların en büyük çoğunluğu ilk ve ortaokul öğrencisidir. Bunları lise öğrencileri ve ev hanımları izlemektedir. Toplum Polisi Merkezindeki okuyucuların hemen hensei Toplum Polisidir. Akköprü semtinde oturanlar hizmetten yararlanmamaktadırlar.

Bunların dışında kütüphane her ne kadar değişik yerlerde dursa da, gelenler genellikle 8-20 yaş arasındaki çeşitli eğitim düzeyindeki öğrenciler olmaktadır. Çok sayıda emeklinin kütüphaneden yararlanabileceği düşünülürse de, gerçek bunun karşıtı bir durumu yansıtmaktadır. 1973 yılında ilk kez okuyuculara anket uygulanarak 1 aylık bir sürede (Mayıs Ayı) 1446 okuyucu araştırmanın kapsamına alınmıştır 185/. Buna göre, bu ay içinde, kütüphaneden sırasıyla öğrenciler, ev hanımları, memurlar, emekliler, tüccarlar ve en son olarak da öğretmenler yararlanmıştır. 1977 yılında da durum 1973 yılına oranla büyük bir değişiklik göstermemektedir. Ancak 1973 yılında Toplum Polisleri araştırmanın kapsamına alınmamış olduğu için memur-okuyucu grubunun sayısında 1973-1977 yılları arasında artış olmuştur.

Gezici kütüphanenin gittiği tüm duraklardaki okuyucuların hepsinin okuma alışkanlıklarını ve özelliklerini incelemek araştırmamızın boyutlarını aşar, Bu nedenle çeşitli noktaları gözönünde tutarak dört ilçe merkezinden kimi durakları seçip, buralarda gerçekten okuyucu niteliğini taşıyan 1564 kişiyi inceledik. Bu da 1977 yılında tüm okuyucuların %51 ini oluşturmaktadır.

Merkez İlçe'den Samanbazarı-Kalecikış merdivenli önü' durağı, Altındağ ilçe merkezinden Çiçin Baçları "Çalışkanlar İlkokulu durağı", Yenimahalle ilçe merkezinden Karşıyaka-"Muhtarlık yanındaki ana cadde III. Cad. durağı", Çankaya İlçe Merkezinden Gazi Osman Paşa "Kız Meslek Lisesi önü" duraklarını okuyucu açısından incelemeyi öteki duraklara yeğ tuttuk 186/.

5.2.1. Merkez İlçe'de Verilen Gezici Kütüphane Hizmeti:

Merkez ilçede verilen hizmeti temsil etmesi açısından "Samanbazarı"nda verilen hizmetin incelemeyi seçmemizin nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

- Semtin, kentin "Eski Ankara" olarak tanımlanan bölümünde olması.
- Durağın tarihsel Ankara Kalesi'nin yakınında olması, bu nedenle tarihsel özelliği bulunan turistik bir yerde bulunması (Yakın Çevrede Anadolu Medeniyetleri Müzesi vardır.)
- Halkın dinlenmesi için yapılmış bulunan bir parkın (Hisarparkı) yanında olması.
- Ulus meydanından geniş bir cadde aracılığıyla ulaşılabilir, bir yerde bulunması (Hisar parkı caddesi). Ayrıca Ulus bölgeciğinin iş merkezlerine yakın sayılabilecek bir uzaklığında olması (Anafartalar Caddesi, Konya Sokak v.b.).
- Bölgede yaşayan halkın, işyeri sahiplerinin dışında, "düşük gelirli grupların" üst düzeyindeki gruplardan oluşması 187/.
- Ankara'da nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu bölgeciğin kapsamına girmesi.

Durak, dik bir yokuş olan Hisar parkı caddesinin en ucunda Ankara Kalesi Hisar parkının çevre duvarlarının altındadır. Çevrede

büyük sayılabilecek oteller vardır. Gezici Kütüphane'nin durakta durduğu 9.00-11.45 yani 3 saate yakın bir sürede bir keresinde salt 1-2 okuyucunun geldiğine tanık olduk. Kış aylarında ve okulların tatil olduğu aylarda ortalama okuyucu sayısı azalmaktadır. Gelenlerin çok azı 30 yaşın üstündedir. Okuyucuların çoğu ilk ve ortaokul öğrencilerinden oluşur. Çok az sayıda lise ve üniversiteyi bitiren okuyuculara rastlanmıştır. Bu durakta yılda toplam 1749 kitap ödünç alınmıştır. Ayda ortalama 159 kitap ödünç alınmıştır. Bir okuyucu yılda ortalama 18 kitap almıştır. En çok alınan tür roman ve çocuk kitabıdır. Bundan başka biyografik yapıtlar ve tarih konusu da okuyucuların ilgisini çekmiştir. Görüştüğümüz okuyucular, dermenin çok eski olduğundan, güncel yapıtlara yer verilmediğinden yakındılar.

Bu duraktan sonra "Samapazarı" semti kapsamı içine giren "Koyun Pazarı"ndaki dükkânların önüne 11.45 de gidilmekte ve 12.000 de hemen Çiğcin Bağlarına doğru hareket edilmektedir. Otobüs durduğu sırada hemen her kez dükkâncıların alış verişini engellediği gerekçesiyle başka yere park edilmesi için şoföre başvurdukları görüldü.

"Eski Ankara"nın nüfusu 37.307 dir. Okuyucu sayısı 100 olduğuna göre budurakta nüfusun ancak %0.26 sına hizmet verilebilmektedir.

5.2.2. Altındağ İlçe Merkezinde verilen gezici kütüphane hizmeti.

Altındağ ilçe merkezinde verilen gezici kütüphane hizmeti açısından Çiğcin Bağları semtinde verilen hizmeti incelemeyi seçmemizin nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

- Nicel halk kütüphanesi hizmeti açısından Ankara'da Çankaya ilçesinden sonra başta gelen bu ilçe merkezinin, tipik gecekondu yerleşme bölgesi özelliklerini taşıyan en eski semt olması.

- Çok yakınında bir Şube Kütüphanesi (Yenidoğan) bulunması.

- Hizmetin önünde verildiği ilkokulun yanında ayrıca Altındağ Halkevi'nin bulunması. Bundan başka Altındağ Yaygın Eğitim Merkezinin de yakında bulunması.

Çinçin Bağları semtinde hizmet verilen durak Çalışkanlar ilkokulunun önüdür. Burada ikili öğretim yapılır.

"Samanpazarı" ve "Koyun pazarı" duraklarından sonra buraya öğle yemeği için ara verilmeden gelinir. Okuyucular zaten okulun önünde toplanmış gezici kütüphanenin gelmesini beklemektedirler. Kapılar açılır açılmaz içeri girerler. Bunların hepsi Çalışkanlar ilkokulu öğrencileridir.

Çalışkanlar ilkokulu'nun öğretmenler odasında bulunan küçük bir kitaplığı vardır. Burada kimi çocuk kitaplarının da bulunduğunu gördük. Ancak bunlar son derece yıpranmış kitaplardı. Danışma yapıtları çok az sayıda ve güncel değildi 188/. Öğrenci ailelerinin ekonomik durumları nedeniyle, sınıf kitaplıklarının oluşturulmasının çok güç olduğu da anlaşılmaktadır. Kütüphane okulun önünde 15 günde bir kez saat 12.00-17.00 arasında durur. Okulun önü semtin en işlek yeridir. Az sayıda yetişkin okuyucunun geldiği de gözlenmiştir. Bunlar genellikle öğretmenlerdir. Ayrıca, az sayıda serbest meslek sahibi okuyucu vardır. Ev hanımı hemen hiç yoktur.

Kütüphaneden yararlananların 3/4 ü öğrencidir. Kız ve erkek öğrenci okuyucuların sayısında büyük bir fark görülmemiştir. Öğrenci okuyucuların çoğunluğunu ilkokul öğrencileri oluşturur. Bunları ortaokul öğrencileri izler. Liseyi bitirmiş okuyucuların sayısı 11-12 yi geçmez. Üniversiteyi bitirmiş okuyucu yoktur.

En çok çocuk kitapları ödünç alınmakta ve aranmaktadır. Bunların içinde de öykü, macera romanı türleri istenir. Yetişkinlerin de aşk macera romanları ve tarihsel kahramanlık romanlarına ilgi

gösterdikleri saptanmıştır. Bu durakta yaklaşık bir yıl içinde (11 ay) 7139 kitap ödünç verilmiştir. Ayda ortalama 649 kitap ödünç verilmiştir. Bir okuyucu yılda ortalama 22 kitap almıştır.

Çiğcin Bağları semtinin nüfusu (Altındağ bölgesi) 44953 tür. Okuyucu sayısı 331 olduğuna göre burada nüfusun ancak %0.73 üne hizmet verilebilmektedir.

5.2.3. Yenimahalle İlçe Merkezinde verilen gezi kütüphane hizmeti

Yenimahalle ilçe merkezinde verilen gezi kütüphane hizmeti açısından Karşıyaka semtinde verilen hizmeti incelemeyi seçmemizin nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

- Merkez kütüphaneye en yakın semt olması
- Karşıyaka halk pazarının kurulduğu gün pazarın yakınında hizmet verilmesi

- Semtin orta gelirli gruplarının daha çok alt kesimlerine ait grupların yerleşim alanları olması.

- Gezici kütüphanenin muhtarlığa yakın bir yerde durması. Durak Demetevler, III. Cadde ile İvedik Caddesinin kesiştiği noktanın alt kısmındadır. Çevrede okullar, postaneler sinema ve çok canlı bir alışveriş merkezi vardır. Pazar ile durak arası 10-15 dakikalık bir uzaklıktır.

Aynı gün sabahleyin öğlene kadar Gazi Mahallesiinde hizmet verildikten sonra öğle yemeği için ara verilir. Saat 13.45 sularında buraya gelinir ve 17.15 e kadar burada kalınır.

Okuyucuların çoğunluğunu öğrenciler oluşturur. Az da olsa kimi yetişkinlerin geldiği görülmüştür. Bunların da çoğunluğunu ilkokul

bitirenler oluşturmaktadır. Ancak, bu durakta orta ve dengi okullar³ lise ve dengi okulları bitirenlerin sayısı da 50 yi bulur. Okuyucuların çoğunluğu kadındır. (80). Üniversiteyi bitirmiş okuyucu yoktur. Yetişkinlerin içinde en çok ev hanımları, memurlar ve serbest meslek sahibi okuyucular bulunur.

Burada da en çok roman-öykü türü kitaplar ödünç alınmıştır. Öğrenciler de çocuk kitapları, tarihsel romanlar almışlardır. Bir yıl içinde 2959 kitap ödünç alınmıştır. Ayda ortalama 269 kitap ödünç verilmiştir. Bir okuyucu yılda ortalama 20 kitap almıştır. Bu semtte okuyucu sayısı 149 dur. Semt nüfusu ise 54.078 kişidir. Bu durumda semt nüfusunun ancak % 0.27 sine hizmet verilebildiği saptanmıştır.

5.2.4. Çankaya İlçe Merkezinde verilen gezici kütüphane hizmeti

Burada hizmet verilen duraklardan Gazi Osmanoğlu semtinde verilen hizmeti seçmemizin nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

- Ankara Kentinde en yüksek gelirli grubun yerleşme alanı içinde verilen hizmet olması 189/.
- Kışın çok soğuk aylarda gezici kütüphane otobüsünün çoğu kez çıkamadığı ve hizmet vermediği tek semt olması.
- Okullara yakın bir yerde hizmet vermesine karşın öğrencilerin ilgisini çekmemesi.
- Yabancıların en yoğun olarak yerleştikleri bölge olması
- En yüksek oranda aydının bulunduğu semt olması.
- Semtte hiçbir Türk kütüphanesinin bulunmaması, verilen tek kütüphane hizmetinin gezici kütüphane aracılığı ile verilmesi.
- Burada hem yabancılara hem de yabancı kültür etkisindeki Türklere özel hizmetler verilmesinin yerinde olacağı düşüncesi. Bu nedenle de şu andaki durumun ivedilikle saptanması için durakta verilen hizmetin incelenmesinin gerekliliği.

Hizmet izlencesinde "Kız Enstitüsü Önü" olarak tanımlanan durak Gaziosmanpaşa'nın en uç noktalarından birindedir. Reşit Galip Caddesi ile İlk Adım sokağının kesiştiği noktada Arnavutluk Büyükelçiliğinin karşısındadır. Çok yakında Avustralya Büyük Elçiliği, Japonya Büyük Elçiliği, İran Kültür Merkezi ve biraz daha yukarıda Vietnam Maslahatgüzarlığı vardır. Yakın çevrede Irak, Pakistan Büyük elçiliği ve Irak Kültür Merkezi vardır. Çevrede çocuk bahçeleri, villa tipi bahçeli evler bulunur. Gezici kütüphane otobüsü Reşit Galip Caddesinin dik yokuşunu kışın yolların buz tuttuğu günlerde çıkamadığı için bu günlerde hizmet verilememektedir. Durak Gazi Osman Paşa İlkokulu ile Gazi Osman Paşa Meslek Lisesi ve Pratik Kız Sanat Okulunun çok yakınındadır.

Kız Sanat Okulunun bulunduğu İlk Adım Sokağında çeşitli kimselere (İlk Adım Bakkaliesinin sahibi, çocuklar, kapıcılar, yabancılar) Kütüphane hakkında sorular yönelttik, Gezici kütüphane o semte 2 gün önce gelip hizmet verdiği halde, kütüphaneyi yalnız bir çocuk anımsadı. Ancak bu çocuk da artık kitap almadığını, kitapların çok eski olduğunu söyledi. Çevrede gezici kütüphaneye ait hiç bir durak levhası yoktu.

Gezici kütüphane bu durağa 15 günde bir kez Küçükkesat semtinde hizmet verdikten sonra 10.30-12.30 saatleri arası gelmektedir. Öğle yemeği için araverildikten sonra buradan Balgat'a gitmektedir.

Bu durakta genellikle öğrenciler okuyucuların çoğunluğunu oluşturmakta birlikte, ilgi öteki semtlere oranla oldukça sınırlıdır. Yalnız 6 yetişkin okuyucu vardır. Bunların ikisi üniversiteyi bitirmiştir. Öteki okuyucuların 21'i ortaokul ve liseyi bitirmiştir. Geri kalanlar ilkokul öğrencisidir. Ya da ilkokulu bitirmişlerdir. Okuyucuların

çoğunluğu bu durakta hanım okuyuculardan oluşur. Burada da genellikle aşk ve macera romanlarıyla, çocuk kitaplarına ilgi gösterilmiştir.

Gaziosmanpaşa semti olarak tanımlanan yöreye Çankaya'nın bir bölümü ve Petekevler girmektedir. Bölgenin nüfusu yaklaşık 20.000 e ulaşır. Okuyucu sayısı ise 84 tür. Buna göre kütüphane semt nüfusunun ancak %0.42 sine hizmet götürmektedir.

Bu durakta 1 yılda 726 kitap ödünç verilmiştir. Ayda 66 kitap ödünç verilmiştir. Bir okuyucu yılda 9 kitap almıştır.

5.3. Derme

Merkez Kütüphaneye bağlı Gezici Kütüphanenin dermesi 1977 yılında 6424 kitaptır. Gezici Kütüphane için her konudaki kitapların her yıl ne oranda arttığını belirten bir istatistik çizelge yıllara göre düzenli olarak tutulmamıştır. (1972 ve 1978 yıllarında böyle bir istatistik tutulmuştur. 1978 yılı araştırmamızın kapsamına girmemekle birlikte 1977 yılına ait bilgiyi içerdiği için yararlandık.) Katalog yoktur.

Kitap demirbaş defterinde konu numaraları verilmediği için, ya da yanlış verildiği için bu yolla da kesin olarak dermeyi her yıl konular açısından inceleme olanağı yoktur. Kitaplar satın alınırken gezici kütüphane dermesine ayrıca kitap satın alınıp özel olarak ayniyat makbuzu kesilmediği için bu yolla da her yıl (1972 ve 1977 yılları dışında) hangi konuda ne kadar kitap arttığını saptama olanağı yoktur.

İlgililerle yaptığımız görüşmeler sonucu her yıl en çok roman satın alındığını öğrendik. Çocuk kitaplarının sayısı yaklaşık 1000 kadardır. Bu da dermenin 1977 yılındaki kitap sayısına göre dermenin %15 i kadardır. Bu kitapların çoğu sürekli olarak ödünç alındığı için tümünü inceleme olanağını bulamadık. Dermede süreli

yayın yoktur. Danışma yapıtlarının sayısı ise 1977 yılında 35-40 ı geçmez. Bu da tüm dermeye oranla, dermenin %0.62 sini oluşturur. Sayıca 40 adet olmalarına karşın gerçekten kullanılamıyacak kadar eski bilgileri kapsamaktadırlar. Görünüşleri de çok yıpranmıştır. Yerleşik birimlerin danışma dermelerini anımsatan niteliktedirler.

Kitapların çoğunun sırtları yazısızdır. Kiminin etiketleri düşüştür. Ciltler çok eski ve yıpranmış bir görünümdedir.

Gezici kütüphane hangi semte giderse gitsin dermesinde herhangi bir değişiklik yapmaz. Verilen hizmet de ödünç kitap vermekten öteye geçmez. Merkez Kütüphane'de gezici kütüphane için hazırlanmış başka bir derme yoktur. Otobüs tüm dermeyle durakları dolaşır.

Tablo 4-28: Gezici Kütüphanenin Dermesi ve Üye Sayısı (1972-1977)

YIL	Derme	Yıllık kitap artışı	Üyeler Erkek Kadın	Toplam	Ödünç alınan kitapların sayısı	1 üyenin 1 yılda ödünç aldığı kitapların ortalama sayısı
1972	4432	264	3818 3811	7629	48035	6,3
1973	5001	569	4422 4308	8730	42849	5
1974	5596	595	5162 4721	9883	34390	3.5
1975	5847	251	5488 5028	10516	32297	3
1976	6009	162	5846 5355	11201	30284	2.7
1977	6424	415	6358 5761	12119	36174	2.9

Daha öncede değinildiği gibi okuyucu sayısı 1977 yılında 3095 tir. Üye kayıt defterine göre ise resmi istatistiklere yansıyan üye sayısı 1977 yılında 12119 u bulmuştur. Buna göre 6 yıl içinde kütüphaneye 4490 yeni üye kaydedilmiş demektir.

3095 kişi 1977 yılında 36174 kitabı ödünç almıştır. O halde 1 okuyucu yılda ortalama yaklaşık 12 kitap ödünç almıştır. Eğer üye

sayısını okuyucu sayısı olarak kabul edersek o zaman 1977 yılında 1 üye yaklaşık 3 kitap ödünç almış olmaktadır. Ancak dermede yalnız 6424 kitap bulunduğunu da gözden kaçırmamak gerekir. 3095 okuyucunun her birine ancak 2 kitap düşmektedir. Eğer bu sayı 12119 olsa o zaman 0,53 kitap yani 1 okuyucuya 1 kitap bile düşmeyecekti. Aracın içinde, arka kısım enine ve yan kısımlar uzunluğuna kitap rafları ile donatılmıştır. Raflar özel olarak eğimli hazırlanmıştır.

Ön kısımdaki kapının kütüphanenin çıkış kapısı, arka kısımdaki kapının ise kütüphanenin giriş kapısı olarak kullanılması düşünülmüştür. Ancak, okuyucular bir otobüsün giriş kapısının ön kapı olmasına o denli koşullandırılmışlardır ki burada da aynı yöntemi uygulamak istemektedirler. Bu yüzden okuyucularla görevli arasında sık sık tartışma çıkmaktadır.

Soğuk kış aylarında ise sorun kendiliğinden çözümlenmektedir. ön kısımda şoförün koltuğunun hemen arkasında kurulan ve araçtaki tek ısınma kaynağı olan gaz sobasının çevresinde toplanılmaktadır. Bu nedenle de okuyucuların ön kapıdan girmelerine ve çıkmalarına "göz yumulmaktadır". Kışın otobüsün kapıları kapatılır. Çoğu kez, okuyucular boşuna arka kapıdan girmesinler diye arka kapının kilitlendiği de olur. Ozerlerinde yazın başka, kışın başka yöntem uygulanan okuyucuların bu konuda zorluk çektiklerini gördük.

Girişte hemen soldaki rafın yalnız 2 gözü çocuk kitaplarına ayrılmıştır. Bunlara çocuklar yetişebilir, yükseklikleri uygundur. Bu kitapların yanında danışma yapıtları bulunur. Her iki yanda otobüsün uzunlunca sıralanan raflar, yetişkinlerin okuyabileceği kitaplarla tümüyle doldurulmuştur. Bunlar hizmet sırasında saptandığı gibi en az okunan kitaplardır. Hattâ çoğunun yıllardan beri ödünç alınmadığı görevli

tarafından söylenmiştir. Çocuk kitaplarının bulunduğu rafta ise 150-200 kitaptan fazla kitap bulunmaz. 700-800 kitabı çocuklar sürekli olarak çeşitli duraklarda ödünç almaktadırlar. Kitaplar Dewey Onlu Sınıflandırma sistemine göre konularına ayrılmış olarak raflara dizilmişlerdir.

Kitaplar dermeye genellikle satın alma yoluyla sağlanmış tar. Bu arada resmi kurumlardan da çok sayıda kitap bağışı gelmiştir 190/. Okuyucularla ve görevlilerle yaptığımız görüşmeler, yaptığımız gözlemler ve istatistiksel bilgiler sonucu okuyucuların bu hizmet biriminde daha çok roman-öykü türü kitaplara ilgi gösterdikleri saptanmıştır. Söylenişine göre bunları da biyografiler, tarihsel yapıtlar izlemektedir. En çok ödünç alınan kitaplar ise çocuk kitaplarıdır. Ancak, bunların sayısı oldukça kısıtlı olduğu için kütüphaneye gelen çocuklar kimi kez yetişkinler için sağlanmış olan kitapları da almaktadır. 1977 yılında dermede çeşitli konularda sağlanmış bulunan kitapların sayısını inceleyecek olursak, en çok roman-öykü türü kitaplarla, sosyal bilimlerle ilgili kitapların bulunduğunu görürüz 191/. Dermede kitap dışı materyal yoktur.

5.5. Görevliler

Kütüphanede 1972-1977 yılları arasında görev yapmış olan görevli ilkokulu bitirmiştir. Hiçbir meslek kursu görmemiştir. Otobüsün şoförü ilkokulu bitirmiştir. Hizmet süreci içinde görevliye yardımcı olmaktadır. Bu şoför hastalandığı, yada izne çıktığı zaman Merkez Kütüphanenin ikinci şoförü otobüsü hizmete çıkarır. Kütüphane görevlisinin hastalandığı zaman kimi kez şoför hizmeti sürdürür. Ancak, görevli yıllık izne çıktığı zaman hizmet durdurulur.

5.6. Yapı (Araç)

Gezici kütüphanenin hizmet verdiği araç aslında 1966 Model 6 silindirli, iki kapılı bir Bedford (BMC) J6LC5 tipi dizel kamyonur 192/. Bu araç 1969 yılında Giresun Sanat Enstitüsünde gezici kütüphane aracı biçimine dönüştürülmüştür. Otobüsün 3000 cilt kitap taşıma gücü vardır. Aracın uzunluğu 8.35 m, eni 2.40 m, yüksekliği 2.85 m dir. İç genişliği 2.35x7.65 m 17.97 m dir. Aracın dışı 20 m² genişliğindedir. Rengi açık mavidir. Otobüsün yalnız ön camının üstünde dikkati çekemeyecek küçük harflerle "gezici kütüphane" yazılıdır. Isı sorununa bir çözüm yolu bulmak amacıyla 1976 yılında bir girişimde bulunulduysa da sonuç alınamamıştır. Merkez kütüphane yöneticileri Ankara Belediyesine başvurarak hizmet götürülen duraklardaki elektrik direklerine yaptırılacak prizlerle gezici kütüphanenin iç ışınımını elektrik yoluyla sağlamaya çalıştılar 193/. Her ne kadar "Ankara Belediyesi ile anlaşmaya varıldığından" söz ediliyorsa da, bugüne dek olumlu bir sonuç alınamamıştır. Konuyla ilgili olarak görüştüğümüz Ankara Belediye Başkan Yardımcısı bunun Belediye için çok masraflı olacağı konusunda Belediyece görüş birliğine vardıklarını bildirdi 194/. Bugün kullanılan gaz sobası hem çok tehlikelidir hem de masraflıdır.

Kimi kez bu sobaya bile yakıt bulunamamaktadır. O zamanlar hizmet verenler, hem de okuyucular için kütüphanede geçirilen süre güç koşullar altında geçmektedir. Soba arka kısma hiç ısı vermemektedir. Kışın hem aydınlatmanın zayıf olduğu, hem de iç ısı yetersiz olduğu aylarda, okuyucu çok az sayıda gelmektedir.

Gezici kütüphane aracının Merkez Kütüphanede kapalı bir garajı yoktur. Kütüphanenin önünde park yeri vardır. Hizmet verilen duraklarda hizmet verildiğini ve hizmet süresinin bildiren hiçbir durak levhası yoktur.

6. Bölge Cilt Atölyesi

Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda "Bölge Halk Kütüphaneleri"nin görevleri belirlenirken bu kütüphanelerin cilt atölyelerinde "Bölge Halk kütüphanelerine bağlı kütüphanelerin cilt işlerinin" yapılacağı belirlenmiştir 195/. Ankara bölge (CiltAtölyesi(tümü 44 kütüphane olan) Ankara, Bolu ve Zonguldak il ve ilçelerinde bulunan halk ve çocuk kütüphanelerinin, cilt işlerini yapmakla yükümlüdür 196/. Ankara Bölge Cilt Atölyesinde 1972-1977 yıllarında Merkez Kütüphane'ye bağlı kent içi tüm halk-çocuk kütüphaneleri ve gezici kütüphane için ciltletilen kitapların sayısı 6 yıl içinde 30822 yi bulmuştur. Yılda ortalama 5137 kitap yalnız bu kütüphaneler için ciltletilmiştir. Her hizmet birimi için yılda ortalama 395 kitap ciltlenmiştir 197/. 1972 yılından başlayarak Merkez Kütüphane'de derleme yoluyla gelen süreli yayınların da ciltlenmesi sürdürülmektedir. Kent içindeki hizmet birimleri içinde en fazla kitap, Merkez Kütüphane için ciltlenmektedir. Ciltlenen kitap sayılarının elde edilecek yeni teknik olanaklarla daha da artacağı sanılmaktadır 198/. Cilt atölyesinde kitap ve süreli yayınların ciltlenmesinden başka katalog fişlerinin kesimi, kâğıt kesimi, ödünç kitap verme kutularının hazırlanması, imza defterlerinin yapımı gibi işler de yapılır. Ankara Bölge Cilt Atölyesinde Kültür Bakanlığının düzenli aralıklarla açtığı ciltcilik kurslarına, öteki bölge cilt atölyelerinden ciltçiler katılır 199/.

Bölge Cilt Atölyesi 1971-1972 yılından beri Merkez Kütüphane'nin bodrum katına yerleştirilmiştir. Yer gene de yeterli olmadığı için kitap deposunun bir kısmı bölünerek ciltahaneye verilmiştir.

Bölge Cilt Atölyesinde 1977 yılında dört görevli çalışmaktadır. Hepsi ilkokulu bitirmiştir.

7. Kitap İkmal Deposu

Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı Kitap İkmal Deposu 1956 yılında kurulmuştur. Bu deponun kurulmasındaki amaç şöyle dile getirilmiştir:

"Depo resmi kuruluşlara bağlı kütüphanelerin fazla eserlerini toplayıp yeni kurulan kütüphanelere sevk etme göreviyle yükümlüdür" 200/.

Kütüphaneler Komitesi Raporu'nda bu konu da ele alınmış ve öneriler getirilmiştir:

Buradaki kitapların sayısını çoğaltmak üzere, "Derleme kanunu dışında Basın-Yayın Umum Müdürlüğüne, Cumhuriyet Savcılığına ve Emniyet Genel Müdürlüğüne verilen, bu kurumlarda gereksiz bulunup atılan yeni yayınların seçilerek bu depoya temini düşünülebilir" denilmektedir 201/.

Depodaki kitapların sayısını kesin olarak saptamak olanaksızdır. Kayıtları yoktur, ya da eksiktir. Raflara yerleştirilmeleri tümüyle düzensizdir. Burada Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne derleme yoluyla gelen kimi süreli yayınlarda paketler halinde yığılmıştır. Bunlar henüz açılmamıştır. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bütçesinden, halk kütüphaneleri için Merkez Kütüphane tarafından alınan çeşitli kitaplar da 202/ buraya gönderilir.

Depo'nun bu görevinden başka tüm "Türkiye kütüphanelerine lâzım olan, teknik malzemeyi sevk etmesi" 203/ gibi Merkez Kütüphane'ye büyük bir yükümlülük getiren görevi vardır. 1973 yılında deponun üzerindeki yükü hafifletmek ve işlerlik kazandırmak amacıyla, Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı "Yayın ve Kitap İkmal Deposu" kurulmuştur 204/. Kitap İkmal Deposu Ankara Atatürk Lisesi'nin bahçesinde bulunan bir depoya yerleştirilmiştir. Depo, "183,5 m² lik bir depo, 20 m² lik bir ardiye ve 25 m² lik bir görevli odasından oluşur" 205/. Deponun ısılandırılması

ve havalandırılması son derece yetersizdir. Depo liseyi bitirmiş bir görevliyle ilkokulu bitirmiş bir hizmetli çalışır. Görevli hiçbir meslek kursu görmemiştir.

8. Tanıtma Etkinlikleri

Merkez Kütüphane'nin ve bağlı kuruluşlarının düzenli olarak geliştirilmiş hiçbir tanıtma etkinliği yoktur.

Kütüphaneyi tanıtıcı el ilanları, broşürler hazırlanmamıştır. Gazetelere hizmet biçimi ve süresi ile ilgili bilgiler verilmemiştir. Ancak kimi kez Kütüphanecilik Bilim Dalı ile ilgili meslek dergilerine "haber" ler verilmiştir. Çok seyrek olarak 1972-1974 yılında kütüphanenin konferans salonunda kütüphanecilikle ilgili konularda konferanslar verilmiştir. Ancak 1975 yılından bu yana bu salon süreli yayınlar deposuna dönüştürüldüğü için buradaki etkinliklere son verilmiştir. Belirli gün ve haftalarda sergiler düzenlenmiştir. 1973 yılında Cumhuriyetin 50. yılını kutlama amacıyla sergiler açılmıştır. Bunun TRT aracılığıyla halka duyurulmasına çalışılmıştır 206/.

Gezici kütüphaneyi tanıtıcı hiç bir etkinlik (radyo anonslarının dışında) yapılmamıştır. Yalnız bir kez 1973 yılında Cumhuriyetin 50. yıl dönümünün kutlanması amacıyla gezici kütüphane Ankara'nın dışındaki illere ve ilçelere de gönderilmiştir 207/. Ayrıca, Cumhuriyetin 50. yıldönümü ile ilgili olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğüne gezici kütüphane ile ilgili bir film halka gösterilmiştir 208/.

Bunlardan başka Merkez Kütüphane görevlileri tarafından Kütüphane Haftalarında radyoda ve çeşitli okullarda kitap ve kütüphanecilikle ilgili konuşmalar yapılmışsa da bunlarda Merkez Kütüphane ve etkinliklerine ağırlık verilmemiştir.

B. CEBECİ HALK KÜTÜPHANESİ

1. Tarihsel gelişim:

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin ilk ve ikinci olarak yerleştiği yapıların ne denli yetersiz olduğuna daha önce de değinilmişti. Bu duruma bir çözüm bulmak amacıyla Cebeci'de kütüphane'nin yerleştirilebileceği yeni bir yapının yapımının hazırlıklarına başlandı. Ancak bir süre sonra bu yapının da Merkez Kütüphane için yeterli olmayacağı anlaşıldı. Bunun üzerine Cebeci semtinde elde edilen arsa üzerinde Cebeci Semt Kütüphanesi olabilecek bir yapının temeli atıldı. Ancak, Merkez Kütüphane'nin asıl yapısına kavuşuncaya kadar burada hizmet vermesi ve bulunduğu yerden bir an önce taşınmasına karar verilmişti 209/. Yapının temeli 16 Haziran 1967 günü törenle atıldı. Bu yapının özelliği Ankara'da yapılacak olan ilk kütüphane yapısı olması ve "planının kütüphaneciler ile mühendis ve mimarların işbirliği sonucu" yapılmış olmasıydı 210/. Ankara'da aynı tip yapıdan 5 semte daha kütüphane yapılması düşünülmüştü.

Merkez kütüphane kendi yapısında yersizlikten dolayı hizmete sunamadığı 20.000 cilt kitabı da buraya yerleştirecekti. Ayrıca, kentin çeşitli yerlerinde bulunan Eski Eserler Bölümü, Cilt Atölyesi, "Cebeci Halk İare Servisi" ve Demirlibağçe Çocuk Kütüphanesinin de aynı yapı içinde hizmet vermeleri isteniyordu 211/. Kütüphanede 1972 yılında kuruluş hazırlıklarına başlandı. 1973 yılında ise okuyuculara hizmet vermeye başlandı. 1972-1973 yıllarında Cebeci Semt Kütüphanesi Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'nün yönetiminden ayrılarak Cebeci Halk Kütüphanesi Müdürlüğü haline getirilmiştir. Yönetim açısından yalnız Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlıdır.

2. Okuyucu:

Cebeci semti orta gelirli grupların yerleşme alanlarından. Bölgenin nüfusu 55.049 kişidir 212/. Kentsel hizmet birimleri yetersizdir. A. O. Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin başka yere taşınmaları halinde burada ilk ve orta öğretim kurumlarının yer alması düşünülmektedir 213/. Bölgede çok sayıda yüksek öğretim kuruluşu, bununla ilgili olarak da çok sayıda öğrenci yurdu vardır. Bölgede fakülte ve hastane kütüphaneleri, Demirlibahçe ve Kurtuluş Çocuk Kütüphaneleri bulunmaktadır. Denebilir ki burası çocuk okuyucular için kütüphane açısından en zengin bölgedir. Bölgede genellikle kamu sektöründe çalışanlar yerleşmiş bulunmaktadır.

Okuyuculara 1972-1973 yıllarında denodan kitap verilmemiştir. Okuyucular kendi kitaplarını okumuşlardır.

İlk kez 1973 yılı Haziran ayından başlayarak danışma yapıtları okuyucu salonuna konmuştur. Böylece, okuyucular bu yapıtlardan yararlanabilmişlerdir.

1973 yılında okuyucuların öğrenci, ya da yetişkin olarak gruplanmaları yapılmadığı için bu konuda kesin bir şey söyleyemiyoruz. Ancak kendi gözlemlerimiz sonucu okuyucu salonundan hemen hemen yalnız öğrencilerin yararlandıklarını biliyoruz.

1973-1977 yılları arasında okuyucular denodaki dermeden de yararlanabildiler. Ancak bunları Merkez Kütüphane'de olduğu gibi yalnız okuyucu salonunda okumalarına izin verilir. Danışma yapıtlarından yararlanabilmek için bile okuyucu, adını, soyadını, mesleğini, cinsiyetini, kitabın "tasnif" no.sunu okuduğu kitabın adını yazmak ve imzasını atarak zorundadır. Önce istekle danışma yapıtlarından yararlananlar bir süre sonra bu iş için gerekli işlemlerden sıkılmaya başlamış ve gene kendi kitaplarına dönmüşlerdir 214/,

Kütüphanenin dermesinden 1974-1977 yıllarında da en çok öğrenciler yararlanmışlardır. Ancak, yıllar geçtikçe okuyucuların sayısında büyük bir düşüş görülmüştür. Kütüphaneye kendi kitaplarıyla gelen okuyucuların (B grubu) sayısının da, A grubu okuyuculara oranla çok olmasına karşın, giderek azaldığı dikkati çekmektedir 215/.

Tablo 4-29: Cebeci Halk Kütüphanesi Okuyucularının Gruplanışları

YIL	A Grubu Okuyucular			B grubu okuyucular	Toplam
	Öğrenci	Yetişkin	Toplam		
1974	4149	827	4976	29182	34158
1975	5017	75	5096	34983	40075
1976	1883	14	1897	23012	24909
1977	1839	31	1870	14905	16775
Toplam	12888	947	13835	102082	115917

Tablodan da izlenebileceği gibi kendi kitaplarıyla gelen okuyucular bu kütüphanede çoğunluktadır. Bunların da gene hemen hepsinin öğrenci oldukları gözlemler ve görüşmeler sonucu saptanabilmektedir.

Evlere ödünç kitap verme servisinin de okuyucularının giderek daha az yararlandıkları ödünç alınan kitapların sayısının azalmasından belli olmaktadır. Okuyucuların bu servisten aldıkları kitaptan okuyucu salonunda okumaları da yasaklanmıştır. Servisin görevlisiyle girişebildiğimiz olumlu işbirliği sonucu özellikle 1977 yılında servisten yararlanan "okuyucuların" sayısını, saptayabildik.

Tablo 4-30 Cebeci Halk Kütüphanesi Evlere Ödünç Kitap Verme Servisinden Ödünç Alınan Kitapların ve Üyelerin Sayısı.

YIL	Üyeler	1 üyenin yılda aldığı kitap	Ödünç alınan kitaplar	Derme	Ödünç alınan kitapların dermeye oranı
1974	2514	2	5615	3579	%157
1975	2528	2	5943	3635	%163
1976	2629	1	3030	5505	%55
1977	2793	0,55	1542	3504	%44

1977 yılında servisten 1523 okuyucu yararlanmıştır. Bu da toplam üye sayısının % 56 sını oluşturur. Okuyucular 1977 yılında 1542 kitap almıştır. Buna göre 1 okuyucu yılda ortalama 1 kitap ödünç almıştır. Bu hirimden yararlanan okuyucuların da çoğunluğunu öğrenciler oluşturmaktadır. 1977 öğrenciler: 1148, yetişkinler: 375 .

3. Derme

Derme, Kitap İkmal Deposundan gönderilen yabancı dilden kitaplar ile, Ankara 11 Halk Kütüphanesine derleme. dışı gelmiş 216/ olan yapıtlar ve önceleri Merkez Kütüphane'ye bağlı olan Cebeci "Halk İare: Servisi" nin dermesiyle, satın alınarak sağlanan resmi kurumlar ve özel kişilerden bağış alarak kabul edilen kitaplarla Cebeci Eski Eserler Bölümünün dermesinden oluşmaktadır. Görsel işitsel araç-gereç yoktur.. Özel kişilerin kitap bağışları hiçbir ayıklama yapılmadan kabul edilmekte idi (1972-1975). Bu kütüphanede de bir aksesyon bölümü yoktur.

Dermenin en önemli kısmını değerli yazmalarla, eski harfli basma yapıtlar oluşturmaktadır 217/.

Cebeci Kütüphanesinde 1977 yılında toplam 3564 yazma vardır. Bunların 895 si Türkçedir. Geriye kalanların 2332 si Arapça, 334 ü Farsça ve ikisi de öteki dillerdedir. Dermede bulunan basma yapıtların sayısı ise 40737 yi bulmaktadır. Bunlardan 9200'ü eski harfli türkçe yapıtlardır. Yabancı dilde yapıtların sayısı ise 18957 dir. Bunların 15785'i batı dillerinde geri kalanı ise (3172) Arapça ve Farsçadır.

1977 yılında kütüphanenin dermesi 44301 yapıttır. Buna göre dermenin %49 u yabancı dilde yapıtlardan (basma ve yazma) oluşmaktadır (21625) Bunlardan Arapça ve Farsça yapıtlar (5840) ise dermenin %13 ünü oluşturur. Eski harfli Türkçe yapıtlar (10.186) ise dermenin

%23'ünü oluşturur. Tümü bağış olarak gelen süreli yayınların sayısı 84 tür. 1977 yılında süreli yayınların kütüphane dermesine oranı %0.18 dir. Günlük gazete alınmaz.

Danışma yapıtlarının bir kısmı ingilizcedir. Ancak bunları kullanan okuyucuların sayısı yok denecek kadar azdır. Danışma yapıtları 150 kadardır. Son yıllarda güncelsayılabilen danışma yapıtları alınmıştır. 1977 yılında danışma yapıtlarının tüm dermeye oranları %0.34 tür. Çocuk kitaplarının sayısı 626 dır. Bunların tüm dermeye oranı %1.41 dir. Bunların büyük bir kısmı güncel ve "iyi çocuk kitabı" niteliğini taşıyan kitaplardır.

Kitapların büyük çoğunluğu ciltletilmiştir. Dermenin %83 ü ciltlidir. Bunlar Bölge Cilt Atölyesinde, kısmen de özel cilttevelerinde ciltletilmektedirler.

1973-1977 yılları içinde kitap artışı en çok roman-öykü türü kitaplarda ve sosyal bilimlerle ilgili konularda olmuştur. Bunlardan sonra tarihsel yapıtlarla biyografik incelemeler gelmektedir. Ancak, bu kütüphanede roman-öykü türü kitaplar, 1977 yılında dermenin %40 ını, sosyal bilimlerle ilgili kitaplar %23 ünü ve tarihsel yapıtlarla biyografyalar %14 ünü oluşturmuşlardır. Öteki konulara da düzenli olarak kitap sağlanmıştır. Kütüphanenin dermesi (1973-1977): 1973: 21.438 1974: 38.132, 1975: 39.090, 1976: 42.444, 1977: 44.301 dir.

Evlere ödünç kitap verme servisine ise 1974-1977 arasında en çok (%70 oranında) roman-öykü türü kitap sağlanmıştır. Bunu %15 ile tarihsel yapıtlar ve biyografyalar izler. Sosyal bilimlerle ilgili kitaplar ise dermenin ancak %7 sini oluşturur. Öteki konular oldukça zayıf kalmıştır (%8). 1977 yılında bu bölümde bulunan çocuk kitapları kurulmakta olan çocuk bölümüne verilmiş, danışma yapıtları ise okuyucu salonuna çıkarılmıştır.

1974-1977 yılları arasında bu servisin dermesi 1974:3579, 1975: 3635, 1976: 3505, 1977: 3504 218/.

Okuyucuların en çok ilgi gösterdikleri konular, sırasıyla, edebiyat, genel konular, biyografya ve tarih olmuştur. 1974 yılında %93, 1975 yılında %77, 1976 yılında %90 ve 1977 yılında %94 oranlarında bu konularda kitap alınmıştır. Ana depodan okuyucu salonuna çıkarılması istenen kitapların çoğu da konu açısından yukarıdaki sıralamayı izlemiştir.

Kütüphaneye gelen okuyucular için yazmaların incelenmesine olanak verecek özel bir oda hazırlanmamıştır. "Nadir eserler" bir görevlinin odasında incelenebilir. Okuyucunun gereksinmelerini karşılayabilecek görsel araçlar, ne burada ne de kütüphanede vardır. Bu yapıtların fotokopi ya da mikrofilmleri alınmak istenirse okuyucunun bir çok karışık işlemi yerine getirmesi gerekmektedir 219/. Ortalama 15-20 gün beklenmesinin gerektiği ilgililerce söylenmiştir. Bu kütüphane, dermesinin niteliği nedeniyle halk kütüphanesi hizmeti yerine "nadir eserler ile ilgilenenlere hizmet vermek eğilimindedir.

4. Bütçe:

Cebeci Halk Kütüphanesinin bütçesi Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün bütçesinden karşılanır. Cebeci Halk Kütüphanesinin 1972-1977 yılları arasındaki bütçesi:220/.

Tablo 4-31: Cebeci Halk Kütüphanesi Bütçesi (1972-1977)

Yıllar	Bütçe (Aylıklarla Birlikte Harcanan)	Yayın Satın Alımı ödeneği	Ödeneğin tüm bütçeye oranı %
1972	91.554.- TL.	5.690.- TL.	6.2
1973	289.326.- TL.	3.044.- TL.	1
1974	381.811.- TL.	1.661.- TL.	0.43
1975	619.019.- TL.	7.516.- TL.	1.2
1976	1.027.301.- TL.	21.260.- TL.	2
1977	1.114.964.- TL.	1.000.- TL.	0.09

Görüldüğü gibi bütçede her yıl belirli bir oranda artış görülmektedir. Buna karşın yavin alımları için ayrılan ödenekler yalnız 1972 yılı bütçesinde tüm bütçenin %6.2 si oranında tutulmuştur.

Gezici kütüphane otobüsünün tüm giderleri Cebeci Halk Kütüphanesi'nin bütçesinden karşılanmaktadır.

5. Görevli:

Cebeci Halk Kütüphanesinde kuruluş yıllarında Kütüphanecilik Bölümünü bitirenler katalog-sınıflama işlerinde çalışmışlardır. Cebeci evlere ödünç kitap verme servisi 1973 yılından önce Merkez Kütüphane'ye bağlı idi. Bu bölümün dermesinin katalog ve sınıflama işlemleri Merkez Kütüphane görevlileri tarafından yürütülüyordu. Cebeci Eski Eserler Bölümü'nün görevlisi de bu bölümün tüm teknik hizmetlerini yürütmekle görevliydi.

Yeni yapıya bu iki bölüm de taşınınca önceleri Merkez Kütüphane'de bulunan Kütüphanecilik Bölümünü bitirmiş olan görevliler (3) burada çalışmaya başlamışlardır. Sonraki yıllarda bunların sayıları iş değiştirme ve atamalar nedeniyle çok azalmıştır. Bu kütüphanenin yöneticisi öğretmen okulunu bitirmiştir. Uzun yıllar Ordu İl Halk Kütüphanesini yönetmiştir. Meslek kursu görmüştür.

Tablo 4-32: Cebeci Halk Kütüphanesi Görevlilerinin Sayıları ve Eğitim Düzeyleri

YIL	Kütüphanecilik bölümünü bitirenler	Diğer fakülteleri bitirenler	Lise veya dengi	Orta okul	İlk okul	Toplam
1973	3	1	2 (★)	2	5	13 (1★)
1974	-	3 (1★)	1★	2	6	12 (2★)
1975	-	2	3 (2★)	1	7	13 (2★)
1976	1	-	5 (2★)	3	6	15 (2★)
1977	-	1	5 (1★)	5	5	16 (1★)

Meslek Kursu görmüş olanlar (★) içinde gösterilmiştir.

Yardımcı Hizmetler sınıfından görevlilerin hepsi ilkokulu bitirmiştir. Bunların sayıları 4-6 arasında değişmiştir 221/. Evlere ödünç kitap verme servisi görevlisi ortaokulu bitirmiştir. Hiçbir meslek kursu görmemiştir.

6. Yapı:

Temeli 1967 yılında atılmasına karşın temelde çok fazla su çıkması ve çeşitli parasal zorluklar nedeniyle yapı ancak 1972 yılında tamamlanabildi. Kütüphane, Dumlupınar Caddesi, Eceabat Sokak No.5'tedir. Yakın çevresinde Cebeci (Perşembe) Pazarı ve Verem Dispanseri vardır. İnönü Stadyumu'na çok yakındır. Kütüphane'nin arka cephesinde Dumlupınar Caddesi üzerinde Ankara İktisadi ve Ticaret İlimler Akademisine bağlı Mali Bilimler Yüksek Okulu vardır. Çevrede sinemalar, Dğğumevi, Devlet Konservatuvarı bulunmaktadır. Merkez Tutukevi çok yakın sayılmamakla birlikte ulaşılabilecek bir uzaklıktadır. Çevrede çok sayıda dükkân vardır.

Kütüphane, Eceabat Sokağının evleri arasına sıkışmış bir görünümde olduğundan, ilgiyi çekecek bir yerde değildir. Yakın çevrede ilk ve ortaokullar bulunmaktadır. Demirlibahçe ve Kurtuluş Çocuk Kütüphaneleri de bu bölgededir. Kızılay-Dikimevi'ni bağlayan Cemal Gürsel Caddesi'ne Pazar yerini geçtikten sonra aşılması zorunlu olan son derece kötü görünüşlü, pis ve karanlık bir alt geçitten geçilerek varılabilir. Çevrede Hukuk, Siyasal Bilgiler ve Eğitim Fakülteleri ile Hacettepe Üniversitesi bulunmaktadır. Ayrıca, aynı cadde boyunca uzayan banliyö tren hattı, Cebeci Halk Kütüphanesine ana caddeden gelecek olanların ya Kurtuluş tren köprüsü altından ya da anılan alt geçitten geçmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle kütüphaneye Hacettepe, Hamamönü ve Dörtvol semtlerinden ulaşım daha kolaydır.

Kütüphane yapısının projesi Bayındırlık Bakanlığının Yapı ve İmar İşleri Reisliğinin 17.7.1965 gün ve 7076 no. ile hazırladığı projedir. Kütüphane 1551 no.lu ada, 10. parsel üzerine yapılmıştır 222/. Doğusunda Cebeci Pazar Yeri, Batısında Eceabat sokağı, güney ve kuzeyinde de evler bulunmaktadır. Güney-kuzey-batı doğrultusunda genişlemesi olanaksızdır. Ancak doğusundaki boş arsanın satın alınabilmesi gerçekleştirilebilirse genişleyebilir. 722 m²lik (38x19 = 722) arsa üzerinde yapının oturduğu alan 286 m² yi kapsamaktadır. Arsa hazine arsasıdır. Yapının iki kat bodrumu vardır. Bunlar kitap deposu olarak kullanılırlar. Temel, sürekli su çıkması nedeniyle, tasarlandığından 50 cm. daha derin kazılmıştır. Bu yüzden depoların giriş kapıları son derece alçak olmuştur ve görevlilerin giriş ve çıkışını güçleştirmektedir. İzolasyon yapılmış olmasına karşın yapının depoları rutubetlidir. Yangın önlemleri alınmıştır. Ancak kanımızca yetersizdir. Burada bulunan yazmalar için özel önlemlerin alınması gereklidir. İki kat bodrumun üstünde Çocuk Bölümünün kurulacağı yerbulunur. Buradan yan bahçeve açılan ayrı bir giriş kapısı vardır. Bu kısımda ayrıca değerli yazmalar, basmalar için çelik raflarla donatılmış ve demir parmaklıkla korunan bir yer hazırlanmıştır. Bunun yanında görevlilerin yemekhanesi bulunur. Bu kattan kütüphanenin asıl giriş katına çıkılır. Bu katta görevlilerin ve müdürün odalarıyla evlere ödünç kitap verme servisinin yerleştirildiği oda bulunur. Yazmaların incelendiği oda da buradadır. Giriş katından yukarıya 1. kata okuyucu salonuna çıkılır. Burası 100-150 okuyucu alabilecek bir salondur.

Burada depoyla bağlantı kurulabilecek bir kitap asansörü bulunursa da kullanılmamaktadır.

Merdivenlerle, süreli yayınlar salonu olarak kullanılan asma kata çıkılır. Burada özel olarak yaptırılmış süreli yayınlar rafları bulunmaktadır. Ayrıca okuyucular için masalar bulunur.

Yapı kaloriferle ısıtılır. Aydınlatma, floresans aydınlatıcılarıyla yapılır. Kütüphanenin telefonu vardır. Kütüphanenin oto-park yeri yoktur. Gezici kütüphane otobüsü kütüphanenin önüne park etmektedir. Ayrıca kapalı bir garajı yoktur.

Yapının dış görünüşü çekici olmaktan çok uzaktır. Kapıda kütüphane olduğunu belirleyecek levhası vardır. Ancak, kütüphaneyegiden yol üzerinde böyle bir levha yoktur.

Kütüphanenin iç dekorasyonunda canlı renkler kullanılmamıştır.

Kütüphaneyi çevreye tanıtmak için hiç bir etkinlik yapılmamıştır.

Tablo 4-33: Cebeci Halk Kütüphanesinin Salon, Depo ve Odalarının Genişlikleri

Depo I	161.76	m ²
Depo II	113.04	"
Çocuk Bölümü	58.00	"
Giriş Holü	68.60	"
Antre	21.00	"
Muhasebe	9.30	"
Evlere ödünç kitap verme servisi	18.85	"
Müdür Odası	15.20	"
Evrak Kalemi	14.50	"
Katalog-Sınıflama bölümü	17.00	"
Eski Eserler	9.30	"
Sürelî Yayınlar	105.00	"
Okuyucu salonu	201.60	"
Depo görevlisinin odası	21.60	"
Kalorifer dairesi	48.00	"
Havalandırma	27.00	"
Yemekhane	13.35	"
Yazma Eserler Deposu	62.30	"

7. Gezici Kütüphane

1. Tarihçe

Ankara kentinde bir gezici kütüphane otobüsünün yeterli olmadığı gerçeği ilgililerce saptanarak bir diğer, gezici kütüphane otobüsünün verileceği bildirilmiştir 223/. Bir süre Ankara il Halk Kütüphanesi'nin önünde

hizmet verdirtilmeden bekletilen araç, sonra Cebeci Halk Kütüphanesi Müdürlüğü yönetimine verildi. Gezici kütüphane burada 3 Mayıs 1976 da hizmete girdi. Bu otobüs ötekine oranla küçüktü ve gecekondu bölgelerinde yolların dar olması nedeniyle daha yararlı olacağı düşünülmüştü.

2. Okuyucu

Aracın hizmete girmesi çok yakın bir tarihte olduğundan okuyucular konusunda henüz yeterli bilgi almak olanağı yoktur. Ancak, görevliden öğrendiklerimize ve kendi gözlemlerimize dayanarak okuyucuların hemen tümünün öğrencilerden, özellikle ilkökul öğrencilerinden oluştuğunu söyleyebiliriz. Cebeci Halk Kütüphanesi tarafından özel olarak hazırlattırılan ayrıntılı aylık istatistik çizelgelerinden bunu izlemek kolay olmaktadır. Zaten gezici kütüphane her zaman ilkökul, ortaokul ve liselerin yanında, ya da yakınında durmaktadır. Bu okullar içinde de en çok ilkökulların yanında durak vardır. Okuyuculara Gezici Kütüphane Talimatı gereklerine göre ödünç kitap verilir. 1976 yılında üye sayısı 821 dir. 1977 yılında ise bu sayı 1552 ye çıkmıştır. Görevli ile yaptığımız görüşme sonucu üye sayısının 1995 kadarının gerçekten düzenli aralıklarla ödünç kitap aldığını öğrendik. Bu da toplam üye sayısının %57 sini oluşturmaktadır. Gezici kütüphane 27 durakta hizmet vermektedir.

Tablo 4-35: Cebeci Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphanesinin Hizmet Verdiği Semtler ve Okuyucu Sayısı (1976-1977)

Sıra No.	Semtler	Okuyucu Sayısı	Sıra No.	Semtler	Okuyucu Sayısı
1	Hasköy-Yeşilöz	40	15	Mamak-Ortaokul	70
2	Hasköy-Dört Yol	65	16	Battalgazi Mah.	36
3	Kayaş-Öreğil Mah.	32	17	" "	5
4	" " "	40	18	Kayaş-İlkokul	25
5	Kayaş-Köstence	80	19	Kayaş-K.Karabekir İlk.	15
6	Mamak-Boğaziçi Mah.	33	20	Hasköy-Yıldıztepe	50
7	Mamak-Tuzluçayır	14	21	Önder Mah.	3
8	Mamak-Kartaltepe	80	22	Ulubey Mah.	50
9	Şafaktepe Mah.	63	23	Çankaya-Çukurca	39
10	Keçikıran-Şevketler	15	24	Çankaya-Yıldıztepe	37
11	Keçiören-Aktepe	57	25	Kayaş-Öreğil-Arapkir	23
12	Hasköy Mah.	27	26	Keçiören-Yeşiltepe	63
13	Mamak-Keçikıran	78	27	Hasköy-H.Şaşmaz İlk.O.	17
14	Mamak-Karakol	38		TOPLAM	1095

Gezici kütüphane, çalışma saatleri içinde okuyucularına hizmet vermektedir. Bu nedenle Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı gezici kütüphanedeki uygulama gibihalkın belirli bir kesimine hizmet ulaşamamaktadır. Cumartesi-Şazar günleri de hizmet verilmemektedir.

Bir-iki durağın dışında gezici kütüphane sürekli olarak ilkokulların, ortaokul ve liselerin yanında durmaktadır. 20 ilkokul, 4 ortaokul, 1 lise. Bunlardan başka bir karakolun yanında ve bir de iki sokağın kesildiği bir noktada durulur.

Araştırmamızın kapsamına giren 1972-1977 yıllarının yalnız 1,5 yıllık süresi için hizmet vermeye başlamış olan gezici kütüphanenin 1969-1977 yılları arasında 8 yıldır hizmet veren diğer gezici kütüphane ile karşılaştırılması için zaman erkendir. Bu nedenle biz burada bu tür bir incelemeyi yapmayacağız. Ancak, bu kütüphanenin dört ilçe merkezinin yalnız ikisinde (Altındağ-Çankaya ilçe merkezleri) bulunan okuyuculara hizmet götürdüğü saptanmıştır. Altındağ ilçe merkezinde 12, Çankaya ilçe merkezinde ise 15 durakta hizmet verilir.

3. Derme

Gezici kütüphanenin dermesi az sayıda danışma yapıtlarından ve yetişkinlerle çocukları ilgilendirecek yapıtlardan oluşmuştur. Süreli yayın ve kitap dışı materyal yoktur. 1976 yılında kitap sayısı 2143, 1977 yılında ise 2303 tür 224/. 1977 yılında dermede bulunan danışma yapıtlarının sayısı 25 dir. Bunlar oldukça güncel yapıtlardır. Ancak sayıları azdır, tüm dermeye oranları %1 dir. Çocuk kitaplarının sayısı ise 1000 dir. Bunların tüm dermeye oranı %49 dur. Bu kitaplar da oldukça güncel ve nitelikli yapıtlardan seçilmiştir.

Dermede bulunan yapıtların %55 ini roman-öykü türü kitaplar, %14 ünü sosyal bilimlerle ilgili kitaplar ve %11 ini ise tarihsel yapıtlarla biyografyalar oluşturur. Öteki konulardaki kitaplar da %10 oranındadır 225/. 1976 yılında 4323 kitap ödünç verilmiştir. Bu sayı 1977 yılında 11493'e ulaşmıştır. Buna göre 1977 yılında bir okuyucu ortalama (11.493÷1095) 10.5 kitap ödünç almıştır. Ödünç alınan kitapların hemen hepsi roman-öykü türünden yapıtlardır. 1976 yılında bunların dışında yalnız bir, 1977 yılında ise yalnız on roman-dışı kitap ödünç alınmıştır. Raflara kitaplar Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre sınıflandırılmış olarak dizilmişlerdir. Hemen hepsi yeni kitaplardır. Hepsinin sırtları beyaz çini mürekkebiyle yazılmıştır. Raflara konuları belirten etiketler yapıştırılmıştır.

4. Görevliler

Gezici kütüphanede 1 görevli bir de şoför çalışmaktadır. Görevli daha önce çocuk kütüphanesinde (Diyarbakır) çalışmıştır. Liseyi bitirmiş olan görevli çocuk kütüphaneciliği konusunda meslek kursu görmüştür. 10 yıldır kütüphanelerde çalışmaktadır 226/.

Şoför ilkokulu bitirmiştir. Görevliye yardımcı olabilmektedir.

5. Yapı (Araç)

Otobüs, Ankara 11 Halk Kütüphanesi'nin gezici kütüphane otobüsünden daha küçüktür. Bedford marka 1973 model mavi bir otobüstdür. Otobüs iki yıl Ankara 11 Halk Kütüphanesi'nin önünde durmuş, hizmete çıkarılmamıştır. Oysa ruhsatı 25 Temmuz 1974'te alınmıştır. Aracın uzunluğu 553 cm dir. Ön kısmın genişliği 214 cm, arka kısmın genişliği ise 200 cm'dir. Otobüsün içinin aydınlatılması floresans aydınlatıcılarıyla aküden yararlanılarak yapılabilmektedir. Isınma donanımı yoktur. Öteki gezici kütüphanede bulunan gaz sobası da yoktur. Kışın hizmet vermek görevliler için gerçek bir işkence olmaktadır. Okuyucuların sayısı da düşmektedir. Yazın otobüsün içi son derece sıcaktır. Kamyon'dan otobüse dönüştürülen bu aracın içindeki mobilyalarla öteki gezici kütüphane otobüsünün içindekiler arasında büyük bir fark yoktur.

Aracın dışına büyük harflerle "Gezici Kütüphane" yazısı yazılmıştır. Dış ve iç görünüşü oldukça bakımlıdır. Duraklarda gezici kütüphane ile ilgili hiçbir levha yoktur. Hiç bir tanıtma etkinliği yapılmamıştır.

IV. BÖLÜMÜN DİP NOTLARI:

- 1/ Hakimiyet-i Milliye "Maarif'in Umumi Kütüphanesi" 26 Temmuz 1922. y.a.g.m. Soysal, y.a.g.t.s.92.
- 2/ Bkz Kültür Bakanlığının 31.1.1977 gün ve 420/579 sayılı genelgesi. Ayrıca Soysal, "Halk Korkusu mu?" y.a.g.m. "TKD Ankara Şubesi Başkanı Dr. Mustafa Akbulut'un Konuşması" TKDB 26(1977) s. 107-108. Ertan İğneli "Kitap ve Halk Kütüphaneleri üzerine" Yeni Yayınlar 22(1977). Sa. 5 s.69. ve s. 86. Küt-Der "Basın Toplantısı I" Yeni Yayınlar 23(1978) Sa. 3. s. 33 ve 46.
- 3/ Bkz. Kültür Bakanlığının 3.4.1978 gün ve 420/1993 sayılı genelgesi.
- 4/ Cebeci Halk Kütüphanesi deposunda bulunduğumuz kitap demirbaş defterinin üzerinde 4 no.lu defter olduğu belirtilmektedir. 7024 no.lu kitaptan 9370 no.lu kitapların kayıtlarının bu deftere işlendiğini saptadık. Defter 90 yapraklıdır. Ayrıca Soysal y.a.g.t. s. 92 Dipnot 9 da bu konuda bilgi vermektedir. Soysal "Ankara Kütüphanesi-i Umumisine ait" "Üçüncü" "esas" sözcükleri bulunan mühürlü kayıt defterindeki 24 Temmuz 338-21 Temmuz 340 tarihinden kütüphanenin kuruluş tarihinin 1922 olarak saptadığını bildirmektedir.
- 5/ Bkz. Gürtürk, Sami. "Halk Kütüphanelerinin genel durumu" TKDB 14 (1965) Sa. 1/2 s.26. Mediha Yurttahir, "Türkiye'deki kütüphanelerimiz" TKDB 14(1965) Sa 1/2 s.38. Sertoğlu, y.a.g.t. s.3.
- 6/ Bkz. Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Gazetesi y.a.g.e. s.1 ve Eke y.a.g.m. s.9. Bunlardan başka Unat'ın hazırladığı "Hasan Fehmi Turgal" başlıklı yazıda TKDB 2(1953) Sa. 2.S. 190 ve Kitaplar arasında 44 yıl, Muzaffer Gökman'ın anıları gözlemleri ve eleştirileri, Yayına hazırlayan: Remzi Kırık. İstanbul 1977 s. 55 de bu tarihin 1 Temmuz 1921 olduğu yazılmakta fakat herhangi bir kanıt verilmemektedir. Aynı kuruluş tarihini Hülya Kınıkaslan Ankara İl Halk Kütüphanesinin incelenmesi A.O.D.T.C.F. Kütüphanecilik Kursüsü Lisans Tezi 1974-1975. s. 13 de verilmektedir.
- 7/ Bkz. "Ankara'da bir Milli Kütüphanemiz olmalı" Hakimiyet-i Milliye 30 Haziran 1921, Ayrıca bkz. TKDB 8 (1959) Sa.2. S.80. (Aynı metnin latin harfleriyle yeniden basılmış şeklidir).

- 8/ Alpay, Meral Harf Devriminin Kütüphanelerde Yansıması, İstanbul 1976.s.69. Meriman Malkoç Öztürkmen. İstanbul ve Ankara Kütüphaneleri. Ankara 1957 s.116. A. Celiloğlu . Türkiye'de Halk Kütüphanelerinin bugünkü durumu ve bunlara örnek olarak Ankara Umumi kütüphanesi A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi. 1962.s.6-5. Aynar. Türkiye'deki Halk Kütüphanesi binalarının durum ve gelişme imkanları. A.O.D.T.C.F. Lisans Tezi. 1968. s.9. N. Basbay Ankara dahilindeki çocuk kütüphaneleri A.O.D.T.C.F. Lisans Tezi 1969.s.1.
- 9/ Türkiye Kütüphaneleri Rehberi. Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü Yayınları Ankara 1957, s.112. Osman Ersoy y.a.g.e. s.62. Ercenk y.a.g.t. s.39 Tablo 1.
- 10/ Koşay y.a.g.m.ss.36-40. Ayrıca, bu konuda geniş bilgi için bkz. Koşay "Kütüphanelerde yapılacak tedrici işlanat "Muallimler Birliği 1 (1926) Sa.7.ss.315.317.
- 11/ Bkz. TKDB 14(1965) Sa.1/2. s.68. Ersoy, "Hürriyet Meydanı ve yabancı kütüphaneler" TKDB 13(1964) Sa. 3/4 s.2. Eke, y.a.g.m. S.9. Müjgân Cunbur "Türk Kütüphaneciliğinin büyük kaybı", Adnan Ötüken "TKDB 21(1972) Sa.1.s.92.
- 12/ Ankara Çocuk Kütüphanesi, Milli Kütüphane Müdürlüğü ve Çocuk Haklarını Müdafaa Cemiyeti Başkanlığının işbirliğiyle kurulmuştur. Kuruluş tarihi 21.8.1957 olarak saptanan bu kütüphane daha sonra kapatılmıştır. Bkz. Türkiye Kütüphaneleri Rehberi y.a.g.e. s.9
- 13/ Bkz. Kültür Bakanlığı Taşra Kuruluşları Ankara 1975. s.3. Kuruluş yılları konusunda kaynaklar değişiklik göstermektedir. Saptanan kaynaklar ve bizim güvenilir bulduğumuz tarihlerle çelişki gösteren kaynaklar bölüm dip notlarında açıklanacaktır.
- 14/ Sertöğlu y.a.g.t. s.15, Eke y.a.g.m.s.g, Kınıkaslan, y.a.g.t. s.14 G. Abuşoğlu. Ankara 11 Halk Kütüphanesi A.O.D.T.C.F. Lisans Tezi 1967.s.15. Ersoy, Halk Kütüphaneleri .., y.a.g.e. s.62 TKDB 6(1957) Sa.4.s.129.
- 15/ Türkiye Kütüphaneleri Rehberi y.a.g.e. s.9 Salim Akgül Altındağ ve Halk Kütüphanesi A.O.D.T.C.F. Mezuniyet Tezi. s.33. Sami Nabi Özerdim, "Ankara'da Milli Kütüphanenin Yeni Doğandaki ödünç kitap verme servisi" İlköğretim 18(1953) Sa.349., s.12

- 16/ Bu kütüphane daha önce Mamak'ta 1961 yılında kurulmuştu. 1967 yılının Şubat ayında Gülveren'e taşınmıştır. M.Sümer, Ankara İl Halk Kütüphanesi Gülveren Şubasının temel prensipler yönünden incelenmesi. A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi 1970. s.1. Eke. y.a.g.m.s.9. B. Ercenk. Ankara Bölgesindeki halk kütüphanelerinin durumu ve kitap seçimi faaliyeti. A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi. 1968. Tablo: 1: 1967. Abuşoğlu, y.a.g.t.s.15: 1967.
- 17/ Ercenk, a.g.t. Ersoy y.a.g.e. s.62., Abuşoğlu, a.g.t.s.15: 1965. Semir Emsen. Ankara il Halk Kütüphanesinin teftişi ile ilgili rapor 29.4.1967.: 1965.
- 18/ Eke, y.a.g.m. s.9., Kınıkaslan y.a.g.t.s.13., TKDB 17(1968) Sa.4.s.330
- 19/ Eke a.y., Kınıkaslan, a.y. TKDB 19(1970) Sa.2 s.147.
- 20/ Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'nün Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne 21.1.1972 tarih ve 262.1/67 sayıyla gönderdiği yazı. Ayrıca, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Teftiş ve Değerlendirme Şubasının Ankara Valiliğine gönderdiği 4.12.1971 tarih ve 410/3457 sayılı yazı. Ayrıca bkz. S.Canpolat Halk ve Çocuk kütüphaneleri ilişkileri üzerine bir deneme A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi 1972. s.3.
- 21/ Emsen y.a.g.r., Sevim Tezcan. Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi 1967. s.1. Türkiye Kütüphaneleri Rehberi y.a.g.e., s,9., Ersoy y.a.g.e., s.62.
- 22/ "Memleketimizde ilk Çocuk Kütüphaneleri ve İlk İare Kütüphanesi", TKDB 1 (1952) Sa.1.s.79.
- 23/ Milli Kütüphane. Ankara 1974.s.10: 1959. G. Akay. Bir demirbaş defterinin incelenmesi. A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi. 1969. s.1. Kütüphanenin kuruluşunu 1960 olarak vermektedir. Bu kütüphane ve Milli Kütüphane tarafından kurulup 1965 yılında Ankara İl Halk Kütüphanesi Md. ne devredilen diğer kütüphaneler için bazı kaynaklar 1965 yılını kuruluş yılı olarak almaktadırlar. Bkz. Ersoy, y.a.g.e. s.62, Eke, y.a.g.m.S.9, Yurttabir, y.a.g.m.s.38.
- 24/ Eke, a.y.Ersoy a.y.: T.C. Kültür Bk. Teftiş Kurulu 7.5.1975 günlü ve 139 sayılı Ankara Çocuk Kütüphaneleri genel teftiş: raporu. A. Savaşçı Z. Tütüncü, Yurtta bir, a.y.: 1962

- 25/ TKDB 18(1969) Sa.2.S.141 "Gezici Kütüphaneler. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Çalışmaları" Milli Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni: 37(1969).s.2.
- 26/ Sertoğlu, y.a.g.t.s.19. ve EMSen, y.a.g.r.
- 27/ .Ankara İl Halk Kütüphanesi yöneticilerinden alınan bilgi.
- 28/ Kütüphaneciliğin SesiKütüphanecilik Enstitüsü Kulübü, K.E.K. Yıl 4. 3(1966) Sa.3/4. s.60 Ersoy,"Sayın Aziz Berker'e mektup" TKDB 17(1968) Sa. 1. s.71.
- 29/ Bkz. "Ankara İl Halk Kütüphanesinin Geliştirme Derneği Tüzüğü". Devrim. 17.10.1976
- 30/ Bkz. Unat, y.a.g.e.s.26.
- 31/ Bkz. Unat. "Hasan Fehmi Turgal" y.a.g.m.s.190.
- 32/ a.y.
- 33/ Bkz. "Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Kuruldu." TKDB 9(1960) sa.1.s.72.
- 34/ Berker, Aziz. "Geleceğe güvenle bakabiliriz." TKDB 9(1965) Sa. 3/4 ss.7. ve "Kültür Müsteşarlığı Kuruldu." s.61.
- 35/ Türkiye Yıllığı 1973. T.C. Bşbklk. Basın. Yayın Gnl.Md. 1973. s.144. Ayrıca bkz. TKDB 20(1971) Sa.3.ss.129-130 ve s.189 . 23(1974) Sa.4.s.264.
- 36/ Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden aldığımız istatistiklerin kimi sonuçlarının yanlış toplama işlemi yapılmış olması nedeniyle hatalı olduğu anlaşılmıştır. Biz tablolarımızda bizce yeniden düzeltilen sonuçları vereceğiz. Burada ve ötekibölümlerde verilen istatistikleri T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Md.ce hazırlanan Halk ve Çocuk Kütüphaneleri İstatistik Çizelgesi (1972-1977) ne göre hazırlanmıştır. Kütüphaneler Genel Md.de yaptığımız araştırma sonucu birkaç kütüphanenin belli yıllardaki istatistiklerinin gönderilmediğini saptadık. Ayrıca, Merkez evlere ödünç kitap verme servisinin yalnız (1972,1973 ve 1977) yıllarında istatistiklerinin öteki birimler gibi ayrıca tutulduğunu saptadık.Gezici kütüphane istatistikleri ise aynı biçimde bir çizelgeyle tutulmamıştı. Bu nedenle kimi konularda kesin bir kanıya varamadık. Yeri geldikçe bu ayrıcalıklar belirtilecektir.

- 37/ BKZ. "Ankara İl Halk Kütüphanesinden Haberler" TKDB 25(1976) Sa. 4.s.281.
- 38/ Bkz.Varan. Abidin Koca bir başkent ve iki kitaplık "Okuyucu mektupları. Öncü 28 Ekim 1961. Burada okuma salonunun 23⁰⁰ e kadar açılması istenmektedir. "Genel Kitaplıkta tasnif işi" Okuyucu Dileği. Ankara-Akşam Haberleri 2 Haziran 1946. Burada da saat 16.30 dan sonra kitap verilmesidileği dile getirilmektedir.
- 39/ Bkz. Hakimiyet-i Milliye 25 Temmuz 1922. y.a.g.m.
- 40/ Bkz. Ayas, y.a.g.e.s. 596, Ulus 14.5.1950 "Ankara Genel Kitaplığı" ve Ankara-Akşam Haberleri a.y. Ulus 20.10.1951 "Maarif Kütüphanesinden Şikâyet"
- 41/ Cebeci Halk Kütüphanesi deposunda bulduğumuz ve üzerinde "Gelen evrak: 1933-1939 Maarif Vekâleti Umumi Kütüphane dairesine giden evrakın kaydına mahsustur" cümlesi bulunan evrak defteri. "Bu defterin 13. sayfasında, 3.7.1934 ve 5.12.1934 tarihleri ve 441/49 sayısı ile gelen evrakların kaydı.
- 42/ Bkz. Soysal, y.a.g.t. ss.92-93, Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Gazetesi y.a.g.t., Enver Behnan Şapolyo. Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadelenin iç alemi İstanbul 1967. s.199.
- 43/ Bkz. Edis, A. Bedri: Kültür Düsturu, İstanbul 1939 ss. 33-34 "430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu " kabul tarihi 3 Mart 1924 (1924). Müjgân Cınbur. "Yazma kütüphanelerimiz. Bu günkü durumları ve meseleleri". TKDB 19(1970) Sa. 1.S.5.
- 44/ "Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine, türbedarlıklarla bir takım ünvanların men ve ilgasına dair çıkarılan kanun..Kanun no. 677 kabul tarihi 30.11.134).
- 45/ "Türbe, tekke ve zaviyelerdeki esva hakkında" Resmi Ceride. III. Sa. 248. 19 Kânun-u evvel 1341 s.766 ve Soysal.y.a.g.t.s.100.
- 46/ Bkz.Koşay "Hacı Bektaş Tekkesi" Türkiyat Mecmuası 2(1926) s. 367. Hacı Bektaş'tan getirilen derme daha sonraki yıllarda Hacı Bektaş'a geri gönderilmiştir.
- 47/ Hakimiyet-i Milliye y.a.g.m. 26.7.1922
- 43/ "Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu" Kanun no: 2527. Kabul tarihi 21 Haziran 1934. Madde 1,8, 116.

- 49/ Kütüphaneler Komitesi Raporu "Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu Tasarısı" y.a.g.e. ss. 64-73.
- 50/ Düşün ve Sanat Ürünlerini derleme yasası (Taslak) Madde 25,26.
- 51/ "Silloşos Dermesi" değerli araştırmalara konu olmuştur. Bu ve Silloşos hakkında geniş bilgi için bkz. Ergin, Türkiye Maarif Tarihi y.a.g.e. C:012. ss.653-658, Paul Moraux Bibliothèque de la Société Turque d'Histoire Catalogue des Manuscrits grecs. (Fonds du Syllagos) (Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XII. seri No: 4 Ankara 1964. ss.III-XX ve Moraux "Un document nouveau sur le Syllagos" Bulleten, XLI(1977) Sa.162 s.404. (Ayrıbasım)
- 52/ Koşay'la 9.2.1978 gününde yapılan görüşme.
- 53/ Bkz. y.a.g.d. 26.1.1933, 23.5.1933 ve 18.8.1933 tarihli ve 27/194 sayılı kayıtlar.
- 54/ Bkz. Moraux y.a.g.e. Bilindiği gibi bugün bu dermenin en önemli bölümü Türk Tarih Kurumundadır.
- 55/ Bkz. Emsen, y.a.g.r.
- 56/ Ankara İl Halk Kütüphanesi yetkililerince verilen bilgiler. Ayrıca Konya İl Halk Kütüphanesinde 1.4.1978 gününde yaptığımız inceleme sonucu bu dermenin halen Konya İl Halk Kütüphanesine ait ve (Selçuk) Yüksek İslâm Enstitüsünün alt katında bulunan depoda bulunduğunu gördük.
- 57/ T.C. Kültür Bakanlığı "Kitap ve Süreli Yayınları Seçme Kurulu Yönetmeliği" 19 Mart 1975 gün ve 15182 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan yönetmelik değişiklikleriyle yeniden 10 Haziran 1975 gün ve 15261 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.
- 58/ Arttırma, eksiltme ve ihale kanunu kanun no 2490. Kabul tarihi 2.6.1934 Muhasebe-i Umumiye Kanunu kanun no: 1050 kabul tarihi 26 Mayıs 1927.
- 59/ Bkz. Kitap Kataloqlama Kuralları Ankara 1961
- 60/ Bkz. Dewey Onlu Tasnif ve relatif Endeks. Tertipleyen Melvin Dewey. (Gözden geçirilmiş) standart 15. basım. İstanbul 1962.

- 61/ Muhasebe-i Umumiye Kanunu, y.a.g.k. ve Ayniyat Talimatnamesi
Haziran 1939 Maliye Vekâleti, Muhasebat Umum Müdürlüğü, İstanbul
1938 "Kütüphanelere mahsus Ayniyat Talimatnamesi Tatbikata"
"T.C. Maarif Vekaleti Kütüphaneler Müdürlüğü. Tebliğler Dergisi.
28.11.1955. Ayrıca bkz. Ersoy-A.Kuşat "Ayniyat Talimatnamesi
ve kütüphaneciliğimiz". TKDB 14(1965) sa.3/4 . ss.11-13.
- 62/ a.k. ve "Kütüphanelerdeki teknik çalışmalar hakkında kılavuz"
Tebliğler Dergisi 31.12.1945
- 63/ Bkz. Cunbur, y.a.g.m. 3.7. Emsen y.a.g.r.
- 64/ Bkz. Koş
ay, "Kütüphanelere dair" y.a.g.m.s. 37,38.
- 65/ Bkz. Artukoğlu Adil "Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi" Kütüp-
haneciliğin Sesi 1/1962) sa.2/3, ss.5.17. Artukoğlu, Türkiye'de
kütüphanecilik eğitimi (Basılmamış). Bitirme Tezi. A.O.D.T.C.F.
Ankara 1964. Östün Yıldırım Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi
(Basılmamış) Bitirme Tezi. A.O.D.T.C.F. 1968. İlhan Kum, Türkiye'de
Kütüphanecilik Eğitimi A.O.D.T.C.F. Kütüphanecilik Kürsüsü (Basıl-
mamış) Doktora Tezi 1970, ss.28-63, Ersoy "Kütüphanecilik Kurs-
ları" A.O.D.T.C.F. Dergisi 23(1965) Sa.1/2. ss.49-59, Yıldırım,
"Kütüphanecilerin Yetiştirilmesi ve değerlendirilmesi" Kütüphane
cilik 1(1972) Sa.3.ss.2-6 ve 8, Phyllis Lepon Erdoğan Türkiye de
Kütüphanecilik mezunlarının uğraşları ve statüleri Hacettepe
Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi (Basılmamış) Doktora
Tezi. Ankara 1977, Adnan Ötügen. "Türkiye'de kütüphanecilik
öğretiminin tarihçesi" TKDB 6(1957) Sa.1/2 ss.1-23.
- 66/ Bkz. TKDB 14(1965) Sa.3/4 S.63 ve Kütüphaneciliğin Sesi 3(1965) Sa.
1/2 s.17.
- 67/ Bu görevlilerin eğitim düzeyleri hakkında hiçbir kaynaktan bilgi
alamadık. Hepsinin adı y.a.g. evrak defterinde bulunmaktadır. H.
Aktutay için ayrıca bkz. TKDB 1 (1952) s.82.
- 68/ BKz. "Türk kütüphaneciliğine hizmet edenler: Dr. Selahattin Çetintürk"
TKDB 9(1960) Sa.1/2.s.70.
- 69/ Bkz. M.E.B. Kütüphaneler Md. ne 27.11.1963 gününde gönderilen yazı.
- 70/ Bkz. TKDB 24(1975) Sa.4.s.342.

- 71/ Bkz. "Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Başkanı Naif Bayraktar'ın konuşması: XIII Kütüphane Haftası" TKDB 26(1977) Sa.2.s.103. TKDB 25(1976) Sa.2.s.160, ve Sa.4.s.120.
- 72/ Devlet Memurları Kanunu Kanun no. 657 Kabul tarihi 14 Temmuz 1965. Madde. 55, 214, 215, 216, 219, 221.
- 73/ Bkz. "Yay-Kur Ankara'daki Meslek Yüksek Okulundaki Kütüphanecilik Sınıfı kuruldu" TKDB 26(1977) Sa.2. S.118 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yaykur Örgün Yüksek Öğretim dairesi meslek yüksek okulları sosyal bilimler, Kütüphanecilik, Ankara (1977)
- 74/ 12.6.1978 Yaykur'da Kütüphanecilik Eğitimi yaptırılmasına son verilmiştir. Bu bilgi Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden alınmıştır.
- 75/ Bkz. Devlet Memurları Kanunu y.a.d.k.
- 76/ T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Müdürlükleri Yönetmeliği" Resmi Gazete 18 Ekim 1976.
- 77/ İl İdaresi Kanunu Kanun no: 5442 kabul tarihi 10 Haziran 1949.
- 78/ Bkz. Ayniyat Talimatnamesi, y.a.d.e.
- 79/ Konunun genişliği nedeniyle biz burada bu konudaki çeşitli araştırmaları inceleyemeyeceğiz.
- 80/ a.t.
- 81/ "Umumi Kütüphanelerin açılıp kapanma zamanları hakkında genelge" Tebliğler Dergisi 26.6.1939 Kitap saraylar Direktörlüğü'nün 5029/314 sayılı tamimi.
- 82/ "Hafta tatili olan Cumartesi ve Pazar günleri kütüphanelerin açık bulundurulması hakkında Genelge" Tebliğler Dergisi 9 Haziran 1952
- 83/ Bkz. Hakimiyeti Milliye 8 Temmuz 1921.Koşay: Ankara Budun Bilgisi y.a.d.e.s.20, Gönül İney Ankara'da Türk Devri dini ve sosyal yapılar. 1971. s.93 ve 123.
- Sami N. Özerdim Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürü Abdülkadir Köylü'ye yazdığı 23.2.1976 günlü mektupta kendisinin kütüphanenin kuruluş tarihini 1921 yılına bağlamasındaki en önemli etkenin 8.7.1921 günlü Hakimiyet-i Milliyede çıkan bu haberle ilgili olduğuna değinmektedir. Özerdim bahsettiği bu haberin 8 Temmuz 1968 günlü Ulus Gazetesinde de yayınlandığını yazmaktadır. Biz, bu gazetedede

anılan habere rastlayamadık. 8 Temmuz 1921 günlü Hakimiyet-i Milliye de ise kütüphane için yer arandığından söz edilmektedir, kurulduğundan söz edilmemektedir.

84/ Akok, Mahmut Roma Hamamı Ankara 1969.s.1.

85/ Bkz. Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Gazetesi y.a.d.m.s.1. Emsen, y.a.g.r. Enver Behnan Şapolyo Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele nin iç alemi y.a.g.e.s. 104 ve Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi. Ankara 1969s. 32, " Maarif Vekâletinin kendi yeri çok dar olduğu halde, hatta Vekil Vehbi Beyin odası bile tahta perdeyle diğer memurlardan ayrıldığı, yukarı katlar ilk günlerde mebuslara yatakhane olarak ayrıldığı halde" kütüphaneye bu koşullar içinde bile bir yer sağlanabilmıştır.

86/ "Ankara'da Cebeci Semt Kütüphanesi yapısının temeli atıldı." TKDB 16(1967) Sa.1.SS.147-148.

87/ a.y.

88/ Ötügen, Adnan. "Milli Kütüphane nasıl kuruldu" TKDB 4(1955) sa.1. s.31, Gökmen, Kitaplar arasında 41 yıl y.a.g.e.s.71 Dipnot 50, Milli Kütüphane Haberleri 6(1962), 67, 68, 70 Kütüphaneciliğin Sesi 1(1962), 2/3, s.33, TKDB 16(1967) sa.1. 147-148 O. Yıldırım; O.K.B. M.D.'nin kütüphanecilik sorunlarına ilişkin görüşleri "Yeni Yayınlar 21(1976) Sa.9.

89/ Bkz. Ersoy "Sayın Aziz Berker"e mektup" y.a.g.m. s.71 Bkz. Ersoy Halk Kütüphanelerinin üzerine. y.a.g.e. s.44.

90/ Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğünün Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne 21.2.1972 tarih ve 262.1./67 sayıyla gönderdiği yazıda "Kitapların Yenimahalle Merkez binasına taşınmasına başlandığı" bildirilmiştir. Eke.y.a.g.m.s.10. 1971 yılında yeni yapıya birimlerin taşındığını yazmaktadır.

91/ Bkz. Kütüphaneler Komitesi Raporu y.a.d.e.s.24.

92/ Bkz. "Kütüphane yapılarında gelişme". TKDB 18(1969) Sa.2.s.81-82. Burada konunun genişliği nedeniyle A ve B tipi yapıların sakıncaları, özellikleri vb. incelenmeyecektir. Geniş bilgi için bkz. Ersoy "Kütüphane Binaları" Kütüphaneciliğin Sesi 1(1962) Sa.2/3.ss.2-4.

- 93/ Bu bilgi Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden alınmıştır. (1970'ten sonra A ve B tipi proje yapımı yerine tip projelerin yapıldığı belirtilmiştir.)
- 94/ Sayılar Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden alınmıştır.
- 95/ Sayılar Ankara 11 Halk Kütüphanesi bütçe defterinden aynen alınmıştır.
Bütçe defterini incelememiz kütüphane yöneticisi tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bu nedenle incelemeye izin verilmemesine kadar geçen kısa süre içinde topladığımız bilgilerle yetinmek zorunda kaldık. Diğer bilgiler Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden alınmıştır.
- 96/ Bkz. T.C. Başbakanlık DPT. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) y.a.d.e.s. 781-787.
- 97/ Bkz. T.C. Başbakanlık DPT. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1977 yılı programı yatırım projeleri Mayıs 1977.s.333.
- 98/ Bkz. a.e.s. 394 Bu proje uygulanmamıştır. Fakat Ankara Polatlı Halk ve Çocuk Kütüphanesi için de 76110000 80 nolu proje hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu proje için yatırım 1.850.000 TL. dir.
- 99/ T.C. Başbakanlık DPT, Dördüncü beş Yıllık Kalkınma Planı Eğitim özel ihtisas komisyonu raporu. Yayın no. DPT 1591-01K 270. Haziran 1977 Ernam, M. Dördüncü Beş Yıllık Plan ve 1978 yılı programının dayandığı esaslar. Ankara 1977.
- 100/ Bkz. T.C. Başbakanlık DPT Birinci Beş Yıl (1963-1967) 1967 yılı programı s.355.
- 101/ Bkz. T.C. Başbakanlık DPT. İkinci Beş Yıllık (1968-1972) Kalkınma planı yıllık Programları Uygulamasının izlenmesiyle ilgili dönem raporları üzerine açıklama Ankara(1969) (yayın no: 757). Ayrıca bkz. "Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği Genel Başkanı DR. Özer Soysal'ın konuşması. TKDB 21(1972) Sa.1.s.11.
- 102/ Bkz. Thompson. "Türk Milli Kütüphanesi " çev. P.Eralp TKDB 1(1952) Sa.1/2. s.167.
- 103/ Namık Kemal Mahallesiinde Namık Kemal İlk ve Ortaokulu'nun karşısında bir dükkan kiralanarak açılan bu hizmet birimi büyük ilgi görmüştür. Cumhuriyet Döneminde kurulan modern evlere ödünç kitap verme bölümlerinin ilkidir. M.Eren "Ankara'da yenitip bir kütüphane" TKDB 1(1952)

Sa. 1/2.ss. 74-75 ve s.79 da aynı konuyla ilgili "Haber". konuyla ilgili olarak zamanın günlük gazetelerinin hemen hepsinde haberler, çıkmıştır.

- 104/ Bkz. Üzerdim, "Milli Kütüphane'nin Yenidoğan'daki ödünç kitap verme servisi" TKDB 1 (1952) Sa.2.s.158-160, (Aynıyazı İlköğretim 1. Şubat. 1953 de çıkmıştır.) "Milli Kütüphane'nin ikinci ödünç kitap verme servisi Yenidoğan da açıldı. " TKDB 1(1952) Sa.1/2.s.171 Salim Akgül y.a.g.t. s.33. Nursel Soyver Halk Kütüphaneleri ve Yenidoğan evlere ödünç verme servisi. A.O.D.T.C.F. Bitirme Tezi. 1970.
- 105/ Bkz. TKDB 6(1957) Sa.4.s.129. Ayrıca bkz. Sertoğlu, y.a.g.t.s.5., Eke, y.a.g.m.s. 9 Ersoy, Halk Kütüphanelerimiz Üzerine bir araştırma, y.a.g.e.s. 62. Ercenk, y.a.g.t.s. 38 Emsen, y.a.g.r.
- 106/ Bkz. "Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin Kocatepe ödünç kitap servisi hizmete açıldı" TKDB 19(1970) Sa.2.s.147-148: "Servise, ver sağlanması Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Şube müdürlerinden Mehmet Kırılmaz'ın eşine ait olan yerin 2 yıl süre ile bedelsiz olarak kütüphaneye verilmesi sonucu gerçekleştirilmiştir."
- 107/ Bkz. "Bahçelievler Semtinde Halk Kütüphanesi kurma teşebbüsü". Milli Kütüphane Haberleri. 3(1959) Sa.30.s.4.
- 108/ Bkz. Sümer, M.y.a.g.t.s.1. "Derneğin ilgili makama verdiği 9.5.1961 günlü dilekçesi üzerine ilk olarak Mamak'ta 9.8.1961 gününde açılmıştır.
- 109/ Bkz. "Varlık Mahallesi Halk Kütüphanesi'nin açılışı." TKDB 17(1968) Sa.4.s.330.
- 110/ Bkz. "Umumi Kütüphanelerde halk iare servisi açılması hakkında 3579 sayılı Kütüphaneler Müdürlüğü Genelgesi" Tebliğler Dergisi 6 Nisan 1953.
- 111/ "Kütüphanelerden halka ödünç kitap verme servisi yönetmeliği". Tebliğler Dergisi 2.8.1965. 1965 yılında Milli Kütüphane'nin bu birimlerini Ankara il Halk Kütüphanesi yönetimine bırakması sonucu 1959 da yayımlanan yönetmeliğin 18. Maddesi de böylece yürürlükten kaldırıldı.

- 112/ Birim 22 Ocak 1953 günü Milli Kütüphane tarafından açılmıştır. Genel Kütüphanelerde bu tür birimlerin açılmasına izin veren genelgenin yayınlanış tarihi ise 6 Nisan 1953 tür. Bu durumda Yenidoğan'nın diğerlerinden önce açılmış olduğu görülmektedir. Zaten eski yönetmelikte de Milli Kütüphane'nin açmış bulunduğu "iare servisleri" nin bu yönetmelik dışında kaldığı belirtilmiştir.
- 113/ Yenimahalle hakkındaki tüm bilgiler ANPSR dan buraya kısaltılarak aktarılmıştır. Bkz. a.e.ss. 302-304 391-392. "Bölgecik no:10" Ayrıca bkz.s.311. Tablo 6.2.5..
- 114/ 1977 yılında tüm bölgeciklerin nüfusunu belirleyebilecek bir çalışma yapılmadığı için ANPSR da verilen bilgilerle yetinmek zorunda kaldık.
- 115/ Bkz.ANPSR y.a.g.e. s.308.
- 116/ Bkz. Yasa, y.a.g.e. Kongar, y.a.g.m. (2), Gökçe, y.a.g.e.s. 58 ve ANPSR ca yapılan çalışmadır.
- 117/ Bkz. ANPSR Bölgecik no. Altındağ 5.302. ve s.393.
- 118/ 2.12.1977 gününde Altındağ Yaygın Eğitim Merkezi müdürü Semsettin Dadasoğlu ile yapılan görüşme.
- 119/ Kongar," Altındağ'da Kentle bütünleşme"y.a.g.m.s.30. Tablo:36.s.83.
- 120/ Bu bilgiler için bkz. Gökçe, y.a.g.e.s.148. Gençlerin cinsel bilgiler içeren kitapları okumaları konusunda psikolojik nedenlerle gerçekleri yansıtmadıkları sanılmaktadır.
- 121/ Bkz. Gökçe, a.e.s.153 Tablo 88 sinema-tiyatro, spor gibi etkinlikler bile kitaplık etkinliklerinden sonra gelmektedir.
- 122/ Bkz. a.e. 150.Tablo 85.ve s.148.
- 123/ Bkz. Özcedim.y.a.g.m.s.159. S.Akgül daha sonra kütüphanecilik Bölümünün bitirmiştir. Mefkûre Arıkan da aynı bölümü bitirmiştir.
- 124/ Bu kütüphanenin açılış tarihi konusunda çeşitli bilgilere rastlanılmaktadır. Ancak kuruluştan sonra yayınlanan gazete haberleri bize yol göstermektedir. Zafer 3 Nisan 1951. Refika Başana "Ankara'da yeni bir kültür ocağı" "Zafer, Akşam Postası 5 Nisan 1951. Cumhuriyet 10 Nisan 1951. Ayrıca bkz. Türkiye Kütüphaneleri Rehberi y.a.g.e.s.3.

- 125/ "Memleketimizde ilk çocuk kütüphaneleri ve ilk iare kütüphanesi" y.a.g.m. Milli Kütüphane , y.a.g.e.s.8
- 126/ Savaşçı y.a.g.r. T.C. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün Ankara Valiliğine gönderdiği 410-1623 no.lu ve 16.4.1973 günlü resmi yazı.
- 127/ Savaşçı y.a.g.r.s.1. Ayrıca bkz. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Teftis ve Değerlendirme Şubesinin 28.12.1976 gün ve 410-5552 no.lu Ankara Valiliğine gönderdiği resmi yazı.
- 128/ Bkz. "Milli Kütüphane'nin Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi açıldı." TKDB 3(1954) Sa.2.s.245.
- 129/ Bkz. Milli Kütüphane Haberleri. Aylık Bülten, y.a.g.m. 1(1957) Sa.9., Akay, y.a.g.t.s.1. Ayrıca bkz. Türkiye Kütüphaneleri Rehberi, y.a.g.e.s.9.
- 130/ Bkz. "Demirlibahçe Çocuk Kütüphanesi açıldı" 9.1.1960 Milli Kütüphane Haberleri 4(1960) Sa.38.s.2. Ancak bu kütüphanenin ve Bayındır Sokkata açılan "Ankara Çocuk Kütüphanesi'nin kuruluş tarihleri Milli Kütüphane y.a.g.e. S.10 da 1959 olarak verilmektedir.
- 131/ Bkz. Merkez Kütüphane Müdürlüğü'nün 21.1.1972 gün ve 262.1./57 sayıyla Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne gönderdiği yazı. Ayrıca bkz. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nce 7.12.1971 gün ve 410/3457 sayıyla Ankara Valiliğine gönderilen yazı. Bütün bu yazılardan anlaşıldığına göre Çocuk Bölümü henüz kurulma hazırlıkları içindedir. 1972 yılı Ekim ayı başlarında ise kütüphaneci arkadaşlarla birlikte Çocuk Bölümündeki kitapların ilk kez kataloglanmasına başlamıştık.
- 132/ Çocuk kütüphaneleri Yönetmeliği. 2. Baskı Ankara 1958.(T.C. Maarif Vekâleti V Maarif Şûrası dökümanları No:15)
- 133/ a.e. Madde 1.
- 134/ a.e.s.3.
- 135/ a.e.s.13. ç) İare işleri
- 136/ İstatistiksel bilgiler için bkz. ANPSR y.a.g.e.ss.402-403, Bölgecik no: 28 Bahçelievler, Emek.
- 137/ Tablo 4-20 de 1973-1977 yılları incelenmiştir. Merkez Çocuk Bölümü 1973 de hizmet vermeye başlamıştır. Seyranbağları Çocuk Kütüphanesinin ise 1972 yılı istatistikleri kayıptır.

- 138/ 1975 kayıtları tutulmamıştır.
- 139/ Tuncer, Nilüfer. Türkiye'de yayınlanmış resimli çocuk kitapları (1960-1972). Hacettepe Üniversitesi MESEF Kütüphanecilik ve Dökümantasyon Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara 1974.s. ss.119-309. Ayrıca bkz. Meral Alpaş-Robert Anhegger. Türkiye'de Çocuk ve Gençlik Kitapları. Açıklamalı Bibliyografya İstanbul 1977 s.1-14.
- 140/ Tuncer, y.a.g.t. s.18.
- 141/ a.t.s.2.
- 142/ Bkz. Türkei. Literatur für Kinder ausländischer Arbeitnehmer in türkischer Sprache. Internationale Jugendbibliothek, München 1974.
- 143/ Eke, N.T. Tepiltepe, S. Onlu. Türk yazarlarının yayınladıkları çocuk kitapları bibliyografyası (1923-1973) . Ankara 1973.
- 144/ Tuncer, y.a.g.t.s.119-302.
- 145/ Bkz. "Terfi tayin ve nakiller." TKDB 25(1976) Sa.2..s.160.
- 146/ Bkz. "Çocuk Kütüphaneleri ile ilgili haberler" TKDB 13(1964) Sa.1/2.s.64.
- 147/ Bkz. "Yeni Tayinler." TKDB 25(1976) Sa.4.s.281.
Bkz. "TKD Genel Başkanı Halil Bayraktar'ın konuşması." y.a.g.m.s.103.
- 148/ Merkez Kütüphane yöneticisi A. Köylü ile 10.4.1977 günü yapılan görüşme. Ayrıca bkz. Ankara Valiliğinin Ankara Belediyesi Başkanlığına 22.11.1976 gün ve 730.İ.-1648 sayıyla gönderdiği resmi yazı. Bu yazıda 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 15. maddesinin 33. fıkrasına göre "vatandaşlarımızın okuma hizmetini karşılama işi Belediyemize görev olarak verilmiştir" denmektedir. Aynı konuyla ilgili olarak bkz. "Çocuk bahçelerinin içine kütüphane kurulması önerildi". Günaydın 2 Nisan 1977.
- 149/ Bkz. Savaşçı, y.a.g.r.
- 150/ Bkz. "Milli Kütüphane'nin Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi açıldı". y.a.g.m.s.245.
- 151/ Dewey, John "Türkiye Maarifi hakkında Rapor. 2.bsm. İstanbul 1952. Dewey'in hazırladığı ve Milli Eğitim Bakanlığına sunmuş olduğu rapor ancak 1939 yılında basılmıştır. Raporun mevcudu kalmadığından ikinci defa 1952 yılında aynen basılmıştır. Ayrıca bkz. Ersoy, "Gezici Kütüphaneler II" TKDB 12(1963) Sa.1/2.s.32-33.

- 152/ Dewey y.a.g.r.s.2.
- 153/ a.r.s.4. Madde 4.
- 154/ a.y.
- 155/ Koşay "Kütüphanelere dair" y.a.g.r.s.39 Madde (c).
- 156/ Gulyas.Pal. Halk Kütüphanelerinin suret-itesisi ve usul- idaresi
Çev. Ahmet Saffet İstanbul Matbaa-i Amire. 1341-1925. (Hars Dairesi Neşriyatı:5) Koşay bu kitabın arkasına II. ek olarak "Hars Dairesi nin teşkil ettiği halk kütüphanelerinin mütemmimi olan seyyar kitap serileri talimatnamesini" ss.173-175 ve III. Ek olarak da "Hars Dairesine tabi seyyar kütüphanelerin suret-i idaresi hakkında nizamname'sini" ss.175-177 koydurmuştur. Bu değerli belgeleri Ersoy y. y.a.g.m.ss.40-42 de I. ve II Eklerde yeniharflarla ve dilini sadeleştirerek genç kuşaklara kazandırmıştır.
- 157/ a.m.ss.40-41.
- 158/ Bkz. Soysal. "Çağdaş eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphaneleri. Ankara 1969.s.44-45 Dipnot 151,
- 159/ Taner, Hasan "Gezici Kitaplar" "Ölkü" 3. seri 2(1948) Sa.14.ss.23-24. Ersoy, ya.a.g.m.s. 35. dipnot 12..
- 160/ "İzmir'de Seyyar Kütüphaneler" Aksam 24 Teşrin evvel 1935.
- 161/ "Gezici Kitaplık" Milliyet 24 Nisan 1964. Mutlu, Ruhi, "İzmir Milli Kütüphanesi Köyü okutma savaşında" Kitap Belleten 1(1961) Sa.3.ss.9-12.
"İzmir Milli Kütüphanesi: Gezici Köy Kitaplığı" II Kitap Belleten 1(1961) Sa.7/8.5-7.ss.
- 162/ "Halkevinin güzel bir teşebbüsü." Ulus 19 Ekim 1938 "Kitabı Köylünün ayağına götüren güzel bir teşebbüs" Ulus 10 Temmuz 1938.
- 163/ Ersoy, y.a.g.m.s.35. D. Tuncyürek Gezici Kütüphane Standartları ve Ankara şehri örgütü. A.O.D.T.C.F. Kütüphanecilik Bölümü.Bitirme Tezi: 1970 s.3., G.Kayhan, Ankara'da gezici kütüphaneler. Bitirme Tezi. A.O.D.T.C.F. Ankara 1978.s.3. Ersoy makalesinde Benal Acır'ın "Türkiye'de gezici kütüphaneler adlı A.O.D.T.C.F. bitirme tezinde (1963) gezici kütüphane ile ilgili pek çok bilgi olduğuna değinilmektedir. s.31 ve 37. Dipnot 14.Ancak tezi ödünç almak istediğimiz

- zaman D.T.C.F. Kütüphanesinden tezin yok olduğunu ve Sn. Acar'da da başka bir nüshasının bulunmadığını öğrendik. Ayrıca bkz. Gwynn Soon Kim. Türkiye'de gezici kütüphaneler A.D.D.T.C.F. Kütüphanecilik Bölümü Doktora tezi Ankara 1975.
- 164/ Thompson, L. "Türkiye'de kütüphaneleri geliştirme proğramı" TKDB 1(1952) Sa.2.ss.85-100.
- 165/ a.y. Abadan, N. "Küçük seyyar kütüphaneler Ulus 23 Mart 1952.
- 166/ Konunun çok geniş kapsamlı olması nedeniyle bu yazıların tümünü burada incelememiz olanaksızdır. Burada kimi örneklere değinilecektir: Zülfikâr Ortaç "Fransa'da Seyyar Kütüphane Teşkilatı". TKDB 1(1952) sa.1.s.40-50. Kathryn Adams. "Gezici bir kütüphane servisi nasıl teşkil edilmeli" TKDB 3(1959) Sa.3/4.s.48-54. Muzaffer Gökman "Yürüyen Kütüphaneler" Dünya 2 Kasım 1959, İsmet Parmaksızoğlu M. Gökman, H. Dener "Avrupa Kütüphaneleri hakkında rapor. III" TKDB 3(1959) Sa.1.s.60-74. "Seyyar kütüphaneler" Akşam 4 Nisan 1936 Hareket eden kütüphaneler" Akşam 31 Ağustos 1943. İbrahim Özgür "Amerika'da köy bölgelerinde kitap dağıtımı" Ölku III. Seri I(1947) Ocak 16-17.sa.
- 167/ Dickerman, Watson: Türkiye'de halk eğitimi hakkında rapor (1951) Ankara 1956 (T.C. Maarif Vekaleti VI. M.E. Şurası dökümanları) s.32 Cevat Geray. Halk eğitime giriş. Ankara 1970 s.163 "Halk Eğitimi Başkanlığı yönetmeliği", Resmî Gazete 4 Haziran 1963. Yaygın Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu" Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planı Özel İhtisas Komisyonu Raporları. Ankara 1971. Halk Eğitim Merkezi Yıllık Çalışma Proğramı Raporu Ankara 1974 s.11 ve 53 Ersoy y.a.g.m.s. 37,38 "Halk eğitimcileri de gezici kütüphanelerle halkı eğitime yoluna gitmeyi istemişlerdir. Ancak, çalışmalarında eşgüdüm sağlanamamıştır. Gökman. "Seyyar Kütüphaneler" Vatan 5. Ekim 1955
- 168/ Drury Gertrude G. "Missouri to Izmir via Bookmobile" Missouri Library Association Quaterly. 21 (June 1960) ss.65-69. Bkz. Ersoy a.y.s.37. Kim y.a.g.t.s.50. T. Acaroğlu "Gezici Kütüphaneler" Vatan 30 Ekim 1955.

- 169/ "T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Kapalı Çarşı Halk Kütüphanesi Kapalı Çarşı esnafı için seyyar kitaplık kurdu" Aksam 24. Ağustos 1964.
- 170/ "Bir seyyar kütüphane kuruluyor" Zafer 13 Ağustos 1952
- 171/ Güzelgöz, Mustafa, "Örgü'de gezici kütüphane servisi nasıl teşkil edildi." TKDB 8(1960) Sa.3/4 ss.,2-15, Sefercioğlu, y.a.g.t., Orhan Duru "Gezici Kitaplık, okuyan köylü" Ulus 16-17, 19 Mart 1963, "Beş merkep, üç at ve iki katırlı kitaplık" Ulus 8 Mart 1963. "Gezici kütüphaneler" Cumhuriyet 13 Nisan 1963. Acaroğlu, y.a.g.m. ss.171-173. Abdülkadir Köylü "Ni'de il gezici kütüphaneleri" Ni'de. Aylık Eğitim Dergisi. 1(1973) Şubat s.6. Ersoy, "Gezici kütüphaneler" y.a.g.m.s.37.
- 172/ Bkz. Kütüphaneler Komitesi Raporu, y.a.g.e.s. 28. "Seyyar Kütüphaneler konusunda çalışmalar" Yeniİstanbul 5 Ocak 1961 .
- 173/ "Köy Öğretmenleri seyyar kitaplık kurulmasını istiyorlar" Cumhuriyet 5 Eylül 1961, "Afyon'da gezici kitaplık köyleri doluyor" Cumhuriyet 10 Ekim 1962. Aynı yıl Amasya'da da jip ile gezici kütüphane hizmeti verildiği söylenmektedir. Bkz. Kim. y.a.g.t.s. 59. "Polatlı'da seyyar kitaplık faaliyete geçti" Cumhuriyet 13 Ocak 1963. "Konya'da gezici bir kitaplık kuruldu." Ulus 20 Mart 1965. Gezici kütüphane ile ilgili pek çok kaynağa Doç. Dr. Üzer Sosyal aracılığıyla erişebildiğimiz burada belirtmek isteriz.
- 174/ "Gezici Kütüphaneler: "Kütüphaneler Genel Müdürlüğü çalışmaları". Milli Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni 30 Mayıs 1969, Aralık 1969, Şubat 1970.
- 175/ a.y.
- 176/ ~~176/~~ "Gezici Kütüphane İstanbul'da" Milli Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni, Temmuz 1969, "Gözler mavi otobüsün yolunu bekliyor" Hayat 1970.sa.724.
- 177/ Milli Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni Şubat 1971 "Ankara Gezici Kütüphanesi hizmete girdi" TKDB 18(1969) sa.2.s.141-142 de 17 Haziran 1969 da İstanbul 30 Haziran 1969 da ise İzmir Gezici Kütüphanelerinin hizmete girdikleri belirtilmektedir.

- 178/ "Gezici Kütüphaneler" Mâlli Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni
y.a.g.m.s.3. "Ankara Gezici Kütüphanesi hizmete girdi." KİDB
18((1969) Sa.2.sa.141-142.
- 179/ Bkz. "Ankara Kültür Müdürlüğünün Ankara 31 Halk Kütüphanesi
Müdürlüğüne gönderdiği 402/387 sayı ve 1. Temmuz 1977 günlü yazı."
- 180/ Çapar. "Ankara 11 Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphane okuyucuları
üzerine bir araştırma (Araştırma henüz yayınlanmamıştır). Tunç-
yürek, y.a.g.t. Kayhan, y.a.g.t. Kim, y.a.g.t.
- 181/ Bkz. Gezici Kütüphane Talimatı. Madde 1.
- 182/ İzence "I" Kütüphanenin 1. hafta ve "II" 2. hafta gittiği semtleri
belirlemektedir.
- 183/ ANPŞR, y.a.g.e. de bilimsel yöntemlerle elde edilen semtlerin
nüfusları burada verilecektir. "Toplum Polisi Merkezindeki durumu
incelerken merkezin bulunduğu Akköprü semtini araştırmanın kap-
samına aldık. ayrıca eğer bir bölgeciğin kansamına 1-2 semt gi-
riyorsa, o zaman burada yaşayanların toplam nüfusu semtlerdeki
okuyucu sayısının toplamıyla karşılaştırılacaktır. Kütüphanenin
"gerçek okuyucularını" bulmak amacıyla herhangi bir bilimsel
araştırma bugüne dek yapılmamıştır, bkz. Çapar, y.a.g.a., Kim,
y.a.g.t. Kayhan, y.a.g.t. hep resmi istatistiklerdeki sayıları
vermişlerdir. Bu sayılar ise kütüphaneye kaydı yapılan üyelerin
sayısını vermektedir. Biz, araştırma sürecimiz içinde görevlilerin
de yardımıyla "gerçek" okuyucuların sayısını saptamaya çalıştık.
Her semt için üye kartlarının ödünç alınan kitapların kartlarıyla
birlikte konduğu bir ödünç kitap verme kutusu vardır. Görevli
ile birlikte (1977 yılı içinde görevli 1 ay süreyle izinde ol-
duğu için 11 ay süreyle) seçilen semtlerde kaç üyenin sürekli
olarak düzenli aralıklarla kaç kitap ödünç aldığını saptadık.
Sürekli biçimde kütüphaneye ilgi gösteren üyeleri okuyucu ola-
rak adlandırdık.
- 184/ Bkz. Gezici Kütüphane otobüsleri 1972-1977 yılı istatistikleri ve
Halk ve Çocuk Kütüphaneleri İstatistik çizelgesi 1972-1977,
y.a.g.i. Gezici kütüphanenin incelenmesiyle ilgili istatistik-
sel bilgilerin tümü bu kaynaklardan alınmıştır.

- 185/ Bkz. Çapar "Ankara İl Halk Kütüphanesi Gezici Kütüphane.. a.g.a.
- 186/ Bu tutumun nedenleri okuyucuların incelemeleri yapıldıkça ve durakların özellikleri belirtilirken sırayla açıklanacaktır.
- 187/ Bkz. ANPŞR y.a.g.e.ss.405-406 ve 393-394.
- 188/ 10 Mayıs 1977'de görüşme yaptığımız okul müdürü okul kütüphanesinin eksikliğini gezici kütüphanenin dermesinden öğrencilerin yararlanmasını sağlayarak kapatmaya çalıştığını söylemiştir.
- 189/ Bkz. ANPŞR y.a.g.e.s.400 Bölgecik no.22 ve 24.
- 190/ İstatistiksel sayılar Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden alınmıştır. 1973-1977 yıllarında gezici kütüphanenin istatistikleri okuyucu sayısı ve derme ile ilgilikonularda ayrıntılı olarak tutulmamıştır. Bu nedenle bu yıllarda hangi konularda kitap artışı olduğu konusunda bilgi sahibi olamıyoruz.
- 191/ 1978 yılı istatistikleri öteki hizmet birimleri için uygulanan Halk ve Çocuk kütüphaneleri İstatistik Çizelgelerine göre tutulmuştur. Bu nedenle 1977 yılında her konuda ne kadar kitap sağlanmış olduğu belirtilmiştir.
- 192/ Ankara İl Halk Kütüphanesinden alınan 25.3.1960 gün ve 692/873 no.lu yazı ile "tasdik edilmiş" gezici kütüphane planı. Şasi no. 780,7213.motor no: 248,502.
- 193/ Bkz. "Ankara İl Kütüphanesinden haberler" TKDB 25(1976)Sa.4.s.281.
- 194/ 21.11.1977 gününde Ankara Belediyesi başkan yardımcısı Atasagan Baykal ile yapılan görüşme.
- 195/ Bkz. Kütüphaneler Komitesi Raporu y.a.g.r.s.23/Madde e.
- 196/ Bkz. "Bölge Cilt Atölyeleri" TKDB 24(1975) Sa.2.s.152 ve Emsen, y.a.g.r.s.4 "Cilt Atölyesi" Ersoy. Halk Kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma y.a.g.e.s.38.
- 197/ Bkz. 1972-1977 yılları Halk ve Çocuk Kütüphaneleri İstatistik Çizelgesi
- 198/ Bkz.. "Ankara İl Halk Kütüphanesi Bölge Cilt Atölyesi güçleniyor. TKDB 25(1976) Sa.3.S.217.
- 199/ Bkz. TKDB 26(1977) Sa.4.ss.253-254.

- 200/ Bkz. Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Gazetesi y.a.g.s.3. Ayrıca Bkz. Emsen, y.a.g.r.s.6. Güney Çınar Kitap İkmal Deposu ve geleceği A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1971.s.3. Sertoğlu, y.a.g.t.s.19.
- 201/ Bkz. Kütüphaneler Komitesi Raporu. y.a.g.s.5-56 madde.f.
- 202/ Yetkililerden alınan bilgiler ve Çınar, y.a.g.t.s.3.
- 203/ Bkz. Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk Gazetesi a.y.
- 204/ Bkz. "Yayın ve Kitap İkmal Şubesi Kuruldu" TKDB 24(1975) Sa.2.s.154
- 205/ Bkz. Emsen. y.a.g.r.s.8.
- 206/ Bkz. Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'nün TRT Genel Müdürlüğüne 16.10.1973 ve 371-781 sayıyla gönderdiği yazı.
- 207/ T.C. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığının Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne 16.10.1973 gün ve 371-782 sayıyla gönderdiği yazı.
- 208/ Bkz. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Teknik İşler Şube Müdürlüğü'nün Ankara Valiliğine 22.5.1973 gün ve 371/2229 sayı ile gönderdiği yazı. Ayrıca, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğüne gönderdiği 26.5.1973 gün 428/3597 sayılı yazı.
- 209/ Bkz. "Ankara'da Cebeci Semt kütüphanesi yapısının temeli atıldı". y.a.g.m.s.147.
- 210/ a.y.
- 211/ a.y.
- 212/ Bkz. ANPŞR, y.a.g.e.s.394. 15 no.lu bölgecik
- 213/ a.e.s.395.
- 214/ Bu kütüphanede görev yaptığımız süre içinde yaptığımız gözlemler. Yönetici ise bu işlemin sağlıklı istatistiksel bilgiye ulaşmak için gerekli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, kimi okuyucuların danışma yaptıklarına yaptıkları zararı (jiletle resim kesmek sayfa koparmak gibi) kimin yaptığını saptamak için bu yolu tuttuğunu belirtmiştir.
- 215/ 1973 yılı istatistiklerinde yalnız okuyucuların aldıkları kitapların konuları ve sayısı verilmiştir. Bu nedenle, biz burada 1974 yılından başlayarak tablomuzu düzenledik. Bkz. Halk ve Çocuk Kütüphaneleri İstatistik çizelgesi (1974-1977).

- 216/ Bkz. Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'nün Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne 13.4.1972 ve 420/294 sayıyla gönderdiği resmi yazı.
- 217/ Cunbur, "Yazma Kütüphanelerimiz..." y.a.g.m.ss.6-7.
- 218/ 1972-1973 yıllarında bu bölümün dermesinin sayıları yapılmış ve çeşitli teknik işlemler tamamlanmıştır. 1973 yıllarında büyük bir olasılıkla bu nedenle bölümün dermesi konusunda istatistiklerde herhangi bir kayıt yoktur.
- 219/ Bkz."T.C. Maarif Vekaleti.Kütüphanelerdeki yazma eserlerin mikrofilm ve fotokopilerinin hangi esaslar dahilinde verileceğine dair talimatname ve yazma eserlerin iare işleri hakkında tamim." Ankara 1958. Ayrıca bkz. "Türkiye Maarif Vekaletine bağlı kütüphanelerdeki yazma eserlerin mikrofilm ve fotokopilerinin hangi esaslar dahilinde verileceğine dair talimatname" Tebliğler Dergisi 20.5.1957.
- 220/ Bütçe ile ilgili bilgiler Cebeci Halk Kütüphanesi Müdürlüğünden alınmıştır.
- 221/ Yardımcı Hizmetler Sınıfından görevliler Tablo 4-32 de öteki görevlilerle birlikte gösterilmişlerdir.
- 222/ Özay, Ufuk. Cebeci Semt kütüphanesi binasının yeri A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi 1968. s.11.
- 223/ Bkz. "Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden Haberler". TKDB 24(1975) Sa.2.s.151.
- 224/ Bkz. Halk ve Çocuk Kütüphaneleri istatistik çizelgesi y.a.g.i. Cebeci kütüphanesi 1976-1977.
- 225/ Bilgiler Kütüphane Müdürlüğünün özel olarak hazırlattığı istatistik çizelgelerinden alınmıştır. Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı Gezici Kütüphane için bu tür çizelgeler hazırlanmadığı için bu konuda IV. 5. de bilgi veremedik.
- 226/ Bu görevlinin de-yaptığı işler Ankara İl Halk Kütüphanesi gezici kütüphane görevlisinin yaptığı işlerin aynısı olduğu için burada yinelenmeyecektir.

V. BÖLÜM SONUÇ

Eleştiri ve Öneriler

I. Bölümde çalışmanın amacını, II. Bölümde Ankara kentinin çeşitli özelliklerini. III. Bölümde kütüphanecilik konusunda ileri gitmiş ülkelerde verilen halk kütüphanesi hizmetini ve bunun dayandığı standartları inceledik. IV. Bölümde ise 1972-1977 yıllarında Ankara kentinde verilmek istenen halk kütüphanesi hizmetini tanıtmaya çalıştık. V. Bölümde ise önce yansız bir tutumla incelediğimiz bu "hizmet"i, yerleşik hizmet birimlerinde ve gezici kütüphanelere verilen hizmet olarak ele alıp çeşitli açılardan eleştireceğiz. Daha sonra, araştırmalarımızın sonuçlarına dayanarak Ankara'da gerçek anlamda bir halk kütüphanesi hizmetinin verilebilmesi için bir halk kütüphanesi örgütü önereceğiz:

A. Ankara kentinde verilen halk Kütüphanesi hizmetinin eleştirisi.

1. Yerleşik birimlerde verilen hizmet

Gezici Kütüphanelerin dışında Merkez Kütüphane ve buna bağlı seçilmiş birimlerle Cebeci Halk Kütüphanesinde verilen hizmeti bir kütüphaneyi oluşturan beş öge açısından inceleyelim:

1.1. Okuyucu

Araştırma sürecinde, nüfusu 1.701.004 olan Ankara kentinde incelenen hizmet birimlerinden genellikle ilk ve orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin yararlandığı saptanmıştır. Ayrıca, bu öğrencilerin birimlerin dermelerinden değil, genellikle kendi kitaplarından okuyucu salonunda yararlandıkları da bir gerçektir. Dermeleri de çoğunlukla ödev yapmak için kullanmaktadırlar. Bence bilirki, nüfusunun 1/4'ü öğrencisi olan Ankara halkı için halk kütüphaneleri daha çok ders çalışılan yerler niteliğindedir.

Bir anlamda okul kütüphanelerinin eksiklerini kapatma çabasındadırlar. Yetişkinlerin, kütüphaneleri öğrencilere oranla son derece az kullandıkları da yapılan incelemeler sonucu ortaya çıkmıştır. Oysa, halk kütüphanelerinin amaçlarından biri de yetişkinlerin eğitimine katkıda bulunabilmektir. O halde halk kütüphaneleri bu işlevini de yerine getirememektedir. Ayrıca dikkati çeken bir nokta hem yetişkinler, hem de öğrenci okuyucular grubunda kadın okuyucuların erkek okuyuculara oranla daha az sayıda olmalarıdır. Genel olarak okuyucu sayısı azdır. Oysa, Ankara'da okur-yazar oranı Türkiye ortalamasının üstündedir. Bu durumda kütüphanelerden daha çok sayıda okuyucunun yararlanması beklenirdi.

Ankara'da okuyucuların bu tutumunu doğal karşılamak gerekir: Okullarda öğrencilere ders çalışabilecekleri ve ödev yapabilecekleri yer olarak "kütüphane" salık verilmektedir. Okulda bir kütüphane ya yoktur, ya da öğrencilerin yararlanabilecekleri saatlerde kapalıdır. Bu nedenle öğrenci açık bulunan ve girmesine izin verilen halk kütüphanelerine gitmektedir. Okulu bitinceye kadar öğrenci için kütüphane kavramı "ders çalışılan yer" ile eşanlamlıdır. Okul bitince halk kütüphanesinin gerçek işlevini tanıyamamış olan öğrenci-okuyucu, halk kütüphanesinden yararlanma yoluna gitmemektedir.

Yetişkinler grubunun sayıca çok az olmasının nedenlerinin temelinde, yetişkin" okuyucunun özgün eğitim sürecinde aldığı eğitimle kütüphaneden gerçek anlamda yararlanmaya yönlendirilmemiş olması yatar.

Ankara'da yetişkinleri okuyucu olarak kazanmak yolunda kütüphaneciler tarafından büyük bir çaba gösterilmediği de bir gerçektir.

Halka yaklaşım sağlayarak onlara kütüphaneyi tanıtmaya yohuna gidilmemiştir: 1972-1977 yılları arasında radyo da yapılan bir-iki konuşmanın ve televizyonda gezici kütüphane ile ilgili bir yayının dışında

hemen hiç bir tanıtma etkinliği yapılmamıştır. denebilir. Belirli gün ve haftalarda hizmet birimlerinde açılan sergilere ancak kısıtlı sayıda yetişkinler gelmiştir.

Birimlerin buldukları yeri belirten yönlendirme levhaları merkeziyerlere konmamıştır. Hiçbir tanıtıcı el ilanı, broşür v.b. hazırlanmamıştır. Kütüphane haftalarında, kimi okullarda kütüphane görevlileri tarafından genel olarak kütüphane ve kütüphanecilik üzerine kısa konuşmalar yapılmıştır. Ancak bunlarda Ankara'da verilen halk kütüphanesi hizmetini ayrıntılı biçimde tanıtma yoluna gidilmemiştir.

Götürülmek istenen hizmet, kesinlikle Ankara kenti toplumunun her kesimine ulaştırılamamıştır. Yüksek gelirli grupların yerleşim alanlarında okur-yazar oranının en yüksek düzeyde olmasına karşın halk kütüphanesince verilen hizmete gösterilen ilgi son derece az olmaktadır. Buralarda yabancı kültür merkezlerinin sunduğu kütüphane hizmetinin ve çeşitli etkinliklerin yed tutulduğu görülmektedir. Bu okuyucu grubunun ilgisini çekmek için de hiçbir etkinlikte bulunulmamıştır. Hizmete en çok ilgi gösterenler orta ve düşük gelirli gruplardır. Özellikle düşük gelirli grupların yerleşme alanlarında kütüphaneye ve genel olarak okuyaya gösterilen ilgi oldukça sevindirici boyutlara ulaşmıştır. Bu konuda yapılan çeşitli bilimsel araştırmalar bu sonucu kanıtlamaktadırlar. Ancak, gösterilen ilgiye karşılık verilen hizmet son derece yetersizdir. Bu nedenle okuyucu sayılarında azalmalar başlamıştır.

Hiçbir okuyucu ve çevre araştırması yapılmamış olduğu için çeşitli düzeylerdeki halkın gereksinimleri tam anlamıyla bilinmemektedir. Varsayımlarla yola çıkılmakta ise de bunların çoğu kez yanlış oldukları görülmektedir. Örneğin, Yenidoğan Kütüphanesinde bu yöredeki yetişkinlerin kütüphaneye gelip, kendilerini yetiştirecekleri umulmuştur.

Oysa, durum başlangıçta sanılandan değişik olmuş, buraya daha çok okul çaında çocuklar gelmiştir. Öteki kütüphanelere oranla, bu okuyucu grubu hem kütüphanenin dermesinden yararlanmış, hem de ödevlerini yapmıştır.

Bir kütüphanenin okuyucularının kimler olduğu ve bunların kütüphanenin dermesinden ne denli yararlandıkları, kütüphanede titizlikle tutulan ve gerçekleri yansıtmaya amacı güden istatistiksel verilerle gün ışığına çıkartılabilir.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü ve T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün işbirliğiyle gerçekleştirilen "Halk ve Çocuk Kütüphaneleri istatistik çizelgesi" nin ise bize en sağlıklı bilgileri verip veremeyeceği konusu tartışılabilir: "Tablo IV Okuyucu Sayısı'nda okuyucuların aldıkları kitapların konularına göre tutulan istatistikler, gerçek okuyucu sayısını ne denli yansıtabilir? Burada okuyucu salonunda yararlanılmak üzere ödünç verilen kitapların sayısı verilmektedir. Aynı okuyucu çeşitli konularda birden fazla kitap almış olabilir.

Okuyucu salonundan kendi kitaplarını okumak için yararlanan okuyucuların sayısı da ayrıca tutulmuştur. Oysa, gözlemler göstermektedir ki kendi kitabını okumak amacıyla kütüphaneye gelen bir okuyucu çoğu kez kütüphanenin deposundaki dermeden de yararlanma yoluna gitmektedir. Bu durum ise istatistiklerde ayrı ayrı okuyucular olarak ele alınmaktadır. Bundan başka "Okuma salonuna kendi kitaplarıyla gelen okuyucu sayısı" verilirken bazı noksanların giderilmesi yoluna gidilmemiştir. Örneğin, bu okuyucuların hangi meslek gruplarını oluşturduğunu bilmek olanaksızdır. Bunun saptanabilmesi ancak sürekli yapılacak gözlemlerle olasıdır. Okuyucularda ancak cinsiyetlerine göre bir ayırım yapılması yoluna gidilmiştir. Elimizde resmi kayıt olarak yalnız bu

istatistiksel veriler bulunması nedeniyle, incelemeleri bu çizelgelere dayanarak yapmak zorunluluğu doğmuştur. Üye kayıt defterlerinde ise kaydı yapılan her yeni üyeye yeni bir üye no.su verilmektedir. Kaydı silinen üyeler de bu durumda halen üyeymiş gibi görülür. Bu nedenle gerçekten üye olanların sayısı ile toplam üye sayısı olarak verilen sayılar aslında birbirlerinden oldukça farklıdır. Ayrıca, her üyenin de kütüphaneden düzenli aralıklarla yararlanan bir okuyucu niteliğini taşımadığı bilinmektedir. Bu koşullarda, araştırmacının okuyucuların sayısını saptaması kimi kez olanaksızdır. Bunun için görevlilerle bir işbirliğine gidilmek zorunda kalınmıştır. Ancak bunda da gezici kütüphanenin ve Cebeci evlere ödünç kitap verme servisinin dışında olumlu sonuç alınmamıştır. Bir halk kütüphanesinin hizmet verdiği toplumda hemen her yaşta okuyucu bulunur. Oysa, Ankara kentinde verilen hizmetin kapsamına okul öncesi çağda bulunan çocukların alınmadığı görülmüştür. Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği Madde 2-0) da ise henüz okul çağına gelmemiş çocuklara da hizmet verilmesi istenmektedir.

Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde büyük özen gösterilerek hizmet verilen 14 yaşından yukarı gençler içinde özel bir hizmet düşünülmemiştir. Bu grubun genellikle öğrenci olduğu, ödev yapmak ve ders çalışmak için kütüphaneyi kullanacağı varsayımından gidilmiştir. Gör-ışit araçlarından yararlandırılarak bir kütüphaneyi değişik açılardan tanımaları olasılığını vermek düşünülmemiştir. Zaten hizmet birimlerinde gör-ışit dermesi yoktur.

Birimlerin hizmet saatleri de okuyucuların gereksinmelerini karşılayamayacak biçimde düzenlenmiştir. İş saatleri içinde hizmet verildiği için çalışanlar kütüphaneden yararlanamaz. Haftada toplam (Cumartesi günü ile birlikte) 40 saat hizmet verilmektedir. Okul içinde yerleştirilmiş bulunan çocuk kütüphanelerinde ise okulun açılış-kapanış

saatlerine uyma zorunluğu vardır. Cumartesi verilen hizmet yerine, Pazartesi günü hafta tatili yapılmayan Merkez Kütüphanede ise haftada 48 saat hizmet verilmektedir. Hizmet verilen saatlerin öteki ülkelerde uygulanan hizmet süresinin ne denli altında kaldığı görülmektedir.

İncelenen birimlerde okuyucu sayısının giderek azaldığı dikkati çekmektedir. Ayrıca birimlere her yıl üye olanların sayısının büyük boyutlara erişemediği gözlemlenmektedir.

Aradıkları kitapları ve bekledikleri ilgiyi bulamayan okuyucuların sayıları kimi birimlerin dışında giderek azalmaktadır: Kocatepe, Yenidoğan, Cebeci Halk Kütüphaneleri ile Bahçelievler, Kurtuluş ve Demirlibahçe Çocuk Kütüphanelerinin 1972 ve 1977 yılındaki okuyucu sayıları karşılaştırıldığında zaman oldukça umutsuzluk verici bir tablo ortaya çıkmaktadır. Okuyucu sayısı en çok artan birim Merkez Kütüphane, Keçiören Gülveren kütüphaneleriyle Merkez Çocuk Bölümüdür. Ancak Merkez Kütüphanenin dışındaki kütüphanelerde ders çalışmak üzere kendi kitaplarıyla gelen okuyucu gruplarının çoğaldığı dikkati çekmektedir. Sayılanların dışında kalan birimlerde okuyucu sayısında büyük bir artış olmadığı gibi büyük bir azalma da görülmemektedir.

Ankara'da okuyuculara özel hizmetler verilmediği gibi, sakatlar, hastalar, yaşlılar, tutuklular, yabancı azınlıklar gibi özel gruplara dahi hizmet verilmez.

Merkez Kütüphanenin dışında Cebeci Halk Kütüphanesi Müdürlüğü ayrı bir hizmet anlayışı içinde hareket etmekte ve Merkez'le okuyucuya yararlı olma açısından hiç bir dayanışmaya girmemektedir. İki kütüphane arasında hiçbir işbirliği yoktur.

Ankara'da halk kütüphanesi hizmeti vermekle yükümlü olan birimler nitel açıdan olduğu gibi Ankara nüfusuna oranla nicel açıdan da son derece yetersizdir:

Uluslararası standartlara göre bir halk kütüphanesi örgütünün kurulması için en az 150.000 nüfusu olan bir yöre gereklidir. O halde Ankara'da bu anlamda bir örgütün kurulması için çok geç kalınmıştır. Örgütün beynini oluşturacak Merkez Kütüphanenin dışında en az her 50.000 kişi için bir hizmet biriminin açılması gerekmektedir. Hatta bu sayının altında, her 20.000 kişi için bir hizmet biriminin açılmasını savunanlar da vardır. Ankara kentinde ise Merkez Kütüphane ve buna bağlı birimler ve Cebeci Halk kütüphanesi ile birlikte halka hizmet verme çabasında bulunan 12 yerleşik hizmet birimi vardır. Yani, Ankara'da her 141.750 kişi için bir yerleşik hizmet birimi bulunmaktadır: $1.701.004 \div 12 = 141.750$.

Bu on iki birimin beşi çocuk kütüphanesi, yedisi ise yetişkinlere hizmet verme amacının ağırlık kazandığı birimlerdir. Standartlara göre nüfusun $\frac{1}{3}$ ünün çocuk olduğu kabul edilir. O halde Ankara'da $1.701.004 \div 3 = 567.001$ çocuğun bulunduğunu varsayalım. Bu durumda 113.400 çocuğa bir hizmet birimi düşmektedir: $567.001 \div 5 = 113.400$. Kentte 1.134.002 yetişkinin yaşadığını varsayarsak $1.134.002 \div 7 = 162.000$ yetişkine de bir yerleşik birimin düştüğünü görürüz. Standartlara uyularak her 50.000 kişi için bir hizmet birimi açılacak olursa o zaman $1.701.004 \div 50.000 = 34$ hizmet biriminin açılması gerekecektir. Yani bugününün yaklaşık 3 misli daha fazla birimin hizmete sunulması gerekecektir. Ankara kentini oluşturan dört ilçe merkezinin nüfuslarına göre dengeli bir hizmet birimi dağılımı görülmez. Nüfusu 512.392 olan Altındağ ilçe merkezinde hizmet birimi sayısı yalnız ikidir. Yani 256.196 kişiye bir hizmet birimi düşer. Bu nüfusunun $\frac{1}{3}$ ünün çocuk olduğu varsayımından gidecek olursak burada bulunan 170.797 çocuk bu iki birimin kısıtlı çocuk kitapları dermesinden ve gezici kütüphanelerden yararlanmak zorundadırlar. $170.797 \div 2 = 85.398$ çocuk içinde yararlanılabilecek bir kütüphane vardır. Çocuklar için özel olarak kütüphane kurulmamıştır. Nüfusu

94.964 olan Merkez ilçede ise hiçbir yerleşik hizmet birimi yoktur. Bu durumda burada yaşadıkları varsayılan 31.655 çocuk kütüphane hizmetinden yararlanmak için kendilerine başka olanaklar bulmak zorundadır. Çankaya ilçe merkezi, nüfusu en kalabalık olan ilçe merkezidir. Burada öteki ilçe merkezlerine oranla daha çok sayıda hizmet birimi bulunur. Ancak bunlar da nüfusa oranla çok yetersiz sayıdadır. $895.005 \div 7 = 127.857$ kişiye bir hizmet birimi düşmektedir. Burada öteki ilçe merkezlerine oranla bir ayırıcılık göze çarpmaktadır: Yedi hizmet biriminin dördü çocuk kütüphanesidir. O halde burada yaşadığı varsayılan 298.335 çocuktan 74.583 çocuğun yararlanabilecekleri bir çocuk kütüphanesi var demektir. Buna göre 596.670 yetişkin 3 hizmet biriminden yararlanır. O halde 198.890 yetişkine bir hizmet birimi düşer. Yenimahalle ilçe merkezinin nüfusu 198.643 tür ve burada ikisi aynı çatı altında olmak üzere üç hizmet birimi vardır. O halde 66.214 kişiye hizmet verebilecek bir birim vardır. Nüfusun 66.214 için çocuk olduğunu varsayarsak ($198.643 \div 3 = 66.214$) o zaman 66.214 çocuk için bir çocuk kütüphanesi bulunduğu anlaşılır. 132.429 yetişkin için de yalnız iki birim vardır.

Eğer ilk 20.000 den sonra her 20.000 nüfus için bir hizmet biriminin açılması gerekti yolundaki standarttan hareket edersek, Ankara kentine $1.681.004 \div 20.000 = 84$ yerleşik hizmet birimi açmak zorunluluğu doğmaktadır.

Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nce her 2000 öğrenci için bir çocuk kütüphanesinin açılması öngörülmüştü. Buna göre çok daha fazla sayıda, çocuklara hizmet veren birimlerin kurulması gerekmektedir. Aynı yönetmeliğin 1. Maddesinde "16 yaşına kadar olan çocuklar" ve bundan önce "Valiliklere" gönderilen tamimle belirtildiği gibi "ilk ve ortaokul çağındaki çocuklar" sözleriyle özellikle ilk ve ortaokul öğrencilerine hizmet verilmesinin istendiği açıktır.

1977 yılında Ankarakentinde ilk ve ortaokul öğrencilerinin sayıları yaklaşık (Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre) 271.292 dir. Eğer ilk ve ortaokul çağındaki her 2000 öğrenci için bir çocuk kütüphanesi isteniyorsa Ankara için 137 çocuk kütüphanesine yönetmelik uyarınca gerek vardır. 1958 de yayınlanan bu Yönetmeliğin 1977 yılında ulaştığı sonuç 5 çocuk kütüphanesidir. Yani ilk ve ortaokul çağındaki her 54.258 çocuğa ($271.292 \div 5 = 54.258$) bir çocuk kütüphanesi düşmektedir.

1977 yılında çocuk kütüphanelerinden yararlananların sayısı 50.488 dir. "Buna göre ilk ve ortaokullar'daki çocukların %19 u kütüphanelerden yararlanmıştır. Yetişkinleri daha çok ilgilendirebilecek dermelerin bulunduğu ötekihazmet birimlerinde ise 1977 yılında okuyucu sayısı olarak 214.917 verilmektedir. Ankara'da yetişkinler "grubuna yaklaşık 1.429.712 kişinin girdiği varsayılmaktadır. Buna göre de bu grubun ancak %15 inin yerleşik birimlerde verilen hizmetten yararlandığı görülür.

Ankara kentinde halk ve çocuk kütüphanesi hizmeti veren yerleşik hizmet birimlerinden 1977 yılında toplam 268.675 kişinin yararlandığı saptanmıştır. Buna göre tüm Ankara kenti nüfusunun ancak %16 sı verilen hizmete ilgi göstermiştir.

1.2. Derme

Ankara kentinde halk kütüphanesi hizmeti vermekle yükümlü yerleşik hizmet birimlerinde 1977 yılında toplam 247.473 kitabı kapsayan derme bulunmaktadır. Merkez Kütüphane ve Cebeci Halk Kütüphanesi depolarında bulunan dermeler evlere ödünç verilmez. Bu durumda toplam 162.441 $38.494 = 200.935$ kitap evlere ödünç verilememektedir. Buna göre tüm dermenin %82 si ödünç verilmez.

Nüfusu 1.701.004 kişi olan Ankara kentinde kişi başına 0.15 kitap düşmektedir. Evlere ödünç verilebilecek kitapların sayısı ise 46.538 dir. Bunu da Ankara kenti nüfusuna oranlarsak kişi başına ancak 0.03 kitap düşer.

Tüm yerleşik hizmet birimlerinden ödünç kitap alabilecek üye sayısı ise 25.597 dir. O zaman bir üyeye 1.8 kitap düştüğü görülür. 1977 yılında bu birimlerden toplam 58.336 kitap ödünç alınmıştır. O halde kuramsal olarak bir üye bir yılda 2.3 kitap almıştır. Bu da standartların çok altındadır. Ödünç verilmek üzere hazırlanan dermeden ise %125 oranında yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Standartlara göre 50.000 nüfusa hizmetveren bir birimde en az 36.000 ödünç verilebilecek kitaba gereksinme vardır. Hiçbir hizmet biriminde bu sayıda ödünç verilecek kitap hazırlanmamıştır. Merkez Kütüphane derleme yoluyla gelen dermesini ödünç verememektedir. Ayrıca, Cebeci Halk Kütüphanesi dermesi aynı yolla oluşmamasına karşın ödünç verilmemektedir. Oysa, yazma ve değerli basma yapıtların dışındaki kitaplar okuyuculara ödünç verilebilirdi. Kütüphanelerden Halka Ödünç Kitap Verme Servisi Yönetmeliği pek çok açıdan eleştirilebilir. Kanımızca, bu başlıca bir inceleme konusudur. Zaten yeni bir yönetmelik hazırlanmaktadır.

Bütçede yayın satın alımı için ayrılan ödeneğin son derece yetersiz olması nedeniyle birimlere sağlanan kitapların çoğunluğunu resmi kurumlar yoluyla gelen kitaplar oluşturmaktadır. Bu kurumlar "her kütüphaneye birer kitap gönderme" kuralıyla hareket ederler. Hiçbir çevre araştırması yapılmadan kimi Bakanlıkların ya da başka kuruluşların yayınladıkları süreli yayınlara Kültür Bakanlığının abone olarak, ya da bunları bağış olarak kabul edip kütüphanelere gönderdiğine tanık olduk. Özel kişilerin bağışlarına da seçim uygulanmaktadır. Ancak Cebeci Halk

Kütüphanesine 1972 - 1973 yıllarında kütüphanenin tür ve amacına uygun olmayacak dermeler kabul edilmiştir. Öteki birimlerin dermelerinde de pek çok sayıda kitabın bu kütüphanelerin dermelerine bilinçsiz seçimler sonucu girmiş olduğu kanısına varılmıştır. Dermeler hiçbir zaman düzenli olarak ayıklanmamaktadır.

Merkez Kütüphaneye her yıl binlerce kitap derleme yoluyla gelmektedir. Ancak, bunların teknik işlemlerinin yapılıp, depolanıp hizmete sunulabilmeleri için yeterli ne görevli ne de yapı vardır. Ayrıca, kanımızca bu tür bir derme bir iş halk kütüphanesinin amacına uygun nitelikte değildir. Kütüphanenin gerçek işlevini yürütmesini pek çok açıdan engellemektedir. Zaten, gene Ankarada bulunan Milli Kütüphane aynı yayınları almaktadır. Bundan başka Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığında 1976 yılında kabul edilen 1934 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Yasası ile derleme yoluyla kitap sağlanabilmektedir. Araştırmacılar bu kütüphanelerden aradıkları kitapları bulabilirler.

Satın alma yoluyla sağlanan kitapların seçimi de kütüphanecilik açısından sağlıklı olmamaktadır. Okuyucu ve çevre araştırması yapılmadığı için bilinçli bir kitap seçiminin yapılması olanaksızdır. Ayrıca, ne Merkez Kütüphane'de ne de Cebeci Halk Kütüphanesinde her kütüphanede bulunması gerekli olan bir sağlama bölümü yoktur. Bu bölümün eksikliği pek çok aksaklığı da beraberinde getirmektedir. (Merkez Kütüphanede ancak 1978 yılında bir Sağlama Bölümü kurulmuştur). Çeşitli yollarla kütüphaneye gelebilecek kitapların kayıtları tutulmadığı için aynı kitaplar satın alınmakta ve çift nüshaların olduğu görülmektedir. Belirli yayınevlerine, oluşturulan kitap satın alma komisyonu ile gidilirken kütüphanelerin ne tür yayınlara gereksinmesi olduğu önceden saptanmamaktadır. O sırada yayınevinde ne bulunursa bu kitaplardan

seçilmek zorunda kalınmaktadır. Dermede hangi konuların zayıf kaldığı araştırılmamış ve bu eksikliğin doldurulmasına çalışılmamıştır. Her men her zaman halk kütüphanesine gelen okuyucunun roman-öykü türü kitaplarla, tarihsel yapıtlara ve biyografyalara ilgi göstereceği varsayımından gidilmektedir. Çoğunlukla bu tür yapıtların kütüphaneleri doldurması kaçınılmaz bir olgu haline gelmiştir. Yetişkinlerin kendilerini çeşitli alanlarda yetiştirebilecekleri onlara birçok alanda beceri kazandırabilecek roman-dışı yapıtların sayısı yok denecek kadar azdır. Okuyucuların en çok gereksinme duydukları danışma yapıtları ise hem nicel hem de nitel açıdan son derece yetersizdir. Bunlar, fiyatlarının yüksek olduğu gerekçesiyle çok az oranda sağlanmakta ve ağırlık romanlara verilmektedir. Ekonomik olma düşüncesi, bilinçsiz kitap seçimi sonucu gerçekleştirilememekte, yararyerine zarar getirmektedir.

Satın alınması önerilen kitaplar Kültür Bakanlığı Kitap ve Süreli Yayınları Seçme Kurulunun onayına sunulmaktadır. Bu kurulda üniversite kütüphanecilik Bölümlerinden bilirkişilere 1978 yılına kadar görev verilmemiş olamsı dikkate değer bir olgudur. Oysa, Kütüphanecilik Bilim Dalının en önemli konularından olan "kitap seçimi" konusunda uzmanlaşmış öğretim üveleri bu Bölümlerde bulunmaktadır. Doğal olarak bu kurulun yaptığı kitap seçimi kuramsal olmaktan öteve gidememekte, gerçeklere inememektedir. Kütüphanelere bu Kurulun denetiminden geçerek sağlanan kitaplar bunu kanıtlamaktadır. Kitap seçimlerinde sırada iktidarda bulunan hükümetlerin politikası egemen olmaktadır. Bu durum da kitap seçiminin temel ilkelerinden olan "seçimde yansızlık" ilkesine ters düşmektedir.

Tüm hizmet birimlerinin dermelerini içeren bir toplu katalog hazırlanmamıştır. Bu nedenle kimi kez birimlerde zaten bulunan kitaplar yeniden satın alınmaktadır. İstenen bir kitabın hangi birimde

bulduğunu bilme olasılığı yoktur. Yalnız varsayımlarda bulunulabilmektedir.

Kitap demirbaş defterlerinin çoğu düzensiz tutulmuş, bir çok sütunlar doldurulmamıştır. Katalogların bir çoğu kullanılamaz durumdadır (Seyranbağları, Gülveren, Kocatepe vb.).

İstatistiklerden de izlenebileceği gibi okuyucular en çok roman-öykü türü kitapları ödünç almışlardır. Kütüphaneciler de kitap satın alırken daha çok bu tür yapıtları almaktadırlar. Bu nedenle, hangi konuya okuyucu ilgi gösteriyorsa o konuda kitap sağlanmıştır, denebilirse de bu, kanımızca araştırmacıyı yalnız yanılgıya götürür. Okuyucu her şeyden önce halk kütüphanesinden yalnız roman alabileceği, ya da burada ödev yapıp ders çalışacağı varsayımından hareket etmektedir. Bir halk kütüphanesinin türlü işlevlerini yansıtacak tanıtma etkinlikleri yapılmadığı için okuyucu suçlanamaz. Bu nedenle, gelen okuyucu genellikle roman aramaktadır. İncelenen kütüphanelerde saptadığımız gibi bilinçli bir derme ayıklaması hemen hiçbir zaman yapılmadığı için derme çok kısa bir sürede güncelliğini yitirmektedir. Bu olgu da istatistiklerde yıllar geçtikçe azaldığı görülen ödünç alınan kitapların sayısını açıklayabilmektedir. Kütüphaneciler cildi eskijen kitapların, dolayısıyla çok okunmuş olan kitapların gene okuyucu çekeceği yanılgısına düşmektedirler. Bu kez de aynı kitabın yenibaskısını satın alan, ya da aynı kitabı yeniden ciltleten kütüphane görevlileri istatistiklerde görülen "ödünç alınan kitap sayısı" düşüşünü açıklayamamaktadırlar.

Bunun nedeni sorulduğunda, sürekli istenen kitapları bir kez daha aldıkları halde okuyucunun gelmediğinden yakınıtmaktadırlar. Oysa, içinde buldukları kısırdöngüden bilinçli yapılan bir araştırma

sonucu kurtulma olanağını denememişlerdir. İncelememizi yaparken üye sayısı ile okuyucu sayısı olmak üzere ayırım yaptık. Böylece üyelerin gerçekten kaçının okuyucu niteliğini taşıdığını saptamaya çalıştık. Okuyucuların sayısı oldukça azdır. Yeni üyeler de bir süre kütüphaneden yararlanmakta sonra artık gelmemektedirler. Denebilir ki aynı kütüphaneye 6 yıl boyunca sürekli gelen okuyucu yok gibidir. Buna karşılık belli bir yılda, örneğin 1977 yılında kütüphaneye düzenli aralıklarla gelen yeni üyeler vardır. ancak durum düzelmezse bunların da yerlerini yeni üyelere bırakacağı gerçeği kaçınılmaz gibi görünmektedir.

Standartlara göre danışma kitapları dermenin %10 unu oluşturmalıdır. İncelediğimiz kütüphanelerde ise en yüksek sayıda danışma dermesi Yenidoğan Kütüphanesinde bulunmaktadır: %2.15 (Tablo 4-16) Merkez Kütüphane'yi devlet nüshaları alan bir kütüphane olduğu için, bunun dışında bırakıyoruz. Türkiye'de yayınlanan tüm danışma yapıtlarının kuramsal olarak burada bulunması gerekir.

Standartlara göre bir hizmet biriminde tüm dermenin %30 unun çocuk kitaplarından oluşması istenir. İncelediğimiz kütüphanelerde ise en yüksek oran ancak %12 yi bulur. (Kocatepe Kütüphanesi). Bunlar da nitel açıdan son derece yetersizdir. Çocuk kütüphanelerinde derme açısından en şanslı olan Merkez Çocuk Bölümüdür. Burada derleme yoluyla gelen çocuk kitaplarından da yararlanılmaktadır. Bu kütüphanede 1977 yılında da resimli kitapların tüm dermeye oranı %12.6 yı bulmuştur. Buna karşılık danışma yapıtları ancak %1 oranındadır. Bilinçli bir seçimle Türkiye'de yayınlanmış olan en iyi çocuk kitaplarıyla bu kütüphanenin dermesi, örnek bir derme haline getirilebilirdi. Bu fırsattan yararlanılmamıştır.

Dermelerde bulunan süreli yayınların hepsi resmi kurumlardan bağış yoluyla gelir. Çocuk kütüphanelerinde yalnız yetişkinleri ilgilendirebilecek dergilere de rastlanır. Süreli yayınların çoğunun, kimi sayıları

eksik olduğu için ciltletilememektedir. Merkez Kütüphane'ye derleme yoluyla her tür süreli yayın gelmektedir. Ancak, burada bile günlük gazeteler, haftalık dergiler güncel oldukları sürede okuyucuya sunulamamaktadır. Oysa, bu görüştüğümüz okuyucuların en büyük dileklerinden biridir. Bunları yalnız ciltletilmiş olarak inceleme olanağı vardır. Bu durumda bu yayınların güncelliği kalmamaktadır.

Süreli yayınların izlenmesi çalışmalarına 1979 yılında başlanabilmektedir. Bundan önce bu denli önemli bir konuya eğilme gereksinmesi duyulmamıştır.

Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde büyük önem verilen gör-ışit dermesi Başkentimizin halk kütüphanesi hizmeti veren birimlerinin hiç birisinde yoktur. Kanımızca, bu da giderilmesi gereken büyük bir eksikliklerdir.

Bir hizmet biriminden alınan bir kitap kentte başka bir yöresinde bulunan başka bir hizmet birimine geri verilemez. Bu nedenle okuyucuların kitapları geri getirmelerinde aksaklıklar olmakta, bu durum özellikle onbeş günde bir kez bir durağa uğrayan gezici kütüphanelerin işlerliğini engellemektedir.

Bir hizmet biriminde bulunmayan kitap başka bir hizmet biriminden kütüphanelerarası ödünç verme yoluyla getirilemez. Bu sorunların da okuyucu lehine çözümlenmesi gerekmektedir.

Derme, genel olarak artık güncelliğini yitirmiş kitaplardan oluşmuştur. Coğunun ciltleri yıpranmış, sırtlarındaki yazılar silinmiştir. Yalnız Cebeci Halk Kütüphanesinde bulunan kitapların dış görünüşleri daha bakımlıdır. Ancak içerik yönünden ötekilerden farkları yoktur. Dermede düzenli bir ayıklama yapılmadığı gibi yıllık kitap artışları da rastgele yapılmaktadır. Kimi birimlere (Kocatepe, Yenidoğan) %10 oranında (1973) kitap artışı yapılmasına karşın aynı yıl Merkez evlere

ödünç kitap verme servisine yapılan kitap artışı %1 dir. 1977 yılında Kocatepe Kütüphanesine %14, Yenidoğan kütüphanesine %8, Merkez evlere ödünç kitap verme servisine ise %4 oranında kitap artışı yapılmıştır. Buralara da gene ençok roman-öykü türü kitaplarla sosyal bilimlerle ilgili kitaplar sağlanmıştır.

1977 yılında incelenen hizmet birimlerinden yalnız Yeni-doğan Kütüphanesinde %58 oranında roman-dışı yapıt olduğu saptanmıştır. Öteki kütüphanelerde genellikle roman-öykü türü kitaplar çoğunluktadır.

Gene standartlara göre "Merkez Kütüphanedeyetişkinler için en az 100.000 roman dışı kitap bulunmalıdır"denmektedir. 1977 yılında Merkez Kütüphanede roman dışı kitapların tüm dermeye oranları %79 dur. Ancak unutulmamalıdır ki bu kütüphanenin dermesi derleme yoluyla gelen yayınlardan oluşmuştur. Bu durum da Türkiye de yayınlanan çeşitli kitaplardan kütüphanelere rahatlıkla %65-80 oranında roman-dışı materyal sağlanabileceğini kanıtlamaktadır. Cebeci Halk kütüphanesi deposunda da roman-dışı kitapların dermeye oranı %75 dir. Buna karşılık Cebeci evlere ödünç kitap verme servisinde ise romanlar %70 oranındadır.

Çeşitli birimlerde ödünç alınan kitapların oranlarını incelediğimiz zaman romanların %53-89 oranında ödünç alındığınsaptadık. Oysa standartlara göre bu oran %45 i aşmamalı, roman-dışı kitaplar ise en az %55 oranında ödünç alınmalıydı. İncelediğimiz birimlerde bu oran %11-47 arası değişmektedir. Çocuk kütüphanelerinde ise ilgi çekici bir tablo ortaya çıkmaktadır: Ödünç alınan romanlar %31-39 oranında değişirken roman-dışı kitapların ödünç alınma oranları %61-69 a varmaktadır. Kitaplarından yalnız okuyucu salonunda yararlanılabilmeyen beci Halk Kütüphanesinde okuyucular 1977 yılında yalnız %11 oranında roman okumak isteğini belirtmişlerdir, %89 oranında roman-dışı yapıt okunmuştur. Bu da göstermektedir ki okuyucuların roman-dışı yapıtlara ilgisi bulabildikleri oranda artmaktadır.

Kütüphanelerin dermesinde gözümüze çarpan başka bir eksiklik gençleri ilgilendirebilecek kitapların son derece az bulunmasıdır. Oysa, kütüphanelere en çok ilgi gösterenler gençlerdir. Bu okuyucu grubu ders çalışma ve ödev yapmanın yanısıra ellerine geçirdikleri, daha çok yetişkinler için yazılmış kitapları okumak zorunda bırakılmaktadırlar.

Dermede görülen başka bir eksiklik gençler ve yetişkinler için hazırlanmış cinsel bilgileri içeren kitapların bulunmamasıdır. Kütüphanelerde kendilerini bu açılarından editebilecekleri materyali bulamayan okuyucular, çeşitli sorumsuz kişilerin hazırladığı bilimsel olmayan yayınlara yönelmektedirler.

Bir derleme kütüphanesi olan Merkez Kütüphane'de dikkatimizi çeken başka bir nokta, yöneticilerin düşünce biçimlerine göre uygun bulmadıkları kitapları "yasak yayınlar" olarak nitelendirip okuyucuya vermemeleri oldu. Depoda bu kitaplar sırtlarına yapıştırılan kırmızı bir şeritle belirlenirler. Yöneticilerce daha da sakıncalı bulunanlar ise çelik bir dolaba kilitlenir. Hükümetler değiştikçe artık "sakıncalı" olmaktan çıkan bu kitapların üzerlerindeki şeritlerin çıkarılması unutulduğu için, kimi kitapların tutukluluk süresi bitmemekte ve hizmete hiç bir zaman sunulamamaktadır. Özellikle çelik dolaplarda saklananların gün ışığına çıkma umutları yok denecek kadar azdır.

Merkez Kütüphaneye bağlı Kitap İkmal Deposunda Türkiye'deki çeşitli kütüphanelerin aslında kendi dermelerinde istemedikleri kitaplar toplanmıştır. Oysa, amaç, kütüphanelerde fazla olan kitaplarla yeni kütüphanelerin dermelerini oluşturmak ya da geliştirmektir. Oysa burası "ayıklanmış kitaplar deposu" biçimine dönüştürülmüştür. Bu kitaplardan yeni kurulan kütüphanelerin yararlanması bir noktada olanaksızdır. Yabancı dilde artık güncel olmayan ansiklopedilere rastladık. Örneğin, 1938 basımlı Brockhaus gibi. Çoğunluğu artık güncel olmayan bu kitaplar

gönderildikleri kütüphanelerden bir süre sonra yeniden Kitap İkmal Deposu'na gelmektedirler.

Ankara İl Halk Kütüphanesi Bölge Halk kütüphanesine dönüştürülmediği halde 44 kütüphaneye hizmet vermekle yükümlü tutulan Bölge Cilt Atölyesi yeterli hizmet verememektedir. Ayrıca, Türkiye'deki halk ve çocuk kütüphanelerinin gereksinmesi olan çeşitli basılı materyalin (üye kartı v.b.) basım ve gönderilme işi bu kütüphane için büyük yük olmaktadır.

1.3. Görevli

İncelenen kütüphanelerde görüldüğü gibi Merkez Kütüphane ve Cebeci Halk Kütüphanesi Merkez Biriminin dışında Kütüphanecilik Bölümünü bitirmiş görevliler çalışmamaktadır. 1972-1977 yılları arasında bunların sayıları giderek azalmış ve 1977 yılında ikiye inmiştir. Oysa, standartlara göre büyük hizmet birimlerinde çalışan tüm görevlilerin %33 ünün meslek eğitimi görmüş kütüphaneciler olması gerekmektedir. 1977 yılında tüm yerleşik hizmet birimlerinde çalışan görevlilerin sayısı 72 dir. Bunların ancak %3 ü üniversite düzeyinde meslek eğitimi görmüştür. Bunların dışında kalan kütüphane görevlilerinin %25'i kısa süreli bir meslek kursu görmüştür.

Standartlara göre 150.000 kişilik nüfusu olan yörelerde her 2500 kişiye hizmet verecek bir kütüphaneci bulunmalıdır. Buna göre en az 60 kütüphaneci böyle bir örgütte hizmet vermelidir. Bu durumda nüfusu 1.701.004 olan Ankara kentinde ne kadar çok kütüphaneci niteliği taşıyan görevliye gereksinme olduğu açıktır. Ankara'da 1977 yılında 850.502 kişiye bir kütüphaneci düşmektedir.

Bu eksikliğin doldurulamaması sonucu okuyucu, hizmet birimlerinde genellikle meslek eğitimi görmemiş görevlilerle karşı karşıya

bırakılmaktadır. Bu nedenle de kütüphane ve kütüphaneci kavramını yanlış algılamakta, kütüphanecilik mesleği konusunda yanlış değer yargılarına varmaktadır. Özellikle, çocuk kütüphanecilerinin son derece önemli görevleri nedeniyle özel eğitim görmüş, Kütüphanecilik Bölümünü bitirmiş kişiler olmaları gerekmektedir. Oysa, burada zorunlu hizmet sürelerini bir an önce bitirmeye çalışan Kız Meslek Lisesini bitirmiş görevliler çalıştırılmaktadır. Bu görevlilerden hem çocuk kütüphaneciliği gibi son derece zor bir görevi başarmaları beklenmekte, hem de meslek bilgisi istenmektedir. 20-21 günlük meslek kursu gören bu genç insanların görevin kesinlikle üstesinden gelemedikleri incelemeler sonucu ortaya çıkmaktadır. Okuyuculara davranışlarının çekici olmak yerine itici olduğu çoğu kez gözlemlenebilmektedir.

Bu görevliler yalnız çocuk kütüphanelerinde değil, çeşitli birimlerde de çalıştırılmaktadır. Bu kişilerin kitapların katalog, sınıflamasını da yapmaları istenmektedir. Ancak, meslek bilgileri son derece kısıtlı olan bu görevlilerin, hizmet verdikleri birimlerde, kataloglanması gereken kitapların köşelerde büyük yığınlar oluşturduğu ve hizmete sunulamadıkları görülmüştür. Bireylerin kültürel yaşantısı için son derece önemli kurumlar olan kütüphanelere, bu görevi yerine getiremeyenlerin atanması kötü sonuçlara neden olmaktadır.

Görevliler hiç bir tanıtma etkinliğine girmedikleri gibi kütüphanelere yakın olan Yaygın Eğitim Merkezleri, okullar, başka kütüphaneler, halkevleri ve odaların ile öteki kültür ve eğitim kuruluşları ile bir iletişim sağlayarak işbirliğine gitme yolunda çaba harcamamışlardır. Gerçekten hizmet vermek isteğinde oldukları söylenemez.

Genel olarak denebilir ki üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görenlerden, okuyucuyla yoğun bir iletişim sağlanabilecek

hizmet alanlarında yararlanılma yoluna gidilmemiştir. Bunlar daha çok teknik hizmetlerde çalıştırılmışlardır.

Ayrıca, son yıllarda iktidar değişikliklerinde, politik nedenlerle, kütüphanecilik mesleğiyle ilişkisi olmayan kişilerin çeşitli hizmet birimlerine zoraki atandıkları gözlemlenmiştir. Görev yerlerinin değiştirilmesi sonucu ruhsal açıdan çeşitli sorunları olan ve meslek bilgisi bulunmayan bu kişilerin Ankaralılara hizmet verebildikleri kanısında değiliz.

1972-1977 yılları arasında yerleşik hizmet birimlerinde görev alanların çoğunluğunu lise ve ilkokulu bitirenler oluşturmaktadır. Uzun süre yöneticilik yapanlar ise lise dengi öğretmen okullarını bitirmiş bulunan ve Anadolu'da uzun yıllar il halk kütüphanesi yöneticiliği görevini yürütmüş olanlardır. Bu süre içinde yalnız bir kez üniversitenin başka bir bölümünü bitiren bir yönetici Merkez Kütüphaneyi yönetmiştir. Kütüphanecilik Bölümünü bitirenlere ise ancak kısa süreli "Müdürlüğe Vekâlet" görevleri verilmiştir.

1.4. Bütçe:

İncelemelerimizden de anlaşıldığına göre kütüphanelere yayın satın alımı için ayrılan ödenek çok az, hatta yetersizdir. Özel idarenin bir katkısı olmamaktadır. Bu konuda da gerçekçi bir girişimde bulunulmamıştır. Kiralara harcanan ödeneklerin ne denli fazla olduğu da hazırladığımız tablolarda görülmektedir. Bugüne dek bu konuda hiçbir araştırma yapılmamıştır. Eğer kira ödenen bu birimlerde verilen hizmetin bir değerlendirilmesi yapılsaydı ilginç sonuçlara varılabilirdi. Birçok yerde salt hizmet veriyor görünümünde olan birimlerin yerine, araştırma yapılarak hizmetin gerçekten yararlı olacağı yörelerde belirli yerler kira ile

tutulabilirdi. Gülveren, Yenidoğan, Kocatene, Varlık, Keçiören kütüphaneleri ile Bahçelievler ve Demirlibahçe Çocuk Kütüphanelerinin kira ile tutularak yerleştirildikleri yerlere her yıl ödenen kira bütçede oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Acaba verilen hizmetin kalitesi ve sağlanan yarar bu harçamaya değer mi? Yukarıda adı geçen yerleşik hizmet birimlerinden, özellikle Gülveren Kütüphanesinin yerleştirildiği, her türlü konfordan yoksun dükkâna, yılda ödenen kiraya biraz daha ekleme yapılarak semt halkına kütüphane hizmetlerinin verilmesine uygun başka bir yapı kiralanabilirdi. Varlık Kütüphanesine ödenen kira kamımızca tümüyle gereksizdir. Merkez Kütüphaneye yakın olan Varlık Mahallesi halkı rahatlıkla Merkez Kütüphane'nin daha geniş olanaklarından yararlanabilirler. Bu konuda başka örnekler de getirilebilir. Biz bunları öneriler kısmında dile getireceğiz.

Standartlara göre bütçenin %15-18 i yayın satın alımına ayrılmalıdır. 1977 yılında Merkez Kütüphanede tüm birimler için bütçenin %1.1 i ayrılmıştır. Cebeci Kütüphanesinde ise gene 1977 yılında - bütçenin %0.09 u yayın satın alımına ayrılmıştır. Yayın satın alımı için ayrılan ödeneğin (az olmasına karşın) çeşitli hizmet birimlerine, ya da yayın türlerine göre bir ayırımı yapılmamıştır. Bu ödenek önceden planlanmadan harcanmaktadır. Ayrıca, yakacak giderleri için ayrılan ödenekler de kısıtlıdır. Bu durum her yıl soba ile ısıtılan birimlerde kış aylarında hem görevli hem okuyucular için çözüm getirilemeyen sorunlar doğurmaktadır.

Merkez Kütüphaneye bağlı Bölge Cilt Atölyesi için verilen ödenek "yayın satın alımı, kırtasiye ve cilt giderleri" olarak verilmektedir. Bundan da ancak kısıtlı bir oranda yayın satın alınabilmektedir. Ödeneğin en büyük kısmı ciltleme giderleri olarak harcanmaktadır.

Bu görev, bu birimden alınınca elbette ödenek de gönderilmeyecektir. Ancak, bu o kadar önemli olmayacaktır. Çünkü Ankara kentine hizmet veren halk kütüphanelerinin cilt işleri de bu yüzden zaten aksamaktadır.

Görevlilere ödenen aylıklar kütüphanelerin bütçelerinde %75 oranında gider oluşturmaktadır.

Bütçede giderler açısından en sakıncalı gördüğümüz nokta kimi görevlilere ödenen aylıklardır. Bir kütüphanenin en önemli öğelerinden olan görevliler kütüphaneciler ve kütüphane memurları bilinçli bir seçimle işe alınmamaktadır. İşe girmek isteyenlerin az olduğu gerçeğini unutmuyoruz. Ancak, görevlendirilen kimi kişilerin meslek bilgileri ve becerilerinin son derece sınırlı olması nedeniyle bu kişilere ödenen aylıklar, kanımızca en gereksiz gideri oluşturmaktadır. Kadrosu bu nitelikte görevlilerce doldurulan kütüphaneye gerçekten yetenekli kütüphaneciler başvursa da işe alınamamaktadır.

1.5. Yapı

Bilindiği gibi Ankara İl Halk Kütüphanesi henüz kendi yapısına kavuşmamıştır. Bu güne dek getirilen çözümleri ise gerçekçilikten uzak kalındığını kanıtlamışlardır. Milli Kütüphane Bahçelievler'de yapılmakta olan yeni yapısına geçince eski yapının Merkez Kütüphane için yeterli olacağı görüşü pek çok kimse tarafından dile getirilmiştir. Oysa gene çeşitli yazılarda ve konuşmalarda aynı kişiler Milli Kütüphane yapısının kütüphane yapısı olarak ne denli olumsuz yönleri olduğunu söylemişlerdir. Özellikle, bu yapının "Derleme Kütüphanesi" olarak kullanılmasının olanaksız olduğu vurgulanmıştır. O halde, bu konuda ilgililerin büyük bir çelişkiye düştükleri görülmektedir. Kuramsal olarak aynı sayıda dermeyi derleme yoluyla sağlayacak ve Ankara gibi nüfusu son derece

hızla artan bir kente hizmet verecek iki kütüphanenin birisi için "gazinodan bozma" bir yapı uygun görülmektedir. Milli Kütüphane için ise yetersiz bulunmaktadır. Her ne kadar Merkez Kütüphanenin ileride yalnız yerel derlemeyi alacağı düşünülüyorsa da Ankara gibi yaygın hayatı canlı bir kentte bu derlemenin de sayısı oldukça kabarıktır. Elbette Milli Kütüphane'nin görev alanı ve işleri değişik nitelik taşımaktadır. Bu önerinin ileri sürüldüğü yıllarda ek yapıların yapımının biran önce gerçekleştirilmesi ve yetkililere bu amaçla harcanan ödeneklerin boşuna olmadığı, bu yapıların başka bir kütüphaneye de hizmet edebileceği kanısı verilmek istenmiştir. Milli Kütüphane'nin asıl yapısına kavuşması için gerekli kararların çıkartılmasında ya da sürdürülmesinde oldukça etkili olabilecek bir düşünce olduğunu yadsıyamayız. Ancak, Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin çıkarları açısından olumlu bir yanı olmadığı kanısındayız. Kaldı ki Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu halen yürürlükte ve Merkez Kütüphane'ye Milli Kütüphaneye gönderildiği kadar derleme yoluyla yayın gelmektedir.

Merkez Kütüphane, Ankara'nın en merkezi sayılamıyacak bir yerine kurulmuştur. Modern kütüphanecilik mimarisi anlayışına göre bulunduğu alanda yatay olarak genişlemesi gerekirken dikey olarak yükseltilmiştir. Cebeci Halk Kütüphanesinin durumu da farklı değildir. Her ikisinin de genişleme olanakları kısıtlanmıştır. Dükkânlarda "hizmet" veren hizmet birimleri, kütüphane hizmetinin en olumsuz biçimde, en uygun olmayan yerlerde nasıl verilebileceğini Ankara halkına gösteren örneklerdir. Okullara yerleştirilmiş bulunan çocuk kütüphaneleri her an okul yönetimi tarafından dışarıya çıkarılmak korkusu içindedirler. Çocuklarımıza kesinlikle iyi birer çocuk kütüphanesi örneği verememektedirler. Ayrıca, bu tür kütüphanelerin okullara yerleştirilmesi kanımızca, çocuk psikolojisi açısından ilerisi için son derece sakıncalı

olmaktadır. Çocuk okul, ders, ödev kütüphaneci: öğretmen ve kütüphane kavramlarını birbirine yaklaştırmakta ve uzun yıllar bundan kurtulamamaktadır. Kanımızca, okullar da açılan çocuk kütüphaneleri yarar yerine zarar getirmektedir. Son yıllarda iki çocuk kütüphanesi, daha önce buldukları 3-4 odalı yapılardan küçük dükkânlara taşınmıştır. Daha önce buldukları yapıların modern çocuk kütüphaneciliği açısından uygun oldukları söylenemez. Ancak hem Demirlibahçe hem de Bahçelievler Çocuk Kütüphanelerinin okuyucu sayıları, yapılan bu değişiklikten sonra önemli ölçüde azalmıştır. Ayrıca, bu küçük dükkânlarda Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliğinde öngörülen etkinlikleri yapmak olanaksızdır. Görüşme yaptığımız görevliler, buralarda yalnız kitap okunduğunu, ender olarak masal anlatma saatlerinin yapıldığını söylediler. Zaten bu kütüphanelerde yönetmelikte belirtilen etkinliklerin tümünün yapılmasının gerekli olup olmadığı da tartışma götürür bir konudur.

Deneme yapmak amacıyla bir yıldan uzun bir süre içinde yerleşmiş bulunduğu dükkânın çevresinde rastladığımız çocuklara ve yetişkinlere Bahçelievler Çocuk Kütüphanesinin yerini sorduk.

Kimileri kütüphanenin eski adresini verdi, kimileri ise olumsuz yanıtları verdi. Buna karşılık, kütüphanenin yanındaki dükkâna yerleşmiş bulunan Et-Balık Kurumunun satış mağazasını sordüğümüzde herkesin bu mağazanın açık adresini rahatlıkla verebildiğine tanık olduk. Kütüphanenin yanında bir iki dükkân daha vardır. İlk gözümüze çarpan levha kütüphanenin giriş kapısına yapıştırılmış olan "Burada et satılmaz" levhası oldu.

Çeşitli yerleşik hizmet birimlerinin dükkânlara yerleştirilmiş olmaları (Gülveren, Keçiören, Kocatepe Kütüphanesi Bahçelievler ve Demirlibahçe Çocuk Kütüphaneleri) kanımızca kimi yanlışların sonucudur. Halk kütüphaneleri yapılarının alış-veriş merkezlerine yakın olması

ve girişin kolay olması için yüksek merdivenler bulunmaması ilkelerine uyulmak istenmiş olacaktır. Ayrıca, dükkân kiralarının 3-4 odalı katlardan daha ucuz olması, büyük bir olasılıkla, bu sonucu etkilemiştir, sanıyoruz.

Ancak, kütüphane hizmetlerinin bu yerlerde verilmesi kanımızca olanaksızdır.

Yenidoğan Kütüphanesi aslında kahvehane olarak yapılan bir yerde bulunmaktadır. Konum açısından uygun olan yapı kütüphane hizmetleri açısından yetersizdir. Varlık Kütüphanesi ise pek çok kişinin girmeyi pek göze alamayacağı, son derece bakımsız ve kirli bir yapıda bulunmaktadır. Giriş kapısının yanı, mahallede içkiçenlerin toplanma yeridir. Adı geçen tüm kütüphanelerde görevlilerin ya da okuyucuların dinlenmeleri için ayrılmış bir yer yoktur. Tuvaletleri kullanmak olanaksız denebilir.

Merkez Kütüphane ve Cebeci Halk Kütüphanesi yapılarında bulunan birimler yapı açısından ötekilere oranla biraz daha şanslı sayılabilirler. Ancak, kanımızca Ankara'da halk ve çocuk kütüphanesi hizmeti vermekle yükümlü yerleşik birimlerin buldukları yerlerden hiçbirisi büyüklük açısından da kütüphane hizmetinin verilebileceği yerler değildir: Standartlara göre 50-60.000 kişiye hizmet verecek bir birimde 1900 m² yere gerek vardır. Merkez Kütüphane bile bu boyutlarda değildir (1256 m²). Cebeci (980 m²). Birimler 18-1256 m² arasında değişen genişliktedirler. Ne Merkez Kütüphane ne de Cebeci Halk Kütüphanesi II. Bölümde değinilen Ankara'nın iklim özellikleri gözönüne alınarak yapılmamıştır. Özellikle Cebeci Halk Kütüphanesinin okuyucu salonunda yazın sıcaktan, kışın soğuktan ötürü oturmak çok güçtür. Merkez Kütüphane'de ise çalışma odalarında görevliler güneşin sıcaklığının özlemini çekmektedirler.

Yerleşik birimlerin hiçbirinin okuyucuyu çekebilecek bir dış görünüşü yoktur. İç dekorasyonda kullanılan renkler genel olarak resmi kurumlarda kullanılan ciddi ve sıkıcı renklerdir.

Çocuk kütüphanelerinin mobilyaları (Bahçelievler Çocuk Kütüphanesinin dışında) yetişkinlerin kullanabilecekleri mobilyalardır. Yetişkinlerin okuyucu salonunda kullanacakları mobilyalar da, daha çok lokantalardakullanılan masa ve sandalyelerdir. Masalarda 4-6 okuyucu oturmak zorundadır. Mobilyaların çoğu son derece eski ve bakımsızdır. Kimi birimlerde bulunan, kütüphanecilik anlayışına ters gelen kitap raflarının, bir birimde yıkılmak üzere olduğu görülmüştür (Gülveren Kütüphanesi).

Aydınlatma, havalandırma, ısıtma / konuları okuyucuya hizmet açısından ele alınmamıştır.

Merkez Kütüphane yapısı o denli yetersizdir ki, gün geçtikçe büyüyen süreli yayın dermesi için konferans salonunun depoya döndürülmesine karşın gene de yeterli olamamaktadır Türnlü etkinliklerin yapılabileceği bir konferans salonundan yoksun olan bir Merkez Kütüphane yapısının pek çok işlevini yerine getiremeyeceği açıktır.

Halk Kütüphanesi hizmeti vermekle yükümlü bulunan tüm yerleşik hizmet birimlerinin bu görevlerini halka tanıtacak, dikkati derhal çekecek bir levhaları yoktur. Bunlar ancak çok dikkatli bakıldıklarında farkedilirler.

2. Gezici Kütüphanelerle verilen hizmet

Ankara kentinde Merkez Kütüphane ve Çebeci Halk Kütüphanesine bağlı iki gezici kütüphane otobüsüyle hizmet verilir. Merkez Kütüphaneye bağlı gezici kütüphane, kent içinde ve kentin kimi gecekondü yerleşme alanlarında hizmet verir. Çebeci Halk Kütüphanesine bağlı gezici kütüphane ise hemen yalnız gecekondü yerleşme alanlarında hizmet vermektedir.

2.1. Okuyucu

Gezici kütüphanelerden yararlananların büyük çoğunluğu öteki hizmet birimlerinde olduğu gibi öğrencilerdir. Bunların içinde ilkokul öğrencileri sayıca daha çoktur.

Gezici kütüphanelerin hizmet saatlerinin çalışma saatlerinin dışına çıkamaması nedeniyle resmi kurumlarda çalışanlar hizmet kapsamının dışında kalmaktadırlar. Bu durumda okuyucuların öğrencilerden, ev hanımlarından, emeklilerden ve az oranda serbest meslek sahiplerinden oluşması olağandır. Genellikle okulların yanında durması öğrencilerin okuyucu grubunun büyük çoğunluğunu oluşturmasına yol açmıştır.

Gezici kütüphaneler 1977 yılında Ankara kentinde toplam 4190 okuyucuya hizmet vermiştir. Üyelerin sayısı ise 13.671 olarak kayıtlara geçirilmiştir. Buna göre toplam üye sayısının ancak %30 u bu birimlerin okuyucusudur. 1977 yılında 4190 okuyucu toplam 40.497 kitap ödünç almıştır. O halde bir okuyucu bir yılda (1977) 10 kitap ödünç almıştır. Gezici kütüphaneler toplam 50 durakta hizmet vermektedirler. Kuramsal olarak her durakta ortalama 84 okuyucuya hizmet verilmiş ve bir durakta ortalama 810 kitap ödünç verilmiştir.

Durak yerleri seçilirken bir ön araştırma yapılmamıştır. İncelemek için seçmiş bulunduğumuz durak yerlerinden "Samanpazarı" durağı aslında Samanpazarında değil, Hisar parkı caddesindedir. Bu durak yerine Ulus'ta alış-veriş merkezlerine daha yakın bir durak seçilebilirdi. Otobüs zaten dik bir cadde olan Hisar parkı caddesinin en üst noktasında durmaktadır. Hem konum hem de buranın yokuş olması açısından sakıncalıdır. Ayrıca radyoda bulunduğu yer yanlış tanıtılarak "Samanpazarı" denmektedir.

Çiğcinbağları durağı gecekondu yerleşme bölgesinde verilen hizmeti en iyi biçimde yansıtır. Konum olarak iyi seçilmiştir. En çok

okuyucunun bu durakta bulunduğu saptanmıştır. Okul müdürünün öteki okulların müdürlerine oranla öğrencilerin kütüphaneye üye olmalarına çok çalıştığına tanık olduk. Oysa İsmetpaşa durağının yanında bulunan Turgutreis İlkokulunun ve Kalaba durağı yanındaki Kalaba İlkokulunun müdürleri böyle bir çaba göstermemektedirler. Görüleceği gibi müdürlerin tutumu öğrenciler üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Ancak bu başlangıç için önemlidir.

Öğrenciler önce büyük bir istekle üye olmakta iseler de kütüphaneyi sürekli olarak düzenli aralıklarla kullanan öğrencilerin sayısı toplam üye sayısından değişiktir. Bunun en büyük nedeni 2-5. sınıf ilkokul öğrencilerine yararlı olabilecek çocuk kitaplarının dermede son derece yetersiz sayıda bulunmasıdır. Öğrenciler güncel olmalarına karşın danışma yapıtlarını gene de kullanmak ve kimi ödevlerini hazırlamak istemektedirler. Ancak bunun için otobüsün içinde yeterli oranda yer yoktur. Burada ve başka duraklarda öğrenciler raflarda ne bulurlarsa alırlar. Kimi kez yetişkinlerin okuyabileceklerini de bilmeden seçerler. Görevli farkına varırsa okuyucuyu uyarır. Karşıyaka durağı Karşıyaka'da pazarın kurulduğu gün (Pazartesi) işlek caddeye yakın bir yerdedir. Ancak pazarın kurulduğu yere yakın olması da hiç bir yarar getirmemektedir. Çünkü göze çarpmamaktadır. Ana Cadde üzerinde park edilmesine Trafik Müdürlüğüne izin verilmemiştir. Pazarın yanında ise park edilebilecek yerler vardır. Durak yeri iyi seçilmemiştir. Gazi Osman Paşa durağı ise okulların yakınında olmasına ve aydın tabakanın yerleşim alanında bulunmasına karşın en az okuyucusu olan duraklardandır. Durak, Gazi Osman Paşa semtinin kuşkusuz en işlek noktasında değildir. Ayrıca kışın elverişsiz hava koşullarında çıkılması çoğu kez olanaksız olan tek duraktır. Bu durakta hizmet vermeğe çalışmak kanımızca, yakıt, enerji ve zaman kaybına

neden olmaktadır. Semt olarak uygun olmasına karşın durak yeri olarak uygun görünmemektedir.

Bilindiği gibi en yüksek gelir grubuna girenlerin yerleştiği bu semtte kentin ve Türkiye Cumhuriyetinin yönetimiyle sorumlu kişiler de bulunmaktadır. Yörede oturan yabancıların bir kısmının Türkçe öğrenmek dileği vardır. Bölgede, Ortadoğu ülkelerinin, kendi kültürlerini Türklere yaymak amacıyla açtıkları Kültür Merkezleri de vardır. Gerçekçi olmak gerekirse bölgede Türk Kültürü yerine yabancı azınlıkların kültürü giderek egemen olmaktadır. Kanımızca, gecekondular bölgelerinde yaşayanlardan çok, bu bölgede yaşayan Türklerin Türkiye gerçeklerini yansıtacak bir Türk Kültür organına gereksinimleri vardır. Kültür Bakanlığımızın bu konuda yaptığı etkinlik ise buraya kışın çoğu kez çıkamayan, dermesi güncel olmayan bir gezici kütüphane otobüsü yollamaktır. Ayrıca, bu kütüphanenin dermesinin burada yaşayan Türklerin ilgisini çekmekten ne denli uzak olduğunu da, elde edilen sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Bunun yanında, belki de en önemli etkinlik bu bölgede yaşayan yabancılarla Türk Kültürünü en iyi biçimde yansıtabilecek bir hizmet vermek olacaktır. Bunun için başka etkinliklerin yanında gezici kütüphanenin pek çok açıdan geliştirilmesi gereklidir. Bir yerde yabancıların kendi kültürlerini bize tanıtmak için gösterdikleri gerçekten beğeni kazanacak çabaya karşılık bizim de aynı çabayı, hatta daha fazlasını harcamamız uluslararası insan ilişkileri açısından kaçınılmaz bir görevdir.

Gezici kütüphaneler Pazartesi-Cuma günleri çalışırlar. Cuma öğleden sonralara okuyuculara hizmet verilmez. Çalışan okuyucuların kütüphanelerden yararlanabilecekleri saatlerde (17.30 dan sonra) ve hafta tatillerinde hizmet verilmemesi kanımızca hizmet açısından çok sakıncalıdır.

Oysa Gezici Kütüphane Talimatında "haftanın iki gününde kütüphanenin servise çıkarılmayacağı ama Pazar günleri hizmet vereceği" yazılıdır (Madde 13). Okuyucuların yetişkinlerin ilgisini bu denli az çekmesinin nedenlerinden birisinin de hizmet saatleriyle çalışma saatlerinin koştur olmasından olduğu söylenebilir.

Gezici kütüphaneler resmi tatillerde de hizmet vermedikleri için kütüphanenin herhangi bir durağa geleceği gün, böyle zamanlarda 15 gün daha ertelenmiş olur.

Gezici kütüphane hizmetinin hangi gün nerede verileceği radyoda anonslarla okuyuculara bildirilir. Ancak bu anonslarda yalnız hizmetin verileceği semt belirtilmiştir. Durak yeri ve hizmet saatleri bildirilmez. Böyle bir anonsla Ankara'lılara hizmetin olumlu biçimde tanıtılacağını sanmıyoruz. Ayrıca, anonslarda belirtilen semtlerin kimilerinin adları yanlış verilmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi "Samanpazarı" semti diye ilân edilen semtle gerçekten gidilen semtin ilgisi yoktur. Samanpazarına yakın sayılabilecek Koyunpazarına ilân edildiği gibi sabahleyin değil, öğleye doğru gidilip 15 dakika durulmaktadır.

"Karargâh Mahallesi"nin adı haritalarda yoktur, kastedilen (Meteoroloji) Sentebedir. Fakat kütüphane'nin durduğu yer her ne kadar "Meteoroloji" olarak geçmekte ise de Meteoroloji Genel Müdürlüğünün uzağındadır. Özellikle kütüphane hakkında soru yönelttiğimiz Meteoroloji Genel Müdürlüğünde görevli kişiler burada böyle bir hizmetin verildiğinden haberleri olmadığını belirttiler.

Burada, elbette ki her durağın eleştirisini yapacak değiliz. Amacımız, kütüphaneden yararlanmak isteyen okuyucunun karşılaştığı güçlüklerin bir kısmını gözler önüne getirebilmektir. Radyo anonslarında okuyucuya saygılı davranılmalı, hizmetin gerçek süresi ve kütüphanenin hangi semtte nerede, ne zaman duracağı açık seçik olarak

bildirilmelidir. Başka hiç bir yayın organında gezici kütüphanenin hizmet izlencesi bildirilmemektedir.

izlencede hizmet verildiği belirtilen saatlerle gerçekten hizmet verilen saatler birbirini tutmamaktadır: Kütüphaneye 8.30 sıralarında gelen görevlilerin imza defterine imzalarını atıp, gerekli işlemleri yerine getirdikten sonra gezici kütüphanayı Yenimahalle'den hareket ettirmeleri ancak 9.00 a doğru gerçekleşebilmektedir. Uzak semtlere kütüphanenin varışı ancak 9.30 a doğru olmaktadır.

Kütüphanenin, bulunduğu semtte saat 17.30'a kadar hizmet verdiği de doğru değildir. Görevliler imza defterini Merkez Kütüphane'ye 17.30 dan önce yetişerek imzalamak zorundadırlar. Bu nedenle her gün en geç saat 17.00 de buldukları semtten Merkez Kütüphane'ye hareket ederler. Durum böyle iken radyoda gezici kütüphanenin hizmet verdiği saatlerin daha gerçekçi bir biçimde halka yansıtılması zorunludur. Kitabını geri getiren, ya da kitap almak isteyen okuyucu radyodaki anonslara uygun olarak hareket ederse, çoğu kez kütüphaneyi yerinde bulamayacaktır. Ya da saat 15.15-16.45 arası kütüphaneden yararlanmalıdır. Bukoşullar altında kitabını geri getiren okuyucuların kimi kez 5-10 dakikalık bir gecikme yüzünden 15 gün daha beklemeleri gerekmektedir. Bu nedenle desuçsuz yere "kitabını geç getiren okuyucu" olarak tanımlanabilmektedirler.

Araştırma yapılmadığı için kimi duraklarda çoğu kez gereksiz yere iki saat ya da yarım gün beklenmektedir. Ortalama olarak duraklarda okuyucuya hizmet verme süresi 2-4 saat arası değişmektedir.

Kimi duraklarda ise 5 saat (Toplum Polisi Merkezi ve Çiğcin bağları) 6 saat (Aydınlıkevler İlkokulu) durulmaktadır. Oysa, belirli saatler içinde sürekli gelen okuyucuların geri kalan saatlerde

daha az sayıda geldikleri görülmüştür. Bu okuyucuların da öteki okuyucularla birlikte aynı saatler içinde gelmeleri mahatlıkla sağlanabilir. Cebeci Halk Kütüphanesine bağlı gezici kütüphane ise bir durakta en az 1,5 saat, en çok 5,5 saat (Keçiören, Aktepe Lisesi yanı) durmaktadır. Merkez Kütüphaneye bağlı gezici kütüphane Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri Pazar kurulan semtlerde hizmet vermektedir. Ancak bunların çok yakınında durmamaktadır. (Pazartesi: Karşıyaka, Çarşamba: Dikmen, Cuma: Kalaba). Bahçelievler, Etlik-Apağı Eğlence ve Küçükesat'da pazar yerlerinin yanında, ama pazar kurulmayan günlerde durmaktadır. Cebeci Halk Kütüphanesine bağlı gezici kütüphane ise yalnız iki haftada bir geldiği Keçiören-Aktepe'de pazar kurulduğu gün (Perşembe) 5,5 saat durmaktadır. Burada Cebeci gezici kütüphanesinin okuyucularca hizmet verdiği durakların eleştirisini yapmavacağız. Henüz yeni hizmet vermeye başlayan bu birimin durak yerleri bir buçuk yıl içinde birkaç kez değiştirilmiştir. Ancak, bemen tüm duraklar okulların yanındadır. Bu nedenle de yalnız öğrencilere hizmet vermek amacıyla olduğu görünümünü vermektedir. Bu da kanımızca sakıncalı bir tutumdur. Yetişkinlerin ilgisini çekmeye çaba harcanmamaktadır. Durakların çoğunun durumu sürekli bir araştırma yapılmadığı için bilinmemekte ve bu nedenle yöneticiler açısından bir değişiklik yapılmasına gereksinme duyulmamaktadır. Ayrıca, durak yerlerinin kentin trafiği açısından da uygun olması ve hizmet izlencesinin Valiliğin onayı alındıktan sonra kesin olarak saptanması zorunluluğu vardır. Geçirilen tüm işlemlerden sonra, çok az okuyucunun geldiği saptansa da yukarda sayılan nedenler, yöneticilerin durak seçimlerini gerçekçi bir gözle denetlemelerini bugüne dek kösteklemiştir. Gezici kütüphanelerin hizmet verdikleri duraklarda hizmet gün ve saatlerini belirten durak levhaları yoktur. Radyodan başka bir yayın aracıyla da hizmet halka bildirilmemektedir.

2.2. Derme

Yerleşik hizmet birimlerinin dermeleri incelenirken bunların nitelikleri incelenmişti. Sonuç olarak yeterli olmadıkları kanısına varılmıştı. Gezici kütüphanelerde bulunan çocuk kitapları dermesi ya davetişkinler için bulundurulmuş dermenin niteliği de farklı değildir. Bilindiği gibi her semte aynı kitaplarla hizmet verilmektedir. Semtlerdeki halkın sosyo-ekonomik özellikleri göz önüne alınarak hizmet verilmez. Her iki gezici kütüphanede hizmete sunulan dermenin tümü 8727 kitaptır. Otobüsler dermenin tümüyle birlikte her durağa giderler. Bağlı oldukları kütüphanelerde bu hizmet için ayrılmış başka derme yoktur. Okuyucu istekleri için yerleşik hizmet birimlerinin dermelerini de kullanamazlar. Tüm okuyucu sayısı 4190 olduğuna göre bir okuyucuya 2 kitap düşmektedir. Standartlara göre bir gezici kütüphanenin dermesi en az 10-15.000 cilt olmalıdır. Bu dermeden yalnız 3000 kitabın gezici kütüphanede bulunması istenir. Bu durumda, incelenen gezici kütüphanelerin standartlara uygunluğundan söz edilemez. Böyle bir gezici kütüphanede saatte ortalama 100 kitap verilmesi beklenmektedir. Oysa, Ankara kentinde hizmet veren gezici kütüphanelerde bir durakta bir yılda 810 kitap ödünç verilmektedir.

Merkez Kütüphaneye bağlı gezici kütüphaneden ödünç alınan kitapların sayısı ilk bakışta çok gibi görülürse bu sayı 1972 yılından 1977 yılının adev 11.861 kitaplık bir düşüş göstermektedir. Cebeci Kütüphanesine bağlı gezici kütüphane henüz çok yeni olduğu ve böyle bir hizmetin daha önce hiç götürülmediği yörelere hizmet verdiği için ödünç alınan kitapların sayısı çoktur. Ancak, hem burada hem de Merkez Kütüphanenin gezici kütüphanesinde araştırmalarımızı sürdürürken kimi okulların dışındaki duraklarda oldukça az sayıda okuyucunun geldiğine tanık

olduk. (Kalaba, Çukurca, Yıldızevler ilkokulunda eski ilgi yoktur). Bu nedenle soru yönelttiğimiz okuyucular dermenin hiç değişmediğini, giderek ilgilerinin azaldığını belirttiler. Ayrıca, kitapların ciltlerinin çok yıpranmış olduğunu ellerine almaktan hoşlanmadıklarını söylediler.

Başka bir yakınma konusu özellikle Merkez Kütüphanenin gezici kütüphanesinde çocukları ilgilendiren kitapların çok az olmasıydı (%15). Cebeci gezici kütüphanesi dermesinde bu kitapların oranı %48 dir. Standartların üstüne çıkmıştır. Merkez Kütüphanenin gezici kütüphanesinde çoğunluğu yetişkinleri ilgilendirebilecek olan kitaplar tümüyle güncelliklerini yitirmişlerdir. Bu nedenle kanımızca otobüse boşuna yük olmaktadırlar.

Merkez Kütüphaneye bağlı gezici kütüphanede çocuk kitapları otobüsün arka kapısında, yani kütüphanenin girişinde arkadaki bir rafın dört gözüne dizilmiştir. Çok az bir yeri kaplamaktadır. Oysa öteki kitaplar otobüs boyunca sıralanmış raflara dizilmişler ve okuyucu beklemektedirler. Çocuk kitapları ötekilere oranla daha çok ödünç alınmaktadır. Bu nedenle raflarda az sayıda kitap kalmaktadır. Buna karşın, kanımızca bir rafın dört gözüne sıkıştırılmaları da gerekmez. Ayrıca, gelen okuyucuların büyük çoğunluğu cocuktur. Bu kadar çok sayıda çocuk, kütüphanenin tam giriş kapısında büyük bir yığılmaya neden olmaktadır. Bu sorun Cebeci-gezici kütüphanesinde daha iyi çözümlenmiş, çocuk kitaplarına yanlarda ve daha çok yer verilmiştir.

2.3. Görevli

Gezici kütüphanelerde üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görmüş görevliler çalıştırılmamaktadır. Bu hizmet birimlerinde ilkokul ve liseyi bitirmiş iki görevli çalıştırılmaktadır. Bu kişiler izne çıktıkları,

ya da hasta oldukları zaman hizmet çoğu kez durmaktadır. Bu görevlilerin hiç irisi gezici kütüphane konusunda meslek bilgisi almamışlardır. Ayrıca, kışın soğuk, yazın da sıcak olan bu birimlerde çalışmak gerçekten sağlık durumu kusursuz olan kişilere burada görev verilmesini gerektirmektedir.

Yöneticilerce egemen olan, ancak kâğıda dökülmeyen belirli bir düşünce vardır: "Gezici kütüphanelerde öteki hizmet birimlerinde yararlı olamayacaklarına inanılmış olan görevlilerin çalıştırılması uygundur". Ayrıca, bu birimler kimi görevliler için bir tür "sürgün" yeri olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Elbette, böyle düşünceler resmen açıklanmamaktadır. Bu bilgileri biz, görevlilerle ve yöneticilerle yaptığımız görüşmeler ve gözlemlerimiz sonucu öğrenebildik. Oysa, bu birimlerde halk kütüphanesini en iyi biçimde tanıtabilecek görevlilerin çalıştırılmaması verilen hizmet açısından son derece sakıncalı olmaktadır.

Görevlinin izne çıktığı aydan sonra istatistikler incelenirse okuyucu sayısında ve bunun doğal sonucu olarak ödünç alınan kitapların sayısında düşüş olduğu görülür.

Ayrıca, kitabını geri getirmek isteyenler kütüphaneyi alıştıkları günde ve saatte verinde bulamayınca, kitaplar ya kaybolmakta ya da çok geç getirilmektedir.

Şoförler görevliye hizmet sırasında okuyucunun yoğun olduğu duraklarda yardımcı olurlar. Ancak, şoförlerin de görevliler gibi meslek bilgileri olmadığı için okuyuculara karşı sert davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir. Öğrenci okuyucuların, görevliyi öğretmen sanarak bir öğrenci-öğretmen ilişkisine girdikleri görülmektedir.

2.4. Bütçe

Gezici kütüphaneler için özel olarak ayrıca ödenek verilmez. Bu birimlerin giderleri bağlı buldukları kütüphanelerin bütçelerinden karşılanır. Standartlara göre ise gezici kütüphanelere özel bütçe hazırlanması gereklidir. Tüm bütçenin %20 sinin kitap satın alımı için ayrılması ön görülmüştür.

Biz, böyle bir uygulama yapılmadığı için gezici kütüphane dermesine ne kadar ödenek ayrıldığını bilemiyoruz. Kanımızca, giderlerin çoğu görevlilerin aylıklarıyla, araç bakım ve onarımıyla, yakıt için harcanmaktadır. Bir iş gününde hizmet verilen durakların gereksiz yere birbirlerinden çok uzak seçilmesi, gereğinden fazla yakıt harcanmasına neden olmaktadır. Otobüslere başlangıçta kalorifer donanımı konmamış olması nedeniyle araçlarda gaz sobası yakılmakta, bu da oldukça fazla bir yakacak giderine neden olmaktadır. Ayrıca, araçların bakımları düzenli aralıklarla yapılmadığı için onarım giderleri de çok olmaktadır. Bunların dışında otobüsler daha önce anlaşma yapılmış benzin istasyonlarından fiş karşılığı yakıt alabilirler. Bu nedenle bulunan bir duraktan belirli benzinciye gitmek için de gereksiz yakıt harcanmaktadır.

2.5. Yapı

Gezici kütüphaneler özel olarak hazırlanmış araçlarla hizmet verirler. Cebeci Halk Kütüphanesine bağlı gezici kütüphane küçük bir otobüstür. İçi hizmete daha uygun biçimde düzenlenmiştir. Dışı da bakımlıdır ve ne hizmete yaradığını belirten bir yazı taşımaktadır. Bu aracın da Merkez Kütüphaneye bağlı araç gibi sıcak-soğuk hava donanımı yoktur ve aydınlatma oldukça zayıftır. Bu etmenler özellikle kış aylarında okuyucu sayısını azaltmaktadırlar. Aradan yıllar geçmesine karşın bu sorunlara hiçbir çözüm yolu getirilmemiştir.

Bu koşullarda hizmet için en uygun aylar Bahar ayları ve Sonbaharın ilk ayları olmaktadır.

Arabanın içi çok okuyucu geldiği zaman çok bunaltıcı olmaktadır. Bu biraz da trafiğin iyi düzenlenememesinden doğmaktadır. Merkez Kütüphaneye bağlı gezici kütüphanenin teyp ve hoparlör, ses düzeni ve mikrofonu vardır ancak bozuk olduklarından kullanılamazlar. 1969 da yapılan otobüs 1972 de yeniden boyanmış fakat yazısı 8 yıldır yazılmamıştır. Ön ve arka kapılara hanımların ve çocukların yüksek basamaklarını kullanarak çıkmaları güç olmaktadır.

Derme sayısı 6424 olan gezici kütüphanenin uzunluğu 8,35 m. dir. Oysa standartlara göre 16-18 m. boyunda romörlü bir kamyon olması gerekir. Ya da uzunluğuna göre yalnız 2000-2500 kitap taşınmalıdır. Zaten aslında otobüsün kitap kapasitesi 3000 kitaptır.

2303 kitap dermesi olan Cebeci-gezici kütüphanesinin ise uzunluğu 5.53 m. dir Standartlara göre kitap kapasitesi 1500 kitabı aşmamalıdır. Ya da dermesi 7,5 m. uzunluğunda bir araçla hizmete sunulmalıdır. Gezici kütüphanenin Ankara'lıların ilgisini başlangıçta çektiği bir gerçektir. Ancak, gerek dermenin güncel tutulmaması gerek durak yerlerinin ve saatlerinin iyi seçilmemiş olması, gerekse de bu rada çalıştırılan görevlilerin tüm iyi niyetlerine karşın bu ağır hizmetin üstesinden gelememeleri sonucu ilginin azaldığını görüyoruz.

Ancak düşük ve orta gelirliilerin yerleşme alanlarında okulların yanında bulunan duraklarda okuyucu sayısı artmaktadır. Gezici kütüphane, okul kütüphanesinin açığını kapatmayı görevi saymaktadır. Yüksek ve ortanın üstü gelirli grupların yerleşme alanlarında gezici kütüphane okuyucu bulmakta güçlük çekmektedir. Yetişkinler ise her durakta çok az sayıda gelmektedirler.

3. Sonuç

Ankara kentinde, yerleşik birimlerle ve gezici kütüphane ile verilen halk kütüphanesi hizmetinin Kütüphaneler Komitesi Raporunda "İl Halk Kütüphaneleri"nin görevlerine koşut olarak gelişmemiş olduğu saptanmıştır:

Devlet nüshaları alan bir kütüphane olduğu için, doğal olarak Ankara ili hakkında başılan her türlü yayın kütüphaneye gelmektedir. Bunun için özel bir çaba harcamaya gerek yoktur. Gör-ışit dermesiyle halka hizmet etmesi isteniyorsa da bu gerçekleştirilememiştir. İlde bulunan çeşitli eğitim ve kültür kuruluşlarıyla, yaygın eğitim merkezleriyle hiçbir biçim de işbirliğine gidilmemiştir. Ankara İl Halk Kütüphanesinin Bölge Halk Kütüphanesi olması da düşünülmüştü: Eğer bu gerçekleştirilseydi, Ankara İl Halk Kütüphanesi her iki görevi de yürütmek zorunda kalacaktı. Henüz il halk kütüphanesi görevini yürütemeyen Merkez kütüphanenin "İller grubunun halk kütüphanesi hizmetini sağlayan yaygın bir eğitim kurumu" (Madde 2 a) olacak olan "Bölge Halk Kütüphanesi" statüsüne girmesi kanımızca, yakın bir gelecekte olası değildir. Gerçekleri söylemek gerekirse, Merkez Kütüphane uluslararası standartlar düzeyindeki bir şube kütüphanesinin düzeyine bile ulaşamamıştır.

Aynı kentte halk kütüphanesi hizmeti vermekle yükümlü olan Cebeci Halk Kütüphanesinin hangi amaca hizmet ettiğini anlamak olanaksızdır. Dermesinin özelliği dolayısıyla daha çok "nadir eserler"le ilgilenen araştırmacılara hizmet vermeye yönelik bir tutum içindedir. Oldukça eskimiş bir dermesi bulunan, evlere ödünç kitap verme servisinin yerleştiği 18 m² lik bir odada, görünüşte halka hizmet vermeye çalışılmaktadır. Yakın bir gelecekte araştırma kütüphanesi niteliğini almak

konusunda yöneticinin özel bir çabası olduğu saptanmıştır. Bu durumda halk kütüphanesi hizmeti oldukça arka planda kalmaktadır. Gezici kütüphanenin de Merkez Kütüphaneye devri konusunda girişimlerde bulunulmuş ve 1979 yılında bu da gerçekleştirilmiştir. Bugün iki gezici kütüphane Merkez Kütüphaneye bağlı olarak hizmet vermektedir. Merkez Kütüphane yöneticisiyle 1979 yılında yaptığımız bir çalışma sonucu kimduraklar değiştirilmiş daha iyi bir hizmet verilmesine çaba harçanmıştır. Ancak bunlar istenen düzeye henüz gelememiştir. Çalışmamızı 1972-1977 yıllarıyla sınırlandırdığımız için bu gelişmeleri burada yansıtmadık. Ancak "öneriler" kısmında veri geldikçe 1977 den sonra yapılan kimi değişikliklere değineceğiz.

1977 yılında Ankara kentinde nerelerde halk kütüphanesi hizmeti verildiğini topluca gözden geçirmekte, kanımızca yarar vardır: Merkez ilçede hiçbir yerleşik hizmet birimi yoktur; üç gezici kütüphane durağı, Altındağ ilçe merkezinde 2 yerleşik hizmet birimi ile, 19 gezici kütüphane durağı; Çankaya ilçe merkezinde 7 yerleşik hizmet birimi ile 26 gezici kütüphane durağı; Yenimahalle ilçe merkezinde 3 yerleşik hizmet birimi ile 2 gezici kütüphane durağı olarak toplam 12 yerleşik hizmet birimi ve 50 gezici kütüphane durağı vardır. Görüldüğü gibi hizmet dağılımında ilçe merkezlerine esit oranda hizmet götürme çabası yoktur.

Ne Merkez Kütüphane, ne de Cebeci Halk Kütüphanesi ve bunlara bağlı yerleşik hizmet birimleriyle, gezici kütüphaneler uluslararası standartlara uygundur. Elbette ki kütüphanecilikte çok ileri gitmiş ülkeler'deki kütüphanecilik hizmetinin temelinde vatan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel koşulların pek çoğunun ülkemizde gerçekleştirilemediğini biliyoruz. Her ne kadar bu standartlara ulaşılması güçse de bugünkü koşulların kendi çabamızla düzeltilmesi yoluna gidilebilirdi.

Sorunların ne olduğunu anlamak için hiç bir bilimsel araştırma yapılmamıştır. Hangi düşünceye uygun olarak açıldığı anlaşılamayan ve hizmet verdiği varsayılan birimler, bilinçsiz diyebileceğimiz bir biçimde çalışmaktadırlar. Halkın gereksinmesini hiçbir biçimde karşılamayan, halkın yararlanabileceği saatlerde kapalı olan birimler, halk kütüphanesi hizmetini vermemek için çalışıyor gibidirler.

Gelişmekte olan pek çok ülkeye IFLA, UNESCO, INTAMEL gibi örgütlerin halk kütüphaneciliği konusunda katkıları olmasına karşın Türkiye bunların dışında kalmıştır. UNESCO ile işbirliğine girme çabalarından nedense sonuç alınamamıştır. INTAMEL'e üye olunmak içinse yetkililer tarafından hiçbir girişimde bulunulmamıştır. Oysa adı geçen örgüt ortadoğu'da Mısır ve İran için araştırma projeleri hazırlamıştır.

Bugünedek Ankara kentinde verilen "halk kütüphanesi hizmetinin" en güzel eleştirisini Ankaralı'lar bu hizmetten gerektiği gibi yararlanmayarak yapmaktadırlar. Toplam 272.855 kişi 1977 yılında halk ve çocuk kütüphanesi hizmeti veren yerleşik birimlerle gezici kütüphanelerden yararlanmıştır. Buna göre Ankara kenti nüfusunun yalnız %16 sı bu hizmete ilgi göstermiştir.

B. Ankara kentinde verilmesi gerekli halk kütüphanesi hizmeti için bir örgütlenme önerisi

Ankara'nın nüfus ögesi'nin dışında Metropolitan kent niteliklerini taşımadığı II. Bölümde belirtilmişti. Biz, bu nedenle dış ülkelerde metropolitan alanlar için önerilen halk kütüphanesi sistemlerinden Ankara kenti için yararlanmayacağız. Ayrıca, Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosunun çizdiği Metropolitan Alan şeması "Ankara kentinin" dışına taşmaktadır. Oysa, biz konumuzu Ankara kenti olarak sınırlamış ve çalışmalarımızı bu yönde yapmış bulunuyoruz. Ankara kenti için

önereceğimiz Halk Kütüphanesi örgütlenmesini kısa ve uzun vadeli planlar içinde düşündük. Bu bölümde, "yerleşik birimler" ve "gezici kütüphaneler" başlıkları altında daha önce incelediğimiz "hizmet" için getireceğimiz önerileri bir kütüphaneyi oluşturan beş temel öge açısından topluca ele alacağız:

L, Okuyucu

Yapılan araştırma göstermiştir ki, Ankarada halk kütüphanesi hizmeti gerçek anlamda verilmemektedir. Hatta denebilir ki, Ankara'da bu hizmeti veren bir kurumun varlığından söz edilemez. III. Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemini kapsayan yıllarda da bu konuda olumlu adımların atıldığı görülmemiştir. Oysa, tüm Türkiye halkına burada örnek niteliğinde aldığımız Ankara halkının böyle bir hizmete büyük gereksinmesi vardır. Elbette, temelde yatan en büyük sorun Türkiye'nin içinde bulunduğu ağır ekonomik koşullardır. Bu durum düzelmedikçe hemen hiçbir kurumun kendinden beklenen hizmeti veremeyeceğinin bilincindeyiz. Bu nedenle bir halk kütüphanesi örgütlenmesi önerisini getirmek bu durumda son derece güç olmaktadır. Ancak, şu da bir gerçektir ki durum ne olursa olsun, kütüphanecinin temel görevi okuyucusuna en iyi hizmeti vermeye çalışmaktır. İncelememiz sonucu yapılabilecek kimi kolaylıkların bile okuyucuya gösterilmediğini saptadık. Bunları elestiri bölümünde dile getirmeye çalıştık.

Herşeyden önce hizmet verilecek okuyucu grubunun kim olduğu ve özellikleri saptanmalıdır. Araştırmamızın sonunda vardığımız sonuç, genellikle ilk ve orta dereceli okulların öğrencilerine bir tür okul kütüphanesi hizmeti verilmeye çalışıldığı gerçeğidir. Halk kütüphanelerinin amacını ve hizmet kesimini belirleyen bir politikanınsaptanmadığı açıktır. Elbette öğrenciler de hizmetten yararlanacaktır. Ancak, bu

arada yetişkinlere hizmet verilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Bir çevre araştırması ivedilikle yapılarak yöre halkının sosyo-ekonomik özellikleri saptanmalıdır. Ayrıca uzun vadede planlanabilecek geniş kapsamlı bir okuyucu araştırması ile yöre halkının kütüphaneden neler beklediği, ne tür yapıtlara ilgi duydukları saptanmalıdır. Her türlü yol denenerek halkı kütüphaneye çekme yolları aranmalıdır. Kütüphanelerde bir halkla ilişkiler bölümünün kurulmasının zamanı çoktan gelmiştir. Bu konuda olumlu bir girişim 1978-1979 yıllarında yapılmışsa da iktidar ve yönetici değişikliği sonucu bundan vazgeçilmiştir.

Okuyucunun yanlış uygulamalar sonunda kazanmış olduğu "kütüphane", "kütüphaneci" imajlarının modern kütüphaneciliğin temel ilkelerinin gerektirdiği biçimde olumlu yönde algılanmasına çalışmak yapılacak ilk işlerdendir.

Her düzeydeki okulların kütüphanelerinin öğrenci okuyuculara vermekle yükümlü buldukları hizmetin verilmesi, bunların bağlı oldukları kurumlarca sağlanmalıdır. Bu kütüphanelerin hizmet saatleri uzatılmalı, dermeleri geliştirilmelidir. Yalnız ders çalışmak isteyenler için sorumlu kurumlarca çeşitli yerlerde okuma salonları açılabilir. Böylece "kendi kitabından yararlanan okuyucu grubu"nun sayısı halk kütüphanelerinde sınırlandırılabilir.

Bugüne dek önemsenmemiş olan gençlik kütüphaneciliği konusu üzerinde durulmalıdır. "Öğrenci" olarak tanımlanan çocuk ve gençler, öğrenci olarak değil "çocuk ve "genç" olarak görülmeye başlanmalıdır. Yaşlarının gerektirdiği bilgileri kapsayan, psikolojik sorunlarına çözüm bulmayı kolaylaştıracak , onları bunalımlara sürüklemeyecek yapıtlar seçilmelidir. Hepsinden önce, bu konuda uzmanlaşmış kütüphanecilerin bu okuyucularla iletişimi sağlanmalıdır.

Bu grubu kütüphaneye çekebilmek için piyesler oynamalarına, kendiaralarında grup çalışmaları yapmalarına olanak verilmelidir. Gör-sel- işitsel araç ve gereçlerin sağlanmasına çalışılmalıdır. Bunlar birimler arasında saptanacak bir işbirliği izlencesiyle okuyucuların yararına sunulmalıdır.

Yetişkinlerin okuyucu grubu içinde en az sayıyı oluşturmaları bir rastlantı değildir. İstenmeyerek de olsa yetişkinlerin hizmetten yararlanmamaları için bilincsiz olarak pek çok bûdem in alındığı görülür. Kütüphane hizmeti verilen saatlerin ivedilikle yetişkinlerin çalıştığı saatlerin dışına çıkartılması gerekir. Bu sanıldığı gibi güç bir iş değildir. Kimi bürokratik engeller yıkılarak bu konuda başarıya ulaşmak son derece kolaydır. Özellikle, gezici kütüphanenin Cumartesi ve Pazar günleri hizmet vermesi sağlanmalıdır. Yalnız yetişkinleri konu alan ayrıntılı bir okuyucu araştırması yapılarak bu kesimin gereksinmelerini karşılama yolunda ilk adımlar atılmalıdır. "Halk" kavramının gerçekten ne olduğunun bilincine varılmalıdır. Açıkça söylenmemekle birlikte bugüne dek yürütülen kütüphanecilik uygulamalarında "halk" kavramı genel kültür düzeyi yüksek olmayan, genellikle roman okumakla yetinen, Büyük bir eleştiri gücü olmayan bir okuyucu grubunu tanımlamaktaydı. Oysa "halk" ı oluşturan kişiler, "halk kütüphane"sinin kendi düzeylerinin oldukça altında kaldığını, bu kurumlara hiçbir beğeni göstermeyerek kanıtlamışlardır. Kısa vadede "halk"ı oluşturanlardan "yetişkinler" grubunun mesleklerinde ilerlemelerine olanak sağlayacak onlara yeni mesâeki bilgileri kazandırabilecek dermeler oluşturarak, konferanslar düzenleyerek genel kültür düzeylerinin yükseltilmesine çalışılmalıdır. Her şeyden önemlisi, halkta bir okuma alışkanlığının oluşturulmasına çaba gösterilmelidir.

Uzun vadede okuyucu kapsamına tutuk evlerinde bulunanlar güçsüzler yurdunda , huzurevlerinde yasayanlar, hastalar, sakatlar, körler, öğretilbilir çocuklar, toplumdan itilmiş hanımların bulunduğu gruplar kesinlikle alınmalıdır. Kütüphanecilik bir kamu hizmeti olduğuna göre hiç kimsenin bu hizmetten yoksun bırakılması düşünülemez.

Ankara, nüfusu son derece hızla artan bir kenttir. Batıdaki standartlara kısa vadede ulaşılmasına yukarıda sayılan nedenlerle henüz olanak yoktur. Buna karşın, birer başlangıç olarak kısıtlı olanaklarla da olsa yoğun yerleşme alanlarında büyük şube kütüphaneleri açma yoluna gidilmelidir. Ankara Nazım Plan Metropolitan Alan Bürosunun geniş kapsamlı bilimsel çalışmalarından geniş ölçüde yararlanılabilir. Ankara'nın hangi bölgelerinde ne tür hizmet birimleri açılması gerektiği konusunu bu kısmın sonunda inceleyeceğimiz için bu soruna burada değinmeyeceğiz. Ancak, açılacak hizmet birimlerinin her yaşta okuyucu grubunun gereksinmelerini karşılayacak nitelikte düzenlenmesi kanısındayız. Yetişkinler, gençler ve çocuklar okuyucu grubuna yönelik bölümler, birimlerin bünyesinde bulunmalıdır. Ankara halkının yerleşmiş bulunduğu ilçe merkezlerinin nüfuslarını incelersek bunların birbirlerinden oldukça farklı olduklarını görürüz. Eğer her 50.000 kişi için bir hizmet birimi açmayı düşünürsek Merkez ilçe için 2, Altındağ ilçe merkezi için 10; Çankaya ilçe merkezi için 13, Yenimahalle ilçe merkezi için ise 4 hizmet birimine standartlara göre gereksinme olduğu görülür. Bunların tümü 34 hizmet birimini oluşturur.

Okuyucuların zaman kaybını önlemek için, bu birimlerin, en yoğun yerleşme alanlarının merkezi yerlerinde bulunmaları gerekir. Böylece bir örgütlenme uzun vadede gerçekleştirilebilirse sanırız, okuyucuların en azından uzun yollar katetmeleri önlenecektir. Özellikle, canlı

ticaret merkezlerine yakın bulunan birimlerin okuyucu gereksinmesi de değişik olacaktır. Ticaret ve çeşitli iş alanlarında kimisoruların yanıtlanmasına olanak verecek biçimde düzenlenmiş birimlere gerek vardır. (Örneğin, Ulus ve Kızılay yöresi). Ayrıca, okuyucu kapsamına giren yabancı uyrukluları da onlara göre düzenlenebilecek, Türkçeyi öğreten, Türk kültürü konusunda bilgi veren yapıtlarla oluşturulmuş dermeleri bulunan hizmet birimlerine çekmek için çaba harcanmalıdır.

Yapılan araştırma, hizmete daha çok düşük ver orta gelirli grupların yerleşme alanlarında ilgi gösterildiğini ortaya çıkarmıştır. Yüksek gelirli grupların yerleşme alanlarında gözlemlenen ilgisizliğin nedenleri araştırılmalıdır. Kanımızca, bu yalnız bu grubun istediği kitabı satın alabilme gücünden kaynaklanmamaktadır. Özellikle, kâğıt fiyatlarının yüksek boyutlara ulaştığı bugünlerde bu grup da beğenisine uygun yapıtları hizmet birimlerinde bulabilirse yararlanmayı isteyecektir.

Ayrıca, sanıldığı gibi "aydın" grup" adı verilen bu okuyucu grubunun tümünün sürekli kitap okuduğunu, başka bir anlatımla okuma alışkanlığının da gelir durumuyla ve eğitim düzeyiyle koşut olduğunu saptayan bilgiler elde yoktur. O halde bu gruba da öteki gruplar gibi kitap okumanın, kütüphaneden yararlanmanın çekici yanları gösterilmeye çalışılmalıdır. Bu okuyucu grubunda yabancı dil bilenlerin oranı az değildir. Bu da bizi bukişilerin yabancı kültür merkezlerinin kütüphanelerini daha çok kullandıkları gibi bir vanılığa götürmektedir. Öysa Alman, İngiliz ve Fransız Kültür Merkezi kütüphanelerinin yöneticileriyle yaptığımız görüşmeler ortaya başka bir gerçeği çıkarmıştır. Bu kütüphaneleri kullananların en büyük çoğunluğu Ankara'nın çeşitli yörelerinden yabancı dil öğrenmek için bu merkezlere gelip, dil bilgilerine koşut kitapları okuyan Türk okuyuculardır. Bunları yabancılar ve yabancı dili daha önce öğrenmiş olan az sayıda yüksek gelirli gruplara ait okuyucular izlemektedir.

Okuyucu konusunda bizim toplumumuza özgü başka bir sorun göze çarpmaktadır: Altı yılı kapsayan çeşitli okuyucu istatistiklerinin incelenmesi sonucu erkek okuyucuların sayısının hanım okuyuculardan fazla olduğu saptanmıştır. Kanımızca özellikle yetişkin hanım okuyucu grubunun kütüphanelerden daha çok yararlandırılmasına çalışılmalıdır. Bunun için de kütüphanenin gerçekten ne olduğunu belirtecek geniş çapta reklam kampanyalarının yanında halka yoğun bir iletişim sağlanarak kız öğrencilerin, hanımların kütüphaneden ne denli yararlanabilecekleri konusunda halk bilinçlendirilmelidir. Ayrıca, dermelere bu okuyucu grubunun günlük sorunlarına ışık tutacak yapıtlar kazandırılmalı ve bunlar tanıtılmalıdır.

Özellikle, çocuk okuyucular konusunda özümüze çarpan önemli bir eksiklik, okul öncesi çağda bulunan çocuklara hiçbir hizmet verilmemesidir. Kütüphanede yer sorunu olsa bile en azından kreşler ve çocuk yuvaları yöneticileriyle ilişki kurularak uzun vadede de olsa olumlu bir işbirliğine gidilmelidir. Gene uzun vadede çocuk işlah evleri, kimsesiz çocuklar yurdu gibi yerlerde bulunanların kitaba gereksinmelerinin belki herkesten çok daha fazla olacağı unutulmamalı ve okuyucu kapsamına alınmalıdırlar.

Okuyucu eğitimi konusuna gereken önem verilmelidir. Okuyuculara dermeden nasıl yararlanabileceklerini katalogu kullanmasını öğreten vb. önemli bilgileri içeren broşürler hazırlanmalı, tanıtma konuşmaları toplantılar düzenlenmelidir.

2. Derme

Dermenin ivedilikle güncelleştirilmesi; gereklidir. Kitap seçimi çevre ve okuyucu araştırması yapıldıktan sonra yansızlık ilkesi temel alınarak

bilinçli kütüphaneciler tarafından yapılmalıdır. Kısa vadede kütüphaneler Genel Müdürlüğünde oluşturulacak bir komisyonun yansız, bilimsel çalışmaları sürdürülebilir. Ancak, uzun vadede üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görmüş kütüphanecilerin yönetici oldukları dönemlerde, kitap seçimi yöntemlerinde değişiklik yapılması gerektiği kanısındayız. Kütüphanecinin insiyatifi ve okuyucu dilekleri doğrultusunda kitap seçimi yapılmasına izin vermek gerekir. Resmi kuruluş olan Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, yol gösterme niteliğinde, her halk kütüphanesinde bulunmasını yansız olarak önemli bulduğu yapıtların, öteki ülkelerde olduğu gibi, bir toplu listesini bastırarak halk kütüphanelerine dağıtmayı denemelidir. Bugüne dek uygulanan yöntemin halkı kütüphaneye çekecek yerde ittiği bir gerçektir.

Ayrıca, kütüphanecinin belirli sürelerle, belirli sayıda kitabı dermeden ayıklaması için karşılaştığı kimi bürokratik engellerin mesleğin lehine çözümlenmesi gerekmektedir. Resmi kurumlardan gelen çeşitli yayınların, devlet kuruluşlarından gelmesi nedeniyle sakıncalı olmadığı kanısı yanlıştır. Rafları bunlarla doldurup okuyucuyu kaçırma yerine, kimilerinin hiç kabuledilmemesi kanımızca denemenin kalitesini arttıracaktır. Bu konuda da kütüphaneciye her türlü yetki verilmelidir. Halk tarafından aranılan, beğeniyle izlenen kimi dergilerin ve çeşitli görüşleri yansıtan günlük gazetelerin kütüphanelere alınması çağdas demokratik düşünceli okuyuculara yansıtacaktır. Ayrıca yaptığımız gözlemler ve görüşmeler sonucu okuyucuların ilgisini, Dewey Onlu Sınıflandırma Sistemine göre konu no.ları verilmiş roman-öykü türü kitapların hangi milletin yazınına ait olduğu konusunun çekmediğini saptamış bulunuyoruz. Sanılanın aksine raflarda bu kitapların T813, 823, 833, 843, 813 v.s. sıralanmaları, kütüphaneyi kullanmada okuyucuya zorluk getirmektedir. Kanımızca, roman-öykü türü kitapların tümü "Roman"

olduklarını belirleyecek biçimde bir bölüme ayrılmalıdır. Kitaplar alfabetik olarak yazarın soyadına göre sıralanmalıdır. Roman-dışı kitaplarda Dewey Onlu Sınıflandırma Sistemi uygulanmalıdır. Böylece okuyucuya büyük kolaylık sağlanacağı kanısındayız. Ayrıca kütüphaneciler, bir kitabın yazarının milliyetini saptayamadıkları zaman kitabı sınıflandırmada güçlük çekmektedirler. Danışma yapıtlarının sağlanmasına ivedilikle gidilmelidir. Özellikle, bu yapıtların öncel tutulması konusuna gereken özen gösterilmelidir. Yetişkinleri gerçekten ilgilendirecek, onlara türlü becerileri kazandıracak, kolay anlaşılır biçimde bilimsel yapıtlar sağlanmalıdır.

Gençlerin okuyacakları kitaplar konusunda genç insan psikolog, öğretmen, kütüphaneci işbirliğine gidilerek, ilk kez Ankara'da bu konuda bir aşama yapılmalı, birdeneme dermesi oluşturulmalıdır. Hem yetişkinler hem de gençler için toplumumuzun en önemli sorunlarından olan cinsiyet konusunu en iyi biçimde inceleyebilecek yapıtları almaktan kesinlikle kaçınmamalıdır.

Ayrıca, "yasak kitap" konusuna, kitapların sansürüne karşıyız. Kanımızca, kütüphanelerde okunması yasaklanmakla, kitapların insanlar tarafından okunması engellenememektedir. Özellikle, yasaklanan kitaplara karşı duyulan ilgi bu nedenle büyük boyutlara ulaşmaktadır. Kütüphaneci, kendi meslek bilgisine ve deneyimlerine dayanarak demokratik bir anlayışla kitap seçimini yürüterek dermeyi oluşturmaktadır. Gerçekte sakıncalı olabilecek yayınlar zaten yasama organları tarafından denetlenmektedir. Merkez Kütüphane deposunda Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu yoluyla gelen yayınların tümü, danışma yapıtlarının dışında, evlere ödünç verilmelidir. Bilindiği gibi kimi bürokratik engeller aşılılarak 24.4.1979 gün ve KGM/03.1/560-1400 sayılı onayla devlet nüshaları da halka ödünç verilmeğe başlanmıştı. Ancak 25.1.1980 gün ve KGM/0.31/560-311

sayılı Bakanlık onayıyla adı geçen Kanun'un 12. maddesine aykırı olduğu iddia edilen önceki uygulamaya son verilmiştir.

Cebeci Halk Kütüphanesi deposunda bulunan dermede evlere ödünç verilmemektedir. En kısa zamanda her iki dermenin de açık raf yöntemiyle halkın hizmetine sunulması ve evlere ödünç verilmeye başlanması gerekir. Aslında, derleme yoluyla gelen derme, kütüphanenin amacı ve türü doğrultusunda ayıklanmalıdır. İstenmeyen yavınlar başka kütüphanelere devredilmelidir.

Gezici kütüphanenin tüm dermesini yıllarca hiç değiştirmeden taşınması da önlenmelidir. Merkez Kütüphanenin dermesinden, okuyucu dilekleri doğrultusunda kitap alınıp, uzak semtlerde bulunan okuyuculara ulaştırılmalıdır. Ayrıca, gezici kütüphaneden ödünç kitap alan okuyucu gerektiğinde kendisine en yakın olan bir hizmet birimine kitabı geri verebilmelidir. Okuyucuya her türlü kolaylığın tanınması gerekir.

Merkez kütüphanede tüm hizmet birimlerinin dermelerini içeren bir toplu katalog en kısa sürede hazırlanmalıdır. (Bu yolda ilk çalışmaların yapıldığını öğrenmiş bulunuyoruz, dileğimiz bu çalışmaların bir an önce sonuca ulaşmasıdır.) Merkez Kütüphane ve hizmet birimleri arasında sürekli bir işbirliği yapılmalıdır. En azından okuyucunun isteyip de bulamadığı başka bir kitap, okuyucuyu o semte gönderme zorunluğu yaratılmadan okuyucuya ulaştırılmalıdır. Merkezi sağlama yöntemi uygulanmalıdır. Kataloglar düzenli tutulmalı ve o yılın derlemesi kataloglara yansımalarıdır. Gerçek olan ise katalog fişlerinin en az bir-iki yıl geriden dermevi izlemek durumunda olduğudur. Katalog-sınıflama bölümü ivedilikle yeterli sayıda ve bilgide görevliyle güçlendirilmelidir. Sağlama Bölümü modern kütüphanecilik temel ilkelerine göre çalıştırılmalıdır. Bugüne dek yapılan hatalar, bu bölümün düzenli çalışması sonucu, en azından yinelenmemelidir. Kanımızca, teknik hizmetler kapsamına giren

işlemlerin tümü Merkez Kütüphanede tamamlanmalıdır. Öteki hizmet birimlerine kitaplar ve süreli yayınlar tümüyle hazır biçimde, katalog fişleri çıkartılmış olarak gönderilmelidir. Dermede modern kütüphaneciliğin temel ilkelerine uygun olarak kitap ve süreli yayınların dışında görsel-ışitsel materyal de bulunmalıdır. Bunlar için gerekli araçlar sağlanmalı ve ayırım yapılmadan hizmete sunulmalıdır. Merkez Kütüphanenin dışın-ğ da kâlan birimlerde de yetişkinler, çocuk ve gör-ışit bölümleri kesinlikle bulundurulmalıdır. Merkez kütüphanede bulunan gör-ışit dermesi öteki birimlere oranla daha geniş kapsamlı olabilir.

Ankara ili ile ilgili her türlü belgenin, materyalin bulunduğu özel bir derme oluşturulmalıdır.

Halka ödünç kitap vermek için hazırlanmış bulunan yönertmelikte yapılması gereken değişikliklerin incelenmesi konumuzun kapsamını aşar. Ancak, halktan kesinlikle dezozito alınmaması, ödünç alınabilecek kitap sayısının arttırılması, üye kartı için çok masraflı olan vesikalık fotoğraf istenmemesi düşüncesinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Ayrıca ödünç kitap verme süresinin de gerçekçi biçimde düzenlenmesi gerekir. Para cezasının sorunlara çözüm getireceğine inanmıyoruz.

Güncel olmaktan çıkan yayınlar Merkez Kütüphane yönetimine bağlı olarak kurulacak bir özel depoya gönderilmelidir. Araştırma yapmak isteyenlerin yararlanabilecekleri bu depo düzenli tutulmalı ve buraya da işlerlik kazandırılmalıdır.

Kitap İkmal Deposunun yönetimi doğrudan doğruya Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne verilmelidir. Kanımızca, geniş olanakları bulunan Genel Müdürlük, Deponun gerçekten işlerlik kazanması için daha olumlu girişimlerde bulunabilecektir.

Uzun vadede kütüphane işlemlerinde bilgi işlem merkezlerinden yararlanılması düşünölmelidir.

Merkez Kütüphanede örnek olabilecek nitelikte bir danışma ve halkla ilişkiler biriminin kurulması gerekecektir. Bu nedenle de danışma yapıtlarının, üstün nitelikte birderme oluşturabilecek yapıtlardan seçilmesine şimdiden özen gösterilmelidir. Uzun vadede burası kentte enformasyon hizmeti verebilecek bir kuruluş biçimine dönüşebilir.

Bölge Cilt Atölyesi " kısa vadede" yalnız Ankara kentinde bulunan birimlerin ciltleme işlerine eğilmelidir. Uzun vadede Ankara Belediye sınırları dışında bulunan ilçelerdeki birimlere hizmet vermesi düşünülebilir. Bu Atölyenin, öteki illerde bulunan kütüphanelerin cilt işlerini yapması, kanımızca gerçekçi bir görev anlayışına bağlanamaz.

Cebeci Halk Kütüphanesi yönetsel açıdan Merkez Kütüphane-'ye bağlanmalıdır. Dermesi de öteki hizmet birimlerinin dermeleri gibi Merkez Kütüphanenin hazırlayacağı toplu katalogda belirlenerek hizmete sunulabilmelidir. 1979 yılında Cebeci-gezici kütüphanesi Merkez Kütüphaneye yönetimine verilmiştir. Böylelikle iki gezici kütüphane arasında eşgüdüm sağlanmak istenmiştir. Cebeci Halk Kütüphanesinde bulunan nadir eserler dermesi kütüphanenin tür ve amacına aykırı olduğu için Milli Kütüphane'ye, ya da Süleymaniye Kütüphanesi'ne devredilmelidir.

Cebeci Halk Kütüphanesinde son zamanlarda bir çocuk bölümü açılmıştır. Yakın çevrede, okuldan çıkartılması istenen Kurtuluş Çocuk Kütüphanesi ve son derece elverişsiz bir yerde hizmet vermeye çalışan Demirlibahçe Çocuk Kütüphanesi vardır. Kanımızca, bu kütüphanelerin dermeleri Cebeci Çocuk Bölümüne devredilirse, daha zengin birderme oluşacak ve daha çok çocuğa daha elverişli bir yerde hizmet verilebilecektir. Kurtuluş ve Demirlibahçe'de bulunan çocuklar için bu bölüm uzak değildir.

3. Görevli

Ankara'da halk kütüphanesi hizmeti veren birimlerde çok az sayıda Üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görmüş görevli vardır. Bunların eksiklikleri hizmetin pek çok konuda aksamasına yol açmıştır. Teknik hizmetlerin meslek bilgisi ve beceri isteyen işlemlerinin yanında okuyucu hizmetlerinde de bu görevlilerden yararlanılması zorunludur. Kurulması gerekli olan ve pek çok soruyu karşılayabilecek bir Danışma ve Halkla İlişkiler Bölümünde, çocuk ve gençlere hizmet veren bölümlerle, gezici kütüphane ve görsel-ışitsel araçlar bölümlerinde kütüphanecilerin görevlendirilmesi zorunludur.

Bir halk kütüphanesi örgütünün yöneticisi kesinlikle uzman bir kütüphaneci olmalı, en az bir yabancı dil bilmelidir. Bu kimsenin kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde halk kütüphaneciliği alanındaki en son gelişmeleri izlemesine olanak verilmelidir. Yönetici, bürokratik sorunların dışında tutulmalı, halka en iyi hizmetin nasıl verilebileceği konusuna eğilmelidir.

Yönetici, bölüm şefleri ve hizmet birimlerinin sorumluları arasındaki iletişim kopukluğunun ivedilikle düzeltilmesine gidilmelidir. Meslek kursu görmüş olan lise_ ya da dengi meslek okullarını bitirmiş görevliler, kütüphanecilere yardımcı olarak fazla meslek bilgisini gerektirmeyen günlük işlerde çalıştırılmalıdır.

Tüm görevlilerin ve yöneticilerin belirli sürelerde verilecek hizmet içi eğitim kurslarında bilgilerini yenilemeleri sağlanmalıdır. Ayrıca üç, beş yıllık sürelerle bir hizmet biriminde çalışan görevli daha değişik bir hizmet veren başka bir bölümde çalıştırılmalıdır. Böylece, hem kütüphanenin çeşitli işleri hakkında bilgi sahibi olunur, hem de sürekli aynı işi yapmaktan (tek düzelik) doğan verimsizlik önlenerek

insan gücünden daha iyi yararlanılmış olur. Danışma bölümü görevlileri kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde gördüğümüz gibi halktan gelebilecek her tür soruyu yanıtlayabilecek güçte kişiler olmalıdır.

Yöneticinin, kütüphanede çalışanlara kesin bir işbölümü ve iş akımı izlencesini benimsetmesi gerekir. Her bölüm, yaptığı işleri aylık raporlarla yöneticiye bildirmeli böylece yöneticinin ayrıntılara kadar inen bilgisi bulunmalıdır.

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin örnek bir il Halk Kütüphanesi olabilmesi için bugün uygulanan yönetim biçiminin dışına çıkarak başka bir örgütlenmeye gitmesi gerekmektedir: Bugüne dek yapılan uygulamalar göstermiştir ki bir müdür ve iki müdür yardımcısı tüm hizmetin örgütlenmesi konusunda zorluklarla karşılaşmışlardır. Bunun yerine nüfusu gittikçe artan Ankara'nın idari bölünüşüne koşut bir örgütlenmeye gidilebilir. Ankara kentini oluşturan dört ilçe merkezinin en merkezi yerlerine birer büyük şube kütüphanesi kurulur. Bunların, bu ilçe merkezlerinin belediyeleriyle de her türlü iletişime ve işbirliğine girmeleri sağlanır. Bu büyük şube kütüphanelerinin ilçe halk kütüphanesi niteliği kazanmalarına çalışılır. Bunların başına Kütüphanecilik Bölümünü bitirenler getirilir. İlçe Merkezi Kütüphaneleri, ilçe merkezi sınırları içinde gerekli görülen daha küçük hizmet birimlerinin sorumluluğunu taşıyacaklardır. İlçe Merkezi Kütüphane yöneticileri ise Merkez Kütüphane yöneticisine karşı verilen hizmetten sorumlu olacaklardır.

Merkez Kütüphanede, gezici kütüphane, yetişkinler, çocuk, gençler, görsel-ışitsel araçlar bölümlerinin, uzman kütüphaneci olan yöneticilerinden oluşan bir kurul bulunacaktır. Bu kurulun başkanı Merkez Kütüphane yöneticisidir. Kurulda bulunan görevliler, kendi bölümleri için gerekli olan materyal seçimini yapabilme yetkisini ellerinde

bulundurabileceklerdir. Ancak, sağlanacak materyalin onaylanması konusunda kurul başkanı son sözü söyleyebilecektir. Bu konularda yetişmiş uzman kütüphanecilerin Türkiye koşullarında istenen sayıda olmadığı da bir gerçektir. Bu nedenle İlçe Merkezi Kütüphane yöneticilerinin uzmanlık isteyen bu konulara değgin sorunları da bu görevliler tarafından çözümlenecektir. Bu kurulun, bir anlamda, il halk kütüphanesinin "beynini" oluşturacağını söyleyebiliriz. Okuyuculara danışma hizmeti vermek konusunda da bu uzmanların yardımına gereksinme duyulacaktır. Ayrıca, bu kişilerin kendi konularıyla ilgili yayınları inceleyerek kendilerini yetiştirmeleri ve hizmeti en iyi biçimde verme yönelik araştırmalar yapmaları gerekmektedir. Tüm hizmetlere karşılık, bunların gerekli ödenekleri almaları ve olanaklar elverirse lojmanlarda oturabilmeleri sağlanmalıdır. Merkez kütüphanede ve hizmet birimlerinde çalışacak görevlilerin en az %33 ü Kütüphanecilik Bölümünü bitirmiş kişiler olmalıdır. Bu sayı, Türkiye koşulları için ulaşılamıyacak bir sayı değildir. Üç Kütüphanecilik Bölümünü bitirenlerden pek çoğu yukarıda sayılan koşullar gerçekleştirilebilirse mesleklerinde kalmayı ve öğleyeceklerdir.

Merkez Kütüphanede, bu kurulun görevlendireceği dört kütüphaneci, dört ilçe merkezindeki kütüphanelere belirli aralıklarla giderek, çalışmalarını denetleyeceklerdir. Bunların görevi Bakanlık müfettişlerinin görevinden tümüyle farklı olacak, örgütün işlerliğini sağlamaya katkıda bulunabilecek bir denetleme niteliğini taşıyacaktır.

Görevlilerin iyi düzenlenecek bir izlenceyle ve sağlanacak olan ödemelerin yardımıyla hizmet birimlerini Cumartesi-Pazar günleri ve çalışma saatlerinin dışında halka açık tutabilmeleri sağlanmalıdır. Özellikle, gezici kütüphanenin daha uzun süreli hizmet vermesine çalışılmalıdır. Bu hizmet biriminde çalıştırılacak görevli kesinlikle Kütüphanecilik Bölümünü bitirmiş bir kişi olmalıdır.

Gör-ışit bllümlerinde araç-gereç bakım ve onarımı için de bir tekniker bulundurulmalıdır.

Halkla İlişkiler Bölümündeki görevliler kütüphanelerin verdikleri hizmeti radyo ve televizyonda konuşmalar yaparak, dergi ve gazetelerde konuyla ilgili, yazılar yazarak, el ilanları ve broşürler hazırlayarak halka tanıtmaya çalışmalıdırlar. Belirli zamanlarda kütüphaneyi tanıtıcı sergiler, konser, konferans, pivesler gibi etkinliklerle, kitap tartışmaları, grup çalışmaları vb. etkinlikler düzenlemek bu görevlilerin görev kapsamına girer. Ayrıca, hem Merkez Kütüphane hem de Şube Kütüphanelerinin yakın çevresindeki çeşitli eğitim ve kültür kurumlarıyla iletişime girmeleri, kütüphaneyi tanıtıcı propandan- da yaparak bu kurumlarla işbirliğine gitmeleri istenir.

Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü ve Türk Kütüphaneciler Derneği'nin işbirliğiyle, iletişim sağlanarak INTANEL adlı örgüte üye olmaya çalışılmalıdır. IFLA ile de yakın bağı olan bu örgütün Metropoliten Alan kütüphaneciliği konusunda uzun vadede Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne büyük yararlar sağlayacağını kanısındayız. UNESCO'ya önerilen öncü halk kütüphanesi projesinin olumlu bir sonuca varmaması bizim yenidirişimlerde bulunmamıza önlememelidir.

4. Bütçe

Bütçe konusundaki öneriler zorunlu olarak Türkiye'nin ekonomik koşullarının gerektirdiği biçimde olacaktır. Oysa, istenilen, halk kütüphanelerinin bütçesinin gereksinmelere uygun olarak yeterli ödeneklerle düzenlenebilmesidir. Ancak, bunun olanaksız olduğu da bilinmektedir. Hemen hiçbir dönemde kütüphanelere gereken önem verilmemiş, bu kurumlar her zaman yetersiz bütçelerle yetinmek zorunda kalmışlardır. Bugün de durum değişik değildir.

Biz, burada eldeki ödeneklerin daha akılcı bir biçimde harcanması gereğini vurgulayabiliriz:

Tüm halk kütüphanelerine gönderilecek basılı malzemenin basımı ve gönderilme yükü, 44 kütüphanenin ciltlenecek kitaplarının yükü, gereksiz yerlerde açılan hizmet birimlerine ödenen kiralar, eskimiş araçların bakım ve onarımı için harcanan paraların tümü daha olumlu hizmetler için harcanabilir. Ayrıca, rastgele satın alınan kitaplarla, görevlerinin üstesinden gelemeyen yönetici ve görevlilere ödenen aylıklar, kanımızca bütçenin olumsuz yönde nasıl kullanılabileceğinin en iyi örnekleridir.

Bütün bunların yerine eldeki kısıtlı bütçe ile bilinçli kitap seçimi yapılmalı, görevinin bilincinde olan görevliler atanmalıdır. Pek çok yerde hiçbir işe yaramayan "hizmet" birimleri açmak yerine bilinçli seçimle saptanmış yerlere hizmet birimleri açılmalıdır.

Yıllar önce çok ucuz bir fiyata maledilebilecek bir kalorifer donanımının gezici kütüphanelere yaptırılması için gereken ilgi gösterilmemistir. Bugün ise bunun gerçekleştirilmesi çok güçtür. Kışın okuyucuların bu nedenle de gelmedikleri bu kütüphanelere boşuna yakıt masrafı ödenmektedir. Bu konunun da ivedilikle ele alınması gerekmektedir.

5. Yapı

5.1. Yerleşik Birimler

5.1.1. Merkez Kütüphane

Bilindiği gibi Ankara İl Halk Kütüphanesi yapısı kentin merkezinde değildir. Ankara Nazım Plân Bürosu tarafından yapılan çalışmalar sonucu 1990 yılına kadar kentin merkezinin, bugün iki büyük merkez olan Ulus-Kızılay arasına Sıhhiye bölgesine kayacağı saptanmıştır. Kültür Merkezi'nin bulunacağı alan içinde yaptırılması düşünülen Milli Kütüphane yapısı ise,

Bahçelievler'deki arsasında tamamlanmak yolundadır. Bu kütüphane için Kültür Merkezi projesinde ayrılan yere, İl Halk Kütüphanesi'nin Merkez yapısı kurulmalıdır. Böylelikle, kütüphane en sonunda kuruluşundan bu yana ilk kez kendi yanısına kavşabilecektir. Kültür Merkezi'nin kurulmasının düşünüldüğü alan gerçekten de kentin tam ortasında ve önemli ana yolların yakınında olacaktır. Burada tiyatro, çağdaş sanatlar galerisi, kongre ve sergi sarayları, opera, sinema, oteller, milli müze, otoparklar ve yeşil alanlar yer alacaktır. Ayrıca Adliye Sarayı'nın du burada kurulması için ön hazırlıklar yapılmıştır. Şimdilik en önemli sorun bu alanın kamulaştırılması sorunudur. Kamuya ait kimi kuruluşların başka alanlara taşınması için planlar yapılmıştır.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre buraya ait olan Bölge ve Ajans binası ile silo en çok üç yıl içinde Güvercinlik'teki yerlerine taşınacaktır. Bundan başka Belediye'ye ait Toptancı Halinin bulunduğu alan da kamulaştırılmaktadır. En önemli sorun olarak demiryolu, depo onarım-bakım ve ilgili kuruluşların bu alandan çıkarılması görülmektedir. Atatürk Orman Çiftliğinin ilerisinde Güvercinlikte 100 hektarlık bir alan bu amaçla ayrılmış ve hazırlıklara başlanmıştır. Tek sorun şimdilik özel sektöre ait olan un fabrikasının bulunduğu alanın kamulaştırılması olarak görülmektedir. Adliye Sarayı'nın yer alacağı alan da kamulaştırılmış ve bu konuda önemli adımlar atılmıştır.

Kuşkusuz bütün bunların gerçekleşmesi uzun bir süreyi kapsamına alacaktır. Şimdilik, bir süre önce 7. Akşam Sanat Okulunun ve Ankara Yaygın Eğitim Merkezinin de ver almış olduğu Türk Ocağı yapısının Kültür Merkezi olarak kullanılması resmi kuruluşlarca önerilmektedir. Kültür Müdürüyle 15 Subat 1978 günü yaptığımız görüşmede burada Ankara İl Halk Kütüphanesine bağlı bir halk kütüphanesi şubesinin açılacağı

söylenmişti. Bu kütüphaneye bağlı bir çocuk kütüphanesi ve buradan hizmet alanlarına çıkacak bir gezici kütüphane otobüsünün öngörüldüğü belirtilmişti. Ancak bilindiği gibi bugüne dek bunlar gerçekleşmemiştir.

Kanımızca, kuruluşundan bu yana sürekli "geçici" yapılarda "hizmet" vermeye çalışmış olan Merkez kütüphane'nin artık kendi yapısına geçmesinin zamanı gelmiştir. "Geçici" yapılarla hem verilen hizmet yıpranmakta hem de köklü bir örgütlenmeye gidilememektedir. En az 20 yıl sonrası düşünülerek, kütüphaneci, mimar ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün işbirliği sonucu gerçekleştirilecek bir yapıda Başkent'in Merkez Kütüphanesi hizmet vermelidir.

Ankara'nın iki büyük merkezinin tam ortasında bulunan Kültür-Merkezi projesi kapsamı içinde Merkez Kütüphane'nin ve dört ilçe merkezinde de büyük şube kütüphanelerinin kuruluşunun gerçekleştirilmesinden sonra, kentte hizmet verecek olan küçük şube kütüphanelerinin semtlerde saptanacaktır. Bilindiği gibi gerek yerleşik birimlerin kurulacağı gerekse de gezici kütüphane duraklarının bulunması öngörülen semtlerde bu araştırmanın kapsamında parsellerin kesin olarak saptanması olanaksızdır. Biz burada dört ilçe merkezi kütüphanesinin üçünün kısa vadede yerleştirilebileceği yapıları önermekle yetindik. Kimi şube kütüphaneleri ve gezici kütüphane durakları için de semtin özelliğine göre öneriler getirdik.

5.1.2. İlçe Merkezi Kütüphaneleri (Büyük Şube Kütüphaneleri):

Bugüne dek, Milli Kütüphane yeni yapısına geçince, bu yapının Halk Kütüphanesinin Merkez Kütüphanesi olarak değerlendirileceği konusu üzerinde durulmuştu. Bilindiği gibi Milli Kütüphane yapısının bulunduğu Çankaya İlçe Merkezi, Başkent'in en kalabalık ilçe merkezidir. Aynı zamanda Kızılay-Kavaklıdere Çankaya yöresinde en iyi biçimde hizmet vermeye

çalışan yabancı kültür merkezleri vardır. Bunlara karşılık, bizim, Kızılay çevresinde bir halk kütüphanesi şubemiz bile yoktur. Kanımızca Milli Kütüphane, yeni yapısına taşınıncaya burada Merkez Kütüphane"ye bağlı Çankaya İlçe Merkezi (Şube)Kütüphanesi kurulmalıdır. Yetişkinlere, çocuklara, gençlere ait bölümleri ve en iyi biçimde geliştirilmiş bir görüşt bölümlüne sahip olacak bu büyük şube kütüphanesi, bu çevrede yıllarca bir Türk halk kütüphanesi özlemini çekenlere hizmet verebilecektir. Yenimahalle İlçe Merkezi Kütüphanesi için ise Merkez Kütüphane'nin bugünkü yapısı uygundur. Bu kütüphane işlek bir yerde değildir. Ancak, bugünkü koşullar, örneğin, Yenimahalle 5. durak gibi işlek bir yerde yeni bir büyük şube kütüphanesi kurulmasına elverişli değildir. Burada yapı elde etmeye çalışmak çok yerinde olacaktır.

Altındağ İlçe Merkezi kütüphanesi ise, Altındağ Belediyesine yakın çevrede Yıldırım Beyazıt Meydanı gibi işlek bir alana yakın ve semtin en canlı caddelerinden olan Altındağ-Babür Caddesi üzerinde kurulmalıdır. (Telsizler). Buranın Altındağ Yaygın Eğitim Merkezine çok yakın olması da yarar sağlayacaktır.

Bu yörede pek çok okul olduğu gibi Altındağ Tiyatrosu, Çocuk Hastanesi ve Doğumhane, Kızılay Asevi, Kör ve Sakat Çocuklar Okulu ve Öksüzler, Yetimler yurdu bulunmaktadır.

Bugüne dek hiç bir şube kütüphanesinin kurulmaması olduğu Merkez İlçe'ye de hizmet vermek gerekir. Burada kurulacak büyük şube kütüphanesinin yeri kanımızca Ulus ya da yakın çevresi olmalıdır. Bunun için belirli bir yapı önermek çok güçtür. Hemen hiç bir boş arsa kalmadığı için yapılmış bulunan yapılardan yararlanmak yoluna gidilebilir. Kanımızca, Ankara'nın kuruluşunun anıları ile dolu bir kısımda o günlerin görkemli anısını yaşatabilecek bir yapının hizmet verebilecek biçimde restore edilmesi çok yerinde olacaktır. Bunun için son yıllarda

çeşitli Bakanlıkların kullanımına bırakılmış olan tarihsel Ankara Palas yapısı akla gelebilir. Buna olanak bulunmazsa daha önce Cento'nun yerleştirilmiş bulunduğu tarihsel "Eski Meclis" yapısına bu değerli görevin verilmesi düşünülebilir. Bugün, müze olarak kullanılan ve çok yakında bulunan Birinci Millet Meclisi yapısının bodrum katında hiç bir işlerlik kazandırılmadan duran değerli Atatürk ve Ankara demesi bu İlçe Merkezi (Şube) kütüphanesine devredilebilir. Bu durumda Merkez Kütüphane yerine burada Atatürk'le, Ankara ve Cumhuriyetin kuruluş dönemiyle ilgili yayınları kapsayan özel bir derme oluşturulabilir. Her ne kadar Yapı ve Kredi Bankasının yönetiminde bulunan ve buna benzer bir dermesi olan "Atatürk Kitaplığı" adı verilmiş bir kütüphane Kızılay'da bulunuyorsa da kanımızca halka bilinçli olarak hizmet vermeyenmiş edinmiş bulunan bir halk kütüphanesi bu konuda daha yararlı olacaktır. Ayrıca, bu kütüphane ile de bir işbirliğine gidilebilir.

5.1.3 Şube Kütüphaneleri

Büyük ilçe merkezi kütüphanelerinin yapımından sonra her ilçe merkezinde kısa vadede ilk 50.000 kişiden sonraki her 50.000 kişi için şube kütüphaneleri adını vereceğimiz küçük çapta hizmet birimlerinin yapımına başlanmalıdır. Bunlar ve büyük şube kütüphaneleri Merkezi kütüphanenin giderek küçülen modellerini yansıtmalıdır: Her hizmet biriminde yetişkinler, çocuklar, gençler, gör-ışit bölümü bulunmalıdır. Eğer bu tipte bir hizmet birimini açmaya olanaklar elvermiyorsa, o zaman halka "kütüphane" imajını yanlış verebilecek birimler açılmamalıdır. Bunun yerine son derece iyi düzenlenmiş gezici kütüphanelerle, halkın en azından kitap okuma gereksinmesi karşılanmaya çalışılmalıdır

"Küçük" Şube kütüphanelerinin sayısını önce her ilçe merkezi için belirledikten sonra bunların hangi semtlere kurulabileceklerini saptamaya çalışacağız.

a) Merkez İlçe	:	1	Küçük Şube Kütüphanesi
b) Altındağ İlçe Merkezi:	9	" "	" "
c) Çankaya İlçe Merkezi :	17	" "	" "
d) Yenimahalle İlçe Mer.:	<u>3</u>		
Toplam		30	

a) Merkez İlçe de kurulacak küçük sube kütüphanesi için Ulus, Konya Sokak. Hilüfer Sokak No 44 son derece işlek bir yerde bulunan Ankara Belediyesi Kütüphanesi yapısının kullanılması düşünülebilir.

Bu kütüphanenin 100-120 kişilik okuyucu salonu bugün TANSİ mağazalarının yiyecek maddelerinin deposuna dönüştürülmüştür. Belediye ile anlaşma yapılarak, burasının Halk Kütüphanesi hizmetine verilmesi önerilebilir. Hiç olmazsa Belediye'nin halkın bu yarıdan yararlanmasına izin vermesi istenmelidir. Aslında Belediyeler Kanunu bunu belediyelere bir görev olarak vermiştir. Son zamanlarda Ankara Belediyesi, Belediye zabıta karakollarında semt kitaplıkları kurulacağını bildirmiştir. (Hürriyet 25.5.1979). Ayrıca, belediyeye ait arsalarda prefabrik 2 katlı semt kütüphaneleri kurulacağı da bildirilmişti. Ancak, Belediye buralara kendi görevlilerini yerleştirmek istemektedir. Bu dilek de kütüphanecilerce uygun görülmemiştir.

Zabıta karakollarında kurulacak semt kitaplıklarının yazgısı da belirsizdir. İyi niyetli girişimler, kimi kez sakıncalı sonuçlar doğurabilmektedir. Kanımızca bu da yerinde olmayacaktır.

b) Altındağ İlçe Merkezi:

1) Keçiören (Gazino D.) 2) Aydınlikevler (Pazar Çevresi), 3) Etlik (Aşağı Eğlence) 4) Kalaba (K. ilkokulu çevresi) 5) Ayvalı (ilkokul ç.) 6) Siteler 7) Hasköy (H. Şaşmaz ilkokulu ç.) 8) Solfasol 9) Altındağ (Yenidoğan Kütüphanesi).

Burada bulunan Yenidoğan Kütüphanesi, ilçe merkezinin Altındağ ve Yenidoğan bölgeciklerinin sınırında bulunmaktadır ve semtte tanınmıştır, aynı yerde kalmasının doğru olacağı kanısındayız. Ancak, yapıda kimi değişiklikler yapılmalı ya da aynı semtte daha büyük bir birime taşınmalıdır.

Keçiören bölgeciğinde bulunan Keçiören Kütüphanesi de bu yörenin en işlek yerlerinden birinde bulunmakta ve semt halkı tarafından tanınmaktadır. Bu kütüphanenin de içinde bulunduğu yapının bakım ve onarımı gereklidir.

c) Çankaya İlçe Merkezi:

1. Anıttepe (Anıttepe Mah. Tandoğan Meydanı)
2. Bahçelievler (Karakol D.-Pazar D.)
3. Emek (Yıldız Sineması çevresi)
4. Balgat (Pazar Y.)
- 5) Dikmen (Pratik Kız sanat okulu çevresi)
6. Ayrancı (Hoşdere Cadd.)
7. Kavaklıdere (Kuşulu Park çevresi)
8. Gazi Osman Paşa (Resit Galip Cad.-Hemşeri Sokak çevresi)
9. Büyük Esat (Dafıcılar Mahl)
10. Yıldız Mahallesi (çarşı)
11. Küçüksesat (Dört Yol çevresi).
12. İncesu (Hasan Ali Yücel Cadd. 90 lar çevresi),
13. Çebeci (Çebeci Halk Kütüphanesi yapısı; uzun vadede Çebeci yöresinde başka bir yapı)
14. Abidinpaşa (Türk-İş sineması çevresi)
15. Gülveren (Bugünkü yapı yerine Gülveren Pazarı çevresi)
16. Mamak (Mamak camii çevresi)
17. Kayas (İstasyon çevresi).

Ankara Belediyesi'nin Zafer Çarşısı üstünde bir kütüphane açmak eğiliminde olduğu bilinmektedir. Ayrıca, Yapı ve Kredi Bankası'nın "Atatürk Kitaplığı" Kızılay'da yer almaktadır. Banka yöneticileri ve Belediye ilgilileriyle konu görüşülmeli ve işbirliğine gitmeye çalışılmalıdır.

d) Yenimahalle İlçe Merkezi:

1) Karşıyaka (Pazar çevresi) 2) Gazi Mahallesi (Camii çevresi) 3) Etimesgut (İstasyon çevresi)

Bu ilçe merkezinde halen bulunan Varlık Kütüphanesi okuyucuları Yenimahalle İlçe Merkezi kütüphanesinden yararlanabilirler. Merkez Kütüphane'nin Yenimahalle'de şimdiden belirli bir okuyucu kitlesi vardır. Ayrıca, zaten Varlık kütüphanesi bulunduğu yapıdan çıkarılmak istenmektedir.

5.2. Gezici Kütüphane Durakları

Büyük ve küçük Şube Kütüphanelerine ulaşamayacak olan okuyucular için, kısa vadede kentin belediye sınırları uç kesiminde kalan kimi semtlere gezici kütüphanelerle hizmet verilmelidir. Ayrıca, belirli kısımlara hizmeti tanıtmak amacıyla kimi yerleşim alanlarına da gezici kütüphane gönderilmelidir. Uzun vadede ise Ankara'nın uzmanlarca saptanmış olan yayılım alanı incelenerek Batı doğrultusunda hizmeti genişletme çabalarına başlanmalıdır. Bunun için önce Belediye Mücavir Saha Haritasınca öngörülen bölgeler ele alınmalıdır. Sonra bu alan daha da genişletilebilir. Böylece merelerde Şube Kütüphanelerinin kurulabileceği de saptanabilecektir. Kanımızca, bugün hizmet verilmekte olan gezici kütüphane duraklarının çoğunun değiştirilmesi ve duraklarda beklenen sürelerin kısaltılması gerekmektedir.

Yukarıda belirlenmiş olan Merkez, İlçe Merkezi ve küçük Şube Kütüphanelerinin örütlenmesinden sonra duraklarda yapılacak değişikliklerle halka daha iyi bir halk kütüphanesi hizmeti verilecektir:

a) Merkez İlçe:

1) Akköprü (Toplum Polisi Merkezi) 2) İskitler (Postane çevr.) 3) Yenihayat

Mah. (İlkokul) 4) Sığınaçlar Mah. 5) Sükriye Mah. 6) Hisar (saat kulesi önü) 7) Samanbazarı (Esenpark önü)..

b. Altındağ İlçe Merkezi:

1) Atapark Mahallesi 2) Ufuktepe Mahallesi 3) Bademli k. Mahallesi
4) Aktepe 5) Yeşilöz 6) Baraj Mah. 7) Bentderesi Mah. 8) Yılmazlar Mah.
9) Hıdırlık Tepe Mah. 10) Battalgazi Mah.

c. Çankaya İlçe Merkezi:

1) Çukurambar 2) Cevizlidere Mah. 3) Akbınar Mah. 4) Or-an Sitesi
5) Me-Sa sitesi 6) Çukurca Mah. 7) Kırkkonaklar 8) Yukarı İmrahor
9) Orta İmrahor 10) Aşağı İmrahor 11) Şahintepe Mah. 12) Ege Mah.
13) Öreğil Mah. 14) Ekin Mah. 15) Akdere 16) Tuzluçayır..

d) Yenimahalle İlçe Merkezi:

1) Şentepe 2) Yahyalar 3) Macun Köyü 4) Atatürk Orman Çiftliği (Bira Fabrikası) 5) A.C.Çiftliği (Lojmanlar) 6) Bestene Mah. 7) Söğütözü Mahallesi

Birimler Kentin semtlerinin en işlek, merkezi yerlerine açılmalıdır. Yerlerini belirleyecek levhalar, tabelalar kütüphanelere giden yolların üzerine koyulmalıdır. Hepsi halk ulaşım taşıtlarının durak yerlerine yakın olmalıdır. Önlerinde bir oto park bulunması gereklidir. Son derece önemli olan, dış görünüşlerinin çekiciliğidir. Kasvetli, itici, karanlık yapılar yerine halkı çekecek yapılar yapılmalıdır. Türkiye'de önemsenmeyen bir konu da kütüphanelerin iç dekorasyonunda kullanılan renklere dir. Boya için harcanan ödenek aynı olduğuna göre gri, siyah, kahverengi gibi karanlık renkler yerine insanları rahatlatan, çekici gelen renkler seçilmelidir. Kütüphane mobilyaları da ayrı bir sorundur. Uluslararası standartlardan gidilerek yetişkinler ve çocuklar için gerçekten uygun olan mobilyalar sağlanmalıdır. Bunların da renklerinin seçiminde yukarıda değinilen noktalar unutulmamalıdır.

Okuyucuları ve görevlilerin arasına çalışmalarına ara vererek daha verimli çalışabilecekleri gerçeği de gözden ırak tutulmamalıdır. Bu nedenle her iki grup için de dinlenme yerleri (çay-kahve sigara içilebilecek yerler) yapıda bulunmalıdır.

Hizmet birimleri için seçilecek yerlerin standartlara uygun olarak yerleşme alanlarından en fazla 1,1.5 km. uzaklıkta olmasına ve en fazla 15-20 dakika içinde erişilebilecek yerler olmalarına özen gösterilmelidir.

Sonuç olarak denebilir ki, Ankara'da halk kütüphanesi hizmetinin işlerlik kazanabilecek biçimde örgütlenebilmesi için kanımızca, uluslararası standartlar gözönüne alınmalı ancak bunlara ulaşmak için yapılacak çalışmalar Türkiye'nin sosyo-ekonomik, kültürel koşullarına uygun olmalıdır. Kısa vadede pratik çözüm yollarına gidilmelidir. Uzun vadede ise daha önce yapılan çalışmaların ışığı altında hizmetin yetkinleştirilmesi için öncelikle planlı çalışmalarla ulusal ve uluslararası konuyla ilgili kuruluşlarla işbirliğine gitme yolu denenmelidir. Çıkartılacak kanunların ya da gerçekçi olmayan yönetmeliklerin konuya mucize niteliğinde çözümler getirebileceğini sanmıyoruz. Kalkınma Planları kapsamına "kütüphane" konusu gerçek ağırlığı ile alınmalıdır. Kütüphanecilik Bölümlerinde meslek bilgisi kazanarak yetişenlerin kütüphanelerle ilgili kilit noktalarına getirilmeleri de belirli bir oranda yarar sağlayacaktır.

Kanımızca, herşeyden önce kütüphanelerin verdikleri hizmeti inceleyen geniş kapsamlı araştırmalarla "hastalığa" önce bir tanı konmalı, bundan sonra bilinçli adımlarla hizmetin iyileştirilmesine gidilmelidir. Bizim araştırmamız Ankara Kentini konu almasına karşın, öteki kentlerde de verildiği sanılan "hizmetin" en azından "hizmet" olmadığını ortaya çıkarmıştır. Öneriler, Ankara kentinde, ve öteki kentlerde görülen sorunlara belli bir oranda çözüm getirebilecektir.

Ankara'da İl Halk Kütüphanesi ve buna bağlı kuruluşların dışında Millî Kütüphane, Üniversite, Yüksek Okul ve diğer düzeylerdeki okulların kütüphaneleriyle, özel ve kamu sektörüne bağlı pek çok kütüphane vardır. Bütün bunların iyi bir örgütlenme sonucu hem yaygın eğitime hem de örgün eğitime katkıları büyük olacaktır. Böyle bir işbirliği sonucu kütüphanecilikle ileri gitmiş ülkelerde görüldüğü gibi verilen hizmet, planlı çalışmalar sonucu büyük boyutlara ulaşabilecektir.

Merkez Kütüphane, örgütlenmesini sağlam bir düzene soktuktan sonra uzun vadede, her düzeydeki halk kesimleri için bir enformasyon bilgi merkezi görevini yüklenmelidir. Kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde bu konu önem kazanmıştır ve büyük aşamalar yapılmaktadır. Elbette bu ülkelerin koşulları çok değişiktir. Biz, burada Türkiye'nin gerçeklerine ve Ankara kentinin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel özelliklerinin zorladığı gereksinmelere uygun bir halk kütüphanesi örgütünün yakın bir gelecekte nasıl oluşabileceğini inceledik.

Araştırmamızı yaparken, konyu çeşitli açılardan ele alan bilimsel araştırmalar yapılmasına gereksinme duyulduğunu saptadığımızı belirtelim:

- Örgütü oluşturan tüm birimleri kimlerin kullandığını inceleyen geniş kapsamlı bir okuyucu araştırması.
- Özellikle kadın okuyucuların sayısının az oluşu nedenlerinin incelenmesi ve bu okuyucu grubunu kütüphanelere çekebilmek yolunda nelerin yapılabileceğinin araştırılması.
- Yetişkin okuyuculara yönelik kültürel etkinliklerin izlenmelerle düzenlenmesi.
- Özel okuyucu gruplarına hizmetin ulaştırılma koşullarının incelenmesi.
- Kütüphanelerde ne tür görevlilerin çalıştırılması gerektiği

berlendirilmesi
kütüphanelerde
" ve "Kitap
araştırmalar.
Okuyuşların ve
in Metropolitan

Okuyucu"

1.

inçli kulla-

çapta akılcı

kütüphanesi

Dr. İbrahim Özbek
Orhan Kemal

Dr. İbrahim Özbek
Orhan Kemal
Dr. İbrahim Özbek
Orhan Kemal
Dr. İbrahim Özbek
Orhan Kemal
Dr. İbrahim Özbek
Orhan Kemal

KAYNAKÇA

A. KITAPLAR

- American Library Association (A.L.A.) Guidelines for audio-visual materials and services for public libraries Chicago A.L.A. 1970
- A.L.A. Minimum Standards for public library systems, 1966 Chicago A.L.A. 1967
- A.L.A. Standards for children's services in public libraries. Chicago A.L.A. 1969.
- A.L.A. Standards of Quality for bookmobile service. Chicago A.L.A. 1963.
- A.L.A. Young adult services in the public library. Chicago A.L.A. 1969.
- Akçura, Tuğrul. Ankara. Türkiye Cumhuriyetinin Başkenti hakkında monografik bir araştırma. Ankara 1971. (O.D.T.O. Mimarlık Fakültesi yayınları no: 15).
- Akok, Mahmut. Roma Hamamı. Ankara 1969
- Alpay, Meral. Harf Devriminin kütüphanelerde yansıması İstanbul 1976 (İst. Üniv.Ed.Fak.Yayınları. no: 2084. Kütüphanecilik Bölümü yayınları no:2)
- Alpay, Meral. Kütüphanecilik Terimleri. İstanbul. Ed.Fak. Basımevi.1973.
- Alpay, Meral-Robert Anhegger. Kinder und Jugendbücher der Türkei. Kommentierte Bibliographie. İstanbul Cem Yayınevi 1977
- Asheim, Lester E. Librarianship in the developing countries. Urbana. Univ.of Illinois Pr. 1966.
- Ayas, Nevzad. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Kuruluşları ve tarihçeleri Ankara, M.E. Basımevi, 1948.
- Brown, Eleanor Frances. Book mobiles and Bookmobile service. New Jersey, Metuchen, The Scarecrow Press. 1967.
- Brown, Eleanor Frances. Modern branch libraries and libraries in systems. New Jersey, Metuchen, The Scarecrow Press. 1970.

- Buschendorf, Horst. Fahrbüchereien. Berlin Deutscher Bücherei Verband 1967.
- Buschendorf, Horst. Typisierung von Fahrbibliotheken. Berlin. Deutscher Büchereiverband 1972.
- Campbell, Henry C. Metropolitan Public Library planning throughout the world. Oxford, N.Y. Pergamon 1967.
- Campbell, Henry C. Public libraries in the urban metropolitan setting. London, 1973
- CENTO. "Seminar on library development". Ankara March 12-17.1962. (Metin teksindir)
- Chandler, George. Libraries in the east. An international Comparative study. London, Seminar 1971.
- Conant, Ralph. W. (Ed) The public library and the City-Cambridge. Mass. MIT 1965
- Conant. Ralph W.-Kathleen Polz. (Ed). The metropolitan library. Cambridge, Mass. MITPr. 1972
- Coughlin, Robert E., Fransoise Taieb, Benjamin M. Stevens. Urban analysis for branch library system planning. Connecticut, Greenwood. 1972. (Contributions in librarianship and information sciences. N.1).
- Daniel, Hawthorne, Public libraries for everyone. New York. The Scarecrow pr. 1961
- Dewey, John. Türkiye Maarifi hakkında rapor. 2.bsm. İstanbul M.E. Basımevi 1952.
- Dewey, Melvin. Dewey Onlu Tasnif ve relatif endeks. (gözden geçirilmiş) Standart 15.bsm. İstanbul M.E. Basımevi 1962.
- Dickerman, Watson. Türkiye'de halk eğitimi hakkında rapor. Ankara Maarif Basımevi 1956. (T.C. Mf. Vek VI. M.Eğ. Şurası Dökümanları)
- Duverger, Maurice, Metodoloji açısından sosyal bilimlere giriş. Çev. Onsal Oskay, Ankara Bilgi yayınevi 1973.
- Edis, A.Bedri. Kültür Düsturu. İstanbul, Resimli A.y. Basımevi 1939.

- Eke, Nurten, Tülin Teniltepe, Sevgi Onlu (Hzl) Türk yazarlarının yayınladıkları çocuk kitaplara bibliyografyası (1923-1973). Ankara 1973.
- Encyclopaedia of Librarianship. Ed.by. Thomas Landau. 3rd.ed. London Bowes 1966.
- Ergin, Osman Türkiye Maarif Tarihi 5 Cilt. İstanbul, Osman Bey Basımevi 1939-1943.
- Ernam, Mustafa. Dördüncü beş yıllık plan ve 1978 yılı programının dayandığı esaslar. Ankara 1977.
- Ersoy, Osman. Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma. Ankara Güven Matbaası 1965.
- Galvin, Hoyt R.-Martin Van Buren. Halk kütüphaneleri binaları. Çev. Behire Balkan. Ankara, Güzel İstanbul Matbaası 1963 UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Yayınları. Kütüphanecilik Elkitapları.7)
- Gardner, Frank. The Delhi Public Library. Paris 1957.
- Geray, Cevat. Halk eğitimine giriş. Ankara 1970 (A.O.Eğ. Fak. yayınları: 1)
- Golde, Peggy. Women in the field. Anthropological experiences. Chicago. Aldine Publ. 1970
- Gökçe, Birsen. Gecekondu Gençliği Ankara 1971. Ankara Ayyıldız Matbaası 1976. (Facettepe Üniversitesi yayınları/C-15).
- Gökman, Muzaffer. Kitaplar arasında 44 yıl. Muzaffer Gökman'ın anıları, gözlemleri ve eleştirileri. Yayına hazırlayan Remzi Kırık. İstanbul 1977. (Eğitim Öğrenci yayınları: 6 Anılar dizisi:1)
- Gulyas, Pal. Halk Kütüphanelerinin suret-i tesisi ve usul-ü idaresi. Çev. Ahmet Saffet. İstanbul Mathaa-i Amire. 1341-1925. (Hars Dairesi nesriyatı:5).
- Joeckel, Carleton Bruns The government of the American Public library. 2nd ed. Chicago Univ. of Chicago A. 1939.
- Joeckel, Carleton Bruns Leon Carnovsky. A metropolitan library in action. Chicago, Univ. of Chicago Pr. 1940.
- Jolliffe, Harold. Public library extension activities. 2nd ed. London, Library Ass. 1968 Internationale jugend bibliothek. Türkei-Literatur für Kinder ausländischer Arbeitnehmet in Türkischer sprache. München 1974.

- IFLA. Standards for public libraries. MÜNCHEN Verlag Dokumentation 1973.
- Kaptan, Saim. Bilimsel Araştırma Teknikleri Celistirilmiş. 2. sm. Ankara Tekışık Matb. 1977.
- Keleş, Ruşen. Eski Ankara'da bir şehir tipolojisi Ankara 1971. (A.O. Si.Bil.Fak. yayınları no:314).
- Koşay, Hamit Zübeyr. Ankara Budun Bilgisi. Ankara Ulus Basımevi, 1935. (Ankara Halkevi Dil-Tarih-Edebiyat Şb. Neşriyatı. no:14)
- Martin, Lowell A. Library responseto urban change-chicago, A.L.A. 1969.
- Mc Colvin, Lionel R.K. Halk Kütüphaneleri yayma faaliyeti çev. Berin U. Yurdadoğ. Ankara Güzel İstanbul Matb. 1963. (UNESCO. Türkiye Milli Komisyonu yayımları kütüphanecilik El kitapları 4.)
- Milli Kütüphane. Ankara Milli Kütüphane Basım ve Ciltevi 1974.
- Moraux, Paul. Bibliothèque de la Societe Turque d'Histoire catalogue des manuscrits grecs. (Fonds du Syllogos). Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964. (Türk Tarih Kurumu yayınları. XII. Seri-No:4).
- Moraux, Paul. "Un document nouveau sur le Syllogos." Bellesten 41 (1977) Sa. 162.den ayırbasım. Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi 1977.
- Myller, Rolf. The design of the small public library. New York, Bowker 1966.
- Öğretmen, İbrahim. Ankara'da 158 gecekodu Ankara 1957.
- Öney, Gönül. Ankara'da Türk devri dini ve sosyal yapıları. A.O.D.T.C.F. 1971. (A.O.D.T.C.F. yayınları sayı:209)
- Öztürkmen, Neriman (Malkoc). İstanbul ve Ankara Kütüphaneleri. Ankara, Milli Kütüphane Basımevi, 1957. (Türk Kütüphaneciler Derneği yayınları: 2)
- Penna, Carlos Victor. (ed). Theplanning of library and documentation services. 2nd. ed. Paris. UNESCO 1970. (Unesco Manuals for libraries.17).
- Ranganathan, Shiyali Ramamrita.. Library Manual 2d.ed. Bombay, Asia Pub. House.

- Rose, Ernestine. The public library in American life New York, Columbia Univ. Pr. 1954.
- Savaşçı, Abdullah-Nurten Eke. Türk Kütüphanecilik Bibliyografyası. Ankara, Güven Matb. 1976.
- Shera, Jesse M. Foundations of the public library. The Origins of the Public Library Movement in New England. 1629-1855.repr. Connecticut The Shoe Str ng Pr. 1974.
- Sinclair, Dorothy Administration of the small public library Chicago. A.L.A. 1965
- Soysal, Özer. Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de okul kütüphanesi. Ankara Güven Matbaası 1969.
- Şapolyo Enver Behnan. Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadelenin iç alemi. İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevleri 1967.
- Şapolyo, Enver Behnan. Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi tarihçesi. Ankara 1969
- T.C. Ankara Belediyesi. Basın-yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü. Batıkent. Örgütlenme ve uygulama temel ilkeleri. Ankara 1977.
- T.C. Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü. Harita Şube Amirliği. Ankara Belediyesi Hudut Krokisi. Ölçek 1/25.000. Ankara 1976.
- T.C. Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü. Harita Şube Amirliği. Ankara Belediye ve Mücavir saha haritası. Ölçek 1/50.000 Ankara 1976.
- T.C. Başbakanlık Basın-Yayın Genel Müdürlüğü. Türkiye Yıllığı. Ankara 1973.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Genel Nüfus Sayımı. 26.10.1975. Ankara 1977. (yayın no: 813).
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Halk ve Çocuk Kütüphaneleri İstatistik çizelgeleri (1972-1977). Kültür İstatistikleri (Metin basılmamıştır.)
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Türkiye İstatistik Cep Yıllığı 1976. Ankara 1977. (Devlet İstatistik Enstitüsü yayın no: 790)

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). Birinci beş yıl (1963-1967). Kalkınma Planı 1966.
- T.C. Başbakanlık DPT. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yıllık programları uygulamasının izlenmesiyle ilgili dönem raporları üzerine açıklama. Ankara 1969. (T.C. Bşba . DPT, yayın no: 757) (Metin teksirde).
- T.C. Başbakanlık. DPT. Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973-1977). Ankara 1973. (yayın no: 1272)
- T.C. Başbakanlık . DPT. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1977 yılı programı yatırımprojeleri Mayıs. 1977.
- T.C. Başbakanlık. DPT. Dördüncü beş yıllık kalkınma planı. Eğitim özel ihtisas komisyonu raporu. (yayın no. DPT 159/.Ö.I.K.270. H Haziran 1977).
- T.C. Başbakanlık DPT. yaygın eğitim özel ihtisas komisyonu raporu. Ankara 1971. (DPT yayın no:1114).
- T.C. Bayındırlık Bakanlığı. Karayolları Genel Müdürlüğü. Türkiye Karayolları Atlası. 1973.
- T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü. Türkiye Mülki İdare Bölümleri. Belediyeler, Köyler. 1. Ağustos 1977. Seri II. sa.5.
- T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu (ANPB). Ankara 1970. Arazi Kullanış Haritası. T.C. Milli Savunma Bakanlığı Gn1. Md. Matbaası 1973.
- T.C. İmar ve İskân Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu. Ankara-Kentöel servisler ve çevre standartları. Ankara 1973.(yayın no:3).
- T.C. İmar ve İskan Bakanlığı. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu. Ankara kenti nüfusve işgücü çalışması. Ankara 1976. (yayın no: 2)
- T.C. İmar ve İskân Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu. Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 1970-1990. Ankara 1977. (yayın no:5).

- T.C. İmar ve İskân Bakanlığı. Ankara Nazım Plan Bürosu. Kültür Merkezi Projesi. Ankara 1971.
- T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü. Gezici Kütüphane otobüsleri 1972-1977 İstatistikleri (Metin teksirdir)
- T.C. Kültür Bakanlığı. Yaşra Kuruluşları. Ankara 1975.
- T.C. Kültür Bakanlığı Teftiş Kurulu. 7.5.1975 günlü ve 139 sayılı Ankara Çocuk Kütüphaneleri genel teftiş raporu. Hzl. Adullah Savaşçı Zeki Tütüncü. (Metin basılmamıştır.)
- T.C. Maarif Vekaleti. Maarif Vekaleti Umumi kütüphane dairesine giden evraka ait kayıt defteri 1933-1939. Ankara Umumi kütüphanesi (Metin basılmamıştır).
- T.C.M.E.B. Kitap Kataloqlama Kurulları Ankara 1961
- T.C.M.E.B. Kütüphaneler Komitesi Raporu. Ankara 1961. (T.C.M.E.B. VII. Milli Eğitim Şurası Dökümanları)
- T.C.M.E.B. Halk Eğitimi merkezleri. Yıllık çalışma programı ve raporu. Ankara 1974. (T.C.M.E.B. H. Eğ. Genel Md. Sosyal ve Kültürel eğitim şube yayınları. No: 4.)
- T.C.M.E.B. Mesleki ve Teknik Öğretim okulları 1977-1978. (Etüd ve programlama dairesi yayınları No:150.
- T.C.M.E.B. Milli Kütüphane Müdürlüğü. Türkiye Kütüphaneleri Rehberi. Ankara 1957.
- T.C.M.E.B. Teftiş Kurulu. Ankara il Halk Kütüphanesi Teftiş Raporu. 29.4.1967-Haz. Şemin Emsen. (Metin basılmamıştır.)
- T.C.M.E.B. Yaykur Özgün yüksek öğretim dairesi meslek yüksek okulları sosyal bilimler. Kütüphanecilik. Ankara 1977.
- T.C. Milli savunma Bakanlığı. Harita Genel Md. Ankara Haritası ölçek 1/19.500 Ankara 1976.
- Tekeli, İlhan-Yiğit Gülöksüz-Tarık Okyay Gecekondulu dolmuşlu, işportalı şehir. İstanbul Cem yayınları 1976.
- Thorsen, Leif. Public Libraries in Denmark. Translated by Mogens Kay-Larsen Copenhagen 1972.
- Turabian, Kate. A Manual for writers of term papers, theses, dissertations 3rd.ed. Chicago, The Univ. of Chicago Pr. 1967.

- Unat, Faik Reşit. Türkiye eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış. Ankara M.E. Basımevi 1964.
- UNESCO. Development of public libraries in Africa The Ibadan Seminar. Paris 1954.
- UNESCO. Development of Public libraries in Latin America. The Sao Paulo Confernece. Paris 1952.
- UNESCO. Türkiye Milli Komisyonu. Sekizinci dönem genel kurulu 1. toplantısına sunulan yönetim kurulu raporu. İstanbul 28-30 Haziran 1963
- UNESCO. Türkiye Milli Komisyonu. Onüçüncü dönem genel kurulun 1.2. toplantılarına sunulan yönetim kurulu raporu. İstanbul 11 Ekim 1974.
- UNESCO. Türkiye Milli komisyonu. Onördüncü dönem 1. toplantı. İstanbul 18-20 Ağustos 1975.
- Wheeler, Joseph I-Herbert Goldhor. Practical administration of public libraries. New York, Harper 1962..
- Yasa, İbrahim. Ankara'da gecekondu aileleri. Ankara Akın Mat.1966. (Sağlık ve Sos. Yard. Bk. Sos.Hiz.Çnl.Md.yayınları 40).
- Yörükân, Ayda. Ankara Gecekonduları Ankara 1966.(T.C. İmar ve İskan Bk. genl Md. Sosy. Araşt. Da.:4. Tanıtma yayınları:2)
- Yörükân, Turhan Gecekondular ve gecekondu bölgelerinin sosyo-kültürel özellikleri. Ankara 1968. (T.C. İmar ve İskan Bk. Mesken nıl. Md. Sos. Araşt.Da.:1).
- Yurdadoğ, Berin U. Kitaplık bilim terimleri sözlüğü Ankara 1974. (T.D.K. yayınları: 394).

B. Makaleler:

- Abadan, Nermin. "Küçük seyyar kütüphaneler". Ulus 23 Mart 1952
- Acaroğlu, Türker. "Gezici kütüphaneler". TKDB 18(1969) 3., 171-173.
- Adams, Kathryn. "Gezicibir kütüphane servisi nasıl teşkil edilmeli?" cev. Melâhat An'açan. TKDB 8(1958) 3/4, 48-54.
- "Afyon'da gezici kitaplık köyleri dolaşıyor". Cumhuriyet 10 Ekim 1952

- Akbulut, Mustafa. "Türk kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi Başkanı DR. Mustafa Akbulut'un konuşması!" TKDB 26(1977) 2, 106-108.
- Albertus. U. "The role of libraries in functional literary programme in library services for new literates." Unesco bulletin for libraries. 24(1970)... ss.201-204.
- "Ankara Cento Kütüphaneciliği Geliştirme Semineri Raporu" Çev. Necmeddin Sefercioğlu. TKDB 11(1962) 3/4.
- "Ankara Genel Kitaplığı". Ulus 14 Mayıs 1950
- "Ankara Gezici Kütüphanesi hizmete girdi." TKDB 18(1969), 2, 141-142
- "Ankara 11 Halk Kütüphanesi Bölge Cilt Atölyesi diçleniyor." TKDB 25 (1976), 3, 217.
- Ankara 11 Kütüphanesinden haberler" TKDB 25(1976) 4, 281.
- "Ankara 11 Halk Kütüphanesi'nin kocatepe ödünç kitap verme servisi hizmete açıldı." TKDB 19(1970).2, 147-148
- "Ankara'da bir Milli kütüphanemiz olmalı". Hakimiyet-i Milliye 30 Haziran 1921.
- "Ankara'da Cebeci Semt Kütüphanesi yapısının temeli atıldı." TKDB 16(1967) 1, 147-148.
- Artukoğlu, Adil. "Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi. Kütüphaneciliğin Sesi 1(1962) 2/3.5-10.
- Bagana, Refika. "Ankara'da yeni bir kültür ocağı" Zafer-Akşam Postası 5 Nisan 1951.
- "Bahçelievler semtinde halk kütüphanesi kurma teşebbüsü." Milli Kütüphane Haberleri. 3(1959), 30, 4.
- Bayraktar, Nail. "TKD, genel Başkanı Nail Bayraktar'ın konuşması. XIII. Kütüphane Haftası." TKDB 26(1977) 2, 101-105.
- Berker, Aziz. "Geleceğe güvenle bakabiliriz." TKDB 14(1965) 3/4., 5-7.
- "Beş merkez, üç at ve iki katırlı kitaplık." Ulus 8 Mart 1963.
- "Bibliothèques municipales Construction, equipment" Bulletin des Bibliothèques de France. 20(1975).

- "Bölge Çilt Atölyeleri". TKDB 24(1975), 2, 152.
- Broome, Max. "The organization and planning of library development in Africa". Unesco Bulletin for Libraries 25(1971) 246-251.
- Buschendorf, Horst. "Working group on book mobiles" IFLA Journal 4(1978) 3,240-241.
- Carnovsky, Leon. "Library networks. Promises and performance". Library Quarterly 39(1969) 1-110
- Cunbur, Müjgan. "Türk kütüphaneciliğinin büyük kaybı. Adnan ötüken". TKDB 21(1972), 1, 89-93.
- Cunbur, Müjgân. "Yazma kütüphanelerimizin bugünkü durumları ve meseleleri". TKDB 19(1970),1,3-17.
- "Çocuk bahçelerinin içine kütüphane kurulması önerildi." Günaydın 2 Nisan 1977.
- "Çocuk Kütüphaneleri ile ilgili haberler." TKDB 13(1964)1/2,64.
- "Demirlibahçe Çocuk Kütüphanesi açıldı". Milli Kütüphane Haberleri Aylık Bülten 9 Ocak 1960.
- Drury, Gertrude G. "Missouri to Izmir Via Book-mobile." Missouri Library Association Quarterly 21(1960) June. 65-69.
- Duru, Orhan. "Gezici kitaplık, okuyan köylü. Ulus 16-17,19 Mart 1963.
- Eke, Nurten. "Ankara İl Halk Kütüphanesi." Kütüphanecilik 1(1972)3, 9-12.
- Eren, M. "Ankara'da yeni tip bir kütüphane" TKDB 1(1952) 1/2, 74-75.
- Ersoy, Osman. "Cento kütüphanecilik seminerinde halk kütüphaneleri." Kütüphaneciliğin Sesi 1(1962), 2/3, 2-4.
- Ersoy, Osman. "Gezici Kütüphaneler II" TKDB 12(1963) 1/2, 31-42.
- Ersoy, Osman. "Halk kütüphaneleri II" Yeni yayınlar 23(1978) 5:65,78,6:81,95.
- Ersoy, Osman. "Hürriyet Meydanı ve yabancı kütüphaneler." TKDB 13(1964), 3/4, 1-3.
- Ersoy, Osman. "Kütüphane binaları". Kütüphaneciliğin Sesi 1(1962), 2/3, 2-4
- Ersoy, Osman. "Kütüphanecilik Kursları." A.O.D.T.C.F. Dergisi 23(1966).1/2, 49-59.

- Ersoy, Osman." Sayın Aziz Derker'e mektup TKDB 17(1968) 2,59-72.
- Ersoy, Osman-Ahmet Kuşat. "Ayniyat Talimatnamesi ve kütüphaneciliğimiz." TKDB 14(1965), 3/4, 11-18.
- Evans, E.J.A. "Meeting of experts on national planning of library services in Asia." Unesco bulletin for libraries 23 (1968) 114-118.
- Eyssen, Jürgen. "Intamel". IFLA Journal 4(1978) 3, 231-232.
- Foskett, D.J. "Libraries and educational planning. Somereflections on Unesco Seminar". Unesco bulletin for libraries 25(1971) 67-72.
- Gardner, Frank, "Regional seminar on the development of public libraries in Africa. Enugy". Unesco bulletin for libraries 17(1963), 105-122.
- "Genel Kitaplıkta tasnif işi". Ankara-Akşam Haberleri. 2 Haziran 1948.
- Gezici Kitaplık". Milliyet 24 Nisan 1964.
- "Gezici Kütüphane İstanbul'da. Milli Eğitim Bakanlığı. Haber Bülteni, 1969, Temmuz.
- "Gezici kütüphaneler" Cumhuriyet 13 Nisan 1963
- Gökman, Muzaffer. "Seyyar Kütüphaneler" Vatan 5 Ekim 1955.
- Gökman, Muzaffer. "Yürüyen kütüphaneler" Dünya 2 Kasım 1959.
- "Gözler mavi otobüsün yolunu bekliyor". Hayat 1970, 724.
- Gürtürk, Sami. "Halk kütüphanelerinin genel durumu" TKDB 14(1965), 1/2, 26-35.
- Güzelgöz, Mustafa. "Orgülb'de gezici kütüphane servisi nasıl teşkil edildi." TKDB 8(1960), 3/4, 12-15.
- "Halkevinin güzel bir teşebbüsü." Ulus 19 Ekim 1938.
- "Hareket eden kütüphaneler". Akşam 31 Ağustos 1943.
- "Hizmete giren gezici kütüphane otobüsü." Milli Eğitim Bakanlığı, Haber Bülteni. 1 Şubat 1970.
- "IFLA. Guidelines for public library service" IFLA Journal 3(1978)1.
- "IFLA seminar. Public library buildings. 12-16 September 1977. Bremen." IFLA Journal 3(1978) 1,59.

- İğneli, Ertan. "Kitap ve halk kütüphaneleri üzerine". Yeniyayınlar 22(1977) 5, 69, 86.
- "İzmir'de seyar kütüphaneler "Akşam 24 Teşrini evvel 1935.
- "Kitabı, köylünün ayağına götüren güzel bir teşebbüs." Ulus 10 Temmuz 1938.
- Kıray, Mübeccel. "Gecekondu. Az gelişmiş ülkelerde hızla topraktan kopma ve kentle bütünleşememe." A.O. Siyasal Bilgiler Fak. Dergisi 27(1972) 3, 561-573.
- Kongar, Emre. "Altındağ gecekondu bölgesi." Amme İdaresi Dergisi 6(1973), 3, 109-138.
- Kongar, Emre. "Altındağ'da kentle bütünleşme" Amme İdaresi Dergisi. 5(1973) 4, 59-84.
- 'Konya'da gezici bir kitaplık kuruldu". Ulus 20 Mart 1965.
- Koşay, Hamit Zübeyr. "Hacı Bektaş Tekkesi." Türkiyat Mecmuası 2(1926) 365-384.
- Koşay, Hamit Zübeyr. "Kütüphanelerde yapılacak tedrici islahat Muallimler Birliği 1(1926), 7,315
- Koşay, Hamit Zübeyr. "Kütüphanelere dair". TKDB9(1960) 1/2, 36-40.
- "Köy öğretmenleri seyyar kitaplık kurulmasını istiyorlar". Cumhuriyet 5 Eylül 1961.
- Köylü, Abdülkadir. "Niğde il gezici kütüphaneleri." Niğde Aylık Eğitim Dergisi 1(1973), Şubat 6.
- Kum, İlhan. "Amerikan Halk Kütüphaneleri. Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri. Ed.Carl M. White. Ankara Güven Matb. 1961.ss. 62-72. (A.O.D.T.C.F. Yayınları: 134. Kütüphanecilik Enst. yayımı.3).
- "Kültür Müsteşarlığı kuruldu. TKDB 14(1955), 3/4, 61.
- "Kütüphane yapılarında gelişme." TKDB 18(1969) 2,81-82.
- "Kütüphaneler Genel Müdürlüğü kuruldu." TKDB 9(1960) 1,72.
- "Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden haberler." TKDB 24(1975) 2,151.
- Kyllberg, Anne-Marie. "An audiovisual working group.A necessity for IFLA". IFLA Journal 4(1978) 3, 233-239

- "Maarif Kütüphanesinden şikâyet" Ulus 20 Ekim 1951.
- "Maarif'in Umumi Kütüphanesi" Hakimiyet-i Milliye 26 Temmuz 1922.
- McAnally, Arthur M. "Kütüphane mimarisinde modern eğilimler." TKDB 18(1969) 3, 151-163.
- "Medellinde açılan yeni halk kütüphanesi". Cev. Mualla Yaman. TKDB 6(1957) 3, 85-92.
- "Meeting of experts on the national planning of library services in Latin America". Unesco bulletin for libraries.20(1966). 278-285.
- "Memleketimizde ilk çocuk kütüphaneleri ve ilk iare kütüphanesi." TKDB 1(1952) 1, 79.
- "Milli Kütüphane'nin Bahçelievler çocuk kütüphanesi açıldı. TKDB 3(1954), 2,245.
- "Milli Kütüphane'nin ikinci ödünç kitap verme servisi Yenidoğan'da açıldı." TKDB 1(1952) 1/2, 171
- "Model Children's library in Kampala,Uganda." Unesco bulletin for libraries 31(1977).3.
- Morsch, Lucille. "Amerika'da halk kütüphaneleri". Modern Kütüphaneciliğin Esasları. Ed. C.M. White. Ankara Güven Matb. ss. 15-30. (A.O. D.T.C.F. yayımları: 133, Kütüphanecilik Enst. yayımı: 2).
- Mutlu,Ruhi. "İzmir Milli kütüphanesi gezici köykitaplığı II". Kitap Belleten 1(1961), 718, 5-7.
- Mutlu,Ruhi "İzmir Milli Kütüphanesi köyü okutma savaşında I." Kitap Belleten 1 (1961) 3, 9-12.
- Ortaç, Zülfikâr. "Fransa'da seyyar kütüphane teşkilatı." TKDB 1(1952), 1, 40-50
- "Örnek Halk Kütüphanesi Öncü projesi." TKDB 10(1961) 1/2, 75.
- Ötügen, Adnan. "Milli Kütüphane nasıl kuruldu?" TKDB 4(1955)1, 1-40.
- Ötügen, Adnan. Türkiye'de kütüphaneciliköğretiminin tarihçesi"TKDB 6(1957)1/2, 1-23.
- Özerdim, Sami Nabi. "Milli Kütüphane'nin Yenidoğan'daki ödünç kitap verme servisi". TKDB 1(1952) 2, 158-160.

- Özgür, İbrahim. "Köycülük. Amerika'da köy bölgelerinde kitap dağıtımı. "Ölkü III. Seri. 1(1947) Ocak, 16-17.
- Parmaksızoğlu, İsmet, M.Gökman. H.Dener. "Avrupa kütüphaneleri hakkında rapor. III". TKDB 8(1959),1, 60-74.
- "Polatlı'da seyyar kitaplık faaliyete geçti." Cumhuriyet 13 Ocak 1963.
- Pool, Jane. "Public library services to correctional facilities." Library Trends 25(1977.1978)1, 139-153.
- Sewell, P.H. "The evaluation of library services in depth". Unesco bulletin for libraries 22(1968) 6, 274-280.
- "Seyyar Kütüphaneler" Akşam 4 Nisan 1936.
- "Seyyar kütüphaneler konusunda çalışmalar. "Yeni İstanbul 5 Ocak 1961.
- Soysal, Özer, "Halk korkusu mu?" Yeni Yayınlar 22(1977) 3,34,47,
- Soysal, Özer."Kütüphanesiz bir Kültür Merkezi Ulus 16 Aralık 1969.
- Soysal, Özer "Üniversite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği Genel Başkanı Dr. Özer Soysal'ın konuşması TKDB 21 (1972)1,11-12.
- Şen, Erkan, "Ankara şehri mesken alanlarının gelişimi- geçeköndü açısından". Türk Coğrafya Dergisi 22(1974) 25, 73-86.
- "T.C. M.E.B. Kapalı Çarşı Halk Kütüphanesi, Kapalı Çarşı esnafı için seyyar kitaplık kurdu. Akşam 24 Ağustos 1954.
- Taner, Hasan "Gezici Kitaplar "Ölkü III. Seri 2(1949). 14, 23-24.
- Terfi,tayin ve nakiller" TKDB 25 (1976).2, 160.
- Thompson, Lawrence "Türkiye'de kütüphaneleri geliştirme programı". TKDB 1(1952), 2, 85-100.
- "Türbe, tekke ve zayıyelerdeki eşya hakkında" Resmi Ceride 3(1341) 2487, 19 kânun-u evvel, 765.
- "Türk Kütüphaneciliğine hizmet edenler 26.Dr. Selahattin Çetintürk." TKDB 9(1960), 1/2, 70.
- Unat, Faik Reşit. "Türk kütüphaneciliğine hizmet edenler: 7: Hasan Fehmi Turgal" TKDB 2(1953), 1/2, 185-190.

- "Universite Kütüphanecilik Bölümü Mezunları Derneği. (Küt-Der). Basın Toplantısı.I.II. "Yeni Yayınlar 23 (1978) 3,33, 46; 4: 49,62
- Varan, Abidin. "Koca bir Baskent ve iki kitaplık" Önü 28 Ekim 1961.
- "Varlık Mahallesi Halk Kütüphanesi'nin açılışı" TKDB 17(1968) 4,330.
- "Yayın ve kitap ikmal şubesi kuruldu. TKDB 24(1975) 2,154.
- "Yaykurun Ankara'daki Meslek Yüksek Okulunda Kütüphanecilik Sınıfı kuruldu." TKDB 26(1977) 2,118.
- "Yeni tayinler" TKDB 25(1976), 4,281.
- Yıldırım, O. Östün "Kütüphanecilerin yetiştirilmesi ve değerlendirilmesi" Kütüphanecilik 1(1972), 3, 2-6,8.
- Yıldırım. O.Östün "OKBMD'nin kütüphanecilik sorunlarına ilişkin görüşleri" Yeni Yayınlar 21(1976). 9; 169-183.
- Yurttabir, Mediha, "Türkiye'deki kütüphanelerimiz" TKDB 14(1965), 1/2, 35-62.

C. Süreli Yayınlar

- Ankara İl Halk Kütüphanesi Çocuk gazetesi. Ankara 1968. —
- Ankara İl Yılı, Ankara 1967. —
- IFLA Journal, München 1952. —
- Kütüphaneciliğin Sesi Ankara 1952-1966
- Kütüphanecilik Ankara 1972-1974
- Library and Information Science Abstracts London 1969 -
- Library Literature. New York 1933. —
- The Library Quarterly Chicago 1931. —
- Library Science Abstracts London 1950-1968.
- Library Trends Urbana, Illinois. 1952. —
- Milli Kütüphane haberleri. Aylık Bülten Ankara 1957-1972
- T.C. Devlet Yayınları Bibliyografyası Ankara 1971. —
- Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. Ankara 1952. —
- Türkiye Bibliyografyası Ankara 1928. —

Türkiye Makaleler Bibliyografyası Ankara 1952--

Yeni Yayınlar. Aylık Bibliyografya Dergisi Ankara 1950--

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie Frankfurt 1954.--

Zentralblatt für Bibliothekswesen. Leipzig 1884.--

D. TEZLER

Abusoğlu, Gülçin. Ankara 11 Halk Kütüphanesi, subeleri ve düşündürdikleri. A.ü.D.T.c.T. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1967.

Akay, Gülfize. Bir demirbaş defterinininincelenmesi A.ü.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi Ankara 1969.

Akbulut, Mustafa. Planning for the development of public libraries in Turkey. Univ. of Pittsburgh (Unpublished) doctoral thesis. Pittsburgh 1975

Akgül, Salim. Altındağ ve halk kütüphanesi. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Lisans Tezi. Ankara 1959.

Artukoğlu, Adil. Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi Ankara 1964.

Aypar, Sermin. Türkiye'deki halk kütüphanesi binalarının durumu ve gelişme imkanları. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Lisans Tezi Ankara 1968.

Başbay, Neşe. Ankara dahilindeki çocuk kütüphanelerinde personel ve bütçe durumu A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Lisans Tezi. Ankara 1969.

Canpolat, Sevim. Halk ve Çocuk kütüphaneleri ilişkileri üzerine bir deneme A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1972.

Celiloğlu, A fet, Türkiye'de halk kütüphanelerinin bugünkü durumu ve bunlara örnek olarak Ankara Unumi Kütüphanesi A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1962

Çapar, Bengü. Milli Kalkınma açısından kütüphane hizmet ve planlaması. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Doktora Tezi Ankara 1979.

Çınar, Güney Kitap İkmal Deposu ve geleceği A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1971.

- Ercenk, Becehat Ankara Bölgesindeki halk kütüphanelerinin durumu ve kitap seçimi faaliyeti. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi Ankara 1968.
- Erdoğan, Phyllis Lepon Türkiye'de kütüphanecilik mezunlarının uğraşları ve statüleri. Hacettepe Univ. MESEF. (Basılmamış) Doktora Tezi Ankara 1977.
- Kayhan, Gülüsm. Ankara'da gezici kütüphaneler. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış). Bitirme Tezi Ankara 1978.
- Kınık aslan, Hülya. Ankara 11 Halk Kütüphanesinin incelenmesi. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Lisans Tezi. Ankara 1974-1975.
- Kim, Gewn Soon. Türkiye'de gezici kütüphaneler A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Doktora Tezi. Ankara 1975.
- Köksal, Nazlı. Hacettepe Üniversitesi hastanelerinde hastalara kütüphane hizmetinin verilmesi. Hacettepe Univ. MESEF. Kütüphanecilik Bilim Dalı (Basılmamış) Bilim uzmanlığı Tezi. Ankara 1978
- Kum, İlhan. Türkiye'de kütüphaneciliğe eğitimi. A.O.D.T.C.F. Kütüphanecilik Kürsüsü (Basılmamış) Doktora Tezi. Ankara 1970.
- Özay, Ufuk. Celeci semt kütüphanesi binasının yeri. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1969.
- Seferoğlu, Necmeddin. Bölge kütüphaneleri ve Nevşehir vilayetindeki tatbikatı konusunda bir araştırma denemesi. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1960.
- Sertoğlu, Danyal. Ankara Umumi Kütüphanesi. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Mezuniyet Tezi. Ankara 1957-1958.
- Soysal, Üzer. Cumhuriyet öncesi dönem Türk kütüphaneciliği. Sosyo-ekonomik yapı üzerine bir araştırma. (Basılmamış) Doçentlik Tezi. A.O.D.T.C.F. Ankara 1973.
- Soyver, Nursel. Halk kütüphaneleri ve Yenidoğan evlere ödünç verme servisi A.O.D.T.C.F. (Basılmamış). Bitirme Tezi. Ankara 1970.
- Sümer, Mürsel. Ankara 11 Halk Kütüphanesi Gölveren Şubesinin temel prensipler yönünden incelenmesi. A.O.D.T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1970.

Tezcan, Sevim. Bahçelievler Çocuk Kütüphanesi . A.O.D,T.C.F. (Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1967.

Tuncer, Nilüfer. Türkiye'de yayınlanmış resimli çocuk kitapları (1960-1972). Hacettepe Univ. MESEF. Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü (Basılmamış) Doktora Tezi. Ankara 1974.

Tuncyürek, Üzgül. Gezici Kütüphane standartları ve Ankara Şehri örgütü A.O.D.T.C.F.(Basılmamış) Bitirme Tezi. Ankara 1970.

E. TOZOK ve YÖNETMELİKLER

Ankara 11 Halk Kütüphanesini Geliştirme Derneği Tüzüğü". Devrim 17 Ekim 1976.

Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi.

Bilim Uzmanlığı ve doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde gözönünde tutulacak standartlar(Esaslar) Yönergesi. (Fakülte kurulu'nun 3.9.1975 tarih ve 17 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.)

"Kütüphanelerdeki teknik çalışmalar hakkında kılavuz". Tebliğler Dergisi 31 Aralık 1945

"Kütüphanelerden halka ödünç kitap verme servisi yönetmeliği. Tebliğler Dergisi 2 Ağustos 1965.

"T.C. Kültür Bakanlığı Kitap ve Süreli Yayın Seçme kurulu yönetmeliği" T.C. Resmi Gazete 10 Mart 1975.

T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Müdürlükleri Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete 18 Ekim 1975.

T.C. Kültür Bakanlığı. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü. Gezici Kütüphane Talimatı 1977. (Metin teksirdir.)

T.C. Kültür Bakanlığı 10 Mart 1975 gün ve 15182 sayılı Resmi gazete'de yayınlanan Kültür Bakanlığı kitap ve süreli yayınları seçme kurulu Yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. "T.C. Resmi Gazete 10 Haziran 1975.

T.C. Maarif Vekaleti. Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (Tadil ve ilavelerle) 2. bsm. Ankara 1958. T.C.Mf.Vek.V. Maarif Şurası dökümanları:15).

- T.C. Maarif Vekaleti. Kütüphanelerdeki yazma eserlerin mikrofilm ve fotokopilerinin hangi esaslar dahilinde verileceğine dair talimatname ve yazma eserlerin iare işleri hakkında tamim. Ankara 1958.
- T.C. Maarif Vekaleti. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü "Kütüphanelere mahsub Ayniyat Talimatnamesi tatbikatı." T.C.M.E.B. Tebliğler Dergisi, 28 Kasım 1955.
- T.C. Maarif Vekaleti. "Türkiye Maarif Vekaletine bağlı kütüphanelerdeki yazma eserlerin mikrofilm ve fotokopilerin hangi esaslar dahilinde verileceğine dair talimatname". T.C.M.E.B. Tebliğler Dergisi 20 Mayıs 1957.
- T.C. Maarif Vekaleti. "Umumi kütüphanelerde halk iare servisi açılması hakkında genelge. T.C.M.E.B. Tebliğler Dergisi 6 Nisan 1953.
- T.C. Maarif Vekaleti. "Umumi kütüphanelerin açılıp kapanma zamanları ve hafta tatilleri hakkında tamimi". T.C.M.E.B. Tebliğler Dergisi 10 Haziran 1940
- T.C. Maarif Vekaleti. "Umumi kütüphanelerin açılıp kapanma zamanları hakkında genelge." T.C.M.E.B. Tebliğler Dergisi 26 Haziran 1939
- T.C. Maliye Vekaleti. Muhasebet Umum müdürlüğü. Ayniyat Talimatnamesi. İstanbul 1938.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı "Hafta tatili olan Cumartesi ve Pazar günleri kütüphanelerin açık bulundurulması hakkında genelge." T.C.M.E.B. Tebliğler Dergisi 9 Haziran 1952.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı "Halk Eğitimi Başkanlığı Yönetmeliği." T.C. Resmi Gazete 4 Haziran 1963.

F. YASALAR

Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanunu. Kanun no: 2490. Kabul tarihi 2 Haziran 1934.

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu. Kanun no: 2527. Kabul tarihi: 21 Haziran 1934.

Devlet Memurları Kanunu. Kanun no 657. Kabul tarihi 14 Temmuz 1965.
Düşün ve Sanat Ürünlerini Derleme yasası (Taslak) (Metin teksirdir.)

Gecekondu kanunu. Kanun no: 775 Kabul tarihi 30 Temmuz 1966.

Gecekondu Kanunun'da bazı değişiklikler yapılması hakkında kanun.

Kanun no:1990 Kabul tarihi 6 Mayıs 1976.

İl İdaresi Kanunu. Kanun no: 5442. Kabul tarihi: 10 Haziran 1949.

Milli Eğitim Temel Kanunu. Kanun no: 1739. Kabul tarihi 14 Haziran 1973.

Muhasebe-i Umumiye Kanunu. Kanun no: 1050. Kabul tarihi 26 Mayıs 1927.

The Public Libraries Act and the Library Council Act in the Netherlands.

The Hague 1979.

Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklarla bir takım ünvanların men ve ilgasına dair kanun. Kanun no: 677. Kabul tarihi 30.11.1341.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu. Kanun no: 430 Kabul tarihi 3 Mart 1340.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Yasası. Kanun no: 1934.

Kabul tarihi 22 Ocak 1976.

Ö Z E T

Tezimizin I. Bölümünde çalışmamızın amacını önemini belirtip uygulanan yöntemi anlattık. II. Bölümde hizmet verilecek olan Ankara kentini çeşitli açılardan inceledik. III. Bölümde ise bugün kütüphanecilikte ileri gitmiş ülkelerde iyi bir halk kütüphanesi hizmetinin verilebilmesi için gerekli olduğu varsayılan standartları tanıttık. IV. Bölümde ise belirli bir zaman diliminde Ankara kentinde verilmek istenen halk kütüphanesi hizmetinin özelliklerini gösterdik. V. Bölümde ise Ankara İl Halk Kütüphanesi ve Cebeci Halk Kütüphanesi adlarını taşıyan kütüphanelerin gerçek anlamda halk kütüphanesi hizmeti veremedikleri saptandı. Bu kütüphanelere ve bunlara bağlı olan birimlere gelenlerin büyük çoğunluğunu ilk ve orta dereceli okullarda öğrenim gören öğrencilerin oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu okuyucu grubunun kütüphanelerden daha çok ödev yapmak ve beraberlerinde getirdikleri ders kitaplarından ders çalışmak amacıyla yararlandıkları ortaya çıkartılmıştır. Yetişkin okuyucuların sayısı son derece azdır. Yerleşik birimlerin yerleriyle gezici kütüphane durakları rastgele saptanmıştır. Bu konuda bilimsel nitelikte hiçbir ön araştırma yapılmamıştır. Verilmek istenen hizmetin daha etkili olabilmesi için olumlu girişimlerde bulunulmamış, okuyucu ve çevre araştırmaları yapılmamıştır. Dernekler güncelleştirilmemiştir. Bilinçli bir kitap seçimi politikası uygulanmamıştır. Görevlilerin çoğunluğu kütüphanecilik eğitimi görmemiştir. V. Bölümün "B" kısmında, Ankara kentinde gerçek bir halk kütüphanesi hizmetinin verilebilmesi için gerekli olan örgütlenme önerisi getirilmiştir.

Tüm önerilerin uygulanabilmesi ve gerçek bir halk kütüphanesi hizmetinin verilebilmesi için, Türkiye genelinde ekonomik, sosyal ve kültürel koşulların da birbirlerine koşut bir gelişme göstermeleri gereklidir. Bunlar kısa vadede gerçekleştirilemese bile, elde bulunan olanakların bilinçli kullanımı sonucu, halka en azından bugün verilenin üstünde hizmet verilebilecektir.

A B S T R A C T

The aim and significance of this dissertation and the method used have been explained in the first chapter. The City of Ankara, where the public library services are provided, has been described from various aspects in Chapter II. Chapter III introduces the standards for good public library service in developed countries. The present state of the so-called "public library service" in Ankara has been described in Chapter IV. It is described in Chapter V. Section A that Ankara 11 Halk Kütüphanesi (Ankara Province Public Library) and Cebeci Halk Kütüphanesi (Cebeci Public Library) are not capable of providing public library service in real sense. The majority of people who visit these libraries and the branches, are mostly students of elementary schools and high schools. It is found out that this group of users make use of the libraries mainly to prepare their assignments and to read the text-books which they bring with them. The number of adult users is very low. The location of the libraries and the stops for the book-mobiles are established arbitrarily. No previous objective study or research has been undertaken in this respect. Constructive attempts have not taken place to enable more effective services. User studies and environmental studies have not been undertaken. Collections have not been updated. A conscious book selection policy has not been applied for better service. There are only a few professional librarians who work at those libraries. A proposal is made in Chapter V Section B, for a necessary organization in order to provide an appropriate public library service in Ankara.

Unless the present economical state of Turkey is improved, it seems to be quite difficult to establish perfect public library

services in Turkey. The development of social and cultural status of the country is also due to the improvement of economical status. Even though these improvements cannot be realized in short time, at last a public library service that is better than what is provided at present will possibly be provided, as a result of using the resources rationally.

